

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі
Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы

Министерство образования и науки Республики Казахстан
Национальная академия образования им. И. Алтынсарина

**ШЖМ БІРІКТІРІЛГЕН СЫНЫПТАРЫНДА
СЫНЫП САҒАТТАРЫН ӨТКІЗУГЕ АРНАЛҒАН
ӘДІСТЕМЕЛІК ҰСЫНЫМДАР**

**МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ
ПО ПРОВЕДЕНИЮ КЛАССНЫХ ЧАСОВ В СОВМЕЩЕННЫХ
КЛАССАХ МКШ В РАМКАХ РЕАЛИЗАЦИИ КОНЦЕПТУАЛЬНЫХ
ПОДХОДОВ ВОСПИТАНИЮ**

Нұр-Сұлтан
2019

Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы Ғылыми кеңесінің шешімімен баспаға ұсынылды (2019 жылғы 14 маусымдағы № 5 хаттамасы).

Рекомендовано к изданию решением Ученого совета Национальной академии образования им. И.Алтынсарина (протокол №5 от 14 июня 2019 года).

ШЖМ біріктірілген сыныптарында сынып сағаттарын өткізуге арналған әдістемелік ұсынымдар.

Әдістемелік ұсынымдар - Нұр-Сұлтан: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2019. – 160 б.

Методические рекомендации по проведению классных часов в совмещенных классах МКШ в рамках реализации концептуальных подходов воспитанию.

Методические рекомендации. - Нур-Султан: НАО имени И. Алтынсарина, 2019. – 160 с.

© Ы. Алтынсарин атындағы
Ұлттық білім академиясы, 2019
© Национальная академия образования
имени И. Алтынсарина, 2019

КІРІСПЕ

Қазіргі заманғы шағын жинақты мектепті (бұдан әрі ШЖМ) дамыту Қазақстан Республикасының Білім беру саясатының басым бағыттарының бірі болып табылады. Қазақстан Республикасында қабылданған білім беру жүйесін дамытудың 2016-2019 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы, «Рухани жаңғыру» бағдарламасын іске асыру жағдайындағы Тәрбиенің тұжырымдамалық негіздері (бұдан әрі – Тәрбиенің тұжырымдамалық негіздері) Білім беру мазмұнын жаңартуға, ШЖМ-да оқытудың оқу-тәрбие үдерісін қарқындатуға түрткі болды.

Шағын жинақты мектептің біріктірілген сыныптарының оқу-тәрбие үдерісі тұлғаның зияткерлік саласын дамыту, азаматтыққа тәрбиелеу, демократияландыру, жеке адамның құқықтары мен бостандықтарын құрметтеу, төзімділік пен гуманизм принциптерін дарыту үшін оңтайлы жағдай туғызатындай етіп құрылуы тиіс. Жалпы білім беру мекемелерінде тамаша өтетін сабақтар мен сыныптан тыс іс-шаралар шағын жинақты мектептің шағын сыныптарында өткізілсе, кейде тиімді болмайды. Мұғалім сыныптан тыс жұмысты ұйымдастыру мен өткізуге қойылатын негізгі талаптарды ескеруі және оқудан тыс қызметті ұйымдастырудың тиімді әдістері мен тәсілдерін таңдау, сондай-ақ оларды сынып-жинақтардағы жұмыс жағдайларына бейімдеу, әртүрлі жастағы балалармен сабақтан тыс жұмыстың оңтайлы әдістерін құрастыру және пайдалану, пәндер бойынша сабақтан тыс сабақтарды өткізу кезінде білім алушылардың өзіндік қызметін ұйымдастыру қажет.

Сыныптан тыс жұмыс баланың қабілетін және жеке тұлғасын қалыптастырады және дамытады. Шағын жинақты мектеп жағдайында пәндер бойынша сабақтан тыс іс-әрекет тек білімді тереңдету құралы ғана емес, сонымен қатар білім алушыларды танымдық қызметке тарту, білім алушылардың бос уақытын ұйымдастыру тәсілі болып табылады. Ауылдық жерлерде білім алушылардың қосымша білім беру ұйымдарында үйірмелер мен спорт секцияларына бару мүмкіндігі шектеулі болған жағдайда мектеп оқу жылдарында білім алушыларға өздерінің шығармашылық және спорттық таланттарын дамытуға, сондай-ақ мамандықтың негізі бола алатын мүдделерді қалыптастыруға мүмкіндік беретін ұйымдастырушы орталыққа айналуы тиіс. Сондықтан сынып сағаттарына ерекше рөл беріледі. ШЖМ педагогінің қызметінде сынып сағаты маңызды орын алады. Сынып сағатының әдістемелік тұрғыдан тексерілген және педагогикалық негізделген дайындығы - азамат пен маманды қалыптастыруға бағытталған тәрбие мақсаттары мен бағдарламаларын іске асырудағы табыстың кепілі. Бұл ретте ШЖМ педагогтері тиісті әдістемелік тұрғыдан қамтамасыз етілмеген. ШЖМ-да сынып сағаттарын

өткізу ерекшелігіне бағытталған әдістемелік әдебиеттер мен құралдар жеткіліксіз.

Әдістемелік құралдың өзектілігі қазіргі кезеңде ауылдық білім алушыларды даярлаудың мазмұны мен сапасына қойылатын талаптармен; ШЖМ тәрбие жұмысының сапасын арттыру қажеттілігімен анықталады.

Сонымен қатар балалардың әлеуметтік тәрбиесі қоғамды тұрақтандырудың маңызды факторларының бірі болып табылады. Әлеуметтік тәрбие екі мақсатқа, қазіргі жағдайда өскелең ұрпақтың әлеуметтенуінің табыстылығы мен адамның қызмет субъектісі ретінде және жеке тұлға ретінде өзін-өзі дамуына бағытталады.

Әдістемелік құралдың мақсаты: оқытудың концептуалды тәсілдерін іске асыру аясында ШЖМ біріктірілген сыныптарында сынып сағаттарын өткізу бойынша кәсіби құзыреттілікті арттыру.

Міндеттер:

- сыныптан тыс жұмыстарды ұйымдастыру және сынып сағаттарын өткізу бойынша отандық және халықаралық тәжірибені зерделеу;
- ШЖМ жағдайында сынып сағаттарын өткізу ерекшеліктерін анықтау;
- ШЖМ біріктірілген сыныптарында сынып сағаттарын ұйымдастыру және өткізу бойынша әдістемелік ұсыныстар әзірлеу.

Оқу құралының ғылыми жаңалығы сабақтан тыс қызметті ұйымдастырудың ғылыми-теориялық мүмкіндіктері мен практикалық қажеттілігін негіздеу, атап айтқанда, концептуалды негіздерді жүзеге асыру аясында ШЖМ біріктірілген сыныптарында сынып сағаттарын өткізу және білім алушылардың ой-өрісін кеңейту.

Оқу құралының практикалық маңыздылығы сынып сағаттарын ұйымдастыру мен өткізу кезінде ШЖМ педагогтеріне дер кезінде әдістемелік қолдау көрсету; Қазақстан Республикасының шағын жинақты мектептерінің біріктірілген сыныптарында сынып сағаттарын өткізудің негізі ретінде тиімді әдістемелік база құру болып табылады.

Әдістемелік ұсынымдардың негізін ШЖМ жағдайында біріктірілген сыныптарда сынып сағаттарын ұйымдастыруға және өткізуге білім беру саласындағы негізгі құжаттармен қойылатын талаптар құрайды:

- сабақтан тыс іс-әрекетті ұйымдастырудың тиімді әдістері мен тәсілдерін таңдау және оларды ауылдық мектептің біріктірілген сыныптарының жағдайына бейімдеу;
- тілдік қарым-қатынасты қамтамасыз ету үшін әртүрлі жастағы балалармен сабақтан тыс іс-әрекеттің оңтайлы әдістерін құрастыру және пайдалану;

- тілдік дағдыларды, пәндік білімді, коммуникативтік шеберлікті дамыту бойынша сабақтан тыс сабақтарды өткізу кезінде білім алушылардың өзіндік қызметін ұйымдастыру;

- пәннен пәнаралық интеграцияға көшуді жүзеге асыра білу;

- оқытудың даралануы мен саралануын, білім алушылардың коммуникативтік тәжірибесін, олардың тілдік дайындығын ескере отырып, сыныптан тыс жұмыстарды ұйымдастыру технологиясын таңдау.

Ауылдық мектеп пен қоғамның өзара байланысы ауылдық социумның қажеттілігін қанағаттандыруға, яғни ауыл шаруашылығы өндірісінің, ауылдың әлеуметтік білім беру саласының қажеттіліктеріне, ауылдық отбасы мен тұлғаның қажеттіліктеріне жауап беруге бағытталған. Сондықтан мектеп қоғамдық өмірдің әлеуметтік және экономикалық негіздеріндегі өзгерістерге сәйкес өзгертуге мәжбүр болатын ауылдық әлеуметтік ортаның серпінді білім беру құрылымы болып табылады.

1 СЫНЫПТАН ТЫС ЖҰМЫСТАР МЕН СЫНЫП САҒАТЫН ӨТКІЗУДЕ ОТАНДЫҚ ЖӘНЕ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ТӘЖІРИБЕЛЕРДІ ЗЕРДЕЛЕУ

Қазіргі уақытта мектептің тәрбие жүйесі тұтас әлеуметтік-педагогикалық кешен ретінде қарастырылады. Тәрбие үдерісі тұтас динамикалық жүйе ретінде қарастырылады, оның жүйе құраушы факторы педагог, білім алушы және ата-ананың өзара қарым-қатынасын жүзеге асыратын тәрбиеленуші тұлғаны дамыту мақсаттары болып табылады. Нәтиже ретінде қазіргі заманғы құндылықтар мен қажеттіліктер жүйесіндегі отандық және әлемдік мәдениет дәстүрлеріне бағдарланған, қоғамда белсенді әлеуметтік бейімделуге және өз бетінше өмірлік таңдауға, өздігінен білім алуға және өзін-өзі жетілдіруге қабілетті азаматтың жеке басы болуы тиіс. Өз кезегінде сыныптан тыс жұмыс білім алушыларда бастамашылық, белсенділік, шығармашылық, өзін-өзі дамыту, өзін-өзі тәрбиелеу сияқты қасиеттерді дамытады. Жақсы мектеп – адамгершілік тәжірибені бірлесіп жинақтаудың тұтас әлемі, ұйымдастырылған қарым-қатынас орталығы. Балалар қызметте тәрбиеленеді, ең бастысы – балалардың күнделікті қажеттіліктеріне сүйену.

Тәрбие – үйлесімді дамыған тұлғаны қалыптастырудың мақсатты үдерісі. Тәрбие өскелең ұрпақтың қоғам өміріне араласуын, олардың белсенді субъектілерінің қалыптасуын қамтамасыз етеді. Әлеуметтік-педагогикалық қозғалыс 20-30-шы жылдары белсенді дамыды.

60-шы жылдары социумда тәрбие қызметіне арнайы бағытталған қызметкерлер пайда болды (сыныптан тыс және мектептен тыс тәрбие жұмысын ұйымдастырушы, мектептен тыс мекемелердің қызметкерлері, ұйымдастырушы-педагог және т.б.).

70-80 жж. аралығында қоғамдық қажеттіліктер практиктердің жетістіктері әлеуметтік жұмыс міндеттерін сапалы жаңа деңгейге көтерді. Мектептен тыс мекемелерде, қызығушылықтары бойынша клубтарда, әртүрлі жастағы жасақтарда балалармен мақсатты әлеуметтік-педагогикалық жұмыс идеясы бекітілді.

Бүгінгі күні «тәрбие» ұғымы үйреншікті мән-мағынаға ие болды, әрбір ата-ана терминнің мағынасын біледі деп санайды. Сонымен қатар тәрбие ғылыми білім жүйесі болып табылады, оны меңгеру – баланың тұлғасын қалыптастыруға қатысы бар адамдардың міндеті. Тәрбие – педагогиканың жетекші ұғымдарының бірі. Тарихи даму барысында ұғымның мазмұндылығы, категорияны түсіндіру тәсілдері өзгерді.

Білім беру мен тәрбиелеу теориясының негіздерін ғылыми білім жүйесі ретінде чех педагогі Ян Амос Коменский салды. Ол бала дамуындағы төрт кезеңді бөліп, оқу үдерісінің теориялық негіздерін көрсетті. Оның идеялары мен теориясының негізінде қазіргі мектептегі оқыту әлі күнге дейін құрылып келеді. Ян Амос Коменский тәрбиелеудің мақсаты туралы: 1) сенім және ізгілік; 2) мейірімді адамгершілік; 3) тілдер мен ғылымдарды білу.

Оның «Ұлы дидактика» еңбегінде адамгершілік тәрбие мәселелеріне жеке бөлім арналған. «Адамгершілік әдісі» бөлімінде Ян Амос Коменский

ғылымдарға, өнер мен тілдерді оқыту адамгершілік пен ізгілік тәрбиесі сияқты маңызды емес екенін атап өтті.

Яна Амос Коменскийдің ізбасарлары «тәрбие» ұғымын, оның ішінде адамгершілік тәрбиесін әртүрлі тұрғыдан қарастырды. Мәселен, Жан-Жак Руссо адамгершілік даму тек 15 жылдан басталады деп ойлады. Бұл ретте ол табиғи тәрбие теориясын жасады. «Біздің қабілеттеріміз бен біздің органдарымыздың ішкі дамуы табиғаттан алатын тәрбие, осы дамуды қалай пайдалану керектігін үйрету, адамдар тарапынан тәрбие болып табылады, ал біздің заттарға қатысты өз тәжірибемізді қалыптастыру заттар жағынан тәрбиелеу болып табылады», - деп атап өтті Руссо. Осы үш бастаудың үйлесімі Руссо бойынша табысты тәрбиенің кепілі болып табылады.

Біздің ойымызша, Руссоның тәрбие теориясын дамытудағы еңбегі оның баланы мұқият зерттеуге, оның жас және жеке ерекшеліктерін жақсы білуге ерекше назар аударғаны болуы керек.

Руссо, Иоганн Генрих Песталоцци бала табиғатының идеал еместігін түсінді. Сондықтан тәрбиелеудің негізгі принципі оның табиғатымен келісу деп есептеді. «Егер адам күшін дамыту үшін табиғат берген күш-жігерді дамытпасаа, олар адамдарды сезімдік қасиеттерінен босатады» деп санаған. Песталоцци тәрбиелеу балаларға барлық адами күштерді дамытуға көмек көрсетуі тиіс деп түсінді. Адамгершілік тәрбие, еңбек, дене және ақыл-ой тәрбиесі Песталоцци ұсынған қарапайым білім беру теориясының негізін құрайды. Ол адамгершілік тәрбие балаларда моральдық сезімдерді дамыту және адамгершілік бейімділігін қалыптастыру арқылы қалыптасуға тиіс деп санайды, бірақ қарапайым адамгершілік білім емес. Коменский, Руссо, Песталоцци жұмыстарының негізгі ережелері Батыс ғалым-педагогтерінің педагогикалық ойының одан әрі дамуына өз әсерін тигізді және «тәрбие» терминінің қалыптасуына және оның жалпы педагогикадағы толығыуына ықпал етті.

«Тәрбие» терминінің қалыптасу және даму тарихына тоқтала отырып, Мария Монтессори теориясын атап өтуге болады. Бүгінде ол әлемге де, біздің елде де белгілі. Мария Монтессори еркін және табиғи тәрбие идеясын дамытуды жалғастырады. Баланың өздігінен даму теориясына сүйене отырып, Монтессори балаларды тәрбиелеуде педагогтің белсенді рөлін жоққа шығарады, ересектер балаларға өз нұсқауларын күштеп таңып, олардың табиғи дамуын тежейді деп есептейді. Монтессоридің пікірінше, тәрбиешінің жанама басшылығы автодектизм (өзін-өзі оқыту) негізінде жүзеге асырылады: балалар сабақты өздері еркін таңдайды, бірақ оны педагог ойлағандай және дидактикалық материалды қалай талап ететіндей орындайды.

«Тәрбие» ұғымының қалыптасуы тұрғысынан педагогика және тәрбие теориясының құрамдас бөлігі ретінде Константин Дмитриевич Ушинский үлкен үлес қосты. Ол тұлғаны дамытудың үйлесімді психологиялық-педагогикалық тұжырымдамасын және оның негізінде тәрбиелеу мен оқыту теориясын құрды. Сонымен қатар, Ушинский педагогикада алғаш рет оларды байланыстырып, тәрбиелеуші оқыту принципін негіздейді. Ушинскийдің айтуынша, мұғалім тек пән оқытушысы ғана емес, тәрбиеші де.

Одан әрі «тәрбие» терминінің мағынасы кеңес ғалымдарының еңбектерінде қоғамның даму ерекшеліктеріне және тұлға мен социумның бірлігіне қатысты түсіндіріледі. Бұл А. С. Макаренко, В. А. Сухомлинскийдің тәрбие теориясы болып табылады.

Қазақ жерінде педагогикалық ойдың дамуы VII ғасырдан басталды. Осы уақыттан бері тәрбие педагогикалық үдерістің бір бөлігі ретінде түсіндіріледі. Педагогикаға қатысты мәселелер Орхон-Енисей ескерткіштерінде Иолыгтеги еңбектерінде, Қорқыт ата, Әл-Фараби, Жүсіп Баласағұн, Махмұд Қашқари, Ахмет Жуйнеки, Қожа Ахмет Яссауи, Сайфа сарай сияқты ойшылдардың еңбектерінде өз дамуын тапты.

XI ғасырда Қазақстан аумағында Жүсіп Баласағұнның «Құдатғу біліг» дидактикалық поэмасы, Махмұд Қашқаридің «Диуани луғат-ат түрк» («Түріктерге арналған сөздік»), Ахмет Жуйнектің «Хикбатуль хикайк» («Подарок истин» XII ғасыр) мәдени-тарихи және педагогикалық сипаттағы көптеген қызықты мәліметтері бар көрнекті мәдениет ескерткіштері пайда болды.

Баласағұн поэмасында білім алу мәселелері, оның адам өмірі мен бақытындағы ролі қарастырылады.

«Құдатғу білігтің» барлық бөлімдерінде «Білімді меңгеріңіз!» деген үндеу насихатталады. Бірақ ақын білім – бай адамдардың артықшылығы, ал қарапайым халық білім алуға бейім емес деп есептеді.

Ахмет Жуйнеки, керісінше, білім, ең алдымен, иммиграцияға қажет деп есептейді.

«Сөздіктің» фольклорлық материалдарында (мақал-мәтелдерде, аңыздарда, аңыздарда) құнды этикалық-педагогикалық және моральдық-психологиялық идеялар аз емес.

Орта ғасырдағы Қазақстандағы суфизмнің негізін қалаушы Қожа Ахмет Яссауи тәрбие мен оқыту мәселелеріне үлкен үлес қосты. Ол өзінің «Диван-и-Хикмет» («Даналық туралы кітап») діни-философиялық трактатында адамның этикалық өмірінің негізгі нормаларын баяндайды.

Ұлы ғалым, ойшыл және энциклопедист Әбу Наср Мұхаммед ибн Тархан ибн Уэлаг әл-Фарабиді (Қазіргі Отырар - Фараб аумағында туған) «әл-муаллим ас-сани» деп екінші мұғалім деп атайды (бірінші Аристотель). Бұл шындыққа сәйкес, өйткені ол өзінің ғылыми-философиялық еңбектерінде дидактиканың бірқатар өзекті мәселелерін шешеді. Әл-Фарабидің педагогикалық мұрасында оқыту, білім беру құралдарын әзірлеу, құру мәселелері көрсетілген. Бұл бағытта ол үлкен жетістіктерге жетті.

Араб тарихшысы Ибн-Халликан (XIII ғасыр) өзінің «Атақты адамдардың қайтыс болған күндері және өз уақытының ұлдары туралы мәліметтер» атты өмірбаяндық жинағында былай дейді: «Әл-Фараби исламдағы барлығынан логикадағы өзінің шынайы танымынан асып түсті, ол оның қараңғы жерлерін түсіндірді, оның құпиясын ашты, оның түсінігін оңайлатты және оны кітаптарда жетілдіру үшін қажеттінің барлығын ұсынды. Оның кітаптары осы пән бойынша өте қанағаттанарлық және жоғары беделге ие».

Әл-Фарабидің оқулықтары, әдістемелік әзірлемелері, оқу-әдістемелік еңбектері шағын трактат-жолсілтер түрінде ұсынылған, онда кейбір мәселелерді зерттеу тәртібі мен дидактикалық нұсқаулар беріледі.

Ғалым өзінің көптеген оқу-әдістемелік еңбектерін өз білім алушыларының, жекелеген ғалым-замандастарының өтініші бойынша ғылым мен философияның қиын мәселелері бойынша құрды. Әл-Фарабидің ауызша оқытуында даулы мәселені шешуге негізделген эвристикалық әңгіме (диалог) және проблемалық оқыту әдістерін қолданды. Бұл ретте Әл-Фараби тәрбиенің маңыздылығы туралы айтты. Әл-Фараби былай деп жазды: «адамға, біріншіден, білім емес, тәрбие қажет», өйткені «Тәрбиесіз алған білім-адамның хас жауы».

И. Алтынсарин, А. Байтұрсынов, М. Жұмабаев және т.б. қазақстандық педагогтер тәрбие мәселелеріне көп көңіл бөлді. Ыбырай Алтынсарин тұлғаның адамгершілік негіздерін тәрбиелеуге үлкен көңіл бөледі. Ол исламды жоққа шығармайды, ол исламды оқытуға қарсы емес, бірақ дін ғылыммен және техникамен бірігіп, жастардың адамгершілік тәрбиесіне ықпал етуі тиіс. "... Мен олардың (білім алушылардың) адамгершілік қасиеттеріне ықпал ету үшін барлық күш-жігеріммен тырысамын, олар кейіннен пара алмауы үшін. Мен кейде балаларға сабақтан бос уақытта ресми молда ретінде келіп рухани тарихтан не білемін, басқа да пайдалы, ыңғайлы әңгімелерді қоса айтамын...". Ы. Алтынсарин педагог-ағартушы ретінде өз еңбектерінде мектептің маңызы мен рөлін, сондай-ақ оқу және тәрбие үдерістерінің мақсаттарын іске асыруда мұғалімнің әлеуметтік және адамгершілік миссиясын атап өтті. Ол: «...мектеп - бұл білімнің басты негізі» деп санады. Қазақ ағартушылары адамгершілік, дене және еңбек тәрбиесіне ерекше көңіл бөлді.

Абай қазақ ағартушыларының, ғалымдар мен педагогтардың арасында бірінші болып балаларды тәрбиелеу үдерісінде олардың жас және психологиялық ерекшеліктерін есепке алуды талап етті. Абай өздерінің бақылауларына, алдыңғы және қазіргі заманғы прогрессивті педагогикалық ой-сананың қалыптасуына сүйене отырып педагог-тәлімгер бола білді, өзінің көзқарасын теориясы мен тәжірибесін жас ұрпақты оқыту және тәрбиелеуге бағыттады.

Өткен ғасырдың көрнекті педагогтерінің идеялары қазіргі қазақстандық педагогикадағы тәрбие үдерісін түсінудің негізі болды.

Педагогика мен білім беру жүйесінің даму барысында «тәрбие» термині өзгерістерге ұшырады. Бүгінгі таңда «тәрбие» терминінің айқын және нақты анықтамасы жоқ. Оның мазмұндық толымдылығы тәрбиенің нақты шарттары мен мақсаттарымен түрліше анықталады.

Терминнің ең көп қолданылатын анықтамаларын тұжырымдасaq:

1. Тәрбие – себеп пен құндылықтарды анықтау негізінде қазіргі заманғы өз өмірінің контекстіне кіру арқылы баланың жеке басының тұтас дамуына бағытталған педагогтің мақсатты кәсіби қызметі.

2. Тәрбие – арнайы дайындалған мамандардың оқу-білім беру мекемелерінде жеке тұлғаны қалыптастыру мен білім берудің біртұтас, саналы ұйымдастырылған педагогикалық үдерісі.

3. Тәрбие – мақсаты белгілі бір мәдени және әлеуметтік - экономикалық жағдайларда адамның дамуы мен өзін-өзі дамытуы болып табылатын балалар мен ересектердің өзара іс-қимылының мақсатты, басқарылатын және ашық жүйесі.

Оқу құралының мақсаты мен міндеттеріне сәйкес тәрбиеші мен тәрбиеленушінің өзара іс-әрекетіне негізделген тұлғаның гуманистік қасиеттерін қалыптастырудың мақсатты үдерісін тәрбиелеу деп түсінетін боламыз.

Тәрбие тиімділігінің өлшемі тәрбие нәтижелерінің қоғамның қажеттіліктері мен сұраныстарына, индивидтің дайындық деңгейіне, яғни оның мінез-құлқының құқықтық моральдық нормалар талаптарына сәйкес келу дәрежесі болып табылады. Педагогикалық қызметтің ішкі мақсаты - өсіп келе жатқан адамды дербес тұлғаға айналдыру. Педагогиканың сыртқы мақсаты индивидтің қоғамдық өмірге араласуын жеңілдететін, оның еңбек, әлеуметтік қызметке табысты қосылуын қамтамасыз ететін маңызды күшін дамытудан тұрады. Педагогикалық іс-әрекет көрінісінің механизмдері мен формалары іс-әрекетке, қарым-қатынасқа сүйенеді. Тұтас педагогикалық үдеріс – қоғамдық құбылыс ретінде тәрбиенің жалпы санатының материалдануы.

Тұтас педагогикалық үдерістің құрылымы мынадай компоненттерден тұрады: негізгі категориялар мен заңдар, мақсаты мен тәрбие құндылықтары, «педагог – балалар» жүйесі, тәрбие және оқыту мазмұны, оқу-тәрбие мекемелері. Жалпы түрде тәрбие үдерісінің тиімділік критерийі өскелең адамның тәрбиелілігі, оның оқыту дәрежесі, оның психикалық үдерістерінің ұтқырлығы деңгейінде көрсетілуі мүмкін.

Педагогикалық үдерістің әрбір қолданылатын түрі бір тәрбиелік міндетті шешеді. Мысалы, мектеп өмірін басқару формалары білім алушы ұжымының қызметін ұйымдастыру міндетін ғана емес, сонымен қатар мектеп білім алушыларын ағарту міндеттерін (ең алдымен - менеджмент мәселелерінде) және оларда басқару дағдыларын қалыптастыру міндетін де шешеді. Осы мақсатпен оны тіпті мұғалімдер, сынып жетекшілері, мектеп әкімшілігі осы формаларды ұйымдастырушы ретінде ең қабілетті білім алушылар да, алдымен ұйымдастырушылық қабілет танытпайтын білім алушылар да пайдаланады. Бұл, атап айтқанда, білім алушылардың өзін-өзі басқару органдарын үнемі ауыстырудың, мектеп өмірінің түрлі салаларында басқару қызметіне білім алушылардың көп санын тартудың жолы.

Сонымен қатар шығармашылық әлеуетке бағытталған тәрбие жұмысының танымдық және ойын-сауық нысандары және тұлғаны тәрбиелеуге әсер етудің жаңа тәсілдерін іздеу туралы да айтуға болады.

Мысалы, ойын-сауық нысандары таза ойын-сауық бола алмайды және болмауы тиіс: олар шын мәнісінде балалардың сана-сезіміне ертеректе белгісіз бір нәрсе туралы түсініктері мен білімдеріне, тұлғааралық қатынастар жүйесіндегі өзіндік маңыздылығына сенімділігіне қарай дамытатын болады. Ал осыны қамтамасыз ету үшін «іс – шара» ұйымын жақсы ойластыру, ұйымдастыру мен өткізуге қатысушылардың барынша көп санын тарту (оңтайлы жағдайда – барлық қатысушылар өздерін жүргізілетін жұмыс

нысанының жауапты ұйымдастырушыларымен сезінуі тиіс), тәрбиеленушілердің жақсы демалуына қол жеткізу қажет.

Осылайша, тәрбиенің ойын-сауық нысандары (егер олар дұрыс педагогикалық ойластырылған, дайындалған және өткізілген болса) білім алушылардың зияткерлік және рухани дамуына, олардың денсаулығын нығайтуға ықпал етеді.

Қазіргі жағдайда тәрбиешілердің назары өткенге қарағанда жеке тұлғаға, даралыққа бағытталған. «Жеке тұлғаға бағытталған тәрбие», «Білім алушыға орталықтанған оқыту» және т.б. ұғымдары интеллектуалдық, физикалық және эмоциялық-адамгершілік даму деңгейін диагностикалау, білім беру мазмұнын игерудің жеке қарқынының стратегиясы мен тактикасын (технологиясын) әзірлеу және мінездің белгілі бір белгілерін қалыптастыру сияқты ұйымдастырушылық-педагогикалық және психологиялық мазмұнмен толықтырылды. Осыған байланысты қандай да бір тәрбиелік іс-шараға қатысушылардың санына байланысты сыныптан тыс тәрбие жұмысын жүзеге асыру формаларының жіктелуі жаңа, терең мағынаға ие болады.

Педагогикалық үдерісті ұйымдастырудың жеке, топтық және жаппай нысандары бір жағынан тәрбиеленушінің ерекшеліктерін оңтайлы есепке алуды және өзіне тән мүмкіндіктерге сәйкес әрбір адамның қызметі мен қарым-қатынасын ұйымдастыруды, ал екінші жағынан - барлық адамның әлеуметтік жағдайларға бейімделуін идеологиялардың, ұлттардың, кәсіптердің, өмір салтының, темпераменттің, мінез-құлықтың, ынтымақтастықтың және т. б. индивидтермен ең кең спектрін қамтамасыз етеді.

Тәрбиенің мәні, үдеріс ретінде, жеке тұлғаның оның айналасына қарым-қатынасы қалыптасатын басқа адамдармен қарым-қатынас жасау іс-әрекетінде неғұрлым жоғары дәрежеде көрсетіледі. Осыған байланысты осы үдеріске қатысушылар саны бойынша тәрбие жұмысының нысандарын жіктеу оқытудан гөрі неғұрлым өзекті болып табылады.

Бұл, алайда, пайдаланылатын құралдар мен әдістер өзінің маңызды рөл атқаруын тоқтатады дегенді білдірмейді. Осы белгіге байланысты тәрбие жұмысының түрлерін үш топқа бөлуге болады: 1) сөздік (жиналыстар, митингілер, ақпараттар және т. б.), олардың барысында сөздік әдістер мен қарым-қатынас түрлері қолданылады; 2) көрнекілік әдістерді-тәрбиеленушілердің қарым-қатынас, іс-қимылдар және т. б. үлгілерін көру арқылы қабылдауына бағытталған көрнекі құралдар (көрмелер, мұражайлар, экскурсиялар, стендтер және басқа да көрнекі үгіт нысандары).; 3) тәжірибелік (кезекшілік, қамқорлық және қайырымдылық қызметі, мұражайларға, көрмелерге арналған экспонаттарды жинау және ресімдеу, стендтер дайындау, газеттер, журналдар шығару, еңбек операцияларына қатысу және т.б.), олардың негізін тәрбиеленушілердің қызмет объектілерін өзгертетін практикалық іс-әрекеттері құрайды.

Осылайша, қазіргі уақытта жалпы білім беру мекемелерінде мынадай проблемалар өзекті болып отыр:

1. Гуманистік ғана емес, сонымен қатар әлеуметтік парадигмалар арнасындағы бірыңғай кешенді тәрбие жүйелерін құру.

2. Бала мен жасөспірімнің өмір сүруінің әлеуметтік өрісін үйлестіру, білім беру мекемесінің әрекет ету радиусындағы ортаны педагогикалық игеру.

3. Клубтық және бос уақытты өткізу қызметін жаңғырту, жаңа жастар қоғамдық бірлестіктерін қолдау және құру, басқарудағы демократиялық бастамаларды көтермелеу, оның ішінде балаларды өзін-өзі басқару.

4. Бітірушілердің саналы кәсіби өзін-өзі анықтауы үшін қолайлы жағдай жасау мақсатында қосымша білім беру және ерте бейіндеу оқу-дамыту бағдарламаларын енгізу.

5. Жалпы білім беретін мекемелердің әлеуметтік-қорғау қызметін күшейту, балалар мен жасөспірімдердің өмірін, дене, ақыл-ой және психикалық денсаулығын қорғау жөніндегі шаралардың тиімділігін арттыру.

Осы ережелерді ескере отырып, педагогикалық ұжым сыныптан тыс және мектептен тыс жұмыстардың өзіндік бірегей жүйесін әзірлейді, ал жалпы білім беру мекемелерінің әкімшілігі әдістемелік көмек көрсетеді және жұмыстың ұйымдастырылуына, өткізілуіне және сапасына бақылауды жүзеге асырады.

Сыныптан тыс тәрбие жұмысы - баланың жеке тұлғасын әлеуметтендіру үшін қажетті жағдайларды қамтамасыз ететін сабақтан тыс уақытта педагогтің әртүрлі іс-әрекетін ұйымдастыруы.

Сыныптан тыс жұмысқа сыныптан тыс уақытта өткізілетін, бірақ арнайы пәндік сипаты жоқ (қандай да бір оқу пәнін оқуға бағытталмаған) сынып жетекшілерінің, мектеп кітапханашысының және басқа да барлық мектеп қызметкерлерінің білім алушылармен жұмысы жатады. Бұл жұмыс мектеп қабырғасында немесе одан тыс жерлерде өткізілуі мүмкін, бірақ мектеп қызметкерлері ұйымдастырады және өткізеді (жиналыстар, сынып сағаттары, линейкалар, демалыс кештері, көрмелер, экскурсиялар, жорықтар және т.б.).

Сондай-ақ «мектептен тыс жұмыс» ұғымы арнайы мектептен тыс мекемелер жүзеге асыратын тәрбие жұмысы ретінде түсіндіріледі. Тұтас тәрбие жүйесіндегі ауқымды өзгерістерді қамтамасыз ету барлық педагогикалық штаттың қатысуымен жүзеге асырылады, олар: білім беру ұйымының әкімшілігі, әрбір педагог, сынып жетекшілері, тәлімгерлер, әлеуметтік педагогтер, педагог-психологтар, кураторлар, қосымша білім беру педагогтары, балалар қоғамдық бірлестіктерінің үйлестірушілері мен көшбасшылары, әдіскерлер.

Сыныптан тыс тәрбие жұмысының түрлері алуан түрлілігімен ерекшеленеді және оларға біз одан әрі толығырақ тоқталамыз.

Сыныптан тыс жұмыс, бір жағынан, жұмыс істеу заңдылықтарына ие педагогикалық жүйе, ал екінші жағынан – білім беру жүйесінің ажырамас бөлігі.

Оқудағы сияқты, кез келген мектеп пәні, сыныптан тыс жұмыста анықтаушы болып табылады, ол ерікті түрде іріктеледі. Сыныптан тыс жұмыстың тақырыбы әртүрлі. Сыныптан тыс жұмыста мұғалім тұлғасының, оның ой-өрісінің, мүдделерінің, теориялық және адамгершілік бағажының білім алушылардың құндылықтар, талғамдары мен қалаулары жүйесін қалыптастыруға әсері байқалады.

Оқу іс-әрекеті және сыныптан тыс жұмыс өзара байланысты. Сыныптан тыс жұмыс сабақтың жалғасы болып табылады, өз кезегінде білім алушылардың білімін байытады, кеңейтеді және тереңдетеді.

Сыныптан тыс жұмыста мұғалім тұлғасының, оның ой-өрісінің, мүдделерінің, теориялық және адамгершілік багажының білім алушылардың құндылықтар, талғамдары мен қалаулары жүйесін қалыптастыруға әсері байқалады.

Сыныптан тыс жұмыстың ерекшеліктерін зерттеумен әртүрлі уақытта белгілі педагогтар, әдіскерлер, тәжірибе-мұғалімдер айналысты. Олар: А. С. Макаренконың «Педагогикалық поэма», «Отбасындағы және мектептегі тәрбие», И. З. Гликманның «Тәрбие және білім беру», Л. И. Новикова «Балалар ұжымының педагогикасы», В. И. Журавлев «Тәрбие педагогикасы негіздері», Е. Н. Ильин «Оқуға жол» және т. б.

Сыныптан тыс қызметті ұйымдастырудың маңызды принципі мақсатты ұстаным болып табылады. Оның талаптарының мәні сыныптан тыс іс-әрекеттің мазмұны тәрбиенің жалпы мақсатын шешуге – жан-жақты дамыған тұлғаны қалыптастыруға бағынуы тиіс, сондықтан педагогтер осы мақсаттарға барлық жұмысты бағындыруға тиіс. Сабақтан тыс уақытта тәрбиеленушілердің бос уақытын ұйымдастыра отырып, олардың көңілін көтеру үшін жағдай жасау ғана емес, олардың физикалық жағдайын жақсарту, тұлғааралық қарым-қатынасты жетілдіру, шындықтың әртүрлі жақтары туралы мәліметтермен байыту маңызды.

Сыныптан тыс жұмысты ұйымдастырудың маңызды талабы қарым-қатынастың құндылығына бағдар беру болып табылады. Ұжыммен, балалар тобымен жұмыс істей отырып, мұғалім әр баланы оның қызметінде, басқа балалармен қарым-қатынаста көруге және барлық білім алушылардың жұмысын ұйымдастыруға, сондай-ақ әр білім алушыға жеткілікті көңіл бөлуге мүмкіндік алады.

Сыныптан тыс жұмыстарды ұйымдастыру принциптерінің бірі - сабақтастық, бірізділік және жүйелілік принциптері болып табылады, ол бұрын меңгерілген біліктерді, дағдыларды, жеке қасиеттерін бекітуге, оларды дәйекті дамыту мен жетілдіруге бағытталған. Сабақтастық талабы қызметтің бұл түрлері бұрын жүргізілген жұмыстың қисынды жалғасы болатын қызмет түрлерін ұйымдастыруды көздейді, бұл қол жеткізген жетістікті бекітуге және білім алушыны неғұрлым жоғары даму деңгейіне көтеруге мүмкіндік береді. Сабақтастық сыныптан тыс жұмысты ұйымдастыруда белгілі бір жүйе мен бірізділікті құруды көздейді, өйткені күрделі есептер қысқа мерзімде шешілуі мүмкін емес. Жүйелілік пен реттілік аз уақыт ішінде үлкен нәтижелерге қол жеткізуге мүмкіндік береді. К. Д. Ушинский былай деп жазды: «жұмыстың мәнінен шығатын ақылға қонымды жүйе ғана біздің білімімізге толық билік береді».

Практикада сабақтастық, бірізділік және жүйелілік принципі жоспарлау үдерісінде іске асырылады. Әр үйірмеде, бірлестіктерде, секцияларда сыныптан тыс іс-шараларды өткізудің өз жоспарлары бар, олар сыныптан тыс сабақтарға арналған үлгілік бағдарламалардың талаптарын ескереді. Жоспар міндетті

түрде білім алушылардың мүдделері мен тілектерін ескереді. Мектептің оқу жоспарына сәйкес өткізілетін факультативтік сабақтарға арналған бағдарламалар да осындай шамада үлгі болып табылады. Ең бастысы, барлық жұмыста белгілі бір сабақтастық сақталуы, сыныптан тыс сабақтар білім алушылар үшін қолжетімді бола отырып, оларды практикалық қызметтің тиісті дағдылары мен біліктерін дамытуда үнемі алға апаруы үшін қызмет түрлерінің біртіндеп күрделенуі орын алады.

Сыныптан тыс жұмысты ұйымдастырудың маңызды принципі - тәрбиеленушінің жеке тұлғасына қойылатын талаптар мен сыйластық принципі болып табылады. Талап - баланың жеке тұлғасын құрметтеудің өзіндік шарасы. Бұл екі жақ мәні мен құбылысы ретінде өзара байланысты. Баланы құрметтеу және оған талаптар қою - оған мұқият қарау, оның күшті және әлсіз жақтарын білу және оның одан әрі өсуі мен жетілуі үшін қажетті жағдайлар жасау дегенді білдіреді. А. С. Макаренко атап өткендей: «егер менің педагогикалық тәжірибемнің мәнін қысқаша формула арқылы қалай анықтай алатынымды біреу сұраса, мен адамға қойылатын талаптар қаншалықты көбірек болса, оған деген құрметтің соншалықты көп екенін айтар едім».

Балалар әрдайым олардың іс-әрекетін бағалауына мұқтаж. Оң баға балаларда қанағаттану сезімін және одан әрі жетілдіруге ұмтылуды тудырады, ал теріс - қанағаттанбаушылық сезімі мен түзету қажеттілігін тудырады. Бұл ретте педагог-тәрбиешіге өз ой-пікірлерінде объективті болу, ақылға қонымды қатаңдықты мейірімділікпен, сенімді ақылға қонымды бақылаумен және т. б. үйлестіре білу маңызды. Баланың дені сау күштеріне сену, оларға сүйену, өз тәрбиеленушілерінің мінез-құлқы мен мінез-құлқындағы теріс қасиеттері мен қасиеттерін еңсере отырып, оларды дамытуға ұмтылу қажет.

Бұл қағидаттың талаптары тәрбиенің гуманистік мақсаттылық қағидатының құрылымында да қарастырылуы мүмкін: талап қоюсыз тәрбиелеу мүмкін емес, бірақ бұл талаптар адамгершілік болуы, тәрбиеленушіге тек қоғам мүддесі үшін ғана емес, тәрбиеленушінің өз мүддесінде де қойылуы тиіс. Бұл гуманизмнің мәні: жеке тұлғаны құндылық ретінде тану, жеке тұлғаны құрметтеу оған белгілі бір талаптар қою және оның осы талаптарды жеке адамның өз құқықтарын сақтау мен іске асыру, сондай-ақ қоғамның басқа мүшелерінің құқықтары мен бостандықтарын қамтамасыз ету кепілдігі ретінде орындауын білдіреді.

Алайда қазіргі жағдайда (идеалды қоғам шарттарынан басқа, кез келген басқа жағдайларда сияқты) тәрбиеленушіге талап қою және құрмет бірлігінің дербес қағидатын бөлу қажеттілігі бар: оларға тарихи кезеңге және өмір сүру жағдайларына тән тәрбиеленушіге талап қою шарасы және жеке және қоғамдық мойындауға даралылық тануының басымдылығы анықталады. Тәрбиешінің тәрбиеленушіге деген махаббаты шынайы тәрбиелік құндылыққа тек оған ақылға қонымды талапшылықпен бірге ие болады. Соңғысының шарасы қоғамдық-экономикалық жағдайлардың дамуымен және тиісінше қоғамдық сананың даму деңгейімен айқындалады.

Балалардың өздері де талап қоя білмейтін тәрбиешілерді жақсы көрмейді. Өйткені талап қою - белгілі бір тәртіп, перспективалардың болжамдылығы,

қорғалуы. Тәрбиеленушілер, егер оларға тәрбиешінің (мұғалімнің) шынайы орналасуына сенімді болса, егер талаптар тәртіп ұғымының атына емес, олардың мүддесі үшін қойылатынын білсе, тіпті жоғары талаптарды қабылдауға дайын. Сенім, ашық көрінетін және бақылау (немқұрайлы), талап әдісін қолдану әдістемесін қолдану («педагогикалық үдерісті жүзеге асыру әдістері» тарауын қараңыз) - бұл қағидатты іске асырудың маңызды шарттары.

Олардың талаптары тығыз өзара байланысты екенін атап өткен жөн және оларды орындау да өзара тәуелді: кез келген қағидаттардың талаптарын іске асыру қандай да бір шамада барлық қалған талаптардың орындалуына әсер етеді. Бұл педагогикалық үдерістің тұтастығының салдары болып табылады және сонымен қатар педагогикалық жүйенің осы сапасының нығаюына ықпал етеді.

Ақылға қонымды талап ете білуді жеке тұлғаны құрметтеу қағидасымен ұштастыра отырып практикалық түрде іске асыру адамның оң нәтижеге жету принципімен тығыз байланысты. Мектеп практикасында қабілеті төмен, тәрбиелі білім алушылармен жұмыс істеуге тура келеді. Алайда, мұндай балалардың өзін-өзі жетілдіруге деген талпынысы бар, егер оларға тек қана сөз мен нотациялардың көмегімен жүгінсе, оны басып тастауға болады. Бірақ егер мұғалім уақытында білім алушының жақсы екенін байқаса, қандай да бір нәрсеге деген қабілетін байқаса, оны қолдауға және күшейтуге болады. Баланың оң жақтарын дамыта отырып, педагог тұлғаның қалыптасуы мен жоғарылауы үдерісін алдын ала болжайды. Егер білім алушы қызметтің жаңа түрлерін меңгерсе, елеулі табысқа жетсе, ол қуаныш, ішкі қанағаттануды бастан кешіреді, бұл өз кезегінде өз күшіне сенімділікті, одан әрі өсуге ұмтылысты нығайтады. Бұл жағымды эмоционалдық сезімдер, егер білім алушының дамуындағы табыстар оны қоршаған адамдардың, ата-аналар мен мұғалімдер, құрдастары мен ұжымы байқаса, оны жетілдіруге көбірек ұмтылуды күшейе түседі.

Балаға қойылатын талаптар мен тұлғаға деген құрмет бірлігінің оң принципіне сүйену оларға педагогикалық ықпал етудің бірлігімен тығыз байланысты. Тәрбие ықпалының бірлігі принципі білім алушылармен сыныптан тыс тәрбие жұмысын ұйымдастыру кезінде қажетті шарт болып табылады. Тәжірибе білім алушыларға педагогикалық ықпал етудің біртұтастығын дәлелдеп берді. Бұл бірліктің болмауы жекелеген адамдар мен ұйымдардың тәрбие жұмысын бұзады, балаларды мінез-құлық нормалары мен ережелерін әрбір адамның өз ақыл-ойы бойынша белгілейтін міндетті емес нәрсе ретінде қарауға үйретеді.

Негізгі принциптердің бірі еріктілік принципі болып табылады. Оның мәні – білім алушылар өздерінің қабілеттері мен дарындылығын көрсете алатын, белгілі бір нәтижелерге қол жеткізе алатын іс-әрекетті өздері таңдап алуы керек: оларды музыка, би, тарих, әдебиет және т. б. қызықтырады. Бұл ретте білім алушылардың осы қызметке шамадан тыс тәуелді болмауын қадағалау маңызды.

Бастаманы, өнерпаздықты, өнертапқыштықты, балалардың техникалық және көркем шығармашылығын дамыту қағидаты тәрбие жұмысы барысында

білім алушылардың өздерінің тілектері, олардың бастамашылық ұсыныстары мен іс-әрекеттері толық көлемде ескерілуін талап етеді, сыныптан тыс іс-шараларды өткізу барысында әрбір білім алушы қызметтің белгілі бір түрін орындауы тиіс. Ол еркін таңдау, ерік білдіру актісі болуы тиіс. Бұл әрекетті білім алушы өзі жасауы керек. Шектен тыс регламенттеуден, әкімшілендіруден, бастаманы басудан, дербестік пен шығармашылықтан бас тарту қажет.

Мұндай принцип педагогтерден мектеп білім алушыларының көркем өнерпаздарын дамытуға шебер көмек көрсетуді талап етеді. Мұғалім балалардың пайдалы бастауларын қолдап, олармен бірге олардың қажеттіліктерін талқылап, пайдалы бастаманы көтермелеуі, балалар ортасындағы дербестік пен шығармашылықты дамытуы қажет; үйірмелер, клубтар ұжымындағы білім алушы белсенділігінің рөлін, оның қоғамдық істерге жауапкершілігін арттыру маңызды. Ю. К. Бабанскийдің пікірінше, «сыныптан тыс жұмыстың тактикалық педагогикалық басшылықта білім алушылардың өзін-өзі басқару негізінде ұйымдастырылуына қол жеткізу» дегенді білдіреді, сонымен қатар қазіргі жағдайда, қоғамымыздың әлеуметтік-экономикалық және саяси қайта құрылуы орын алып, қазіргі адамның жеке тұлғасын қалыптастыруға тапсырыс өзгергенде (идеал ретінде шығармашылық, жоғары адамгершілік, интеллигенттік, үздіксіз шығармашылық өзін-өзі дамытуға қабілетті тұлға) бұл қағида ерекше маңызға ие болады.

Сыныптан тыс жұмысты ұйымдастыру принциптерінің қатарына балалар өмірін эстетизациялау қағидасын жатқызуға болады. Эстетикалық бастама адам қызметінің қуатты ынталандыруы болып табылады. Білім алушылардың шындыққа деген эстетикалық көзқарасын қалыптастыру олардың жоғары көркемдік-эстетикалық талғамын дамытуға, оларға қоғамдық эстетикалық идеалдардың шынайы сұлулығын тануға мүмкіндік береді. Қоғамдық ұйымдар, көркемөнерпаздар, өндірістік және қоғамдық пайдалы еңбек және т. б. ұйымдарда мектеп білім алушыларының алдында өмірдің эстетикасының үлкен мүмкіндіктері ашылады. Мысалы, спорт секцияларының сабақтары білім алушыларға адам денесінің сұлулығының құпиясына еніп, осы сұлулықты жасау, сақтау және дамыту дағдыларына үйретеді. Білім алушылардың көркем-эстетикалық бағыттағы үйірмелерге, клубтарға баруы балаларды өнер әлеміне енгізеді. Бұл ретте педагогтарға ақыл-ой еңбегінің, іскерлік қарым-қатынастың, танымның, өзара көмектің, бірлескен қызметтің сұлулығын бекіту маңызды.

Сыныптан тыс жұмыстың маңызды талабы осы қызметке қатысушылардың жас, жыныстық және жеке ерекшеліктерін есепке алу болып табылады. Бұл қағидатты тәрбиелеуде іске асыру ең алдымен, олардың физикалық және психикалық денсаулығына теріс әсер ететін интеллектуалдық, физикалық және жүйке-эмоциялық жүктемелердің алдын алу мақсатында білім алушылардың жасына, күш-қуатына және мүмкіндіктеріне сәйкес қызмет мазмұнын іріктеуді көздейді. Олар немен айналысса, шамадан тыс шаршамауы керек. Әр жасқа өзінің мүмкіндіктері мен шектеулер тән екенін ұмытуға болмайды. Мысалы, ойлау қабілеттері мен есте сақтау қабілетін дамыту балалар мен жасөспірімдер жылдарында қарқынды жүреді. Егер осы кезеңнің ойлау мен есте сақтауды дамыту мүмкіндіктері тиісті дәрежеде

пайдаланылмаса, онда кешірек жылдары қиын, кейде жіберіп алмау мүмкін емес. Қандай да бір қызметті шамадан тыс жеңілдетуге болмайды, себебі бұл қызығушылықты төмендетеді, білім алушылардың қабілеттерін дамытуға ықпал етпейді. Сонымен қатар баланың жас ерекшеліктерін ескермей, физикалық, ақыл-ой және адамгершілік дамуына әсер ету арқылы алға ұмтылу нәтиже бере алмайды, өйткені қол жетімсіз болған жағдайда мотивациялық көңіл-күй күрт төмендейді, ерік-жігерді әлсіретеді, жұмысқа қабілеттілік төмендейді, тез шаршайтын болады. Балалардың жас ерекшеліктерін ескере отырып, мұғалім жұмыс әдістерін таңдап, оларды нақты қолдануға мүмкіндік іздеуі қажет.

Жеке ерекшеліктерді есепке алу маңызды рөл атқарады. Әрбір білім алушыға оның жеке дамуы барысында қалыптасқан қайталанбас қасиеттер тән. Сондықтан педагог білім алушылардың сезімдік-эмоционалдық саласын, жүйке іс-әрекетінің, танымдық іс-әрекетінің, есте сақтаудың, қабілеттерінің, қызығушылықтарының, қызығушылықтарының, қандай да бір іс-әрекеттердің және т.б. себептерінің ерекшеліктерін білуі қажет.

Мысалы, Я. А. Коменский баланың табиғатына тән даму заңдылықтарын тәрбиелеу үдерісінде есепке алу туралы ойларды, атап айтқанда: туа біткен адамға білімге, еңбекке ұмтылу, көпжақты даму қабілеті және т.б.

Ж. Ж. Руссо бұл мәселені басқаша түсіндіріп берді. Ол бала табиғаттан жасалған зат болып табылатынына және тәрбиелеу бұл табиғи жетілуді бұзбауға, ал оның артында балалардың жақсы сапасын анықтап, дамыта отырып жүруге тиіс екендігіне тоқталды. Алайда барлық педагогтер бір-біріне ұқсайды: баланың тұлғасын мұқият зерттеп, оның ерекшеліктерін білу және тәрбиелеу үдерісінде оларға сүйену қажет. Тек осындай жағдайда ғана тәрбие туралы мақсатты, ұйымдастырылған, басқарылатын үдеріс туралы айтуға болады.

Сыныптан тыс жұмысты ұйымдастырудың маңызды қағидаттарының бірі – білім алушыларды олардың дамуына қатысты тәрбиелеудің жетекші рөлінің принципі болып табылады. Бұл ереженің практикалық педагогикалық маңызы – барлық балалар табиғи тұрғыдан әртүрлі және бай дарынды табиғат ретінде қарастырылады және әр баланың талантын, дарынын көрсету күші оның тәрбиесіне байланысты. Білім алушының өзіндік күші мен дарындылығын дамытудағы тәрбиенің жетекші рөлінің принципі педагогтен балалардың жалпы дамуына, сондай-ақ олардың жеке бейімділігі мен дарындылығын қалыптастыруға үнемі көңіл бөлуді және белсенді қарым-қатынасты талап етеді.

Білім алушылардың қызметін ынталандыру және жандандыру принципі. Көптеген балаларда өмірлік тәжірибені меңгеру қиынға соғады. Баланың әлеуметтік құнды тұлға ретінде қалыптасуы сыртқы және ішкі кедергілерді еңсеру, ерік-жігерді ынталандыру, өзін-өзі анықтау және өзін-өзі шектеу жағдайында ғана жүзеге асырылады. Баланың іске деген қызығушылығы таза сыртқы себептердің: қызығушылықтың, қызығушылықтың және істің жаналығын тартудың ықпалымен - сондай-ақ жеңу мен өзін-өзі бекіту қуанышына деген ішкі ұмтылыстың дамуына байланысты көрінеді.

Сыныптан тыс тәрбие жұмысын ұйымдастыру принциптерінің қатарына оңтайландыру, интеллектуалды, еңбек, кез келген басқа қызметтің әдістері мен тәсілдерін сыныптан тыс тәрбие жұмысының мақсаттарына, мазмұны мен нақты психологиялық жағдайға сәйкес тұрақты келтіру принципін жатқызуға болады. Тәрбие әдістері нақты тарихи қоғамдық қатынастар жүйесінде туады. Олардың мәні мен көріну түрі қоғамдық қатынастардың сипатына, балалардың жас ерекшеліктеріне байланысты. Әдістемелік мұраны талдау және әдістердің қалыптасқан жүйесіне тәрбие жұмысының мақсаттарына, оның бай және әртүрлі мазмұнына, сондай-ақ нақты психологиялық-педагогикалық жағдайға жауап беретін жаңа, жанашыл әдістер мен тәсілдерді енгізу маңызды. Бұл әдістемелік жүйені балалардың нақты мүмкіндіктеріне сәйкес келтіруге мүмкіндік береді және қалыпты педагогикалық нәтиже береді: балаларды біліммен байытады, олардың дамуына ықпал етеді.

Білім алушылардың сыныптан тыс тәрбие жұмысын ұйымдастыру принциптерінің бірі мотивация принципі болып табылады. А.Н.Леонтьев былай деп жазды: «адам санасына енгізілетін идеялар оған субъективті тұлғалық мағынаға ие болуы үшін топырақ дайындау керек». Баланың қызметінде қандай да бір тапсырманы орындауға, қандай да бір үйірмеге, секцияға баруға итермелейтін мотив болуы тиіс. Егер бұл себеп болмаса, баланың бірдеңе істеу ниеті де жоғалады. Кез келген проблема себеп болуы мүмкін: жеке, ұжымдық, қоғамдық мүдделілік және т. б.

Осы қағидаттарды нақты педагогикалық міндеттерді шешу кезінде педагогтер басшылыққа алады және басшылыққа алуы тиіс, сондай-ақ оларды сыныптан тыс тәрбие жұмысын ұйымдастыру кезінде міндетті түрде ескеруі тиіс, бұл білім алушыларға білім беру, тәрбиелеу және дамыту ықпалының жоғары деңгейіне ықпал етуге көмектеседі.

Бұл ретте сыныптан тыс іс-әрекеттің әр түрлілігі де маңызды, бұл процесті қызықты етеді. Сыныптан тыс іс-әрекет түрінде педагогтердің, кітапханашылардың, білім алушылар мен ата-аналардың қарым-қатынасының белгілі бір құрылымы арқылы осы іс-әрекеттің мазмұнын білдіру түсініледі. Қазіргі мұғалім педагогикалық практикада сыныптан тыс қызметті ұйымдастырудың негізгі әдіснамалық тәсілдерін немесе әдістерін еркін меңгеруі қажет.

Мазмұнына байланысты сыныптан тыс жұмыстың нысаны мен түрін таңдау керек. Бірнеше жіктеуді қарастырайық.

А. Білім алушылардың қамтылуына байланысты:

1) жаппай. Бұқаралық жұмыс түрлері мектепте кең тараған. Олар көптеген білім алушыларды бір уақытта қамтуға есептелген, оларға балалардың әсемдігі, салтанаттылығы, жарықтығы, үлкен эмоционалдық әсері тән. Жаппай жұмыс білім алушылардың белсенділігін арттырудың үлкен мүмкіндіктерінен тұрады. Сайыс, олимпиада, жарыс, ойын әр адамның белсенділігін талап етеді. Әңгіме, кештер, ертеңгіліктер өткізу кезінде білім алушылардың бір бөлігі ғана ұйымдастырушы және орындаушы ретінде өнер көрсетеді. Спектакльдерге бару, қызықты адамдармен кездесу сияқты іс-шараларда барлық қатысушылар

көрсеткіштеріне айналады. Жалпы іске қатысудан туындаған түйсік ұжымды біріктірудің маңызды құралы болып табылады.

Жалпы жұмыстың дәстүрлі түрі мектеп мерекелері болып табылады. Олар күнтізбе күндеріне, жазушылардың, мәдениет қайраткерлерінің мерейтойларына арналады. Оқу жылы ішінде 4-5 мереке өткізуге болады. Олар ой-өрісін кеңейтіп, ел өміріне араласу сезімін тудырады.

Конкурстар, олимпиадалар, байқаулар кеңінен қолданылады. Олар балалардың белсенділігін ынталандырады, бастаманы дамытады. Байқауға байланысты, әдетте, білім алушылардың шығармашылығын көрсететін көрмелер ұйымдастырылады: суреттер, шығармалар, ұсақ-түйектер.

2) топтық. Жұмыстың топтық нысандарына балалар клубтары, үйірмелер, мектеп мұражайлары, қоғам жатады. Клубтар кең таралған. Олар өзін-өзі басқару негізінде әрекет етеді, өз атаулары, жарғылары бар. Клубтар әртүрлі профилде болуы мүмкін - әдеби, жас физик, химия, математика.

Жалпы нысаны мектеп мұражайлары болып табылады. Бейін бойынша олар өлкетану, тарихи, тарихи-әдеби, табиғаттану, көркемдік болуы мүмкін. Мектеп мұражайларындағы негізгі жұмыс материалдар жинаумен байланысты. Ол үшін жорықтар, экспедициялар, қызықты адамдармен кездесулер өткізіледі, кең хат алмасу, мұрағатта жұмыс жүргізіледі. Мұражай материалдары сабақтарда, ересек тұрғындар арасында ағартушылық қызмет үшін пайдаланылуы тиіс.

Сыныптан тыс үйірме жұмысы белгілі бір ғылым, өнер, спорт саласында қызығушылық пен шығармашылық қабілеттерін анықтауға және дамытуға ықпал етеді. Оның үйірмелер мен секциялар (пәндік, техникалық, спорттық, көркем) сияқты түрлері кеңінен таралған. Үйірмелерде әр түрлі сабақтар өткізіледі: баяндамалар, әдебиет туындыларын талқылау, экскурсиялар, Көрнекі құралдар дайындау, зертханалық сабақтар, қызықты адамдармен кездесулер және т. б. үйірменің жылдық жұмысы кеш, конференция, көрме, байқау түрінде өткізіледі.

3) жеке жұмыс – бұл жеке білім алушылардың өзін-өзі тәрбиелеуге бағытталған дербес қызметі. Мысалы: баяндамаларды, көркемөнерпаздар нөмірлерін дайындау, иллюстрацияланған альбомдар мен т. б. дайындау. Бұл іс-әрекет мұғалімдерден білім алушылардың жеке ерекшеліктерін білуді талап етеді, оны әңгімелесу, сауалнама жүргізу, олардың мүдделерін зерттеу арқылы алуға болады.

Сыныптан тыс тәрбие жұмыстары мектеп өмірінің қоғамдық жағдайларына сәйкес келетін жаңа нысандармен үнемі толықтырылып отырады. Олардың мазмұны мен әдістемесінің негіздері белгілі телевизиялық бағдарламалар ойындарынан («ең ақылды», КВН, «дөңгелек үстел», «не? Қайда? Қашан?») және т. б.) алынады.

Негізгі шешілетін тәрбие міндетіне байланысты білім алушылармен тәрбие жұмысының әр түрлілігін үш топқа бөлуге болады:

1) мектеп өмірін басқару және өзін-өзі басқару формалары (жиналыстар, жиындар, митингілер, сынып жетекшілерінің сағаттары, білім алушылардың өзін-өзі басқару өкілетті органдарының отырыстары, қабырға мөрі және т. б.);

2) танымдық формалар (экскурсиялар, жорықтар, фестивальдар, ауызша журналдар, ақпараттар, газеттер, тақырыптық кештер, студиялар, секциялар, көрмелер және т. б.);

3) ойын-сауық формалары (таңертеңгіліктер мен кештер, «капустники», «отырғыштар» және т.б.).

1. Өткізілетін сыныптан тыс жұмыстың сипатына байланысты:

2. Сыныптан тыс іс-әрекеттің интерактивті түрлері - ақыл-ой еңбегін, физикалық, коммуникативтік белсенділікті немесе тез шешім қабылдауды болжайтын оқу сабақтарын немесе сыныптан тыс іс-шараларды ұйымдастыру формалары. Мұндай формаларға экспресс-викториналар, ми шабуылы, эстафеталар, мини-байқаулар және т. б. жатқызуға болады.

3. Әңгімелесу – мұғалім мен білім алушылар арасында көбінесе педагог мәселелері бойынша диалогты болжайтын оқыту және тәрбиелеу әдісі. Әңгімелесу білім алушылардың ақыл-ой жұмысын жандандырады, көңіл-күй мен қызығушылықты қолдайды, сөйлеуді дамытады: әрбір сұрақ – білім алушылар шешетін міндет. Әңгімелесу түрлері: дайындық, хабарлау, эвристикалық, жаңғыртушы, жалпылаушы, қайталаушы. Әр түрлі әңгімелесулер оқу сабақтары мен сыныптан тыс іс-шаралардың белгілі бір кезеңінде микроцельге байланысты біріктірілуі, қиылысуы, ауысуы мүмкін.

а. Эвристикалық әңгіме педагог шындықты хабарламаса, оны табуға үйреткен жағдайда қолданылады. Білім алушыларға белгілі фактілер мен құбылыстарды талдау, сондай-ақ өз бетінше бақылау негізінде білім алушылар жаңа (танымдық) материал тақырыбы бойынша қорытынды шығарады.

б. Жаңғыртылатын әңгіме зерттелген материалды бекіту кезінде, сондай-ақ орындалған іс-әрекеттерді қайталау және негіздеу кезінде пайдаланылады.

с. Хабарлаушы әңгімені педагог жаңа материалды эвристикалық түрде ала алмайтын жағдайларда қолданады.

д. Жалпылама әңгіме әдетте оқу сабағының (сыныптан тыс іс-шараның) соңында және ірі тақырып, бөлім, курс соңында өткізіледі.

Рөлдік ойын – білім алушылардың сыныптан тыс жұмысын белсендіру мен оқытудың әдістемелік тәсілі. Рөлдік ойынның мәні әрбір қатысушы ойдан шығарылған атын, әлеуметтік рөлін – турист, экскурсовод, журналист, медбике, педагог және т.б. алатын жағдайларды жасау болып табылады. Рөлдік ойын табиғи жағдайға жақын мотивация жасайды, қызығушылық тудырады, білім алушылардың оқу еңбегінің эмоционалдық деңгейін арттырады.

Жалпы білім беретін мекемелерде балалар мен жасөспірімдер үшін көбінесе басым болып ойын, театр, пікірталас, ситуациялық-шығармашылық, психологиялық, тәрбиелік және сыныптан тыс жұмыстардың сайыс түрлері болып табылады.

Сонымен қатар, сыныптан тыс қызметтің ең танымал нысандары:

1. Әлеуметтік-гуманитарлық, математикалық және жаратылыстану-ғылыми циклдардың оқу пәндері бойынша пәндік апталықтар.

2. Оқу-танымдық қызметі: жалпы мектептік пәндік олимпиадалар мен қоғамдық білім байқаулары, жалпы мектептік, қалалық (аудандық) және облыстық (округтік, аймақтық, республикалық) пәндік олимпиадалар мен

конкурстардың жеңімпаздары мен жүлдегерлерін марапаттау; «виртуалды әлем білгірлері» чемпионаттары (ақпараттық-коммуникациялық технологиялар білгірлері), шығармашылық және ғылыми-зерттеу жобаларының фестивальдары; жалпы мектептік «үздік білім алушы» байқау-конкурстары (сыныптар параллельдері бойынша), «мектептің (лицейдің, гимназияның) үздік түлегі», «білім алушының үздік портфолиосы».

3. Ерлік-патриоттық және әскери-спорттық іс-шаралар: мектеп мұражайларының жұмысы, тақырыптық кештер мен мерекелер; экскурсиялар мен тақырыптық экскурсиялық сапарларды, «Зарница» және «Орленок» әскери-спорттық ойындарын, «Қауіпсіз дөңгелек» жарыстарын, ЖЖИ отрядтарын (жол қозғалысының жас инспекторлары) және ЖДП (өрт сөндірушілердің жас достары) ұйымдастыру және өткізу.

4. Көпшілік мерекелер (ұжымдық-шығармашылық істер): тақырыптық мерекелер, шығармашылық және қиял фестивальдары; конкурстар: «Алло, біз таланттарды іздейміз», «ал кәнеки, жігіттер», «Мектеп Аруы», КТК, мамандықтар, білімпаздар; интеллектуалды турнирлер; сахналық немесе саптық әндер, театр қойылымдары, мәнерлеп оқу және авторлық шығармашылық, суреттер мен плакаттар конкурстары.

5. Мамандандырылған (тақырыптық) немесе кәсіптік бағдар беру акциялары: Білім және болашақ мамандықтар жәрмеңкелері; халық шығармашылығының, ұлттық салт-дәстүрлердің мерекелері мен фестивальдары; ғылым және шығармашылық фестивальдары, қызығушылықтары бойынша үйірмелер мен клубтар; балалар кітабының немесе библиофилдердің апталығы.

6. Қоғамдық пайдалы және әлеуметтік маңызды іс-шаралар: еңбек десанттары мен сенбіліктер; тимурлық қызмет, Айболит пен тазалық рейдтері; іздеу және өлкетану жұмыстары; «алыс достарға сыйлық», «ардагерге сыйлық» операциялары; «мүгедек балаларға көмек», «балалар үйіне біздің сыйлық», «лкен жастағы адамдарға көмек» қайырымдылық акциялары.

7. Спорттық және туристік қызмет: туристік слет, «робинзонад» және жарыстар, бір және көп күндік жаяу жүргіншілер, құрама, тау, вело - мото жорықтар мен экспедициялар; туристер кештері, «шағын олимпиада ойындары», волейбол, баскетбол, жеңіл және ауыр атлетика, гимнастика және күрес, шахмат және дойбы (нардам, бильярд) бойынша турнирлер (чемпионаттар); спорттық эстафеталар (білім алушылармен, ата-аналармен); «Анам, әкем, мен — спорттық отбасы», «Ең спорттық сынып» жарыстарын ұйымдастыру және өткізу.

Ойын-сауық қарым-қатынасының ең көп тараған түрлері: «огоньки», дөңгелек үстелдер, дискотекалар, кештер, отырыстар, қалаға бару, мұражайларға бару, қызықты адамдармен кездесу; қызығушылықтары бойынша үйірмелер мен клубтардың, спорт секцияларының жұмысы; «ми шабуылдары», пікірталастар және интерактив.

«Жаңа өркениет» бағдарламасының ойын түрі бойынша, қарқынды қарым-қатынас (мақсатты тренингтер, оқыту және дамыту зияткерлік және психологиялық ойындар), коммуникативтік-лингвистикалық (тренинг-қарым-

қатынас, шығармашылық ойын кештері), коммуникативтік (дискуссиялар, ми шабуылдары, іскерлік, сюжеттік-рөлдік ойындар) жаңа ойын түрлері танымал болып келеді.

Педагогикалық үдерістің, осылайша, формасы полиморфты болады, оның бастауы-жеке педагогикалық есептің көп қырлы болуына, оны шешу ұзақтығына, тәрбиеленушінің тәрбиешімен өзара іс-қимыл жасау уақытымен шектелмейтін, педагогикалық міндеттердің тығыз өзара байланысында, педагогикалық үдерістің серпінділігі мен айқындылығы. Мұның бәрі «еңсерілуі» мүмкін, көп қабатты динамикалық есептер жиынтығы қандай да бір әдісті пайдаланудың арқасында емес, тек қана форма арқылы шешілуі мүмкін, тіпті өте мінсіз, дұрыс таңдалған және т. б. Тәрбие жұмысы үшін бұл оқуға қарағанда көп мөлшерде тән: оқытуда бір әдісті қолдану нәтижесінде белгілі бір білім сомасын игеру, белгілі бір іскерлікті қалыптастыру түрінде педагогикалық есепті шешу елесін құру мүмкін. Бірақ оқытуда шешілетін педагогикалық міндет білім мен іскерлікпен шектелмейді. Оның маңызды құрамдас бөлігі қарым-қатынасты қалыптастыру, білім алушы-тәрбиеленушінің жан-жақты дамуы болып табылады. Және бұл оларды қолдану құралдары мен әдістерінің белгілі бір үйлесімімен ғана қамтамасыз етілуі мүмкін, яғни тапсырманың барлық мазмұнына сәйкес келетін нысан шеңберінде.

Ең алдымен - бұл жиналыс. Тәрбие жұмысының бұл түрі тәрбиеленушілердің жиналысында үлкендер (педагогтер) шешуші дауыс беруге құқылы болатындай ерекшелікпен білім алушылардың өзін-өзі басқарудың жоғары түрі ретінде қарастырылады.

Жиналыс – қоғамдық өзін-өзі басқарудың ресми органы, оның шешімдері хаттамаланады және одан әрі ұжымның қоғамдық өмірін реттеуші болып табылады, ал сынып сағаты – бұл, негізінен, сынып жетекшісінің тәрбиеленушілермен өзара бейресми қарым-қатынасы, олардың жеке ерекшеліктерін барынша есепке алу, тәрбиелеуде жеке тұлғалық көзқарасты қамтамасыз ету.

Барлық тәрбие жүйесінде (С. Т. Шацкий, А. С. Макаренко, С. Френе және т.б.) нәтижелері танымал, ұйымдастырушылар жиналысты өте маңызды деп санады. Жиналыс аптасына бір реттен кем емес, жүйелі түрде өткізілді. Олар білім алушылардың барлық маңызды мәселелерін талқылап шешті, ал олардың әрқайсысы талқылау мен шешімдер қабылдау үдерісіне қатысу үшін тең құқықтар мен мүмкіндіктерге ие болды. Сонымен қатар Я.А.Коменский білім алушыларға ұсыныс ретінде «... жалпы жиналыстарда дамыған қоғамдағыдай білім алушылар өз істерін талқылай білуі тиіс. Бұл шын мәнінде жастарды осындай іс-әрекетке дағдыландыру арқылы өмірге дайындайды» деген болатын.

Практикалық тәрбие жұмысында осы қағидаттың талаптары А. С. Макаренконың афоризмінде көрініс тапқан: адамға қаншалықты көп талап қойылса, соншалықты оған құрмет көрсетіледі. Бұл қағидатты дәйекті іске асыру оң ұстанымға сүйену ережесін орындаумен байланысты: тәрбиелеуде кемшіліктермен күрес емес, тәрбиеленушінің бойындағы оң қасиеттерді дамыту, жеке тұлғаның оң қасиеттерін қалыптастыру және сол арқылы теріс

қылықтарды ығыстыру (немесе қалыптастыру мен дамытуға кедергі келтіру) негіз болуы тиіс.

Жиналыстың күн тәртібі алдын ала анықталады, талқыланатын мәселелердің саны - шағын (1-3), әрбір мәселе бойынша ақпарат (баяндама), талқылау және шешім қабылдау көзделеді. Жиналысты білім алушы, өзін-өзі басқару өкілді органының төрағасы немесе басшысы жүргізеді.

Ұжымдық қатынастарды дамытудың бастапқы сатысында жиналысты педагог жүргізеді (сыныпта-сынып жетекшісі, мектепте – директор немесе орынбасар). Талқылау барысы мен қабылданатын шешімдер жиналыс хаттамасына жазылады. Бұл үлгі сынып сағатын өткізуге өте ұқсас көрінуі мүмкін. Сынып сағаты-сынып жетекшісінің сынып ұжымын қалыптастыруға, дамытуға және білім беру өзара іс-қимылына қатысушылардың өзін-өзі белсендіруіне ықпал ету мақсатында сынып жетекшісімен сабақтан тыс уақытта арнайы ұйымдастырылатын жаппай тәрбие жұмысының мазмұны мен құрылымы бойынша икемді нысан.

Сынып сағатының жиналыстан айырмашылығы – жиналыста негізгі «әрекет етуші тұлғалар» - білім алушылардың өздері, ал сынып сағатында-педагог. Сонымен қатар, сынып сағатының негізгі функциясы – білім алушыларды адамгершілік, эстетикалық және басқа да білімдермен, адамгершілік мінез-құлық дағдылары мен іскерліктерін қалыптастыру, ал жиналыстың функциялары – ұжым өмірін ұйымдастыру, жалпы міндеттерді шешу жолдары мен тәсілдері туралы ұжымдық пікір білдіру түрі болып табылады.

Бұл тәрбие формалары бір-біріне өте жақын және оларды бір мезгілде мүмкіндігіне байланысты пікірталастыруға болады.

Оларды біріктіруге, әрекет жасауға болады, әсіресе төменгі сыныптарда тәрбие үдерісінде шешуі қажет екі мәселе өзгеріссіз қалады: білім алушыларды мектептегі өз өмірін басқаруға үйрету және гуманистік негізде тәрбиелеуде жеке тәсілді қамтамасыз ету. Осылайша, егер сынып жетекшісі, мектеп директоры білім алушылардың бастамаларын дамытуға ұмтылса, білім алушыларды олардың жалпы (қоғамдық) өмірін ұйымдастыруға қатысуға тарту қажет деп санаса, балаларды ересектердің қоғамдық қарым-қатынасының элементтері бар қарым-қатынас түріне мүмкіндігінше ерте қамтуы тиіс. Сонымен қатар балалар психикасының даму ерекшеліктерін ескере отырып, педагогтар мен білім алушылардың өзара қарым-қатынасының формальдылығымен сипатталатын тәрбие жұмысының түрлерін мүмкіндігінше сақтау маңызды.

Сынып сағатының орталық компоненті сынып жетекшісінің алдын ала жоспарланған тақырыпта білім алушылармен әңгімесі болып табылады. Сонымен қатар сынып сағаттарында ағымдағы істер талқыланады (әсіресе жиналыс сияқты форма дамымаған жағдайда), білім алушылардың бейресми қарым-қатынасын дамыту, олардың бос уақытын ұйымдастыру, сабақтан тыс бірлескен қызметке қызығушылығын арттыру мақсатында ойын-сауық түрлері қарастырылады.

80-ші жылдары көптеген мектептерде сынып сағатын немесе сынып жетекшісінің сағатын өткізу уақыты мектеп кестесінде көрсетілген. Бұл жұмыстың пайда болуы білім алушыларды адамгершілік-эстетикалық, құқықтық және т. б. тәрбиелеу бойынша жоспарланған іс-әрекетті жүргізу қажеттілігінен туындады. В. А. Сухомлинскийдің пікірімен келіспеуге болмайды, сынып жетекшісі білім алушылармен тек өткен туралы ғана емес, сонымен қатар алдын ала жоспарланған тақырыптарда: денсаулық, отбасы, азаматтық қалыптасу, өнер және т. б. туралы әңгімелесу керек. Ол әртүрлі жастағы білім алушылармен тәрбие жұмысының негізгі бағыттары туралы ережені және олармен әңгімелесудің негізгі тақырыптарын тұжырымдады. Көп жағдайда бұл ережелер өзекті және қазіргі уақытта әңгіме тақырыбы емес, оларды өткізу принципі маңызды болса керек. Ең алдымен, педагогикалық ғылымда және практикада сынып сағаты сияқты сыныптан тыс жұмыс түрі деп түсінілетіндігін анықтау қажет. Атақты ғалымдардың пікірлеріне жүгінеміз:

«Сынып сағаты тәрбиешінің өз тәрбиеленушілерімен тікелей қарым-қатынасы». (В. П. Созонов)

«Сынып сағаты. Біздің түсінігімізде бұл белгілі бір жұмыс түрі емес, сынып жетекшісінің сағаты». (М. Л. Маленковтың) Сынып сағатының аталған анықтамаларына сүйене отырып, негізгі белгілерін анықтауға болады:

- өз құрамы мен құрылымы бойынша тәрбиелік өзара әрекеттестіктің икемді нысаны;

- сынып жетекшісі мен оның тәрбиеленушілерінің қарым-қатынас формасы, онда педагог жетекші рөл атқарады.

Сынып сағаттары әртүрлі тәрбиелік мақсатта өткізіледі:

1. Білім алушының даралығын, оның шығармашылық қабілетін қалыптастыру және көрсету үшін жағдай жасау.

2. Білім алушыларды табиғат, қоғам, адам туралы біліммен байыту.

3. Бала тұлғасының эмоционалдық – сезімдік сферасын және құндылықтық қарым-қатынасын қалыптастыру.

4. Сынып ұжымын білім алушылардың тыныс-тіршілігі мен дамуының қолайлы ортасы ретінде қалыптастыру.

Олардың түрлері мен технологиялары қойылған мақсатына, білім алушылардың жасына, сынып жетекшісінің тәжірибесіне және мектеп жағдайларына байланысты көптеген нұсқаларға ие бола алады. Сынып сағаты-бұл сабақ емес. Бірақ оған сынып жетекшінің өз сыныбымен апталық кездесуін міндетті түрде өткізу үшін мектеп кестесінде орын беріледі. Бұл талап бүгін әр мектепте емес, тіпті әр елде де бар.

Еуропа елдерінде сынып сағаттарының дәстүрлері әртүрлі. Кейбір **Финляндияда** сияқты елдерде, сынып сағаттары іс жүзінде жоқ, бұны білім беру жүйесінің өзі анықтайды. Финляндиядағы білім алушыларды оқыту жүйесі-әлемдегі ең үздіктердің бірі. Жыл сайын БҰҰ адам әлеуетін дамыту индексі (Human Development Index) бойынша деректерді жариялайды. Бұл индекс үш индекстен тұрады: білім беру (Education index), ЖІӨ (GDP Index) және өмір сүру ұзақтығы (Life Expectancy Index). Білім индексі бойынша Финляндия тұрақты бірінші орынға ие. 2010 жылы Newsweek американдық

журналы Финляндияны білім сапасы бойынша әлемдегі ең үздік ел деп атады. Еуроодақ Финляндияның білім беру жүйесі оның өзегі болуы тиіс деп санайды. Финляндия үкіметі жалпы орта білім берудің жалпыұлттық мақсаттары туралы және түрлі пәндер мен пәндік топтарға оқыту үшін, сондай-ақ білім алушыларға кеңес беру үшін пайдаланылатын уақытты бөлу туралы шешім қабылдайды. Фин ұлттық білім беру кеңесі Ұлттық негізгі оқу бағдарламасын әзірлейді. Негізгі оқу бағдарламасы әртүрлі пәндердің, тақырыптық топтардың, тақырыптық модульдердің және студенттерге кеңес берудің мақсаттары мен негізгі мазмұнын анықтайды. Финляндияның барлық мектептері түрлі пәндердің мақсаттары мен негізгі мазмұнын қамтитын ұлттық Негізгі оқу бағдарламасын ұстанады.

Мектептің өздері Ұлттық негізгі оқу бағдарламасы шеңберінде өздерінің оқу жоспарларын әзірлейді. Мектеп пәндері арасында: валеология, этика және дін, әлеуметтану және үй экономикасы негіздері және т.б. барлық пәндер шеңберінде акт дағдыларына, күнделікті өмірді басқаруға және әл-ауқатқа үлкен көңіл бөлінеді.

Финдік білім берудің негізгі принциптері:

1. Теңдік
2. Тегін
3. Даралық

Әр бала үшін оқыту мен дамытудың жеке жоспары жасалады. Дараландыру пайдаланылатын оқулықтардың, жаттығулардың мазмұнына, сынып және үй тапсырмаларының санына және оларға берілетін уақытқа, сондай-ақ оқытылатын материалдарға қатысты.

4. Тиімділік.

Мектепте тек өмірде қажет болуы мүмкін нәрсе оқытылады. Балалар бала кезінен портфолио, келісім-шарт, банк картасы дегеннің не екенін біледі. Қалдырылған мұраға немесе болашақта тапқан табысқа салынатын салық пайызын есептей алады, Интернетте сайт-визиткасын жасай алады, бірнеше жеңілдіктерден кейін тауардың бағасын есептей алады немесе осы жерде «жел бағытын» бейнелей алады.

5. Сенім.

Біріншіден, мектеп қызметкерлеріне, мұғалімдеріне деген сенім: тексеру, роно әдіскерлері, білім алушыларды қалай оқытуды үйрететін және т.б. мамандар жоқ. Елдегі білім беру бағдарламасы бірыңғай, бірақ тек жалпы ұсынымдарды білдіреді және әрбір педагог лайықты деп санайтын оқыту әдісін пайдаланады.

Екіншіден, балаларға деген сенім: сабақта бірдеңемен айналысуға болады. Мысалы, егер әдебиет сабағында оқу фильмі енгізілсе, бірақ білім алушыға қызықты болмаса, ол кітап оқи алады. Білім алушы өзіне пайдалысын таңдайды деп санайды.

6. Еріктілік.

Оқуды қалайтын адам оқиды. Педагогтер білім алушының назарын аударуға тырысады, бірақ оның оқуға деген қызығушылығы немесе қабілеті

төмен болса, баланы болашақта іс жүзінде пайдалы, «күрделі емес» мамандыққа бағыттайды және екілік баға қоймайды.

7. Дербестік.

Финдер мектеп баланы өз бетінше болашақта табысты өмір сүруге үйретуі керек деп есептейді. Сондықтан бұл жерде ойлауға және білім алуға үйретеді. Жаңа тақырыптарды мұғалім айтпайды – барлығы кітаптарда жазылған. Маңыздысы сырттай формулалар емес, анықтаманы, мәтінді пайдалана білу, Интернетті, калькуляторды пайдалана білу – ағымдағы проблемаларды шешуге қажетті ресурстарды тарту маңызды. Сондай-ақ мектеп педагогтері білім алушылардың жанжалдарына араласпайды, оларды жан-жақты өмірдегі кез келген жағдайға және өзін-өзі қорғай білуді дамытуға тырысады.

8. Бағалау.

Елде 10 балдық жүйе қабылданған, бірақ 7-сыныпқа дейін сөздік баға қолданылады: орташа, қанағаттанарлық, жақсы, өте жақсы. 1-ден 3-ке дейін ешқандай баға жоқ.

Білім беру үдерісінде білім алушының жеке еркіндігі болған жағдайда және педагогтер тарапынан айқын бақылауда болса, фин мектептерінің тәрбие үдерісінде сынып сағаты басқа елдердегі сияқты маңызды рөл атқармайды. Оқыту үдерісінің өзі тәрбие міндеттерін шешеді.

Ұлыбританиядағы мектептер мемлекеттік (state school) және жеке (independent және public school) болып бөлінеді. Ұлыбритания аумағында туған балалар мен елде тұрақты тұруға құқығы бар азаматтардың балалары мемлекеттік мектептерде оқуға құқылы. Британдық білім беру жүйесінің басқа еуропалық білім беру жүйесінен талаптарының айырмашылығы – балалар тек қана оқып қана қоймай, сонымен қатар бүкіл оқу жылы бойы тұратын мектеп-пансиондардың кең дамыған жүйесінің болуы болып табылады. Басқа еуропалық елдерде пансиондар бар; алайда Ұлыбританияда ғана пансиондарда барлық білім алушылардың 50%-ы оқиды. (<https://www.kp.ru/guide/obuchenie-detei-v-anglii.html>) бұл ерекшелік куратордың (тьютордың) тәрбиеленушілермен өзіндік өзара іс-әрекетін білдіреді. Ағылшын философы Джон Локк өз уақытында ағылшын тәрбиесінің үш негізін атап өтті – спорт, білім беру, адамгершілік тәрбие. Соңғысы тәрбие мәнері, ұстамдылық, әңгіме жүргізе білу, артық сөйлемей, өзіндік тұлғасын сақтау дегенді білдіреді. Бастапқыда көптеген мектептердің оқу жоспарында этика, дін және зайырлы қоғам, микроэкономика және т. б. пәндер кіргізілген. Басқа еуропалық елдерде, мысалы, **Литвада** немесе **Латвияда**, сынып сағаттары оқу үдерісінің бір бөлігін құрайды және кестеге енгізіледі.

Австралияда тәрбие компоненті Ұлыбритания және Финляндия мектеп бағдарламасына енгізілген: Әдеп, дін, құқық, қауіпсіздік және т. б. арналған сабақтар бар. «Outside classroom activities» сияқты еуропалық, австралиялық және американдық мектептердің дәстүріне назар аудару керек. Бұл анықтама ретінде мектептен тыс, табиғатта сабақтар кешені түсініледі. Мұндай сабақтарды өткізудің көптеген түрлері мен әдістерін әзірлеу бар. Еуропалық және американдық мектептердің «outside classroom activities» дәстүріне назар

аудару керек. Бұл анықтамаға сай мектептен тыс, табиғаттағы сабақтар кешені түсіндіріледі. Мұндай сабақтарды өткізудің көптеген түрлері мен әдістері бар. Тәжірибе көрсеткендей, табиғатта жергілікті фаунаны және флораны зерттеуге ғана емес, сонымен қатар бір-біріне жаз мезгілін қалай өткізгені туралы әңгімелеп, зияткерлік ойындар ойнауға болады. Шетелдік әдіскерлер мен педагогтердің пікірінше, мұндай сабақтар білім алушыларды туған табиғатқа баулып қана қоймай, сонымен қатар білім алушыларға өздерін еркін сезінуге мүмкіндік береді, олардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға ынталандырады. Мысалы, Вермонт қаласындағы Орман мектебі белгілі, онда білім беру үдерісі «outside classroom activities» негізінде құрылған.

Қытайда да сынып сағаттары жоқ, себебі мектеп бағдарламасына этика, азаматтық-патриоттық тәрбие мәселелерін қарастыратын пәндер енгізілген, барлық сабақтарды қамту және барлық жұмысты орындау үшін қытайлық білім алушылар таңғы сағат беске дейін тұрып, өз бетінше шұғылданады, содан кейін сағат 8.00-ден 16.00-ге дейін, ал одан кейін сағат 16.00-ден 21.00-ге дейін қосымша сабақтарға барады. Күнделікті пәндермен бірге сабақ беретін арнайы мектептер саны көп, тәрбие осы жекпе-жек философиясының өзі арқылы өтеді.

Посткеңестік кеңістікте, атап айтқанда **Ресейде** сынып сағаттары мектеп бағдарламасында бар. Сондай ақ 2012 жылғы 29 желтоқсандағы № 273-ФЗ «Ресей Федерациясында білім беру туралы» Федералдық заңына сәйкес мектепте сынып сағаттарын өткізу ұзақтығын регламенттейтін сынып сағаты туралы Ереже әзірленген және сынып жетекшілерінің орындауы үшін міндетті болып табылады. Ережеде сынып сағатына анықтама беріледі, оның сипаттамасы келтіріледі. Сынып сағатының мақсаты: сынып ұжымының қалыптасуына және оның мүшелерінің дамуына ықпал ету.

Міндеттер:

1. Білім алушылардың тыныс-тіршілігі мен дамуына қолайлы орта туғызу үшін сынып ұжымын қалыптастыру.

2. Білім алушылардың ұстанымын, азаматтық тұлғасын, адамгершілік-эстетикалық қасиеттерін қалыптастыру.

3. Қоғамның саяси, экономикалық және әлеуметтік мәселелері, өзі туралы білім қалыптастыру.

4. Өз жолдастарын түсінуге, мәселелерді шешуге, қарым-қатынас жасауға, ынтымақтасуға, олармен қарым-қатынас жасауға көмектесу ниетін ояту.

Сынып сағатының функциялары.

1. Ағартушылық – оқу бағдарламасында көрініс таппаған білім алушылардың білім шеңберін кеңейтеді.

2. Бағдарлаушы – қоршаған объектілерде белгілі бір қарым-қатынасты қалыптастырады; материалдық және рухани құндылықтардың белгілі бір иерархиясын әзірлейді.

3. Бағыттаушы – білім алушылардың іс-әрекетін бағыттай отырып, нақты тәжірибеде өмір туралы сөйлесуді қарастырады.

4. Қалыптастырушы – жоғарыда аталған функцияларды жүзеге асыру; өз өмірін және өзін-өзі бағалай білу әдетін қалыптастыру; топтық диалог жүргізу дағдыларын қалыптастыру, өз пікірін дәлелдеу.

Сынып сағатының мазмұны.

1. Сынып сағатының мазмұны, мақсаты мен міндеттері білім алушылардың жас ерекшеліктері мен тәжірибесіне байланысты.

2. Директордың тәрбие ісі жөніндегі орынбасары, сынып жетекшілері өткен оқу жылының тәрбие жұмысына талдау жасай отырып жаңа оқу жылына арналған сынып сағаттарын, дәстүрлі жалпы мектепшілік іс-шараларды есепке ала отырып, жасайды.

3. Сынып сағаттарының тақырыбы әр оқу тоқсанының соңында түзетілуі мүмкін.

Сынып сағатының мазмұнына қойылатын талаптар.

1. Сынып сағаттары өз мазмұнында олар қарапайымнан күрделіге, ақпараттан бағалауға, бағалаудан пайымдауларға сәйкес құрылуы тиіс.

2. Сынып сағаты барысында сынып жетекшісі өз пікірі мен өзінің шешімдерін ұсынбай, дұрыс шешім іздеуге көмек көрсетуі тиіс.

3. Сынып сағаты әртүрлі болуына қарамастан, эмоционалдық тұрғыдан оң нәтижеге жеткізуі тиіс.

4. Сынып сағатының мазмұны.

Сынып сағатын ұйымдастыру және өткізу.

1. Сынып сағаты келесі бөліктерден тұрады:

– кіріспе бөлім – сұрақ қою;

– негізгі (мазмұнды) бөлігі – мәселені шешуге арналған материал;

– қорытынды бөлім – мәселені шешу және оның өмірлік мәнін анықтау.

Сынып сағатына дайындық кезінде сынып жетекшісі мыналарды орындауы тиіс:

1. Сынып сағатының тақырыбын анықтау, ұжыммен тәрбие жұмысының міндеттеріне сүйене отырып оның мақсаттарын қалыптастыру.

2. Сынып сағатының мазмұнына қойылатын талаптарды ескере отырып, қойылған мақсаттар мен міндеттерді ескере отырып, материалды мұқият таңдау.

3. Сынып сағатын өткізу жоспарын құру.

4. Көрнекі құралдарды, музыкалық безендіруді таңдау, бөлмені дайындау, еркін сөйлесуге қолайлы жағдай жасау.

5. Сынып сағатына білім алушылардың ата-аналары, үлкен және кіші жастағы жолдастары, мектеп қызметкерлерінің қатысуымен талқылайтын тақырыпқа байланысты мамандардың қатысуын анықтау.

6. Сынып сағатын дайындау және өткізу барысында өз рөлі мен позициясын анықтау.

7. Балалар алынған ақпаратты бекітіп одан әрі мүмкіндігінше тәжірибелік жұмыста анықтау.

1. Сынып сағаттарын өткізу түрлері.

2. Пікірталас үлгілері: - диспут; - пікірталас; - конференция; - дөңгелек үстел; - сұрақтар мен жауаптар; - шақырылған адамдармен кездесу; - лекторлар-аукцион.

3. Жарыс түрі: - конкурс – викториналық сұрақтар - саяхат - КТК - пайдалы істер эстафетасы-байқау-парад-презентация-турнир-олимпиада;

4. Шығармашылық үлгілері: - фестиваль-көрме - ауызша журнал - газет - шығармашылық еңбек - қойылым (жобалар) – әзіл кеш-спектакль-концерт-жәрмеңке.

5. Ойын нысандары: - рөлдік ойындар – көрсетілім ойындары - зияткерлік: - ойындар саяхат.

6. Психологиялық ағартудың түрлері: -оқу-зерттеу.

7. Мобильді нысандар: - көңілді ойындар - кіші олимпиада - мектеп олимпиадасы - күн (жеңіл атлетика, денсаулық және т.б.).

8. Мектептен тыс жұмыс түрлері: - экскурсия - жорық-шығыс (концерт).

Сынып сағатының сапасын бағалау.

1. Сынып сағатының сыртқы және ішкі тиімділігін көрсететін критерийлер сапасы.

2. Сынып сағатының ішкі тиімділігін бағалау сынып сағатының соңында берген білім алушылардың пікірлері болып табылады.

3. Директордың тәрбие ісі жөніндегі орынбасары сынып сағатына қатысқанда сыртқы тиімділікті бағалайды.

4. Оқу жылының соңында әрбір сынып жетекшісі мектептің әдістемелік жинағына тақырыптық сынып сағатының сценарийлік әзірлемесін ұсынады.

Беларуссияда ақпараттық және сынып сағаттары апта сайын білім беру мекемесі басшысының тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасары бекіткен тақырып бойынша өткізіледі және балалар мен білім алушы жастарды үздіксіз тәрбиелеу тұжырымдамасында және 2016-2020 жылдарға арналған балалар мен білім алушы жастарды үздіксіз тәрбиелеу бағдарламасында айқындалған идеологиялық және тәрбие жұмысының негізгі бағыттарына, Беларусь Республикасы Білім Министрлігінің нұсқамалық-әдістемелік хаттарына, білім беру мекемесінің тәрбие бағдарламасына сәйкес сынып жетекшісінің жарты жылға арналған, ағымдағы жылға идеологиялық және тәрбие жұмысының жоспарында көрсетіледі.

Ақпараттық және сынып сағаттары білім беру мекемесінің басшысы бекіткен мектептің жұмыс режимінде жазылуы тиіс. Ақпараттық сағаттар оқу сабақтары басталғанға дейін және олар аяқталғаннан кейін өткізілуі мүмкін. Сабақ кестесін құрастыру кезінде білім алушылардың, олардың заңды өкілдерінің пікірлері мен тілектерін, білім беру мекемесінің білім беру үдерісінің ерекшеліктерін ескеру қажет. Ақпараттық сағат аптаның кез-келген күнінде кестеде тұруы мүмкін. Ақпараттық сағат аралығы: 1-ші сатыда оқитын білім алушылар үшін – 15 минутқа дейін, 2-ші және 3-ші сатыда оқитын білім алушылар үшін –20-дан 45 минутқа дейін. Ұсынылатын өткізу түрлері және оларды ұйымдастыру білім беру мекемелерінде ақпараттық сағаттарды ұйымдастыру және өткізу жөніндегі әдістемелік ұсынымдарда көрсетілген. Жоғары сынып білім алушылары үшін ұсынылған тақырып бойынша көрнекті

мемлекет қайраткерлерін, депутаттарды, медиалық тұлғаларды шақыра отырып, біріктірілген сыныптарды, параллель сыныптарды біріктіре отырып, әр айдың бейсенбі күндері бірыңғай ақпараттандыру күнін өткізу ұсынылады (қоса беріледі). Сынып сағаттарын өткізу кестесі оны ұйымдастырудың таңдалған нысанына сәйкес болуы тиіс. Қажет болған жағдайда сынып сағатында пәннің жай-күйі, білім алушылардың оқу іс-әрекетінің нәтижелері, олардың сыныптың мәдени және қоғамдық өміріне қатысуы мәселелері қарастырылады. Оларды оқу сабақтары басталғанға дейін өткізуге жол беріледі, бұл оқу сабақтары басталуының ығысуына әсер етпейді. Осындай сынып сағатының уақыт аралығы – 45 минутқа дейін.

Сынып сағатының түрлері мен әдістері қойылған мақсатқа, білім алушылардың жас ерекшеліктеріне, сынып жетекшісінің тәжірибесіне, білім беру мекемесінің жағдайы мен ерекшеліктеріне байланысты көптеген нұсқаларға ие болуы мүмкін. Сынып сағатын дәріс, әңгімелесу немесе пікірталас түрінде өткізу ұсынылады, викториналық сұрақтар, конкурс, ойын элементтерін, сондай-ақ тәрбие жұмысының басқа да түрлерін қолдануға болады. Жұмыстың интерактивті әдістерін сынып сағатында қолдану, егер бұл тақырып оқу орнынан тыс жерлерде өткізу талап етілсе, ұсынылады.

Сынып сағатын белсенді түрде өткізу кезінде оны өткізуге көп уақыт бөлінеді (мысалы, жұмыстың кәсіптік бағдарлау бағыты – әртүрлі объектілерге саяхат және т.б.), сондай-ақ мектепте алтыншы күні, оны ұйымдастыру шарттары талап ететіндей оқу сабақтарынан кейін де өткізілуі мүмкін. Ақпараттық және сынып сағаттары сынып жетекшісінің міндеттерін орындайтын педагогикалық қызметкердің тәрбие жұмысын ұйымдастыруына жатады және оларды өткізу Беларусь Республикасы Білім Министрлігінің 2004 жылғы 25 қарашадағы № 70 Қаулысымен бекітілген жалпы орта, кәсіптік-техникалық, орта арнайы білім алуды қамтамасыз ететін мекемелердегі білім алушылардың оқу қызметін қосымша бақылау және ұйымдастыру-тәрбие жұмысының тарифтелетін сағаттарын анықтау тәртібі туралы нұсқаулықпен регламенттелген.

Сынып журналын толтыру кезінде сынып жетекшісі мекеме әкімшілігі бекіткен кестеге және тақырыпқа сәйкес ақпараттық немесе сынып сағатының өткізілу күні мен тақырыбын, сондай-ақ сағат санын көрсетеді: ақпараттық сағат ұзақтығы 15-30 минут болғанда 0,5 сағат ұйымдастыру-тәрбие жұмысы және сынып (ақпараттық) сағаты 45 минутқа дейін болғанда 1 сағат құрайды.

Қазақстанда өскелең ұрпақты тәрбиелеуге ерекше көңіл бөлінеді. Ең алдымен, тәрбиелеу үдерісінің берік заңнамалық базасы бар. Атап айтқанда, ол келесі құжаттармен реттеледі және анықталады:

Қазақстан Республикасының Конституциясы (1995 жылғы 30 тамызда республикалық референдумда қабылданды));

- Қазақстан Республикасының 2011 жылғы 26 желтоқсандағы № 518-IV «Неке (ерлі-зайыптылық) және отбасы туралы» Кодексі (01.04.2019 ж. берілген өзгерістер мен толықтырулар);

- Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 27 шілдедегі № 319-III «Білім туралы» Заңы (29.04.2018 ж.);

- Қазақстан Республикасының 2002 жылғы 8 тамыздағы № 345-ІІ «Қазақстан Республикасындағы Баланың құқықтары туралы» Заңы (01.04.2019 ж. жағдай бойынша өзгерістермен және толықтырулармен);

- «Діни қызмет және діни бірлестіктер туралы» Қазақстан Республикасының 2011 жылғы 11 қазандағы № 483-ІV Заңы);

- Елбасының «Болашаққа көзқарас: рухани жаңғыру» мақаласы (Астана қ., 12 сәуір 2017);

- «Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2016-2019 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. Астана, 2016 жыл». Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2018 жылғы 24 шілдедегі № 460 қаулысы;

- Мемлекет басшысы Нұрсұлтан Назарбаевтың «Ұлы даланың жеті қыры» мақаласы (Астана қ., 21 қараша 2018)

- Қазақстан Республикасында инклюзивті білім беруді дамытудың тұжырымдамалық тәсілдері. Бұйрығымен бекітілген Қазақстан Республикасы білім және ғылым Қазақстан Республикасы 1 маусымдағы 2015 жылғы № 348;

- Қазақстан Республикасының «жасыл экономикаға» көшуі жөніндегі 2013-2020 жылдарға арналған тұжырымдама. Қазақстан Республикасы Президентінің 2013 жылғы 30 мамырдағы № 577 Жарлығымен бекітілген;

- Қазақстан Республикасының 2015-2025 жылдарға арналған сыбайлас жемқорлыққа қарсы стратегиясы. Қазақстан Республикасы Президентінің 2014 жылғы 26 желтоқсандағы № 986 Жарлығымен бекітілген.

- Қазақстан Республикасының 2020 жылға дейінгі «Қазақстан 2020: болашаққа жол» мемлекеттік жастар саясатының тұжырымдамасы. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2013 жылғы 27 ақпандағы № 191 қаулысымен мақұлданған;

- «Цифрлық Қазақстан» Мемлекеттік Бағдарламасы. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2017 жылғы 12 желтоқсандағы № 827 Қаулысы;

- Білім және ғылым Министрінің 8 сәуірдегі Қазақстан Республикасының 2016 жылғы № 266. «Жалпы білім беретін ұйымдарға арналған жалпы білім беретін пәндер, таңдау курстары және факультативтер бойынша үлгілік оқу бағдарламаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 3 сәуірдегі № 115 бұйрығына толықтырулар енгізу туралы.

Мәселен, білім беру ұйымдарындағы тәрбие үдерісі Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңына сәйкес бірқатар міндеттерді шешуге бағытталған. Олар 11-бапта «білім беру міндеттері» көрсетілген. Мұнда үйлесімді дамыған, кәсіби тұлғаны тәрбиелеуге ерекше орын беріледі:

1) жеке тұлғаның шығармашылық, рухани және физикалық мүмкіндіктерін дамыту, адамгершілік пен салауатты өмір салтының берік негіздерін қалыптастыру, даралықты дамыту үшін жағдайлар жасау арқылы интеллектіні байыту;

3) азаматтық пен патриотизмге, өз Отаны – Қазақстан Республикасына сүйіспеншілікке, мемлекеттік рәміздер мен мемлекеттік тілді құрметтеуге, халық дәстүрлерін қастерлеуге, Конституцияға қарсы және қоғамға қарсы кез келген көріністерге төзбеуге тәрбиелеу;

4) белсенді азаматтық ұстанымы бар тұлғаны тәрбиелеу, республиканың қоғамдық-саяси, экономикалық және мәдени өміріне қатысу қажеттілігін, жеке адамның өз құқықтары мен міндеттеріне саналы көзқарасын қалыптастыру;

5) отандық және әлемдік мәдениеттің жетістіктеріне баулу; қазақ және республиканың басқа да халықтарының тарихын, әдет-ғұрпы мен дәстүрлерін зерделеу; мемлекеттік, орыс, шетел тілдерін меңгеру.

Бұл міндеттерді педагогтар оқу және сыныптан тыс жұмыстың синергиясы арқылы жүзеге асырылады, бұл өз кезегінде оқу үрдісінде сынып сағатының маңыздылығын анықтайды. Қазақстанның білім беру ұйымдарындағы тәрбиенің қазіргі жай-күйінің сипатты ерекшелігі әлеуметтік сұранысқа ие құндылықтар, дәстүрлер, мінез-құлық тәжірибесі тұрғысынан оның мазмұнын жаңартуға бағытталуы болып табылады. «Мәдени мұра» -, «Халық тарих толқынында» бағдарламаларының жүзеге асырылуы тәрбие үдерісіне үлкен үлес қосты.

2017 жылдан бастап тәрбие жұмысының күшеюі Президенттің «Болашаққа көзқарас: қоғамдық сананы жаңғырту» бағдарламалық мақаласының шығуына байланысты.

«Туған жер», «Қазақстанның сакральды географиясы», «Жаһандық әлемдегі қазіргі қазақстандық мәдениет», «Қазақстанның 100 жаңа тұлғалары», «Жаңа гуманитарлық білім. Қазақ тіліндегі 100 жаңа оқулық», «мемлекеттік тілдің латын әліпбиіне көшуі». Қазақ тілінің латын графикасына кезең-кезеңмен көшу жобалары, «қазақ тіліндегі 100 жаңа оқулық» білім алушыларды мемлекеттік тілді тиімді және сапалы меңгеруге ынталандырады. Тәрбие мен оқытуды, академиялық пәндер мен қосымша білім беруді интеграциялау, Қазақстанның түрлі аймақтары бойынша зерттеу өлкетану экспедицияларын ұйымдастыру арқылы оң әлеуметтік-педагогикалық орта құру педагогтар, ата-аналар тарапынан ресурстық қолдау көрсету, білім алушыларды өзін-өзі басқаруға тарту «Назарбаев Зияткерлік мектебі»АҚ трансляциялау тәжірибесінен көрініс тапты. Сыныптан тыс жұмыс баланың тұлғасын қалыптастырады және дамытады. Тәрбие үдерісін басқару-адам бойындағы табиғи қасиеттерді дамытып, жетілдіріп қана қоймай, оның мінез-құлқы мен санасында белгіленген жағымсыз әлеуметтік ауытқуларды түзету, сонымен қатар оның өзін-өзі дамыту, дене және рухани күштерді жетілдіру қажеттілігін ақпараттандыру болып табылады. Біздің елімізде патриоттық тәрбие беру, «Жас Ұлан», «Жұлдыз» Республикалық бірыңғай балалар мен жасөспірімдер ұйымының бағдарламаларын іске асыруға балалар мен жасөспірімдерді тарту арқылы белсенді азаматтық ұстанымды қалыптастыру, Ұлы Дала скауттары, жас патриоттары бойынша үлкен жұмыстар атқарылуда. «Сөз – тілдің көркі» – білім алушыларды Қазақстанның классиктері мен қазіргі заман ақындарының, ойшылдарының шығармашылығына баулу; тілдік фестивальдар, конкурстар, байқаулар, айтыстар, пікірталастар және т.б. «Дарынды ұрпақ – ел болашағы» - балалар бастамаларын қолдау. «Салауатты ұрпақ» – спорттық студенттік және мектеп лигасының дамуы.

Осылайша, ұлттық тәрбиені жеке тұлғаны рухани мәдениетке, халықтың немесе халықтардың этносында көрініс тапқан негізгі идеялық ұмтылыстарға

бейімдеу, жеке тұлғаның сенімге, тілге, өмірлік мақсаттар мен оларға қол жеткізудің құралдарын меңгеру деп түсінуге болады, бұл осы ұлт және жалпы адамзат пайдасы үшін қызмет етеді.

Әлеуметтік тұрғыдан тәрбие – жеке тұлғаның қарым-қатынасында болатын объективті және субъективті факторлардың барлық жиынтығының әсерінен жеке тұлғаның қалыптасуы мен дамуын білдіреді. Әлеуметтанудың іргелі мәселелерін әзірлеу, біздің қоғамда болып жатқан жаңа экономикалық және әлеуметтік-мәдени үдерістердің негізгі ерекшеліктерін ашатын ірі ауқымды зерттеулер жүргізу әлі алда тұрған міндет, өйткені олар жеке тұлғаны қалыптастырумен, қоғамдық және жеке сананы қайта бағдарлаумен байланысты. Мектеп тәрбиесінде тек тәрбиеленуші тұлғасына ғана емес, міндеттер мен нақты әрекеттерге назар аудару керек.

Жеке адамның деңгейі – бұл тұлғаның өз дамуындағы адамның әлеуметтік мәнін алу қабілеті, оның ерекшеліктері бар: өзін-өзі бағалау ретінде басқа адамға қарым-қатынас; өздігінен өмір сүре білу қабілеті; өмір сүрудің шығармашылық сипаты, еркін ерік білдіру қабілеті; өз болашағын жобалау мүмкіндігі; өз алдына, басқа адамдардың, өткен және болашақ алдындағы ішкі жауапкершілігі; өмірдің мәнін алуға ұмтылу. Адам жетістіктері барлық мәдени халықтардың бірлескен күш-жігерімен құрылған. Сана көбінесе жеке тұлғаға тиесілі қоғамның сипатымен, сондай-ақ оның өмірімен анықталады. Мәдениет міндеті әлеуметтік топтардың мүдделері мен мүмкіндіктерін оларға кіретін тұлғалардың сұраныстары мен бейімділіктерімен үйлестіру болып табылады. Ұлт – бұл адамдардың үлкен қауымдастығының материалдық және рухани мәдениетін қалыптастыратын идея. Этникалық тарихтағы ең тұрақты – бұл тіл, адамгершілік, әдет-ғұрып, қарым-қатынас, құндылық, туған жерге деген сүйіспеншілікте көрініс тапқан халықтың рухы. Қарым-қатынас пен тәрбие негізінде қалыптасатын барлық туған-туысқандарының орасан зор қалыптасуының маңызы бар. Өскелең ұрпақты әлеуметтік тәрбиелеу – бүкіл қоғамның және білім беру мекемелерінің міндеті ғана емес. Әлеуметтанушылар кәсіби тәрбиешілердің үлкен әскері тиімділігі аз жұмыс істейді деген қорытындыға келді. Бұл саладағы табысты қызметтің маңызды шарты әлеуметтік тәрбиенің мақсаттары мен міндеттерінің қоғамның даму стратегиясымен сәйкес келуі болып табылады.

Тәрбиенің тұжырымдамалық негізіне ерекше назар аударайық. Бұл стратегиялық құжат, онда тәрбиенің базалық мазмұнын жаңартудың бірқатар басым бағыттары көрсетілген: рухани-адамгершілік, ұлттық, отбасылық, еңбек, экономикалық, экологиялық, көпмәдениетті, көркем-эстетикалық, зияткерлік, физикалық, салауатты өмір салты.

Қазақстанның рухани ғибадатханаларын зерттеу және насихаттау тәрбиенің негізгі бағыттарын жүзеге асырудың тамаша мүмкіндігі болып табылады.

1. Жаңа қазақстандық патриотизмге және азаматтыққа тәрбиелеу, құқықтық тәрбие.

Мақсаты: Отанға ұтымды және эмоционалдық қарым-қатынасы, мемлекет пен қоғамның саяси, құқықтық және сыбайлас жемқорлыққа қарсы

заңсыздықтарына қарсы, балалар мен жастар ортасында қатыгездік пен зорлық-зомбылыққа қарсы тұруға дайын, заңдарын меңгерген және сақтайтын патриот азаматтарды қалыптастыру.

Қазақ даласында біздің ата-бабаларымыз өзінің және бүкіл халықтың ар-намысы мен қадір-қасиетін сақтап, қалды. Отан тұтастығын сақтау үшін өмір сүрген және қаза тапқан батырлардың рухы мен ерік-жігерінің арқасында біз еркін, тәуелсіз елде өмір сүріп жатырмыз. Қазақ жерінде ұлттық генийлердің есімдерімен байланысты орындар аз емес. Оларды еске алып, құрметтейді, жерлеу орындары тарихи және мәдени ескерткіштерге айналды.

Белгілі тарихи тұлғалардың өмірімен, мемлекетіміздің тарихымен танысу Отанға деген сүйіспеншілік сезімін, мемлекеттік құрылымға, саясатқа, идеологияға қатысты мақтаныш пен жауапкершілікке тәрбиелеу, құқықтық тәртібі, білім алушылардың көшбасшылық қасиеттерін дамытуға ықпал етеді.

Бұл міндетті іске асыру қосымша білім беру және сабақтан тыс іс-шаралар арқылы жүзеге асырылады. Тарих, география, өлкетану, өзін-өзі тану, әдебиет, Қазақ тілі және т.б. пәндер сабақтарында сакралды нысандарды зерттеуге ерекше назар аудару қажет. Сабақтан тыс жұмыстар тақырыптық сынып сағаттары, дебаттық, пікірталас клубтары, патриоттық форумдар, акциялар, зерттеу жобалары түрінде болуы мүмкін. Киелі жерлерге, мұражайларға, экскурсияларға, жорықтарға, өлкетану экспедицияларына бару, сондай-ақ атақты адамдармен: мемлекеттік қайраткерлермен, әдебиетпен, өнермен, ғылыммен, соғыс ардагерлерімен және еңбек ардагерлерімен, қоғам қайраткерлерімен кездесулер ерекше маңызға ие.

2. Рухани-адамгершілік тәрбие.

Мақсаты: «Рухани жаңғыру» бағдарламасының құндылығын жеке тұлғаның рухани-адамгершілік және этикалық қағидаларын, оның жалпы адамзаттық құндылықтарымен, қазақстандық қоғам өмірінің нормалары мен дәстүрлерін келісілетін моральдық қасиеттері мен ұстанымдарын жаңғырту туралы терең түсінігін қалыптастыру.

Қазақстанның бірегейлігі оның көшпелі өмір сүргенімен анықталады. Территорияның егемендігі көшпенділер үшін қасиетті. «Ата-бабалар жері» ұғымы халықтың санасында қасиетті орындар ретінде жазылды: қасиетті таулар, өзендер мен көлдер, аңғарлар мен төбелер, ата-бабалардың рухтары мекендейтін бейіттер және т. б. Олардың аңыздары мен ертегілері, сөздері ұрпақтан ұрпаққа беріліп, ұрпақтардың рухани-адамгершілік тәрбиесіне баға жетпес үлес қосып келеді.

3. Ұлттық тәрбие.

Ұлттық тәрбие ұлтшылдық қаупінен сақтана алады, егер ол дұрыс қойылған әлеуметтік тәрбиеге сүйенсе, егер өз еліне деген сүйіспеншілігі болса, оның қазіргі жағдайы мен тарихын білу ынтымақтастық рухын тәрбиелеумен, барлық адамдық қарым-қатынастың құндылығын түсінумен ұштасады. Бауырластық рухы, ынтымақтастық рухы, ұлттық тәрбиені мінсіз сүйетін, ұлттық тәрбиені оның алдында тұрған қауіптен қорғануға қабілетті. Тәрбие ұлттық негізде болуы тиіс, ол адамды елінің тарихи жұмысына араластырып, оны туған елмен байланыстырып, өз Отаны алдындағы борышының санасын

дамытуы тиіс. Өскелең ұрпақ өз халқының тарихы мен дәстүрлерін біліп қана қоймай, оған бұл білімді жоққа шығармайды. Сондықтан өскелең ұрпақты тәрбиелеуге арналған барлық мекемелердің алдында ұрпақтардың түпкілікті ауысуы болғанша, халық дәстүрлері мен әдет-ғұрыптары негізінде білім алушыларды тәрбиелеу идеяларын өмірге енгізу және жаңғырту бойынша жұмыстарды жүргізу міндеті тұр.

Әр түрлі жанрдағы халық шығармашылығының шығармаларын, халық дәстүрлерін зерделеу ұлттық мақтанышқа тәрбиелеуге ықпал етеді, ол сабақ мазмұнына, сабақтан тыс уақытқа, факультативтік сабақтарға және білім алушылардың шығармашылық бірлестіктеріне енгізілген кезде тиімді. Бұл ретте тәрбие жүйесі ұлттық-өңірлік және микроәлеуметтік жағдайларды ескере отырып, ересектер мен балалардың бірлескен жұмысы, отбасының, аға ұрпақтың белсенді қоғамдық тәрбиеге қосылуы негізінде қалыптасады.

Рухани мешіттерді этнопедагогика кабинеттерінің қызметіне енгізу; Қазақстан Республикасының рәміздерін, мемлекеттік тілді, қазақ халқының мәдениеті мен дәстүрлерін, Қазақстан тарихын білу бойынша фестивальдар мен конкурстар өткізу; өлкетану жұмысы және т. б.

4. Отбасылық тәрбие.

Мақсаты: ата-аналарды қатыстыру, психологиялық-педагогикалық құзыреттілігін көтеру және балаларды, тәрбиелеуде жауапкершілігін арттыру.

Отбасы тәрбиесінің міндеттері үш топқа біріктірілген және жалпы түрде:

Тәрбие міндеттері:

- баланың мінез-құлқының негіздерін, оның бастапқы адамгершілік ұстанымдарын қалыптастыру;

- қажырлы еңбектің негізін қалау, қоғамда пайдалы қызмет жасауға, тәртіпті болуға, қоғам өмірінің нормаларын сақтауына.

Білім беру-тәрбие міндеттері:

- болашақта отбасылық қарым-қатынасты қалыптастыруға баланың адамгершілік-эстетикалық дайындығын жүзеге асыру;

- сүйіспеншілік, мейірімділік, терең сезімін қалыптастыру

- ата-анасына, аға- апаларына құрметпен қарау;

- басқа адамдарға деген құрмет пен сүйіспеншілігін, оларға деген таза сезімін арттыру;

- тұрмыстық, отбасылық бос уақытты ұйымдастыру, отбасылық шаруашылықты жүргізу дағдылары мен іскерліктерімен қаруландыру.

Жеке даму міндеті - күнделікті іс-әрекет және қарым-қатынас үрдісінде балалардың дене, адамгершілік, ақыл-ой, еңбек, эстетикалық және т.б. қалыптасуы үшін жағдай жасау.

Отбасындағы балаларды тәрбиелеу мақсаттарына қол жеткізу олардың жақсы үлгерімі ғана емес, сонымен қатар еңбек сүйгіштік, шығармашылық көзқарасын, дұрыс қызығушылығын тудырады. Қоғамдық белсенділігі, физикалық шынығуы, көркем -эстетикалық талғамы, тәртібі және ерік күші маңызды. Отбасылық тәрбиенің маңыздылығы балаларды өз қалауымен бақылаудың болмауынан, қызғаныш, меркантильдік, сияқты жағымсыз қасиеттерге тәрбиелеу.

Кез келген жағдайда қазақ отбасы өз баласын азамат болып қалыптастыратын тәрбие институты болып қалады. Отбасылық тәрбиеде қазақ халқының баласы әділдік, гуманизм, ата-аналардың айтқанын мұқият тыңдау, сондай-ақ баланың санасына ар-ождан ұғымын, өзінің қалағаны қайырымды әрі жақсы болуын қалайды.

Ата-аналар мен балалардың түрлі іс-шараларға, қайырымдылық акцияларға бірге қатысуы, киелі жерлерге, мұражайларға баруы тәрбиелік потенциалдың күшті болуынан.

5. Еңбек, экономикалық және экологиялық тәрбие.

Мақсаты: кәсіби өзін-өзі анықтауға саналы көзқарасын қалыптастыру, экономикалық ойлауын және тұлғаның экологиялық мәдениетін дамыту.

Қазақ халқында көне заманнан бастап жүйеленген еңбек тәрбиесінің әр дәуірдің талабы бойынша толықтырылған және өңделген үлкен тәжірибесі бар. Бүгін адамзат өркениетінің үшінші мыңжылдыққа ену кезеңінде ғарышты игеріп, әлемдік ақпараттық жүйеге кірген кезде, белгілі бір өзгерусіз біздің халқымыздың еңбек технологиясының сабақтастығы жалғастырылуда. Енді осы сабақтастықты сақтай отырып, жас ұрпақты ұлттық дәстүрлер негізінде еңбекке баулу ең өзекті мәселе болып табылады. Қазақтарда балаларды еңбекке ерте баулу моральдық-этикалық қасиеттерді қалыптастыруға, көркемдік-эстетикалық талғамды жетілдіруге, олардың дене бітімін дамытуға, сондай-ақ халықтың мәдени мұрасына деген ұқыптылығын арттыруға көмектесті. Бірқатар өңірлерде «Туған елге тағзым», «Екі апта ауылда» тәрбие жұмыстары аясында әлеуметтік жобаларды енгізу жүзеге асырылуда. «Екі апта ауылда» жобасы аясында білім алушылар дәстүрлер мен әдет-ғұрыптарды оқып қана қоймай, отбасында, ауылда еңбекке кірісе алады. Бұл негізгі өмірлік қажеттілікпен еңбек ететін саналы көзқарасты қалыптастыру арқылы еңбекқорлыққа, төзімділікке және адалдыққа тәрбиелеуге жәрдемдесетін болады. Еңбек тәрбиесінің маңыздылығы, сондай-ақ еңбек өнімдеріне, табиғатқа, ауыл тұрғындарына деген құрмет пен құндылығын ұғыну болып табылады.

Жауап: А.Назарбаев Ұлттың рухани жаңаруы білім алушыларды өз халқының рухани құндылықтарымен, оның ұлттық мәдениетімен, салт-дәстүрлерімен, шаруашылық қарым-қатынас мәселелерінде халық білімі мен тәжірибесімен, экономикалық мәдениеттің маңызды элементтері ретінде терең танысу мәселесін көтереді. Мектеп білім алушыларын экономикалық даярлау процесінде шаруашылық қатынастар саласында өзінің тарихи тәжірибесін пайдалану, ата-бабаларымыздан мұра болған орасан зор әлеуетті сақтау қажет. Қазіргі заманғы адамның экономикалық мәдениеті біздің өз тарихымыз бен қоғамымыз үшін дәстүрлі және тексерілген уақыт пен тәжірибе болып табылатын рухани-адамгершілік құндылықтар негізінде құрылуы тиіс. Экономикалық тәрбиемен байланысты халық педагогикасының идеялары халықтың ауызша поэтикалық шығармашылығында - мақал-мәтелдерде, қара сөздерде, есептерде, жұмбақтарда, ауызша есептер мен жаңылтпаштарда қамтылған. Әрине, егер біз бұл халықтық педагогиканың ең құнды мұрасын жастарға экономикалық тәрбие беруде пайдаланатын болсақ, пайдалы болады.

Экономикалық тәрбие еңбек тәрбиесінен ажырамайтын болды.

Ежелгі кезден бастап көшпелі мал шаруашылығымен айналысатын халық, шаруашылыққа экономикалық көзқарасы қалыптасты: қыстау, жайылымдарды тиімді пайдалану, жерді қорғау. Тұрмыста мал шаруашылығы өнімдерін тек тамақ ретінде ғана емес, күнделікті тұрмыстық заттар (киіз бұйымдары, көрпелер, қоржын) және киім (шапан, тондар, тұмақ) ретінде қолданылды.

Этностың қалыптасу, үрдісінде ең бастысы - табиғаттың барлық бастаулары, жоғарғы рухани бастаулары үшін, осыдан туындайтын барлық салдармен - ежелгі адамдардың, балалардың табиғи сезімдерімен-ашық, шынайы, олардың табиғатқа зиянсыз, өзін-өзі мазалайтын сүйіспеншілігімен, оны құрметтеуге, оған ұқыпты және қамқор болу көзқарасын қалыптастыру болып табылады.

Қазақ халқының ұлы ақыны, ағартушысы Абай Құнанбаев. Д.Ушинский өзінің поэтикалық шығармаларында табиғат сұлулығын жырлап, оны адам өмірі мен қоғамдық ортамен шебер байланыстырды. Оның өлеңдерінде адамсыз пейзаждар жоқ. Адам табиғаттың бір бөлігі ретінде жалпыадамзаттық құндылықтарды тасымалдаушы болып табылады. Білім алушыларға рухани қасиеттерге, рухани мұра ескерткіштеріне ұқыпты қарау дағдысын дарыту ерекше маңызға ие. Бұл білім алушылардың сакралды жерлерде демалысын ұйымдастыру кезінде, олардың қазбаларға, археологиялық экспедицияларға, із кесушілер рейдтеріне, турпоходтарға қатысу кезінде жүзеге асырылады. Білім алушы осындай орындарда өзін-өзі ұстау ережелерін білуі, экологиялық іс-шараларға белсенді қатысуы тиіс: қоқыстарды жинау, көгалдандыру.

6. Көпмәдениетті және көркем-эстетикалық тәрбие.

Мақсаты: жалпы мәдени мінез-құлық дағдыларын қалыптастыру, жеке тұлғаның өнер мен ақиқаттағы эстетикалық объектілерді қабылдауға, меңгеруге, бағалауға дайындығын дамыту, білім беру ұйымдарында көпмәдени орта құру.

Көп ұлтты қоғамдастықта тәрбие процесі үлкен және кіші этностардың этносаралық және мәдениетаралық өзара іс-қимылы кезінде орын алады. Бұл процестер жалпыұлттық мәдениетті дамытумен қатар, басым тұрған, сондай-ақ кіші мәдениетке тәрбиелеу мен білім беру арқылы байытуды жоққа шығармайды. Мұндай үрдістер барлық этносаралық және мәдениетаралық диалогқа қатысушылардың рухани құндылықтарын тәрбиелеу арқылы ұштасуды, жалпы интермәдениетті кеңістік құруды көздейді, соның аясында әркім әлеуметтік және этникалық мәртебеге ие болады, қандай да бір тілдерге және субмәдениетке жататындығын анықтайды.

Көптеген тайпалар мен халықтан құралып, ұзақ қалыптасу кезеңін бастан өткерген қазақ халқы Еуразия тарихында маңызды орынға ие болды және ежелгі этностардың бірі. Ол – халықтың қалыптасуына атсалысқан барлық ұлттың мәдени мұрасының мұрагері болып табылады, сондықтан қазақ халқы – мәдени тұрғыдан бай халықтардың бірі. Мәдениетте қалыптасқан құндылықтар жүйесі маңызды шартқа айналды.

Қазақ халқы көне заманнан бастап өзінің күнделікті күн көрісінде қолданбалы өнерді дамытқан. Қазақтар тайпаның, отбасының, жеке тұлғаның

көркем талғамы мен талаптарына сай қажетті заттарды дайындады. Жүн, тері, сүйек және мүйіз, яғни мал шаруашылығы өнімдері қолданбалы өнер туындыларын дайындауға арналған материалдар болды. Бала кезден осының бәрін көрген балалар өнердің құпиясы мен сырын біртіндеп игеріп, есейгенге дейін айтарлықтай тәжірибе жинақтады. Қолөнер мамандығын оларға ата-аналары, тәжірибелі қарттар мен ауыл шеберлері үйретіп, тәрбиелеу мақсатында түсіндіру, білдіру, кеңес беру, жаттығулар, мақұлдау, көтермелеу және т.б. әдістерді қолданды.

Дәстүрлі қол еңбегінің элементтерін білім алушылар көркем еңбек сабақтарында меңгеруі мүмкін. Сонымен қатар балалар ағаш өңдеу құпиясымен, киіз үйдің ағаш бөліктерін дайындауға арналған аспаптармен қалай дұрыс жұмыс істеуді үйренеді (кереге – киіз үйдің дөңгелек қабырғасын тұрғызатын ағаш шарбақ, уық – киіз үйдің жоғарғы күмбезін, яғни кереге басы мен шаңырақты ұстап тұратын иілген ағаш). Оны жасау үшін ағаштың қандай түрлері (қызылтал, көктал, ақтал, ашық сары тал, қайың және т.б.) қолданылады, оларды қашан (жыл кезеңі) кесуге болады, кептіру, іріктеу, домалату, бояу және т.б. Сондай-ақ, балалар, әсіресе, көшпелі, жартылай көшпелі және отырықшы өмір сүрген кезеңдердегі үй тұрмысындағы заттармен, қазақ киіз үйінің ішкі жүктерімен, ыдыс-аяқтарымен, ағаштан, керамикадан, металдан жасалған заттармен танысады.

Қолданбалы шығармашылық үйірмелерінде ұлттық костюмдермен, ою-өрнектермен, тұрмыстық заттармен таныстырылады. Балалар ұлттық костюмдер, үй тұрмысының заттары, қазақтың ұлттық тағамдары көрсетілетін халықтың қолданбалы шығармашылық көрмелерін ұйымдастыруға қатысады. Білім алушылар киелі жерлердегі мұражай жәдігерлерін зерттей отырып, шығармашылық идеялар тудырады.

7. Зияткерлік тәрбие, ақпараттық мәдениетті тәрбиелеу.

Мақсаты: әр тұлғаның зияткерлік мүмкіндіктерін, көшбасшылық қасиеттерін және дарындылығын, сондай-ақ ақпараттық мәдениетті дамытуды қамтамасыз ететін мотивациялық кеңістікті қалыптастыру.

Қарқынды ғылыми-техникалық прогресс, компьютерлік техниканың қарқынды таралуы сакральды-аумақтық жүйелерді, сакральды объектілерді, құбылыстар мен процестерді зерттеу әдістерінің өзгеруін, дамуын және жетілдірілуін туындатады, алдағы болашақта мұндай зерттеулердің сапасын едәуір жақсартуға мүмкіндік береді. Сакральды географияны зерттеу әдістеріне бұрынғы дәстүрлі әдістермен қатар, ақпаратты жинау мен өңдеудің қазіргі заманауи технологияларын қолдану арқылы жаңа әдістер; жалпы ғылыми, пәнаралық әдістер мен географиялық ғылымдарда, соның ішінде сакральды географияда қолданылатын әдістер кіреді. Демек, жаңа техникалық, математикалық және бағдарламалық құралдарды терең жан-жақты меңгеру, сакралды-ақпараттық блогы бар толыққанды әлеуметтік-геоақпараттық жүйелерді құру жағдайында ғана қазіргі заманғы қажеттіліктерге барабар сакралды-географиялық білімді дамытуды қамтамасыз етуге болады.

Киелі нысандар туралы ақпаратты іздеу, OnlineLab, Online Driver Model сандық модельдерін пайдалану цифрлық технологияларды қолдану дағдыларын

дамытуға, интерактивті өзара әрекеттесуге, әлеуметтік белсенділікті арттыруға, интернет-кітапханаларды пайдалануға мүмкіндік береді.

8. *Дене тәрбиесі, салауатты өмір салты.*

Мақсаты: салауатты өмір салты дағдыларын табысты қалыптастыру, дене және психологиялық денсаулықты сақтау, денсаулыққа зиян келтіретін факторларды анықтай білу үшін кеңістік құру.

Әлемдік тарихи тәжірибе адамның толыққанды дамуына ықпал ететін маңызды фактор денсаулық болып табылатынын айғақтайды. Н.Ә. Назарбаев «Қазақстан – 2030. Барлық қазақстандықтардың өсіп-өркендеуі, қауіпсіздігі мен әл-ауқатының артуы» атты Қазақстан халқына Жолдауында халықтың әл-ауқатын жақсарту, қоғамда салауатты өмір салтын ұдайы дамыту негізінде халықтың денсаулығын сақтау ерекше маңызды екенін атап өтті [15]. Соның аясындағы ұлттық саясат осындай маңызды міндетті таратуға мүмкіндік береді. Жеке тұлғаның денсаулығын сақтау және нығайту қазақстандық қоғамның қазіргі даму кезеңіндегі білім беру үдерісінің басты ерекшелігі болып табылады.

Аталған мәселелерді шешуде қазақтың педагогикалық ойларының тарихы ерекше. Бұл бағыттағы мәдениеттанушылық, тарихи-жүйелі, ретроспективті талдау Авеста, сақтар мен ғұндардың мәдениетімен, Орхон-Енисей жазба ескерткіштерімен, әл-Фараби, Ибн Сино, Жүсіп Баласағұн, Махмұд Қашқари, Кейкаус, Қожа Ахмет Яссауи сияқты белгілі тарихи тұлғалардың еңбегімен, дала философтары, ақындар мен жыраулардың педагогикалық мектебі іспетті қазақтың педагогикалық ойлары ұрпақтар тарихи тәжірибесінің сабақтастығын іске асыратынын көрсетеді. Қазақтың педагогикалық ойларының тарихын зерттеу салауатты өмір салтын қалыптастыру туралы идеялардың мол қоры дәл осы жерде шоғырланғанын, белгілі ғалымдардың, ойшылдардың тұжырымдамалық көзқарастары жүйеленіп, таратылатынын, тәрбиенің практикалық білімі мен халықтық тәжірибесі жинақталатынын, өскелең ұрпақтың денсаулығын нығайтудың тиімді жолдары әзірленетінін атап өтуге мүмкіндік береді. Салауатты өмір салтын қалыптастыру проблемаларының бастауы қазақ халқының тарихи, этномәдени және ұлттық байлығынан көрініс табады. Қазақ хандығы кезеңіндегі құнды тарихи құжаттарға, Асан Қайғы, Мұхаммед Хайдар Дулати, Қыдырғали Жалайыри және т.б. көрнекті тұлғалардың мұрасына ерекше назар аударылуда.

Балалар денсаулығының жақсы дамуына және салауатты өмір салтын қалыптастыруға балалар мерекелері ықпал етті. Ересектердің ықыласы мен қамқорлығына бөленген баланың рухани жағынан бай болатындығы күмән тудырмайды. Баланың өмір сүру кезеңдеріне ерекше көңіл бөлінді. Осыдан кейін балалардың дәстүрлі мерекелерінің тұтас желісі: Шілдехана, Бесік той, Тұсау кесу, Қырқынан шығару, Сүндет той, Ат мінгізу, Тілашар және т.б. Бұл мерекелер жас кезеңдерін бейнелейтін мәні зор символикадан тұрады. Қазақ халқының дәстүрлі балалар мерекелері – бұл адамның бүкіл өмірінің «ғимаратын» тұрғызатын іргетасы десе болады.

2 ШЖМ ЖАҒДАЙЫНДА СЫНЫП САҒАТТАРЫН ӨТКІЗУДІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Шағын жинақты мектептегі тәрбие үдерісі - ортақ мақсатқа бағынатын дамып келе жатқан тәрбие жағдайы (тәрбие ісі) тізбегі. Ол жалпы қағидаларға сүйене отырып, жалпы заңдылықтарға бағынады. Бастауыш мектепте тәрбиешілер мен балалардың қарым-қатынасын жаңа арнаға бағыттайды.

Шағын жинақты мектептегі тәрбие үдерісінің ерекшеліктері жоғарыда айтылған шарттармен айқындалады. Ауыл және шалғай ауылдарда өсіп келе жатқан балалар өмір тәрбиесін біраз көрген. Қалалық жағдайда өскен балалардан ерекше қасиеттерге ие. Барлық балалар мен ересектер бір-бірін біледі. Қалалардағы анонимдік және немқұрайлық тәрбие күшінің жартысын жойып, жоққа шығарады. Балалар әртүрлі жастағы ұжымда дамиды. Олар достығымен, ашықтығымен, коммуникативтігімен ерекшеленеді. Осы және басқа да көптеген қасиеттерді қайтадан қалыптастыру қажеттілігі болмайды. Педагогикалық түзетулерге тек өмір сүру жағдайларының салдарынан қалыптасатын теріс қасиеттер жатады.

Ашуланшақтық, сотқарлық, өзін ұстай алмау, жалқаулық, ұқыпсыздық тәрбиенің басты мәселелері саналады.

Шағын жинақты мектептің тәрбие үдерісі үш бағытқа бөлінеді: 1) сабақтардағы тәрбие жұмысы; 2) сабақтан тыс және сыныптан тыс тәрбие жұмысы; 3) елді мекеннің қоғамдық ортасын тәрбиелеу.

Тәрбие жұмысы екі бағытта жүзеге асырылады – белсенді және кешенді.

Біріншісі білім алушылардың танымдық, еңбек, қоғамдық, көркем, спорттық, құндылық-бағдарлы және еркін қарым-қатынасын ұйымдастыруды талап етеді, ал екіншісі – бірыңғай үдерісте барлық қызмет түрлерінің органикалық «тұтасуы». Әрқайсысында тәрбиенің жалпы бағыттарының бірімен (ақыл-ой, дене, еңбек және т.б.) сәйкес келетін өзекті идеялары бар. Мұғалім балалармен бірге жоспар құрып, міндеттерді бөледі. Егер бұл белгілі бір оқиғаға арналған мереке болса, ол есте қалатындай болуы қажет. Мерекелік шараның нышаны мен ұранына байқау ұйымдастырылады, сыйлықтар дайындалады. Бір комплектілі мектептегі тәрбие жұмысын бір мұғалім, екі комплектілі мектепте – екі міндеттерді бөле отырып атқарады. Бұл келісімді, өзара түсіністікті, жалпы жұмыс жоспарын талап етеді. Тәрбие жұмысын жоспарлау аймақтық тәрбие орталығы ұсынған еркін нысанда немесе түрі жүзеге асырылады. Жоспар апта сайын, ай сайын немесе жарты жылдықта болуы мүмкін. Кейде сынып жетекшілері жоспарлауды елемейді. Маңызды шарт – балаға деген сенім атмосферасы, оның эмоционалдық және физикалық әл-ауқатына қамқорлық жасау, дамыту ортасын құру.

Педагогикалық іс-әрекеттің бірыңғай жүйесі, отбасы мен мектепте балаға қойылатын бірыңғай талаптар мінез-құлықтың белгілі бір динамикалық стереотипін қалыптастыруға ықпал етеді. Сонымен қатар бала адамгершілік мінез-құлық нормаларын меңгерудегі, әдеттер жасауда аз қиындықтарды бастан кешіреді, оқу, еңбек іс-әрекеті дағдыларын, қарым-қатынас ережелерін жеңіл меңгереді.

Бастауыш сынып білім алушыларының *моральдық тәрбиесі* олардың адамгершілік санасын және ажырамайтын бірліктегі мінез-құлқын қалыптастыруды көздейді. Бұған белгілі бір жаттығулар арқылы қол жеткізіледі. Білім алушылардың бойына адамгершілік қасиеттерді – адалдық, бауырмалдық, қамқорлық, ұқыптылық, мейірімділік сөзбен дарыту емес, нақты іс-әрекеттер арқылы көрсете алатын жағдайлар жасалады.

Еңбек тәрбиесінің басты мақсаты – еңбек сүйгіштікке, еңбек адамдарына құрмет көрсету, жұмыскерлерді тәрбиелеу, кәсіптер туралы түсініктерді кеңейту. Сыныптан тыс және мектептен тыс жұмысы ерекше маңызға ие болады. Балалар практикалық істерге қатысады – аумақты және үй-жайларды тазалау, ауыл учаскені көгалдандыру, жиһаздарды ұсақ жөндеу, гүлдерді, жылыжайды қарау және т. б. Ауыл мектептерінің көпшілігінде гүлзарлар бар, бақылау мен тәжірибе жүргізілетін алаңдары бар. Барлық мектеп үшін түскі ас дайындауға жиналған жеміс-жидектер мен көкөністерді өсіруге болады. Халықтық-қолөнершілік бағыттағы үйірмелік сабақтарда, практикалық жұмыстарды орындаудан басқа – өру, күйдіру, ою, бояу және т. б., «Туған өлке мәдениеті», «Халық қолөнері», «Халық шығармашылығы» және т.б. тақырыптарда ата-аналары, әжелері мен аталарын шақырып әңгімелесулер жүргізіледі.

Ауылдық жерлерде экологиялық бағыты ерекше өзекті болып отыр. Ол талап, бірлік, еңбек, эстетикалық, ақыл-ой, дене тәрбиесін біріктіруді талап етеді. Алдымен табиғатқа экскурсия барысында қорғауды қажет ететін объектілер орнатылады. Балалар оларды бақылайды, содан кейін өсімдіктер мен жануарларды қорғау жөніндегі практикалық жұмысқа тартылады.

Эстетикалық талғам күнделікті өмірде дамиды. Балалармен табиғатқа саяхат жасау, ауыл көшесінде серуендеу, қоршаған тұрмыстың заттары әсемдікке баулу көзі болуы мүмкін. Эстетикалық тәрбие өнермен тығыз байланысты. Әдебиет, музыка, сурет өнері, халық шығармашылығы мектеп өмірінің тұрақты серігі болуы тиіс.

Зерттеу көрсеткендей, мұғалімдердің практикалық тәжірибесін зерттеу екі сыныптан бір уақытта сабақ кестесін мұқият жасауды талап етеді. Сондықтан мұғалім сынып сағатын өткізуге ерекше мұқият дайындалып, ойластырылғаны жөн.

Осылайша, ШЖМ-тегі тәрбие жұмысының өзіндік ерекшеліктері бар, атап айтқанда ата-аналармен тығыз байланыс жасау мүмкіндігі, тәрбиелік әсерді дараландыру, халық дәстүрлеріне сүйену, табиғатқа жақын болу.

Балалардың ақыл-ой, дене, еңбек, моральдық, эмоционалдық тәрбиесі жүзеге асырылады. Тәрбие үдерісін жоспарлауда әр сынып балаларының жас ерекшеліктерін ескере отырып, гуманистік және тұлғалық бағыттағы бірлескен қызметке бағытталған.

Сынып-комплект білім алушыларының оқу-танымдық іс-әрекетін басқару – мұғалімнен зияткерлік және физикалық күштерді, жоғары педагогикалық шеберлікті, кәсібилікті, оқыту мен тәрбиелеудің әдістерін, тәсілдері мен құралдарын таңдауда ерекше икемділікті талап ететін өте күрделі міндет. Сабақтың әр сәтінде ол жалпы және оның жеке бөліктерін жүзеге асыруы

керек, бір сынып жұмысын және басқа сынып білім алушыларының өзіндік жұмысын тікелей басқаруы керек. Ол 2-3 есе көп сабақ дайындап, бір-бірімен бір-біріне біріктіруі тиіс, педагогикалық әсер оңтайлы болуы үшін. Сыныптардың кішкентай толымдылығы (1-3-ден 10-ға дейін білім алушы) - кез келген түрдегі шағын жинақты мектептің маңызды ерекшелігі. Сондықтан пән мұғалімі педагогикалық еңбектің қиын жағдайында болып отыр.

Олар дайындаған сабақты «тез арада» қайта құру керек, оның түрін, құрылымын өзгерту, білім алушылардың оқу-танымдық іс-әрекетінің түрлері, сабақта қандай білім алушылар жоқтығына байланысты ұштастыруға психологиялық дайын болуы тиіс. Демек, шағын жинақты мектептің осындай сыныптарында педагогикалық ойлауға қабілеті бар, жоғары көрсеткіштерге, жүйке жүйесінің тұрақтылығына ие мұғалім ғана тиімді жұмыс істей алады.

Алайда, саны аз сынып өзіне теріс әсер етеді: ұжымдық жұмыс қиындық туғызады, өйткені толыққанды бір жастағы ұжым жоқ болғандықтан, эмоциялық фактор өте нашар. В. М. Басованың бастауыш мектептің сынып-жиынтықтарындағы оқыту спецификасы білім алушылардың ұзақ уақыт бойы сабақта сөйлеуге, талқылауға мүмкіндіктері аз, өз ойларын айтуға және білдіруге, басқаларды тыңдауға мүмкіндік бермейтіні туралы тұжырымдарымен келіскен жөн.

Дегенмен, сыныптан тыс іс-шараларды, атап айтқанда сынып сағаттарын өткізу үшін көптеген жақсы жақтары бар:

– білім алушылардың оқу-танымдық қызметін тиімді басқару үшін олардың қызмет тәсілдеріне мақсатты оқыту арқылы нақты негіз құру;

– көпсалалы оқыту білім алушылармен танымдық іс-әрекет тәсілдерін жиі және жетілдіруге мүмкіндік береді;

– мұғалімге әрбір білім алушымен жылдам кері байланыс жасауға, нәтижесінде әрбір білім алушының оқу үдерісінің кез келген кезеңіндегі танымдық іс-әрекеті туралы ақпарат алуға мүмкіндік береді;

– мұғалімнің оқу-танымдық іс-әрекеті барысында балаларға дер кезінде көмек көрсетуге толық мүмкіндік бар.

Тәрбие кеңістігіндегі ауыл мектебінің рөлі бірқатар маңызды факторлар мен жағдайларды анықтайды.

1. Бұл мектептің түрі, оның білім беру мекемесі ретіндегі ерекшелігі (бастауыш мектеп, негізгі мектеп, орта мектеп).

2. Мектептің социуммен (жақын және алыс) байланысының мазмұны мен сипаты.

3. Мақсатты білім беру-тәрбиелеу мүмкіндіктері, мектептің бағдарлары, сондай-ақ мектептің, ауданның, облыстың педагогикалық дәстүрлері. Кадрлық педагогикалық әлеует.

4. Мектептің географиялық орналасуы, қалалық, әлеуметтік-мәдени орталықтардан, қатынас құралдарынан алшақтығы.

5. Мектеп орналасқан ауылда өндіріс пен шаруашылық жүргізудің жетекші түрі.

Тәрбие әлеуетін жүзеге асыру шарттарының, мүмкіндіктерінің айырмашылықтары оның ауылдық социумның тәрбие кеңістігіне және оның жұмыс істеуіне ықпал ету нұсқаларының алуан түрлілігіне әкеледі.

Шалғай ауылдарда өсіп келе жатқан балалар тәрбиесі өзіндік ерекшеліктерімен ерекшеленеді. Шағын елді мекендерде бәрі бір-бірін біледі, балалар ашық және достық қарым-қатынаста болады.

Бұл өз кезегінде мектептен тыс жұмыстарды ұйымдастыру және ШЖМ-да сынып сағаттарын өткізу кезінде бірқатар артықшылықтарға мүмкіндік береді.

ШЖМ-дегі сыныптан тыс жұмыстың ерекшеліктері субъективті жағдайлармен ғана емес, сонымен қатар бірқатар объективті жағдайлармен анықталады:

- үлкен қалалардан қашықтығы;
- халықтың саны аз;
- елді мекенде мәдениет орталықтарының болмауы;
- коммуникацияның тұрақсыздығы (электр, интернет, байланыс, теледидар және т. б.);
- мектепте сыныптан тыс жұмысты ұйымдастырушының болмауы жиі кездеседі.

Сонымен, қазіргі заманауи талаптарға сәйкес келмейтін және ХХІ ғасырда өмір сүретін білім алушылардың мүдделерін қанағаттандырмайтын көптеген ауыл мектептері жұмысының нақты жағдайлары мен жеке тұлғаның, отбасының, қоғамның жаңа білім беру қажеттіліктері арасындағы шиеленіс байқалады.

Педагог қызметкерлер өз қызметінің түрі бойынша білім алушылардың жеке және шығармашылық қабілеттерін көрсету және дамыту үшін жағдай жасауға, жоғары кәсіби деңгейде оқыту мен тәрбие беру, Қазақстан халықтарының ұлттық дәстүрлері рухында басқа халықтардың ұлттық қадір-қасиетін құрметтеуге тәрбиелеуге міндетті.

Тәрбиенің тұжырымдамалық негіздері «Рухани Жаңғыру» бағдарламасының негізгі индикаторлары шеңберінде білім беру ұйымдарында тәрбие жұмысы негізделетін мақсаттар мен міндеттерді, тәсілдер мен қағидаттарды қамтиды.

«Қазақстанның сакральды географиясы» «Рухани жаңғыру» бағдарламасы аясында жүзеге асырылатын, ұлттық мәдени құндылықтарды насихаттайтын, халық тарихын жырлайтын, рухани байлықтарды сіңіретін алты арнайы жобаның бірі.

«Рухани жаңғыру» бағдарламасы өлкетануды жан-жақты зерттеуге және Қазақстан тарихы мен географиясындағы жаңа фактілерді ашуға қуатты ынталандыру болып табылады.

Осыған байланысты «Қазақстанның рухани қасиетті жерлері - Қазақстанның сакральды географиясы» жобасы бойынша тәрбие жұмысы қазіргі заманғы талаптар аясында және білім беру мазмұнын жаңарту ерекшеліктерін ескере отырып, сабақтан тыс және сабақтан тыс қызметте

рухани-адамгершілік білім беру мен тәрбиелеу жүйесінің құрамдас элементі болуы тиіс.

Рухани жаңғыру, ұлттық-адамгершілік және мәдени-эстетикалық дәстүрлерге жүгіну қазіргі қоғамның маңызды міндеттерінің бірі болып табылады. Оқыту мен тәрбиелеудің барлық кезеңдерінде білім беру мен ғылыми жүйелілікті ізгілендіру принциптері тұлғаның рухани-адамгершілік дамуы жүйесінде ерекше маңызды.

Қазіргі білім беру жүйесінің бұл әлеуметтік-педагогикалық қажеттілігін ішкі қайта құру, Рухани жаңғыру жолымен рухани құндылықтарға тұлғалық қайта бағдарлану жағдайында тиімді жүзеге асыруға болады.

Халық мәдениетінің адамгершілік және эстетикалық байлығы рухани құндылықтарды түсінуге негізделген және ұзақ тарихи жолда көптеген адамдар сақталған патриоттық сезімдерді қалыптастыруға ықпал етеді.

Әрбір білім алушы өзін тұлға ретінде көрсете алатын ортаны қайта құру-терең дәстүрлі мұраны қайта жаңғырту.

Оқытудағы мәдениеттану аспектісі тілдің пәндік-мазмұндық жоспарын байытуға ықпал етеді, Туған елге, оның тарихы мен дәстүрлеріне құндылық қарым-қатынасқа бағытталған жаңа үлгідегі тұлғаны тәрбиелеуге, білім беруге және дамытуға елеулі үлес қосады.

«Қазақстанның рухани қасиетті жерлері - Қазақстанның сакральды географиясы» жобасы бойынша тәрбие жұмысын моделдеу бойынша педагогтарға ұсыныстар» беру.

Білім беру ұйымдарында жұмысты әрбір білім алушының барлық жас кезеңінде «Рухани жаңғыру» қамқорлығымен Қазақстанның тарихи-мәдени әлемін зерттеуге мүмкіндік болатындай ұйымдастыру қажет.

Білім беру ұйымдарында «Қазақстанның рухани жибадатханалары - Қазақстанның сакральды географиясы» жобасын енгізу арқылы рухани және адамгершілік жаңғырудың өзекті міндеттерін шешу:

- дәстүрлі мәдени құндылықтарға бағдарланған бірыңғай өңірлік әлеуметтік-тәрбие кеңістігінің тетіктерін құру;

- әр түрлі әлеуметтік субъектілердің қызметін интеграциялау, сондай-ақ тәрбиенің қазіргі заманғы тетіктерінің интеграциялануы және қоғамда оның басымдықтарының негізінде ең үздік ұлттық дәстүрлерді сақтауға және көбейтуге қабілетті дамыған тұлғаны тәрбиелеу процесін жүзеге асыру;

- нақты білім беру ұйымында әлеуметтік ашық кеңістік құру, педагогтер, мектеп қызметкерлері, ата-аналар осы жобаның негізіне алынған рухани және адамгершілік құндылықтардың негізгі мағынасын бөліседі, оларды практикалық өмірде іске асыруға ұмтылады: сабақтың мазмұны мен құруында; оқу және оқудан тыс қызметте ересектер мен балалардың бірлескен қызметін ұйымдастыру тәсілдерінде; білім алушылардың жеке, топтық, ұжымдық қызметін ұйымдастыру тәжірибесінде; белгілі бір құндылық пен мағынаны ескере отырып жобаланған арнайы оқиғаларда; киелі орындар туралы әдебиеттер сатып алу; өлкетану бойынша жұмысты қамтамасыз ететін іс-шаралар жүйесін әзірлеу; тәрбие процесінде қолдану үшін әртүрлі бағыттағы

тақырыптық рекреацияларды құру (мектеп мерекелері, мәдени оқиғалар, әлеуметтік жобалар және т.б.).

Осыған байланысты мұғалімдер осы бағытта тәрбие жұмысын моделдеу кезінде сакральды географияны пайдаланатын әдістердің бай арсеналын, соның ішінде сакральды-аумақтық жүйелерді және олардың элементтерін, киелі-географиялық құбылыстар мен процестерді, сакральды-географиялық объектілерді тану бағыттары, тәсілдері мен құралдарын меңгеруі керек.

«Қазақстанның 100 жаңа тұлғасы» жобасы - бұл Қазақстанның барлық түкпіріндегі нақты адамдардың өмірінің көрінісі.

Президент Н. Назарбаев өзінің «Болашаққа көзқарас: қоғамдық сананы жаңғырту» атты бағдарламалық мақаласында біздің замандастарымыздың тарихына жұртшылықтың назарын аударып, жаңа мультимедиялық алаң құруды ұсынды.

Әлемде мұндай тәжірибе бұрыннан бар. Халықтың қалың көпшілігінің арасында оң бейнелерді танымал етуге бағытталған осындай жобаларды іске асыру бірқатар шет елдерде белсенді қолданылады. Бұл, мысалы, австралиялық The 100 leaders жобасы, ресейлік «58 жас және табысты» және «табысты жас кәсіпкерлердің рейтингі» және басқалар.

«Қазақстанның 100 жаңа тұлғасы» жобасының мақсаты тәуелсіздік жылдары Қазақстанның дамуына елеулі үлес қосқан адамдардың нақты тарихының мысалында табыстылық, бәсекеге қабілеттілік, прагматизм және білім табыну идеяларын алға жылжыту болып табылады.

Бұл жоба Қазақстанға түрлі қызмет салаларының көрнекті тұлғаларын ұсынды.

Бұл әншілер, композиторлар, спортшылар, ғалымдар, журналистер және Тәуелсіздік кезеңінде табысқа жеткен басқа да кәсіпқойлар.

Қазақстанның әрбір өңірінде өмір тарихы өз күштеріне деген сенімділікті арттыруға және белсенді қызметке деген ынтаны арттыруға ынталандыра алатын өзінің табысты адамдары бар.

Мектеп бағдарламасы шеңберінде «Қазақстанның 100 жаңа тұлғалары» жобасы батырларының жетістіктерін зерттеу білім алушылардың рухани – адамгершілік тәрбиесінің табысты мүмкіндіктерін кеңейтеді.

Олардың ерлігі білім алушылардың ар-намысы, қадір-қасиеті, өзгелер үшін өз-өзіне қол жұмсауы сияқты ұғымдар туралы ойлануға мәжбүрлейді, біздің тарихымыздың ерлік беттері туралы білімдерін толықтырады, бұл патриоттық сананы қалыптастыруға ықпал етеді.

Белгілі бір пәндерді оқыған кезде мұғалім реферат жазу, баяндама жазу, шығармашылық жұмысты орындау түрінде берілген сағат санын ескере отырып, тақырыптар бойынша материалды зерттеуге өз бетінше жұмыс жасай алады.

Ауылдық шағын жинақты мектептің негізгі мәселелерін зерделей отырып, шағын жинақты ауылдық мектептің біріктірілген сыныптарында тәрбиелеу баланың жеке басының негізі қаланған кезде кіші мектеп жасынан бастау керек. Жасаралық қарым-қатынасты ұйымдастыруға ерекше назар аудару қажет.

Әр жастағы балаларды тәрбиелеудің жаңа күрделі жағдайы біріккен сыныптарда сынып жетекшілігінің қажеттілігіне байланысты қалыптасады, бұл шағын жинақты мектептің біріктірілген сыныптарында сынып жетекшісінің барлық жұмыс жүйесін қайта құруға әкеп соғады.

Осыған байланысты бастауыш сынып практикасына үшінші және бірінші сынып, екінші және төртінші сынып және т. б. шығармашылық ынтымақтастық сияқты жұмыс түрлері болуы мүмкін.

Барлық тәрбие үдерісі әртүрлі жастағы бірлестік – «Достастық» қызметінің негізінде құрылған. «Достастық» – бұл әр жастағы білім алушылар ұжымы. Достастықтың қызметі жаңа байланыстардың пайда болуын, үлкен және жастардың өзара әрекеттесуінің жаңа нысандарының пайда болуын, олардың өзара қарым-қатынасын күшейтуді болжайды, педагогтерден анағұрлым білікті және ойластырылған басшылық пен ықпал етуді талап етеді. Өзара қарым-қатынастың сипаты мен стилі өзгереді, олар демократиялық сипатқа ие болады және өзара сенім мен құрмет негізінде ғана емес, сонымен қатар өзара талапшылдыққа да құрылады.

Жоғары сынып білім алушылары мен бастауыш сынып білім алушылары арасындағы қарым-қатынас адам үшін азаматтық жауапкершілігінің бірінші мектебі болып табылады. Әртүрлі жастағы бірлестіктер оның айналасындағы балаларды тәрбиелеу мен дамытудың көптеген негізгі проблемалары мен міндеттерін шешуге болатын ұйымдастырушылық бастама болып табылады.

Сынып жетекшісі білім алушылармен және ата-аналармен бірге жаңа оқу жылына арналған сынып сағаттарының тақырыбын келіседі:

- сынып сағатының тақырыбы мен мақсатын нақтылау, өткізу түрін таңдау;
- сынып сағатын өткізу уақыты мен орнын анықтау;
- негізгі сәттерді анықтау және сынып сағатын дайындау және өткізу жоспарын әзірлеу;
- тақырып бойынша тиісті материалдарды, көрнекі құралдарды, музыкалық безендіруді таңдау;
- сынып сағатын дайындау мен өткізуге қатысушыларды анықтау;
- қатысушылар мен топтар арасында тапсырмаларды бөлу;
- сынып сағатының нәтижелілігін және оны дайындау және өткізу бойынша қызметті талдау және бағалау (көбінесе жұмыста жоқ).

Ата-аналардың мектеп жиналыстарына қатысуы жыл сайын азайып келеді. Ата-аналардың жиналыстарда не үшін қызықсыз болу себебін іздеген жөн, негізгі себептердің бірі – өткізудің қызықты емес және біртектес нысаны болып табылады. Ал ата-аналар жиналысы ата-аналардың педагогикалық мәдениетін арттыру ғана емес, сонымен қатар ата-аналар ұжымын біріктіру және әртүрлі ұйымдастыру мәселелерін алға қояды. Ата-аналарды мәселелерді талқылауға, оларды шешу нұсқаларын іздеу бойынша өз қызметінің субъектілеріне айналдыру қажет.

Жиналыста оқу-тәрбие жұмысы барысында туындайтын бірқатар міндеттер, мұғалім мен ата-ана қызметінің әрбір нақты кезеңінде өмір сүруге

қойылған мәселелер шешіледі. Педагогтер мен ата-аналардың қарым-қатынас формалары әртүрлі және қызықты болған сайын, ата-аналар жиналыстары оң нәтиже береді.

Ата-аналармен жұмыс жасаудың қызықты және жаңа түрі ата-аналарды қатыстыра отырып, сынып сағаттары болып табылады.

Ата-аналар кештері.

Ата-аналар кеші – балаңыздың достарының ата-аналарымен қарым-қатынас жасау мерекесі, бұл өз баласының балалық шағы мен балалық шағы еске алу мерекесі. Мерекелік атмосфера, жан-жақтылық, жақсы әзіл мен өз іскерлігімен бөлісуге деген ықыласы ата-аналардың өз мәселелерін ашық айтуға, кеңес сұрайды, оларға мұқтаж адамдарға көмек пен қолдау көрсетеді.

Ата-аналар кештері баланы тәрбиелеудегі қиын мәселелерді байыппен қарауға көмектеседі. Ата-аналармен және білім алушылармен бірлескен іс-әрекет тәрбиелік жұмысты мақсатты және негізді түрде қалыптасуына, ең маңызды педагогикалық мәселелерді шешуге күш-жігерді жұмылдыруға, сыныпта тіршілік әрекетін жоспарлау және ұйымдастыру кезінде мұғалімнің, білім алушылардың және олардың ата-аналарының іс-қимылдарын келісуге көмектесетін сыныптың тәрбие жүйесінің өзіндік моделін әзірлеуге мүмкіндік береді. Бұл, әрине, педагогикалық қызметтің тиімділігін арттыруға, білім алушылардың рухани және физикалық дамуында айтарлықтай нәтижелерге қол жеткізуге, сынып қоғамдастығының және оның мүшелерінің жеке даралығын қалыптастыруға ықпал етуі тиіс.

Сыныптағы жағымды тәрбие ортасын құруға отбасы мен мектептің өзара іс-қимылының инновациялық мақсатты бағдарламасын іске асыруға ықпал етеді. Ең бастысы, ата-аналар сыныпта болған жағдайларға көңіл бөліп, біздің жеңістері мен мәселелерімізге, өз балаларымыздың өміріміне бей-жай қарамай, отбасылар мен мектеп арасындағы кедергілерді тудырмауы қажет.

Тәрбие жүйесі – біртұтас және оның шеңберіндегі жұмыстың барлық бағыттары бір-біріне байланысты. Бұл сонымен қатар уақыт өте келе балалардың жас ерекшелігіне байланысты өзгерістерін, мектепте, қоғамда, сынып өмірінде орын алатын өзгерістердің динамикалық жүйесі болып табылады.

Сонымен, осындай көп қырлы тәрбие жұмысының мақсатын іске асыру педагогке жоғары кәсіби талаптардың тұтас кешенін көрсетеді деп айтуға болады.

Әдетте, сынып жетекшісі мен ата-аналардың тәрбие жұмысының қорытындысы маңызды өмірлік мәселелерді өз бетінше шеше алатын тату, ұйымшыл ұжым болып табылады, онда балалар, олардың ата-аналары мен сынып жетекшісі бір үлкен отбасы ретінде бірге оқиды, бірге жұмыс істейді, бірге демалады. Бұл өзін-өзі басқару қағидаттарына негізделген сенімді, ұйымдастырылған, еңбекқор, кәсіпкерлік және жауапты команда саналады.

Қазіргі мектептің өзекті мәселелерінің бірі – өскелең ұрпақты тәрбиелеу. Қолайсыз әлеуметтік-экономикалық орта ауылдық баланың даму процесіне оң әсерін тигізбейді. Дәлел ретінде бірнеше себептерді қарастырайық. Біріншіден, ауылдық мектепке әртүрлі ұлт өкілдері, әлеуметтік мәртебесі бар, әртүрлі

материалдық мүмкіндіктері бар отбасылардан шыққан балалар келеді. Материалдық ресурстардың жетіспеушілігі отбасының тамақтануынан көрінеді, бұл балалардың ауруға қарсы тұруын төмендетеді, олардың денесінің әлсіреуіне, жиі ауыруына әкеледі. Біздің білім алушылардың көпшілігі ауыр отбасылық жағдайда өсіп келеді, олардың мектепке дейінгі дайындығы жоқ, көптеген балалар дене бітімі әлсіреген және дамуында әртүрлі ауытқулар бар.

Екіншіден, ата-аналар мен балалар арасындағы эмоционалдық және рухани жақындығы жоқ, әкелер мен аналардың белгілі бір бөлігі білім беру мекемелеріне сүйене отырып, тәрбиемен айналысуды тоқтатты.

Үшіншіден, ауылда тұрмысы нашар отбасылар көп. Қолайсыз отбасы деп ата-аналардың әлеуметтік тұрақсыздығы байқалатын отбасын түсінеміз.

Отбасының мұндай жай-күйін әртүрлі құралдардың көмегімен қолдайды: ішімдік, жанжалдар, бұзақылық және т. б.

Ауыл баласына әсер ететін көше мәселесі туындайды, ол өз заңдары бойынша тәрбиелейді. Бұл тәрбие әрдайым оң нәтиже көрсетпейді.

Ата-аналар тарапынан балаларға эмоционалдық қолдаудың болмауы балалар мен жасөспірімдердің өзіне деген сенімділігін төмендетуден көрінетін жағымсыз салдарларға ие. Барлық тәрбие үдерісі білім алушының жеке әлеуетін барынша ашуға, өзін-өзі жүзеге асыруға және жеке жетістіктеріне ынталандыруға бағытталған.

Педагогикалық идея балаларға ең бастысы – тұлға, адам құқығы, өзін-өзі құрметтеу екендігін көрсету қажеттілігі болып табылады. Көптеген гуманистік құндылықтар жоғалған қазіргі қоғамда балалардың «мейірімді жүректі» ояту, бөтен адамның ауырғанын сезінуге үйрету, отансүйгіштікке тәрбиелеу маңызды болып табылады. Сынып сағаты бұрынғыдай мектептегі тәрбие жұмысының негізгі нысаны болып қалады. Енді ол мектеп кестесіне кірді, бұл сынып жетекшісіне апта сайын бір сағат ішінде балалармен қарым-қатынас жасауға, ұйымдастырушылық және тәрбиелік міндеттерді шешуге мүмкіндік береді. Сынып сағаттары бойынша жазылған әдебиет көп. Әдістемелік құралдарда, кәсіби мерзімді басылымдарда үздік сынып жетекшілерінің тәжірибесін жинақтап, сыныптағы тәрбиелік іс-шараларының үздік сценарийлерін мысалға келтіреді.

Әдістемелік ұсыныстарды әзірлеу барысында мұғалімдер (сынып жетекшілері), әдіскерлер мен білім басқармасының мамандары арасында сауалнама жүргізілді.

Сауалнамаға ҚР шағын жинақты мектептерінің педагогтері қатысты.

Сынып сағаты бойынша сабақтарды ұйымдастыру кезінде заманауи мұғалім қандай қиындықтарға тап болатынын анықтау үшін зерттеу жүргіздік. Ол сауалнама түрінде өтті.

Сауалнамада біріктірілген сыныптар бар шағын жинақты мектептердің сынып жетекшілеріне келесі сұрақтар қойылды:

– «Сіз сыныпта сынып сағатын өткізесіз бе?»,

– «Сынып сағаты сабақ кестесіне қойыла ма?»,

– «ШЖМ біріктірілген сыныптарында сынып сағатын қалай ұйымдастырасыз?»,

- «Сынып сағаты қандай мақсатта өткізіледі?»),
- «Сынып сағаты қажет пе?»),
- «Қонақтарды немесе ата-аналарды сынып сағатына шақырасыз ба?»),
- «Сынып сағатын өткізу тақырыбы қалай және қайда талқыланады?»)
- «Сынып сағаттарын өткізу бойынша Сіздің ұсыныстарыңыз».

14 аймақтан түскен мәліметтер бойынша, сауалнамаға 1 878 ШЖМ және барлығы 7 720 респондент қатысты.

Талдау жүргізілген кейін анықталды.

Сұрақ-жауап «Сіздің сыныпта сынып сағатын өткіздіңіз бе?», «Сынып сағаты сабақ кестесіне қойыла ма?» - Сұралғандардың 99%-ы «иә» деп жауап берді.

Сұрақ: - «ШЖМ біріктірілген сыныптарында сынып сағатын қалай ұйымдастырасыз?» - педагогтердің көпшілігі жеке тұлғаға бағытталған және сараланған тәсілді қолданады деп жауап берді.

Әр жастағы топтарда өзара іс-қимыл арқылы өзіндік бірегейлікті қабылдау және түсіну үшін жағдайлар жасалады, жоғары сынып білім алушылары өздерінен кішілерге көмек көрсетеді, өйткені олар күні бойы бірге болады.

«Сынып сағатын қандай мақсатпен өткізіңіз?» деген сұрақтың жауаптарында – педагогтер, негізінен, мынаны атап өтті - «Сынып сағатын өткізу барысында мұғалім білім алушылардың мәдени деңгейін жоғарылатады, олардың өмірлік ұстанымдары мен құндылықтарын қалыптастырады», «Сынып сағаттарында білім алушылардың өз көзқарастары, пікірлері, қандай да бір тақырыптар бойынша бағалаулары өңделеді.

Ой-өрісі дамиды, білім алушылардың рухани дамуына, олардың қызығушылықтары мен рухани қажеттіліктерін қалыптастыруға ықпал етеді.

Сонымен қатар, адамгершілікке, отансүйгіштікке, өзінің кіші Отанына деген сүйіспеншілікке, ұжымшылдыққа, коммуникабельділікке, эстетикалық тәрбиеге баулу, балалардың жарақаттанушылығын және т. б. алдын алу үдерісі жүреді».

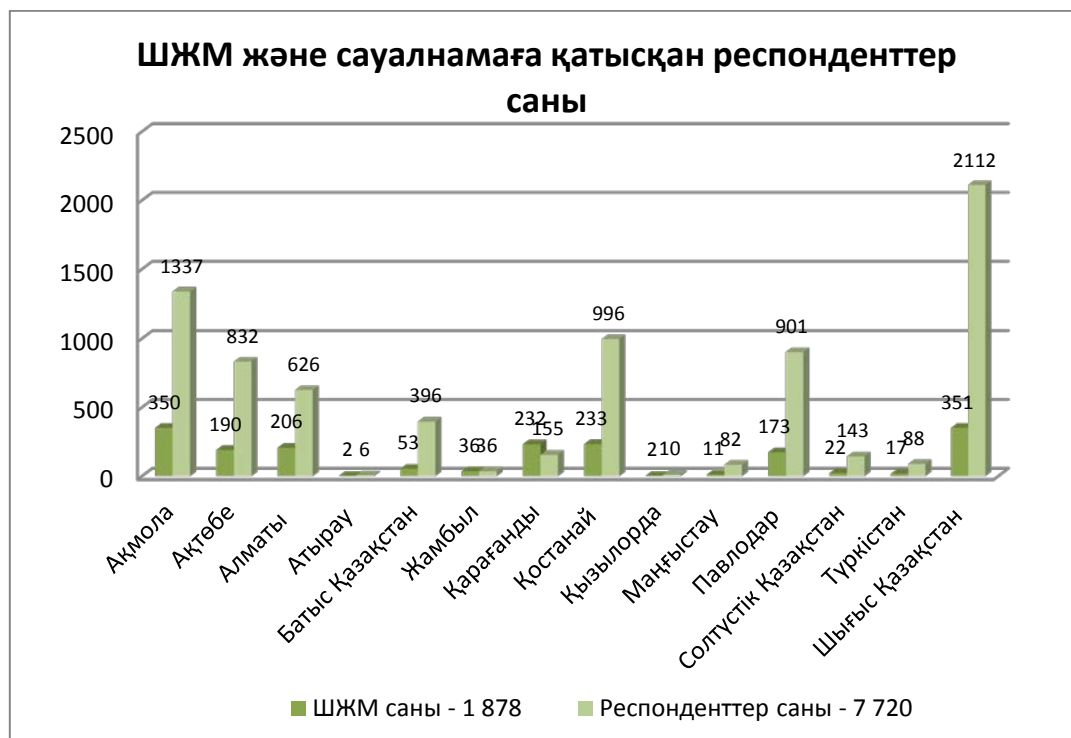
Келесі сұрақ – «Сынып сағаты қажет пе?» - ШЖМ-ның барлық сынып жетекшілері сынып сағаты білім алушылармен жанды қарым-қатынас ретінде қажет деп санайды. Сынып сағаттарын өткізу адамгершілік тұлғалық қасиеттерді қалыптастыруға және дамытуға ықпал етеді (мейірімділік, адамдарға көмек көрсету, өз қателіктерін мойындай білу, өз көзқарасын қорғау және басқалардың көзқарасын құрметтеу).

Бірақ тақырыптарды «Балалардың мүдделерін ескере отырып таңдау керек, ең жақсысы – олармен бірге таңдап талдаған дұрыс».

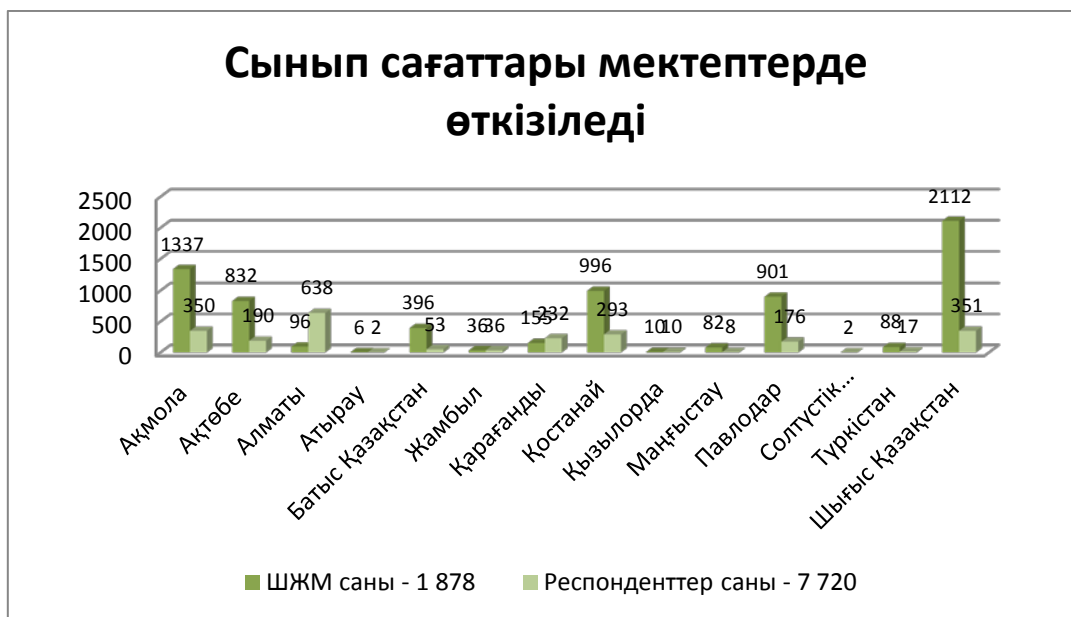
Сұрақ, - «Қонақтарды немесе ата-аналарды сынып сағатына шақырасыз ба?» барлық респонденттер шақыратынын айтты, «Сынып үшін бірінші кезектегі міндет білім алушылардың оқу уәждемесін арттыру, оқуда табысты балалардың беделін арттыру болуы тиіс. Сынып сағаттарына өмірде табысты болған адамдарды шақырады.....».

«Сынып сағатын өткізу тақырыбы қалай және қайда талқыланады?» деген сұраққа, негізінен, педагогтер сынып сағаттарын өткізу тақырыбы сынып жетекшілерінің әдістемелік бірлестігінің отырысында, әдістемелік кеңестерде, директордың тәрбие ісі жөніндегі орынбасарларының мәжілістерінде талқыланады деп жауап берді.

Деректер 1-диаграммаларында көрсетілген

Деректер 2-диаграммаларында көрсетілген

1-кесте. «ШЖМ біріктірілген сыныптарында сынып сағаты қалай ұйымдастырылды?» деген сұраққа:

№	Облыс	Жауаптары
1.	Ақмола	<p>Облыс ШЖМ-да сынып сағаттарын өткізуді ұйымдастыру кезінде жеке тұлғаға бағытталған және сараланған тәсіл қолданылады.</p> <p>Білім алушылардың командалық рухы мен өмірлік ұстанымы қалыптасады, мектепте балалар мен ата-аналардың біртұтас, ұйымшыл қоғамы құрылады.</p> <p>Әртүрлі жастағы топтарда өзара іс-қимыл арқылы өзіндік бірегейлікті қабылдау және түсіну үшін жағдайлар жасалады.</p> <p>Жоғары сынып білім алушылары бастауыш сыныптың балаларына көмек көрсетеді, өйткені олар күні бойы бірге болады.</p> <p>Сынып сағаттарында білім алушылардың өз көзқарастары, пікірлері, қандай да бір тақырыптар бойынша бағалары жасалады.</p> <p>Білім алушылардың ой-өрісі дамиды. Білім алушылардың рухани дамуына, олардың қызығушылықтары мен рухани қажеттіліктерін қалыптастыруға ықпал етеді.</p> <p>Сынып сағаты сынып жетекшісімен қойылған тәрбиелік мақсаттарға жетуге көмектеседі, баланы жан-жақты тәрбиелейді.</p> <p>Сондай-ақ саяси, экономикалық және әлеуметтік мәселелері бойынша білімді қалыптастыру, патриоттық тәрбиені қалыптастыру үдерісі жүріп жатыр, патриоттық, рухани-адамгершілік, эстетикалық тәрбие беру мақсатында СӨС қалыптастыру, балалардың жарақаттанушылығын алдын алу және т. б.</p>
2.	Ақтөбе	<p>Бастауыш сыныптардағы білім алушылардың жасын ескере отырып, сынып сағаттары ойын түрінде, орта және жоғары буындарда пікірталас түрінде өткізіледі.</p>
3.	Алматы	<p>Сынып сағаты білім алушылардың жас ерекшеліктерін ескере отырып, тәрбие жоспарына сәйкес жасалады. Сынып</p>

		<p>сағатының тақырыбы мен мақсатына байланысты барлық білім алушыларды жұмысқа тартады (топтық, жұптық).</p> <p>Сонымен қатар, тапсырманы орындауда қиындықтарға тап болған білім алушылар үшін қосымша жағдайлар жасайды.</p>
4.	Атырау	<p>Атырау облысының 26 шағын жинақты мектебінің екеуі (Исатай ауданы, Жасқайрат ОМ, Махамбет ауданы, Еңбекші ОМ) интеграцияланған сыныптар бар.</p> <p>Сынып сағаттары кестеге аптасына 1 сағат қойылды. Осы мектептердің біріккен сыныптарында сынып сағаттары мен тәрбие сағаттары жалпы тақырыппен бірге өткізіледі.</p> <p>Мысалы: 2018-2019 оқу жылында «Тәуелсіздік – қарызсыз», «Елін сүйген Елбасы», «Менің жерім – Атамекенім», «Менің анам», «Наурыз – жыл басы», «Отбасы – біздің тірегіміз» тақырыбындағы сынып сағаттары өткізілген.</p> <p>Сынып сағаттары бірлесіп, мақсатты түрде жоспарланады. Сынып сағаттары әртүрлі формада өткізіледі.</p> <p>Онда негізгі мақсат – білім алушылардың жақсы қасиеттерін дамыту, ұлттық құндылықтарды жүзеге асыра отырып, елдің тағдырына жауапкершілік сезімімен қоғамның әлеуметтік белсенді мүшелерін тәрбиелеу.</p>
5.	Батыс Қазақстан	<p>Сынып сағаттары біріктірілген сыныптардағы білім алушылардың жас ерекшеліктеріне сәйкес ұйымдастырылып, жалпы тақырыптар талқыланды.</p>
6.	Жамбыл	<p>Әртүрлі жастағы топтарда өзара іс-қимыл арқылы өзіндік бірегейлікті қабылдау және түсіну үшін жағдайлар жасалады.</p>
7.	Қарағанды	<p>ШЖМ біріктірілген сыныптарында сынып сағаттары білім алушылардың жас және жеке ерекшеліктерін ескере отырып өткізіледі.;</p> <p>- мектептің 25%-ы сынып сағаттарын өткізудің ұжымдық тәсілдерінің технологиясын пайдаланады, онда жоғары</p>

		<p>сынып білім алушылары «Шаңырақ» НЗМ жобасы бойынша сынып сағаттары мен тәрбие іс-шараларын өткізеді»;</p> <p>- барлық мектептерде сынып сағаттары тәрбиенің тұжырымдамалық негіздерінің сегіз басым бағытына сәйкес өткізіледі.</p>
8.	Қостанай	<p>Жас ерекшеліктерін ескере отырып, тәрбиенің негізгі бағыттары бойынша тақырыптық сынып сағаттары өткізіледі.</p> <p>Тапсырмалар білім алушылардың дайындық деңгейін және осы мәселеге қызығушылық танытуын ескере отырып беріледі.</p>
9.	Павлодар	ШЖМ біріктірілген сыныптарында әртүрлі жастағы топтарды ескере отырып, сынып сағаттары өткізіледі.
10.	Солтүстік Қазақстан	<p>Сынып сағаттарының тақырыбы білім алушылардың жас және психофизикалық қажеттіліктеріне байланысты таңдалады, өскелең ұрпақты тәрбиелеу мен дамытудағы мемлекеттің негізгі бағыттары мен үрдістерімен анықталады.</p> <p>Сынып сағаттарының тақырыбы балалардың жарақаттанушылығын, өміріне қауіп төндіруді алдын алу бойынша білім алушылар арасында түсіндіру жұмыстарын жүргізуге, патриотизм сезімін, Отанға деген сүйіспеншілікті қалыптастыруға, азаматтық жауапкершілікті және т. б. тәрбиелеуге бағытталған.</p>
11.	Түркістан	<p>Мектептердегі сынып сағаттары тәрбиенің сегіз бағытына сәйкес жасалады және сабақ кестесіне сәйкес әр апта сайын өткізіледі.</p> <p>Мектеп директоры бекіткен тәрбие жоспары бойынша.</p> <p>Тәрбие іс-шараларын өткізу күні, күн сайын сабақ жоспарын жасайды және тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасармен тексеріледі. Көрнекі құралдар пайдаланылады.</p> <p>Туған өлкеге құрмет көрсету барысында мен Отанға деген сүйіспеншілікті тәрбиелеуді үйренемін.</p>

		Әр түрлі түстерге және арнайы класстарға топтар бойынша карточкалармен өте қызықты.
12.	Шығыс Қазақстан	<p>Облыс мектептерінде интеграцияланған сыныптарда сынып жетекшілері білім алушылардың жас ерекшеліктері бойынша топтық жұмысты ұсына отырып, сынып сағаттарын өткізеді.</p> <p>Осыдан басқа, жас санаттары бойынша іріктеумен ұқсас тақырыптарды өткізу жоспарлануда. Балаларды шағын сыныптарға тарту мақсатында әр түрлі нысандарда біріктіріліп, ұйымдастырылатын болады.</p>

2-кесте. «Сынып сағатын қажет деп санайсыз ба?» деген сұраққа:

№	Облыс	Жауаптары
1.	Ақмола	<p>ШЖМ-нің сынып жетекшілері сынып сағаты білім алушылармен жанды қарым-қатынас ретінде қажет деп санайды.</p> <p>Сынып сағаттарын өткізу адамгершілік тұлғалық қасиеттерді қалыптастыруға және дамытуға ықпал етеді (мейірімділік, адамдарға көмек көрсету, өз қателіктерін мойындай білу, өз көзқарасын қорғау және басқалардың көзқарасын құрметтеу).</p> <p>Бірақ тақырыптарды балалардың мүдделерін ескере отырып таңдау керек, ең дұрысы – олармен бірге талдап таңдау.</p> <p>Сынып сағаты – тәрбие үрдісін ұйымдастырудың маңызды формаларының бірі.</p> <p>Сабәк барысында мұғалім білім алушылардың мәдени деңгейін арттырады, олардың өмірлік ұстанымдары мен құндылықтарын қалыптастырады, сынып ұжымын ұйымдастырады.</p>
2.	Ақтөбе	<p>Біріккен сыныптардағы білім алушылар санының аздығына байланысты тәрбие сағаттарын өткізу тиімділігінің артықшылығы бар: әр білім алушы сынып жетекшісінде басты назарда болады, әр білім алушының жеке ерекшеліктері ескеріледі, ешкімді ұялмай, өз пікірлерін еркін айтады, өз ойымен</p>

		бөліседі.
3.	Алматы	<p>Көптеген мұғалімдер сынып сағатын өткізу білім алушылардың рухани-адамгершілік тәрбиесін дамыту және жалпыадамзаттық құндылықтарды қалыптастыру үшін қажет деп жауап берді, өйткені қазіргі заманғы ата-аналар үйде балаларға аз уақыт бөледі.</p> <p>Сынып сағатында тәрбие іс-шараларын өткізу кезінде ұлттық әдебиетке, әдет-ғұрыптарға, публицистикаға, поэзияға, өмірлік ұстанымдарға (сапалы талдау, негізгі үрдістер) арналған сынып сағаттарын өткізе отырып, тәрбиенің белсенді түрлерін қолдануға болады.</p> <p>Өйткені мұғалім мен білім алушы арасында тығыз қарым-қатынас орнайды. Сынып сағатында тәрбиемен байланысты әр түрлі іс-шаралар өткізілді. Сынып сағаттарын өткізу барысында білім алушылардың танымдық белсенділігі артады, оларда іскерлік және ақыл-ой қасиеттері қалыптасады.</p>
4.	Атырау	Сынып сағаттары арқылы сыныптарда сапалы тәрбие жұмысын жүргізу – нағыз объективті үдеріс.
5.	Батыс Қазақстан	Патриоттық сезімді насихаттау, білім алушыларға адамгершілік тәрбие беру, отбасылық құндылықтарды, салауатты өмір салтын насихаттау мақсатында, өйткені білім алушыларды әр түрлі бағыттарда тәрбиелеу, салт-дәстүрлерге, патриоттық, экологиялық тәрбиеге баулу, үш тілді нығайту, мектептер, ата-аналар мен білім алушылар арасында сынып сағаттары қажет.
6.	Жамбыл	Әр жастағы топтарда өзара іс-әрекет арқылы өзіндік бірегейлікті қабылдау және түсіну үшін жағдайлар жасалады, тәрбиелік, түсіндіру жұмыстары қалыптасады.
7.	Қарағанды	Сынып сағаты қажет деп санайды, өйткені сынып сағаттары сынып жетекшісімен нақты қарым-қатынасын жүзеге асыруға, мастер-класстар, білім алушыларға арналған тренингтер өткізуге, педагогтің балалармен жұмысын жүйелеуге мүмкіндік береді.

8.	Қостанай	<p>Сынып сағаты барысында тек қана сынып ұжымының тіршілік әрекеті мәселелері ғана емес, сонымен қатар тәрбиенің негізгі бағыттары бойынша іс-шаралар өткізіледі.</p> <p>Сынып сағаттары сынып жетекшісінің жұмыс жүйесінің негізгі құрамдас бөлігі болып табылады.</p> <p>Олар әртүрлі тәрбие мақсатында жүргізіледі. Біріншіден, мұғалім сыныптың микроклиматын, оның мүдделерін, мәселелерін, ниетін біле алады.</p> <p>Екіншіден, тәрбие сағатының көмегімен (сауалнама, диспуттар, дөңгелек үстелдер және т.б.) сынып жетекшісі іс-шаралар жоспарын және тәрбие сағаттарын (балалар мен олардың ата-аналарының мүдделерін басшылыққа ала отырып) жасайды.</p>
9.	Қызылорда	<p>Сынып сағаттарында сыныптың ағымдағы сұрақтары талқыланады, мектеп жоспарымен анықталған тақырыптық сабақтар өткізіледі.</p>
10.	Маңғыстау	<p>Сынып сағаттары сынып ұжымының өзекті мәселелерін талқылау үшін қызмет етеді.</p> <p>Пән, үлгерім мәселелері талқыланады және шешіледі.</p> <p>Жоспар бойынша мерейтой күндеріне, атаулы күндерге арналған тақырыптық кештер өткізіледі, ата-аналар, өңірдің танымал адамдары шақырылады.</p>
11.	Павлодар	<p>Сынып сағаттары тәрбие жұмысы, ұжымды біріктіру мақсатында қажет.</p>
12.	Солтүстік Қазақстан	<p>Сынып сағаттары сынып ұжымын нығайтуға, білім алушылардың дүниетанымын ашуға, білім алушыларды өз бетінше шешім қабылдауға, келешегін көруге, батыл әрекеттерден қорықпауға үйретеді.</p> <p>Сынып сағаттарының балаларда әлемнің тұтас және ғылыми негізделген бейнесін қалыптастыруға бағытталған білім беру мақсаты бар.</p> <p>Сынып сағаттары сондай-ақ білім алушы тұлғасының адамгершілік қалыптасуына, ең алдымен, баланың ортаның жағымсыз әсерінен психологиялық қорғалуына ықпал етеді; балалардың шығармашылық</p>

		қабілеттерін дамыту үшін қосымша жағдайлар жасауды, олардың таным, ойын, қарым-қатынас сияқты қызмет салаларында өзін-өзі жүзеге асыруын болжайды.
13.	Түркістан	Сабақ кестеге сәйкес аптасына бір рет өткізілетін сынып сағаттары білім алушылардың бойында адамгершілік, патриотизм, отбасына құрмет, үлкендерге құрмет көрсетуге ықпал етеді.
14.	Шығыс Қазақстан	Сынып сағатында білім алушылардың жан-жақты дамуы жүреді, ол білім алушылардың шындықты толық тануы үшін қажет. Балалармен қарым-қатынас жақсарады. Біздің ұлттық құндылықтарымызды дамыту үшін, сондай-ақ рухани-адамгершілік, адамгершілік, патриоттық сезімдерді дамыту және жеке қасиеттерді дамыту үшін өте маңызды.

3-кесте. Сынып сағатын қажетсіз деп санайды (респонденттер саны):
Неліктен?

№	Облыс	Жауаптары
1.	Ақмола	-
2.	Ақтөбе	-
3.	Алматы	-
4.	Атырау	Аралас сыныптарда уақыт тапшы болғандықтан, қажетсіз деп санайды.
5.	Батыс Қазақстан	-
6.	Жамбыл	-
7.	Қарағанды	«Шағын жинақты мектеп мұғалімдерінің жүктемесі шамадан тыс және сынып сағаттарын өткізуге уақыт жоқ» деп санайды. Педагогтердің жауаптары мынадай пікірлерге келді: «тәрбиені отбасы айналысуы керек...», (сапалы талдау, негізгі үрдістер);
8.	Қостанай	-
9.	Қызылорда	-
10.	Маңғыстау	-
11.	Павлодар	-
12.	Солтүстік Қазақстан	-
13.	Түркістан	-
14.	Шығыс Қазақстан	-

«Сынып сағатына қонақтар мен ата-аналарды шақырасыз ба?»

деген сұраққа:

«Қонақтарды немесе ата-аналарды сынып сағатына шақырады» – 6 722 респондент жауап берді;

ШЖМ 100% - да «Қонақпен кездесу» сияқты жұмыс түрі қолданылады; 40% - ата-аналар сынып сағаттарына қатысады.

«Сынып сағатын өткізу тақырыбы қалай және қайда талқыланады?» деген сұраққа:

- 80% сынып сағаттарын өткізу тақырыбы сынып жетекшілерінің әдістемелік бірлестігінде талқыланады, 20% - директордың тәрбие ісі жөніндегі орынбасарымен жеке келісетінін айтты.

«Сынып сағатын өткізу тақырыбы қалай және қайда талқыланады?» деген сұраққа:

№	Облыс	Жауаптары
1.	Ақмола	<p>Сынып сағаттарын өткізу тақырыбы сынып жетекшілерінің әдістемелік бірлестіктерінің отырысында және әдістемелік кеңестерде талқыланады.</p> <p>Сынып сағатын дайындауға кірісе отырып, сабақтың тақырыбын анықтау қажет.</p> <p>Мұны алдын ала білім алушылармен әңгімелесу немесе сауалнама жүргізу арқылы жасауға болады.</p> <p>Сынып сағатының тақырыбын таңдау кезінде білім алушының жас ерекшеліктерін, олардың мүдделерін анықтау керек.</p> <p>Сынып сағатының сценарийін жазар алдында өзіне бірнеше негізгі сұрақ қою қажет:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Балаларды сынып сағаттарына қатысуға қалай орнатуға болады?2. Дайындық жұмысын қалай және қашан жүргізу керек?3. Балалар қандай тапсырмаларда өздерін толық көрсете алады?4. Сынып сағатын өткізуге білім алушыларға кім көмектесе алады?
2.	Ақтөбе	<p>Сынып сағатының тақырыбын білім алушылар мен ата-аналар оқу жылының соңында ұсынады.</p> <p>Жылдық жұмыс жоспарын жасау кезінде сынып пен ата-аналардың талап-тілектері ескеріледі.</p>

		Жұмыс жоспары оқу жылының басында (тамыз айы) сынып жетекшілерінің әдістемелік бірлестігінің отырысында талқыланады және оны Комиссия бекітеді.
3.	Алматы	Мектепте бар мәселелер талқыланатын тоқсан сайын 1 рет өткізілетін сынып жетекшілерінің жиналысында талқыланады. Сынып жетекшісі таңдаған тақырыптар бойынша сынып сағаттары бірлестік отырысында қаралады және талқыланады.
4.	Атырау	Тақырыбы, мақсаты, өткізу түрі, сынып сағаттарының жоспары бірлестік отырыстарында талқыланады. Онда білім алушылардың психологиялық дағдыларына ерекше көңіл бөлінеді.
5.	Батыс Қазақстан	Әдістемелік кеңестерде, директор жанындағы кеңестерде қаралады. Жоспар тәрбиенің басым бағыттарына сәйкес жасалады және сынып жетекшілерінің отырысында талқыланады; сынып жетекшілері ата-аналармен және тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасарлармен бірге тәрбие жұмысының жоспарын құрастырған кезде білім алушылардың жас тақырыптарын анықтайды; мектепшілік кіші комитетте талқыланады.
6.	Жамбыл	Сынып жетекшілерінің және мектептің тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасарларының отырыстарында қаралады.
7.	Қарағанды	Сынып сағаттарын өткізу тақырыбы сынып жетекшілерінің әдістемелік бірлестігінде талқыланады, директордың тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасарымен жеке келіседі.
8.	Қостанай	Сынып сағаттарының тақырыптары сынып жетекшілерінің әдістемелік бірлестіктерінің отырысында, әдістемелік кеңесте, ата-аналар жиналыстарында, білім алушылардың қызығушылықтары мен қажеттіліктерін есепке алу үшін балалармен талқыланады.
9.	Қызылорда	Сынып сағаттарының тақырыптары сынып жетекшілерінің әдістемелік бірлестіктерінің отырысында, әдістемелік

		кеңесте талқыланады.
10.	Маңғыстау	Жылдық жоспарға сәйкес сынып жетекшілерінің және мектептің тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасарларының отырыстарында қаралады.
11.	Павлодар	Тәрбие жұмысының типтік жылдық Жоспары сынып жетекшілерінің әдістемелік бірлестігінде басшылықты ескере отырып талқыланады. Сыныптағы тәрбие ерекшелігіне, кейбір туындаған мәселелерге байланысты қосымша тақырыптар енгізіледі.
12.	Солтүстік Қазақстан	Сынып сағаттарының тақырыбы әртүрлі. Ол сынып жетекшілерінің жоспарларында алдын ала анықталады және көрсетіледі. Жоспарлауға білім алушылар мен олардың ата-аналарын тарту орынды. Сынып сағаттарының тақырыбы мектептегі тәрбие жұмысының барлық бағыттарына сәйкес болуы тиіс.
13.	Түркістан	Сынып сағаттарын өткізу жыл іс-шараларына және тәрбиенің сегіз бағытына сәйкес жүргізіледі. Сынып жетекшісінің жұмысын ай сайын сынып бірлестігінің басшысы бақылайды. Сынып сағаттары бойынша жылдық жоспар құрылып, әріптестермен пікір алмасу арқылы шешіледі. Сынып жетекшілері бірлестігінің отырысында таңдалады және талқыланады.
14.	Шығыс Қазақстан	Сынып сағаттары сынып жетекшілерінің кеңесінде, әдістемелік кеңесте, әкімшілік кеңесте талқыланады және талданады.

Берілген жауаптар білім алушылардың жеке басының дамуы, сынып ұжымының қалыптасуы, ата-аналардың оқу сапасына қанағаттанушылығы, тәрбие жұмысын ұйымдастыру туралы қажетті және дұрыс ақпарат алуға мүмкіндік береді.

Сауалнама қорытындысы бойынша біз «**Сынып сағаттарын өткізу бойынша Сіздің ұсыныстарыңыз**» сұрағына жауап алдық.

№	Облыс	Жауаптары
15.	Ақмола	<p>Сынып сағаттарын өткізу оқу жүктемесі аз уақытта өткізу.</p> <p>Сынып сағаттары білім алушылардың тұлғалық өсуге деген қажеттіліктерін қанағаттандыруға мүмкіндік беретін дамытушылық және шығармашылық сипатқа ие болуы тиіс.</p> <p>Ақпаратты оңай меңгеруге ықпал ететін тақырыптық бейнероликтер ұсынумен бірыңғай сынып сағаттарын әзірлеу.</p>
16.	Ақтөбе	<p>Сынып жетекшілерге арналған арнайы ғылыми-әдістемелік құралдармен қамтамасыз ету, біріктірілген сыныптарда сынып сағаттарын өткізу, интерактивті жабдықтармен жабдықтау, мультимедиялық кабинеттермен және кең жолақты интернетпен қамтамасыз ету қажет.</p>
17.	Алматы	<p>Сынып сағаттары білім алушылардың жас ерекшеліктеріне сәйкес болуы керек, білім алушыларды өмірде өз білімі мен іскерлігін қолдануға үйрету керек. Сынып сағаттары әр сыныпта өткізілуі тиіс. Тақырып білім алушыға ориентацияланып, оның белсенді азаматтық позициясының өсуіне ықпал етуі тиіс.</p> <p>Педагогтер тәрбие жұмысы бойынша әдістемелік ұсынымдар, түрлі көрнекі құралдар, аудио- және бейнежазбалар, көмекші құралдар қажеттігіне назар аударады.</p> <p>Білім алушылардың ой-өрісін кеңейту үшін мүмкіндігінше арнайы тәрбие сағаттарын (мұражайларда, театрларда) өткізу қажет.). Білім алушылардың құқықтық тәрбиесі бойынша сынып сағаттарын, сонымен бірге ШЖМ мектеп инспекторын бекіту мақсатында өткізу. Жол жүру ережелері бойынша сынып сағаттарын өткізу керек. ШЖМ мектептерінде бірлескен сынып сағаттары мен сынып сағаттарының тақырыптарын жас ерекшеліктерін ескере отырып анықтау.</p>
18.	Атырау	-
19.	Батыс Қазақстан	Өз қажеттіліктері бойынша әртүрлі деңгейдегі білім алушылармен әңгімелесу;

		проблемалық мәселелерді шешу, қарым-қатынас, білім алушылармен жеке әңгімелесу; жаңартылған білім беру мазмұнына сәйкес өткізу; әдістемелік құралдар мен электронды кітаптар қажет; интеграцияланған сынып жетекшілеріне арналған сынып жетекшілері мен оқыту курстарының тәжірибе алмасу бағытында мастер-кластар мен ашық тәрбие сағаттарын өткізу.
20.	Жамбыл	Сынып сағаттарын өткізу үшін қазіргі заманғы әдістерді (коучинг, тимбилдинг, бриффинг, коллаж, мастер) пайдалануды ұсынамыз.
21.	Қарағанды	Сынып сағаттарын өткізу бойынша ұсыныстар: - ШЖМ үшін сынып сағаттарын өткізу бойынша бірыңғай стандарт (регламент) әзірлеу; - санитарлық нормаларды ескере отырып, сабақ кестесіне заңнамалық сынып сағаттарын енгізу; - ШЖМ сынып жетекшілері үшін оқыту семинарларын, тренингтер өткізу.
22.	Қостанай	Шағын жинақты ауылдық мектепте тәрбие үдерісін ұйымдастырудың нормативтік және әдістемелік жағдайлары жасалуы тиіс. Сараланған тәсіл басты болуға тиіс. Сынып сағаттарына тақырыптық бейнематериалдар базасын құру, Бірыңғай тақырыптық онлайн сынып сағаттарын өткізуді ұйымдастыру. Балалардың жас ерекшеліктерін ескере отырып, барлық бағыттар бойынша ШЖМ біріктірілген сыныптарында сынып сағаттарының технологиясын, ұйымдастыру және өткізу әдістемесін, тақырыбын әзірлеу.
23.	Қызылорда	-
24.	Маңғыстау	Оқу жылының басында барлық сынып жетекшілеріне сынып жиынтығына байланысты білім алушылардың жас ерекшеліктерін ескере отырып, сынып сағаттарының тақырыбын қалыптастыру бойынша нұсқаулық беру. Қызықты тақырыптар бойынша сынып сағаттарының түрлі форматтарының үлгілерін ұсыну.

25.	Павлодар	Сынып сағаттарын өткізу үшін дайын бейнематериалдар әзірлеу қажет, яғни отбасылық тәрбие институты ұсынған жалпы халықтық іс-шаралар түрінде қазіргі заманғы дайын сынып сағаттарының үлгілері. (проблемалық жағдайлар, ертегілер бейнеленген бейнероликтер және т.б.).
26.	Солтүстік Қазақстан	-
27.	Түркістан	Сынып сағаттарының жаңа формаларын рухани пән ретінде аптасына 2 сағаттан енгізу. Сынып сағатын өткізу бойынша әдістемелік құрал. Сынып сағаты апталық жүктемеге енгізу.
28.	Шығыс Қазақстан	1. Облыстың бірнеше мектебі айына бір рет сынып сағаттарын өткізуді ұсынады; 2. ШЖМ біріктірілген сыныптарында сынып сағаттарын өткізу бойынша бірыңғай әдістемелік нұсқау болған жағдайда /сынып сағатын сабақ кестесіне қосу үшін бірыңғай талап болған жағдайда/;

3 ШЖМ БІРІКТІРІЛГЕН СЫНЫПТАРЫҢДА СЫНЫП САҒАТЫН ӨТКІЗУ ЖӘНЕ ҰЙЫМДАСТЫРУ БОЙЫНША ӘДІСТЕМЕЛІК ҰСЫНЫМДАР

Қазіргі уақытта ауылдық және қалалық мектептер арасындағы білім беру арасындағы айырмашылықты төмендету мәселелеріне көп көңіл бөлінуде. Сынып сағаты - білім алушылармен тәрбие жұмысын ұйымдастырудың маңызды нысандарының бірі және кез келген мектептің оқу-тәрбие жұмысының ажырамас бөлігі болып табылады. Ол білімді тереңдетіп, білім алушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытып, ой-өрісін кеңейтіп, дүниетанымын қалыптастырады. Тәрбие үдерісін тиімді жүзеге асыру үшін педагог қызметкерлерге біріктірілген сыныптарда ШЖМ білім алушылар контингентінің ерекшеліктерін ескере отырып, бастамашылық көрсету және материалды пысықтау мүмкіндігі беріледі.

Сынып сағаттары әртүрлі тәрбиелік мақсатта өткізіледі:

- білім алушының даралығын, оның шығармашылық қабілетін қалыптастыру және көрсетуге жағдай жасау;
- білім алушыларды табиғат, қоғам, адам туралы біліммен толықтыру;
- бала тұлғасының эмоционалдық-сезімдік сферасын және құндылықтық қарым-қатынасын қалыптастыру;
- сынып ұжымын, білім алушылардың тыныс-тіршілігі мен дамуына қолайлы орта қалыптастыру.

Сынып сағаттарының түрлері де әртүрлі: дәріс, әңгімелесу, пікірталас, викторина, конкурс, ойын, конференция, сырттай саяхат, мереке, акция және т.б. Сынып сағатын өткізу кезінде мектептің, ата-аналар қоғамының, әлеуметтік серіктестердің, балалар қоғамдастығының рөлін күшейте отырып, білім алушылардың рухани-адамгершілік және патриоттық тәрбие түрлері мен әдістерін, іздестіру-өлкетану компонентінің инновациялық модельдерін белсенді қолданылуы қажет.

Яғни сынып сағатының түрлері мен өткізілу технологиялары қойылған мақсатқа сәйкес, шағын жинақты мектептегі ерекшеліктер, олардың сыныптағы жас ерекшеліктерінің, сынып жетекшісінің тәжірибесін және мектеп жағдайларына байланысты өзгеруі мүмкін.

Көп жағдайда сынып сағаты бір уақытта барлық төрт функцияны орындайды: ол білім алушылардың білім-түсінігін тереңдетеді, бағдарлайды, бағыттайды, білім алушылардың дағдыларын қалыптастырады. Бұл функциялар мүмкіндігіне қарай тәрбие іс-шара мақсатын тұжырымдау кезінде көрсетілуі тиіс.

Сынып сағаттарының тақырыбы әртүрлі болады.

Сынып сағаттары арналуы мүмкін:

- моральдық-этикалық мәселелерге;
- ғылым мен таным мәселелеріне;
- эстетикалық мәселелерге;
- мемлекет және құқық мәселелеріне;

- физиология және гигиена, салауатты өмір салты мәселелеріне;
- психологиялық мәселелерге;
- экология мәселелеріне;
- жалпы мектеп ішілік мәселелерге (маңызды қоғамдық оқиғалар, мерекелік күндер).

Ауыл мектептерінің білім алушысын тәрбиелеудің негізгі мақсаты - баланы әлеуметтендіру, яғни оны қоғамда орнын табуға, осы қоғамның, дәуірдің талаптарына, ол өмір сүретін және жұмыс істейтін әлеуметтік жағдайларға бейімделген адамды қалыптастыру.

Ғалымдардың пікірінше, әлеуметтену үдерісінің сатылары:

- бейімделу (өзін халықтың, елдің, өлкенің, отбасының бір бөлшегі ретінде сезіну);
- дараландыру (өзін жеке тұлға ретінде сезіну, өзін-өзі тану, өзін-өзі дамыту жолдарын ашу);
- интеграция (қазіргі қоғамның контексіне «кіру», қарым-қатынас дағдыларын дамыту).

Жоспарда табиғатта өткізілетін сынып сағаттарының кешендері әзірленуі мүмкін, бұл оқушылардың шығармашылық қабілеттерінің дамуы мен қалыптасуына ықпал етеді және «Рухани жаңғыру» бағдарламасының мақсаттарына жауап бере отырып, патриоттық және экологиялық тәрбиелеудің міндеттерін іске асырады. Мысалы, айдың бірінші аптасы - сынып өмірінің ағымдағы мәселелері шешілетін сынып жиналыстары, екінші аптамы - жалпы мектептік іс-шараларды дайындау, айдың үшінші және төртінші апталары - әртүрлі тақырыптағы сынып сағаттары.

Оқу жылына арналған сынып сағаттарының жоспарын жасау кезінде 1 бөлімде көрсетілген бірқатар нормативтік құжаттарды ескеру ұсынылады, сонымен қатар өткізілген сынып сағатының талдауы қоса беріледі (Қосымша).

Сыныптағы сынып іс-шараларының тақырыбын жоспарлай отырып, қарастыруға болады:

- ақпараттық-танымдық тақырыптағы сынып сағаттары - 8 сценарий (әр айға 1-ден);
- адамгершілік, психологиялық, зияткерлік, ақпараттық бағыттағы сынып сағаттары-8 сценарий (әр бағытқа 2 сценарийден);
- диагностикалық сынып сағаттары -2 сценарий (жылдың басында және аяғында).

Сынып сағаты еркін өткізілуі керек, сынып жетекшісі сынып сағаты барысында білім алушылардың ынтасын баспауы керек, олардың өз пікірін айту, сын айту ниеттерін қолдауы керек. Сынып сағатын мектеп кестесіне қою ұсынылады, бұл сынып жетекшісіне оқушылардың ата-аналарымен кездесуге мүмкіндік береді, сенбі күні мектепке бару үшін бос уақыт көп екенін ескеру қажет. Сынып сағаты сабақ ретінде 20-40 минутқа созылады, бұл сынып сағатының тақырыбы мен мақсатына, жасына, өткізу түріне байланысты. Ол мектеп кестесіне енгізіледі және әр апта сайын белгілі бір күні өткізіледі.

ШЖМ жағдайында өткізілетін сынып сағатының өзіндік ерекшеліктері бар:

- білім алушылардың жеке тобының мәселелерін немесе әр білім алушының жеке бейімділігін ескереді;

- сынып-жинақтар арасында немесе аралас сыныптар арасында конкурстар мен викториналар өткізіледі;

- конкурстарға қатысуға арналған командалар бір сынып-жиынтығының оқушыларынан тұратын «жинақы» болуы мүмкін.;

- сынып сағаты жоспарында қарастырылған белгілі бір сабақ түрлеріне қызығушылық танытуға мүмкіндік береді.

- Шағын жинақты бастауыш мектеп жағдайында сынып сағатын өткізу ерекшеліктері:

- сабақтар бір уақытта барлық сыныптарда (сынып-комплектілерде) өткізіледі);

- сабақ өткізу кезінде сараланған тәсіл жүзеге асырылады;

- жарыстарды, конкурстарды ұйымдастыру кезінде әр жастағы балалар қатысады.;

- алдымен жоғары сынып білім алушыларымен, одан кейін кіші балалармен жұмыс жүргізген дұрыс.

Шағын жинақты мектеп жағдайында білім алушылар саны қазіргі толықтыру нормалары бойынша мұғалімге сынып сағатын жүргізуге мүмкіндік бермейді.

Параллель кластардың болмауы және олардың аз толымдылығы себебінен параллель кластардың командалық жарыстарын өткізу мүмкін емес. Сондықтан әртүрлі конкурстық іс-шараларды өткізу үшін әртүрлі жастағы бірлестіктерді: аралас сынып оқушыларының командалары, отрядтары, буындары, мысалы 2 және 3 сыныптар, 3 және 4, 4-5, 8-9, 9-10 және т. б. құру орынды.

Сынып сағаты кезінде балалар сабақтағыдай отыра алады. Бірақ кейде топтық жұмысты, командаларда жұмысты ұйымдастыру үшін, парталарды балалар бір-біріне қарсы отыратындай етіп қойған дұрыс. Сыныптан тыс жұмыста музыканың орны ерекше. Сәтті таңдалған музыка сынып сағаты кезінде қарым-қатынас жасау үшін қажетті эмоционалдық фон жасайды. Музыкалық фразалар конкурстар, тапсырмалар кезіндегі үзілісте қойылады. Музыка балаларды бей-жай қалдырмайды, олар міндетті түрде бұл кімнің шығармасы, авторы кім деген сияқты сұрақтарға жауап іздейді, бұл, балалардың ой-өрісін кеңейтеді.

Сынып сағатының негізгі компоненттері:

Мақсатты-мақсатты ұстанымдар ең алдымен баланың даралығын дамытумен, оның бірегей өмір салтын жобалаумен және қалыптастырумен байланысты болуы тиіс.

Мазмұндық-сынып сағатының мазмұны жеке маңызды болып табылады. Ол баланың өзін-өзі жетілдіру және өзін-өзі бекіту үшін қажетті материалды қамтиды.

Ұйымдастырушы – қызметтік - білім алушылар сынып сағатының толық құқылы ұйымдастырушысы болып табылады. Әр баланың өзекті қатысуы мен қызығушылығы, оның өмірлік тәжірибесін өзектендіру, даралығын көрсету және дамыту.

Бағалау-аналитикалық – сынып сағатының нәтижелілігін бағалау критеріі ретінде баланың өмірлік тәжірибесін, білім алушылардың даралығы мен шығармашылық қабілеттерін дамытуға әсер ететін, игерілетін ақпараттың жеке тұлғалық мәні көрсетіледі.

Сынып сағатының негізгі компоненттерін сипаттағаннан кейін оны ұйымдастырудың технологиялық аспектілеріне назар аударған жөн:

- білім алушылармен және ата-аналармен бірге жаңа оқу жылына сынып сағаттарының тақырыбын құру;

- сынып сағатының тақырыбы мен мақсатын нақтылау, өткізу түрін таңдау;

- сынып сағатын өткізу уақыты мен орнын анықтау;

- негізгі сәттерді анықтау және сынып сағатын дайындау және өткізу жоспарын әзірлеу;

- тақырып бойынша тиісті материалдарды, көрнекі құралдарды, музыкалық безендіруді таңдау;

- сынып сағатын дайындау мен өткізуге қатысушыларды анықтау;

- қатысушылар мен топтар арасында тапсырмаларды бөлу;

- сынып сағатын өткізу;

- сынып сағатының нәтижелілігін және оны дайындау және өткізу бойынша талдау және бағалау (әдетте бағаланбайды).

Сынып сағаты барлық оқушыларға қызықты болу үшін, олардың дайындығына қатысуға ықыласы пайда болады. Балаларға сыныпта жоспарланған сынып сағаттарының тақырыбын атауға болады. Оларға қызықты сынып сағатын дайындау мен өткізуге, қатысуға құқық беріледі. Сынып сағатын дайындайтын топтар сынып жетекшісімен оны өткізуге қажетті материалдарды талдайды, егер қажет болса, концерттік нөмір дайындайды, шақыруларды ресімдейді.

Сынып сағатының нәтижесі көбінесе сынып жетекшісінің қызығушылығына байланысты. Сынып сағатын өткізудің жалпы түрі – егер қызықты және ерекше ойластырылған болса, білім алушылардың өмірінде өте үлкен рөл атқаратын қарым-қатынас сағаты. Қарым-қатынас сағаты - ересектер мен балалардың бірлескен шығармашылығы. Балалар ашық сөйлесудің жаңа мүмкіндігі үшін олар тек сынып сағатын дайындау мен өткізуге ғана емес, сонымен қатар қарым-қатынас сағаттарын анықтауға белсенді қатысуы тиіс. Балалармен қызықты сұрақтар шеңберін талқылап, «мәселелер себетін» жинаңыз және тілектерді ескере отырып сынып сағаттарының тақырыбын тұжырымдаңыз. Балалардың қателесуден немесе түсініксіз болудан қорықпауы үшін өз пікірін айтуға ниеті болу үшін сыныпта жайлы микроклимат құру өте маңызды. Сынып жетекшісі тіпті балаларға қарым-қатынас ережелерін жасауды ұсына алады:

1. Бір-біріне құрметпен қарау.

2. Кез келген пікірді мұқият тыңдау.
3. Біреу сөйлегенде, оны тыңдайды.
4. Өз ойларыңыз туралы қол көтеру арқылы хабарлаймыз.

Қарым-қатынас сағатының түрлері әртүрлі болуы мүмкін. Оларды таңдау ұжымның даму деңгейіне, сынып ерекшеліктеріне, балалардың жасына, педагогтің шеберлігіне байланысты.

Іс жүзінде сынып сағатын өткізудің келесі формаларды тиімді екенін көрсетті:

Әңгіме. Пікірталас (диспут). Дискуссия балаларды қойылған мәселелерді талқылауға тартуға мүмкіндік береді, фактілерді талдауға, өз көзқарасын қорғауға, өзге де пікірлерді тыңдауға және түсінуге үйретеді. Сюжеттік-рөлдік ойын – мәселені талқылауға, театрландырылған ойын арқылы шешім табуға мүмкіндік береді.

Рөлдік ойын өткізу әдістемесі:

- мәселені анықтау, жағдайды таңдау;
- рөлдерді бөлу және мінез-құлық ұстанымдары мен нұсқаларын талқылау;
- тиімді шешім табу үшін жағдайды ойнату (тіпті бірнеше рет);
- қатысушылардың жағдайды талқылауы

Даулы сұрақтар туындаған кезде мұғалімнің араласпауы өте маңызды. Рөлдік ойындарды өткізу нұсқалары әртүрлі болуы мүмкін: «сахналанған сот», «пресс-конференция», «сұрадық – жауап береміз», әдеби шығарманы сахналау. Ауызша журнал. Шығармашылық топтар арасында таратылатын журнал беттерінің саны мен тақырыптары алдын ала анықталады.

Әлеуметтік-мәдени жоба-оқушылардың маңызды әлеуметтік түрлі мәселелерді дербес зерттеуі. Жобаны құру үшін уақыт және белгілі бір әрекет алгоритмін сақтау қажет:

- жағдайды зерттеу;
- ақпарат жинау;
- жоспарлау;
- шағын топтарды қалыптастыру және жауапты;
- практикалық әрекеттер;
- басым нәтижелерді анықтау;
- қойылған міндеттердің орындалуын топтық талдау

Проблеманы тез шешу тәсілдерінің бірі – «ми шабуылы».

Жұмыстың бұл түрі нақты мәселені шешу үшін жиі қолданылады, мысалы, «сыныптағы кезекшілікті қалай жақсарту керек». «Ми шабуылын» жүргізу ережесі:

- мұғалім балалардың барлық пікірлері мен идеяларын тіркейді;
 - пікірге түсініктеме берілмейді, бағаланбайды, қайталанбайды;
 - ешкімді өз пікірін зорлықпен айтуға мәжбүрлемейді;
 - «ми шабуылы» барлық идеялар таусылғанда аяқталады.
 - қорытындыдағы барлық идеялар қарастырылады және бағаланады
- «Жұлдызды сағат», «Не? Қайда? Қашан?», «Әлсіз буын», «Бақытты оқиға» және т. б.

Жұмыстың басқа формаларымен салыстырғанда қарым-қатынас сағатының өз артықшылықтары бар.

1. Сынып сағаты аясындағы қарым-қатынас сынып білім алушыларымен бірден сөйлесуге, олардың әңгіме мәселесі бойынша пікірін тыңдауға, олардың талқыланатын сұрақтарға жауап беруін бақылауға мүмкіндік береді.

2. Сынып сағатының нәтижелілігі балалардың көпшілігінің пікіріне де, бір білім алушының пікіріне де әсер етуі мүмкін. Кейде білім алушымен жеке жұмыс барысында, сағат мұғалімі сынып сағаты барысында ала алатын табысқа жете алмайды. Балалар, әсіресе жасөспірімдер үшін құрдастарының пікірі ең беделді саналады, ересек адамның пікірінен маңызды.

3. Әртүрлі мәселелер шешілетін сағат оқушыларды табиғи қарым-қатынас атмосферасында көруге, адамгершілік міндеттерді шешуге мүмкіндік береді. Этикалық немесе адамгершілік қарым-қатынас сағатын қалай ұйымдастыруға және өткізуге болады? Адамгершілік сынып сағаты жақсы дайындықты талап етеді Адамгершілік сынып сағатына дайындала отырып, мұғалім оқушылардың адамгершілік ұғымдар мен жағдайларды түсінуіне алдын ала диагностика жасай алады. Мысалы: еркіндік, жақсылық, зұлымдық, борыш, құрмет, құқық, ашықтық, махаббат...

Адамгершілік сынып сағатын дайындау үшін материал ретінде мерзімді баспа, ел мен әлемнің, мектептің, сыныптың шынайы өмірінің оқиғалары мен фактілері, көркем фильмдер, көркем әдебиет үлгілері бола алады.

Адамгершілік сынып сағаты жоспарланбаған жағдайда және сыныптағы немесе мектептегі күрделі жағдайға байланысты болған кезде де болады. Ең бастысы, балалармен осындай кездесу құр сөзге айналмауы тиіс. Адамгершілік сынып сағаты - білім алушылармен бірге шындықты іздеу, өз өмірінің мәні мен маңызы, ересек өмірдегі мінез-құлықтың басты желісі болатын адамгершілік негіздеріне үйрену уақыты.

Адамгершілік сынып сағаты жиі болмауы керек.

Осындай сынып сағатын тоқсан сайын бір рет өткізу жеткілікті, ең бастысы, ол балалардың өмірінде маңызды, сынып өміріндегі елеулі оқиға болуы керек.

Адамгершілік сынып сағаттарының тақырыбы.

5-сынып

«Мен кімін? Мен қандаймын?» - ойыны.

«Балалық шаққа оралу» - балалардың ата-аналарының балалық шағына саяхат.

«Мен 5 жылдан кейін» - сыныптың портреттік галереясына саяхат.

«Мұрағат 5» - жыл қорытындысына арналған мерекелік қойылым.

6-сынып

Менің қызығушылығым – білім алушылардың қызығушылықтары аукционы.

Мен-үйде, мектепте, достарымның арасында - интерактивті ойын.

Менің үйімнің терезесі. Олар нені білдіреді – қарым-қатынас сағаты.

Өз пікіріңіздің болуы маңызды ма?! - әңгіме.

7-сынып

«Менің «қалауым» және менің мүмкіндіктерім» – диспут.

«Сенің досың кім?» - интерактивті ойын.

«Өмір баспалдағымен жоғары». Менің адамгершілік құндылықтарым-
әңгіме.

8-сынып

Мен сүйе аламын ба? - пікір аукционы.

Ол дамдарсыз мен өзімді жалғыз сезінемін – әңгіме..

Жауапкершілік және қауіпсіздік. Бұл сөздер не жасырады? - пікірталас.

Менің өмір сүргім келетін ел - фантастикалық жобаларды қорғау.

9-сынып

«Менің... құқығым бар» - берілген тақырыпқа әңгіме.

Махаббат – бар өмірдің бастауы - мереке.

Менің тағдырымның бақытты билеті - адамгершілік емтихан.

Біздің өмірімізде жақсылық пен жамандық – пікірталас.

10-сынып

Ал егер олай болмаса?.. Ары қарай не? - диспут.

Адамдар арасындағы Мен, менің айналадағы адамдар - іскерлік ойын.

Есейгендік сезімі. Бұл не? - эпикалық әңгіме.

Менің кәсіпті таандауым. Менікі дұрыс па? - Мамандықтар әлеміне
саяхат.

11-сынып

Мектепте өзім туралы қандай естеліктер қалдырамын – сынып
жиналысы-әңгіме.

Өткен өмір мен болашақ өмір арасында ғана сәт бар... - дебаттар.

Менің болашақ мамандығым. Таңдауым дұрыс па?- презентация.

Менің әлемдегі миссиям -конференция.

Ақпараттық сынып сағатын ұйымдастыру және өткізу.

Ақпараттық сағаттың басты мәні – білім алушылардың бойында елдің, өз
ауданының, ауылдың қоғамдық-саяси өмірінің оқиғалары мен құбылыстарына
деген өзіндік сезімдерін қалыптастыру, ой-өрісін кеңейту, қазіргі заманның
күрделі мәселелерін түсіну, елде және әлемде болып жатқан оқиғалардан
хабардар ету.

Ақпараттық сағат шолу (елдегі, әлемдегі ағымдағы Оқиғалармен
таныстырады) – 20-25 минут, тақырыптық (бүгінгі күннің проблемаларымен,
олардың талдауымен және осы мәселеге халықтың әртүрлі топтарының, кәсіби
мамандардың қатынасымен таныстырады) – 40 минутқа дейін, бірақ одан көп
емес.

Ақпараттық сағат кезіндегі негізгі формалар:

- Газеттік хабарлар;
- газет және журнал мәтіндерінің дәйексөздерін пайдалана отырып, әлем
мен елдегі оқиғаларды қайта жазу;
- сөздікпен және анықтамалық әдебиеттермен жұмыс;
- саяси картамен жұмыс;
- газет және журнал материалдарын оқу;
- проблемалық сұрақтарды қалыптастыру және оларға жауап іздеу;

- телематериалдарды, бейнематериалдарды қарау және талқылау.

Сынып жұмысын жоспарлай отырып, әртүрлі формалар арқылы білім алушылардың зияткерлік қабілеттерін дамыту туралы да ұмытпаған жөн:

- зияткерлік марафондар;
- шығармашылық күндері;
- зияткерлік рингтер мен викториналар;
- «Айна» психологиялық клубының отырысы және т. б.

Білім алушылардың зияткерлік қабілеттерін дамыту бойынша сынып сағаттарының тақырыптары.

5-сынып

Мен және менің қабілеттерім.

Энциклопедия әлемі.

6-сынып

Менің күшті және әлсіз жақтарым.

Қалайша білу және тыңдау, қару және көру қабілеттіремді дамытуға болады?

Мені мазалайтын « неге?» және оларға жауаптар.

7-сынып

Адам танымының терең құпиялары.

Назар және зейін. Бір түбірден шыққан сөздер ме?

Өзін басқаруды қалай үйренуге болады?

8-сынып

Дарындылық және данышпандық. Олар неден көрінеді?

Жадты жаттықтыру - болашақ жетістіктің кепілі.

9-сынып

Адам және шығармашылық. Адамзаттың ұлы туындылары.

Өз-өзімен шынайы сөйлесу.

10-сынып

Өзіңді билеуге қалай үйренуге болады?.

Менің лингвистикалық қабілеттерім. Олар қалай білінеді?

Адамның кемшіліктері және олардың адам тағдырына әсері.

11-сынып

Ойлау қабілетің барда өмір сүресің.

Адам өміріндегі әзіл.

Сонымен, сынып сағаты - сынып жетекшісінің тәрбие жұмысының формасы, онда білім алушылар қоршаған ортаға қарым-қатынас жүйесін қалыптастыруға ықпал ететін арнайы ұйымдастырылған қызметке қатысады.

Тақырыптық сынып сағатын ұйымдастыру және өткізу. Тақырыптық сынып сағатының мақсаты: білім алушылардың ой-өрісін дамыту, білім алушылардың рухани дамуына ықпал ету. Тақырыптық сынып сағаттары дайындықты талап етеді және басқа тақырыптармен біріктірілуі мүмкін.

Бұл сағаттар сыныптан тыс жұмыстың басқа түрлерімен толықтырылуы мүмкін, олар сыныптағы маңызды жұмыстың басы және аяғы болуы мүмкін.

Тақырыптық сынып сағаттарын жоспарлай отырып, білім алушыларға тақырыпты бірлесіп анықтауды ұсыну қажет.

Мұны былайша жүргізуге болады. Мұғалім тақтаға әртүрлі тақырыптарды жазады, мысалы: «Әдет-ғұрып және салт-дәстүр», «заман және ел», «әлемнің ұлы адамдары», «адам психологиясы», «адам мүмкіндіктерінің шекарасы», «этикет тарихы», «әлемнің ашылу әліппесі», «Менің отбасымның және елдің тарихындағы әндер», «адам әуестігінің әлемі», «адам өміріндегі кино», «біздің үйіміздің мерекелері», «кім болу және қандай болу керек?», «кім болу және қалай болу керек?», «Біздің уақыт пен өткеннің музыкасы» және т. б.

Одан әрі білім алушылардың жауаптары жиналады, жауаптарда жиі қайталанатын тақырыптар талданады және таңдалады. Бұл тақырыптар тақырыптық сынып сағаттарының негізі болады. Мысалы, мектепте ай сайын сыныптарда СӨС бойынша сынып сағаттары және тоқсан сайын ұлттық мәдениетті жаңғырту бойынша сынып сағаты өтуі мүмкін, мерейтойлық күндерге арналған сынып сағаттарының сериясы өткізілуі мүмкін.

Соңғы уақытта белгілі бір тақырып бойынша арнайы тәрбие бағдарламалары құрылады, олар 1-11 сыныптардан осы бағытта:

«бірге» бағдарламасы,

«Әлем сұлулықпен сақталады» бағдарламасы,

«Мен-өз елінің азаматымын» бағдарламасы,

«Денсаулық» бағдарламасы, т.б.

Денсаулық туралы сынып сағаттары

Денсаулық - адам өмірінің маңызды факторы. Денсаулық тақырыбы біздің ғасырымызда үздіксіз өнеркәсіп өндірісі, қалалардың газдануы, теледидардан дұрыс тамақтанбау салдарынан өзекті болып отыр. Сондықтан мектеп білім алушыларымен Денсаулық туралы бастауыш мектептен сөйлесу керек.

Денсаулық тақырыбына арналған сынып сағаты үшін қандай мақсаттар мен міндеттер қойылады?

Сынып сағатының мақсаты айқын болуы керек. Мысалы, денсаулықты нығайтуға уәждеме жасау.

Міндеттер өзекті болуы керек. Мысалы:

– өз денсаулығы мен жақын адамдардың денсаулығына қатысты санасын дамыту;

– салауатты өмір салтына қатысты белсенді өмірлік ұстанымды тәрбиелеу;

– денсаулық туралы білімді өзектендіру және жалпылау.

Денсаулық туралы сынып сағатын өткізу үшін қандай форманы таңдау керек?

Денсаулық тақырыбы өте кең. Оны мектептің барлық сыныптарында көтеруге болады. Орта буын және жоғары сынып білім алушылары үшін пікірталас формасын, мысалы, конференция таңдаған жөн. Ол үшін, мысалы, класты бірнеше санатқа бөлуге болады:

– спорт;

- зиянды әдеттер;
- күн тәртібі;
- тамақтану.

Білім алушылар топта жұмыс істеп, өз категориясының тақырыбы бойынша шағын хабарламалар дайындайды. Соңында рефлексия жүргізу, қорытындыларды кесте түрінде жазу.

Жарыс элементтерін қолдану арқылы үлкен іс-шара өткізуге болады. Бұл денсаулық тақырыбына викторина болуы мүмкін (кең таралған аурулар, атақты дәрігерлер, денсаулық туралы белгілі мақал-мәтелдер туралы сұрақтар).

Бастауыш мектепте денсаулық туралы шығармашылық немесе ойын формасын пайдалана отырып өткізген тиімді. Мысалы, Денсаулық фестивалін өткізу, онда балалар тақпақтар, денсаулық туралы өлеңдер айтып, шағын театрланған қойылымдар қоя алады. Үзіліс уақытында балалармен кейбір физикалық жаттығулар жүргізу керек: тыныс алу гимнастикасы немесе көзге арналған жаттығулар. Құрметті мейман ретінде танымал дәрігерді сынып сағатына шақыру орынды болады. Білім алушылар өздерін қызықтырған сұрақтарға жауап ала алады.

Денсаулық тақырыбына сынып сағатын өткізу үшін қандай материалдарды пайдалану керек?

Сабақтың эпиграфы ретінде мақал немесе мәтелді таңдауға болады. Мысалы, «Дені саудың жаны сау», «дені сау кедей аулру байдан бақытты», «Денсаулық алтыннан қымбат» және т. б.

Сынып сағатына дайындалу барысында педагогке «бастауыш сынып білім алушыларының салауатты өмір салтын қалыптастыру», «білім алушылардың бойында салауатты өмір салтын қалыптастыру» сияқты кітаптар көмектесе алады.

- Білім алушыларға кітаптар ұсынуға болады.
- Музыкалық безендіруде әндерді пайдалануға болады.
- Сынып сағатын өткізу үшін мүмкін тақырыптар:
- Сенің денсаулығың өз қолыңда!
- Мен денсаулықты таңдаймын!
- Дені саудың жаны сау
- Денсаулық формуласы
- Денсаулықты сақта.
- Ас - адамның арқауы.

ҚОРЫТЫНДЫ

Сыныптан тыс жұмыстың негізгі тиімділігі сыныпқа жетекшілік болып табылады, өйткені сынып жетекшісіне сыныптан тыс жұмыстың қаншалықты қызықты болуына байланысты. Кейбір балалар тіпті сынып жетекшісімен ортақ тіл таба алмайды. Білім алушылар куратормен байланысы жоқ сыныптарда сыныптан тыс жұмысты қажетсіз және ауыр деп санайды. Барлық мұғалімдер білім алушылар мен мұғалімдердің қызығушылықтары сәйкес болуы керек деп санайды, бірақ зерттеулер көрсеткендей, мектепте олай емес. Қызығушылықтар тек қана сәйкес емес, білім алушылардың пікірінше, мұғалім олардың қызығушылығы туралы білмейді, оларды қанағаттандыруға ұмтылмайды. Мұғалімдер олардың мүдделерін анықтау мақсатында сауалнама жүргізу қажет.

Тәрбие – адам мәдениетінің барлық жетістіктерін пайдалана отырып, оның жалпыадамзаттық мәдениет контексінде, одан тыс емес, өмір сүруін білдіреді. Қазақ ағартушысы М. Жұмабаев балаларды тәрбиелеу туралы айта келе, ата-аналарға мынадай кеңес берді: «ата-аналар балаларды өздеріне толық ұқсас етіп тәрбиелемеуі керек, олар көреген болуы керек, өйткені олардың балалары қазір өмір сүретін уақыттан өзгеше уақытта өмір сүретін болады». Әлемді меңгеру шынайылық пен өзара іс-қимыл деңгейін қамтамасыз етеді, баланы еркін мінез-құлықпен қамтамасыз етеді. Ішінара мектепте оқыту тәрбиеленушілерде құны маңызды іскерлікті қалыптастыра отырып, тәрбиенің осы мақсатын орындайды. Бірақ оқу бағдарламаларынан тыс қалған өмірді біреу балаға тануға көмектесуі тиіс. Бұл жерде мектеп отбасына үміт артады. Мәдениет контексінде өмір сүруге дайын емес отбасы мектепке үміт артады. Ал сол уақытта әлеммен қарапайым өзара іс-әрекет жасай білмеген жасөспірім қоршаған болмыстан қорқады, түсініксіз әлемге қатысты көрінеу агрессивті ұстанымда болып, одан қиындық, бақытсыздық күтеді. Әлем оның алдында тұрған тылысым күш те, ал оның өз өмірі осы әлеммен тұрақты күресетін тәрізді көрінеді. Мектеп тәрбиесінде тек тәрбиеленуші тұлғасында ғана емес, міндеттер мен нақты әрекеттерге назар аудару керек. Тәрбие беруде тек өткен заманға емес, болашаққа, қазіргі жағдайға назар аудару қажет.

Сыныптан тыс тәрбие жұмысы білім алушылардың дарыны мен шығармашылық әлеуетін анықтай алады, сонымен қатар әртүрлі бағыттағы іс-шаралар арқылы тұлғаның жағымды қасиеттерін тәрбиелеуге болады. Осылайша, сыныптың тәрбие жүйесінің мақсаты – өз Отанының азаматы, лайықты адам өмірін құра алатын тұлғаны қалыптастыру. Жоғарыда аталған мақсатқа жету үшін негізгі міндеттерді шешу қажет: білім алушылардың танымдық үдерістері мен жеке қызығушылықтарының дамуына ықпал ету, балалардың шығармашылық ұмтылыстарын қолдау, білім алушылардың өзін-

өзі танытуы мен өзін-өзі танытуы үшін жағдай жасау, сынып ұжымын қалыптастыру және ондағы баланың жеке басын дамыту үшін адамгершілік және эмоциялық қолайлы орта жасау, баланы салауатты өмір салтына тарту, отбасымен өзара іс-қимыл жасау. Осылайша, Білім берудің тұжырымдамалық негіздерінің жалпы векторы рухани-адамгершілік қасиеттері дамыған, үйлесімді, жан-жақты дамыған тұлғаны қалыптастыруға, ел тағдырына жауапкершілігін сезініп, өзара іс-әрекетке және мәдениетаралық өзара қарым-қатынас жасауға қабілетті ұрпақ тәрбиелеуге бағытталған.

*Ақмола облысы Бурабай ауданы білім беру бөлімі
«Савин негізгі мектеп» КММ
Тажиббаева Гульбану Калтаевна
Бастауыш сынып мұғалімі*

3-4 сыныптар арасындағы сыныптан тыс сағатының сценаріі

Тақырыбы: «Көше күтпеген жағдайларға толы» (ауданның балалар жол-көлік жарақатын алдын алу бойынша

Мақсаты:

- ❖ көшеде, жолда жол жүру ережелерін білуін тексеру және бекіту;
- ❖ велосипед жүргізушілерінің ережелері;
- ❖ қоғамдық көлікті пайдалану;
- ❖ білім алушылардың мінез-құлық мәдениетін тәрбиелеу.

Тапсырмалар:

- ❖ Білім алушылардың жол жүру ережелері туралы білімдерін тереңдету.
- ❖ Көшелер мен жолдарда жүру кезінде жол қозғалысы қауіпсіздігі туралы білім алушылардың түсініктерін қалыптастыру.
- ❖ Балалардың жол-көлік жарақатының алдын алу мақсатында білім алушыларды көшеде, жолда жүру ережелерін орындау дағдыларына тәрбиелеу.

Қатысушылар: ШЖМ 3-4 сынып білім алушылары (біріктірілген сыныптар)

Өзектілігі:

Статистика бойынша, балалардың қатысуымен болған барлық жол-көлік оқиғаларының төрттен үш бөлігі олардың ойластырылмаған іс-әрекеттері нәтижесінде орын алады. Олардың арасында ең жиі болып табылады:

- ❖ Өту үшін белгіленген орындардан тыс жерлерден өту 35-40 %.
- ❖ 25-30% шолуға кедергі келтіретін қозғалатын, тұрған көлік құралдарының немесе басқа да кедергілердің салдарынан күтпеген жерден шығу.
- ❖ Бағдаршамға бағынбау 10-15 %.
- ❖ Жолда ойнау және жүру (жаяу жүргінші жолымен жүрмеу) – 5-10 %.
- ❖ Жолда ойланбаған іс-әрекеттерден қалай қорғауға болады?
- ❖ Жол бойындағы ойындар және жол жиегінде жүру - 5-10%.
- ❖ Ойламаған іс әрекеттен қалай қорғай аласыз?

Мектеп білім алушыларының қатысуымен Жол көлік оқиғаларының өсуіне қалай жол бермеу керек?

Құрал жабдықтар: жол белгілері, жол қозғалысы ережелері бойынша плакаттар, қызыл, сары, жасыл түсті кружкалар, компьютер.

Іс-шара барысы:

1. Кіріспе (сынып жетекшісінің кіріспе сөзі).

Біздің қалада барлық бағдаршамдардың сөнгенін елестетіп көріңізші. Ал қозғалысты реттейтін инспекторлар сол мезете орнында болмады, қандай жағдай туындауы мүмкін? (Мәселені талқылау). Балалар өз жорамалдарынайтады.

БАҒДАРШАМ — жарықпен белгі беру арқылы көшедегі, автомобиль жолы мен темір жолдағы қозғалысты реттеуге арналған құрылғы. Ол белгі беру тәсілдеріне қарай: түрлі түсті Бағдаршам (жарығы жасыл, сары және қызыл түсті, ал темір жолда бұларға қосымша көгілдір және ақ жарық), позициялық Бағдаршам (бір түсті жарық) және құрама Бағдаршам болып ажыратылады.

Мұғалім: Күн сайын біздің жолдарымызда көп көліктер пайда болады. Жоғары жылдамдық пен қозғалыс қарқындылығы жүргізушілер мен жаяу жүргіншілерден өте мұқият болуды талап етеді.

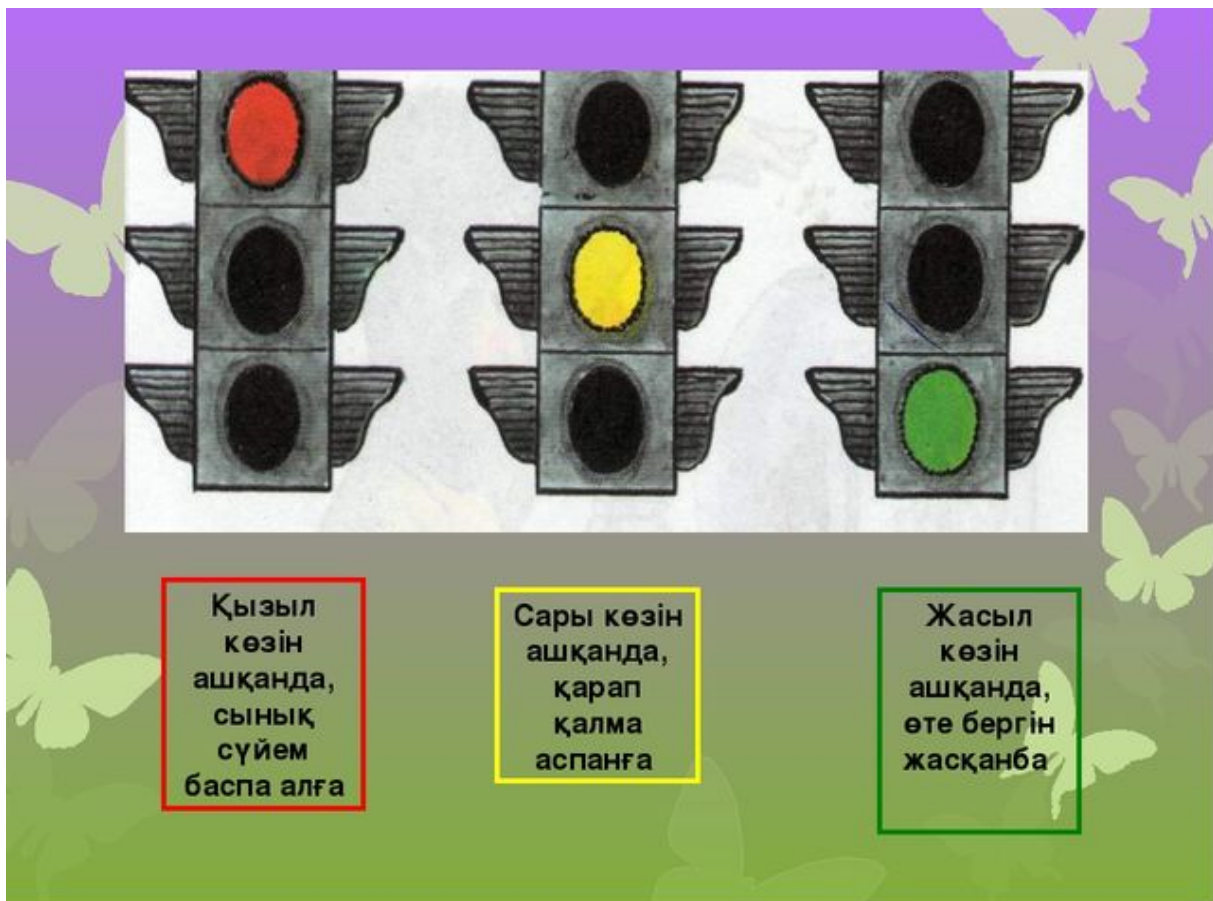
Тәртіп, сақ болу және жүргізушілер мен жаяу жүргіншілердің жол жүру ережелерін сақтауы – көшеде қауіпсіз жүру негізі.

3. Білім алушылардың сөз сөйлеуі.

Жол жүру ережелері туралы мағлұмат.

Бірінші бағдаршамды Лондонда 1868 жылда ойлап тапты. Бұл екі сүзгіші бар газ шамы болды: жасыл және қызыл. Түстер полицей басқаратын қол жетегінің көмегімен өзгерді.

Бірінші сигналдық бағдаршам 1919 жылда АҚШ-та пайда болды.

Мұғалім: ЖКО дегеніміз не? (Білім алушылардың мәселені талқылауы).

Мұғалім: жол-көлік оқиғаларының барлық санынан жартысы жаяу жүргіншілердің қатысуымен жасалады. Бұл – жаяу жүргіншілер мен жүргізушілердің мәдениеттерінің төмендігін айғақтайтын қорқынышты көрсеткіш. Салыстыру үшін: Швецияда жаяу жүргіншілердің қатысуымен болған ЖКО бар-жоғы 7,3 %, ал Румынияда -56%. Тағы бірнеше мысал. Жаяу жүргіншілер жолдан өту сәтін күту барысында шыдамсызданады екен. Олар жолдың қарама-қарсы жағында болу үшін тәуекелге дайын. Осындай шыдамсыздықпен күресу керек,

4. Білім алушылардың сөйлеуі:

«Зебра» туралы. Жолақты жол жолда сіздің қауіпсіздігіңізге қандай да бір дәрежеде кепілдік береді. Ғалымдар ұялы телефон арқылы сөйлесіп жатқан он жүргізушінің жетеуі жаяу жүргіншілерге жол бермейтінін анықтады. Ал Бельгияда, мысалы, жаяу жүргінші жолдың шетіне жақындағанда барлық машиналар тоқтайды. Батыста тіпті халықаралық жаяу жүргіншілер федерациясы құрылды. Еуропарламент бастамасы бойынша жаяу жүргіншілердің құқықтары туралы Хартияны қабылдады.

Мұғалім: бүгін біз сіздермен бірге жолда не істеп жатқанын түсінуге тырысамыз. Ең көп таралған көлік құралынан білім алушыларға қолжетімді велосипедтен бастайық.

Бірінші: бұл ең қорғалмаған көлік құралы. Оның бүйірінің соққысынан қорғайтын есіктері жоқ, алдынан соққанда қорғайтын бампері жоқ. Сондықтан кез келген соқтығысу кезінде велосипедші өте осал. Ал өзін сақтау керек-адам үшін қосалқы бөлшектерді әлі ешкім ойлап тапқан жоқ.

Екіншісі: арнайы қауіпсіз аймақта велосипедпен жүру ыңғайлы. Мұндай аймақтар өте аз болғандықтан, кез келген ықтимал қауіптің алдын алуға тырысыңыз.

Үшінші ереже: ешқашан жүріп келе жатқан және тұрған автокөлік арасынан өтуге тырыспаңыз. Тоқтаңыз, автомобильді өткізіңіз. Мұны қорқақтық деп санамаңыз, қарапайым сақтану тәсілі деп түсініңіз.

Енді *ең бастысы*: сіз 14 жасқа толсаңыз да, жол бойына шықпауға тырысыңыз. Мопедпен жүруге 16 жастан бастап қана болады, бірақ есіңізде болсын: сіз тек шеткі оң жолақпен, бір қатарға, мүмкіндігінше оң жақпен жүруіңіз керек. Салыстырмалы қауіпсіздік аймағы тротуардан бір метр қашықтықта аяқталады.

Қорытынды: бүгін біз өзімізді велосипедтің рулінде қалай ұстау керектігін білдік. Бұл көлік құралын біздің қаланың жолдары мен аулаларында басқарудың басты ережелерін есте сақтап, ең бастысы – өз өмірін ақталмаған тәуекелге итермелемеу керектігін түсіндік. Жолда абай болу-бұл қорқыныш емес, қорғану.

5. Тақырып бойынша блиц-сауалнама ұсынылады. (5 білім алушыдан 2 команда шақырылады).

1. Жаяу жүргіншілер бағдаршамының қандай сигналдарын білесіз?
2. Көшелер мен жолдардың жүру бөлігінде жаяу жүргіншілер жолы қалай белгіленеді?
3. Жаяу жүргіншілер көшені қай жерде және қалай өтуі тиіс?
4. Қандай жерлерде жаяу жүргіншілерге көшені өтуге рұқсат етіледі?
5. Трамвай, троллейбус, автобус күткенде қайда тұру керек?
6. Қоғамдық көлікте қандай тәртіп ережелерін білесіз?
7. Трамвайдан, автобустан түскен кезде көшені қалай өту керек?
8. Автобуска отырғызу және одан түсу тәртібі қандай? Көшеден, жолдан өту ережесі.
9. Көшені, жолды қалай дұрыс өту керек?

10. Көше, жол арқылы жүгіруге бола ма?
11. Көлік жүретін жол бөлігінде неге жаяу жүргіншілерге жүруге болмайды р?
12. Жаяу жүргіншілер бағдаршамында қанша дыбыс бар?
13. Жол белгілері қандай топтарға бөлінеді?
14. Жол белгілерін кім білуі керек?
15. Көшенің ортасына дейін жету үшін қандай жаққа қарау керек?
16. Билетсіз жолаушы?
17. Трамвайға жол беру?
18. Автокөлік үшін үй?
19. Рельссіз трамвай?

Жұмбақтар. (Қабырғада немесе тақтада ресімдеу).

Арқаным бар тым ұзын,

Ала алмайсын бір үзім

Табындаршы балалар, бұл жұмбақтың шешімін (*Жол*).

Өзі сөйлей білмейді,

Бірақ «тоқта, жүр» дейді . (*Бағдаршам*).

Көше бойлап аяндайды,

Адам тасып аялайды (*Автобус*).

Көліктің қаншасын үстінен өткізген

Іргеден басталып, алысқа жеткізген (*Жол*).

Ала таяқ ұстаған

Жол тәртібін нұсқаған

Өміріңді күзеткен

Ысқырықпен түзеткен (*Жол сақшысы*).

Жоқ өзінде баста, ауызда, құлақта

Бақырайған үш көзі бар бірақта (*Бағдаршам*).

Жаяу жүретін адам. (*Жаяу жүргінші*).

Ол тыйым салатын, рұқсат беретін, ақпараттық. (*Белгісі*).

Автобусты күтетін орын. (*Аялдама*).

Тоқпен жұмыс істейтін көлік. (*Троллейбус, трамвай*).

Жедел жәрдем номері. (*03*).

Көлікті уақытша қоятын орын. (*Тұрақ*).

Көп орындық көлік. (*Автобус*).

Жол ережесін сақтамаған кезде туындайтын сәт (*ЖКО*).

Жаяу жүргіншілер жолы басқаша. (*Зебра*)

Жүргіншілер үшін қауіпті жер. (*Қиылыс*).

Бағдаршамның сары түсі нені білдіреді (*Дайындалу*).

Резиня түсетін автокөліктің бір бөлігі. (*Доңғалақ*)

Тәртіп бұзушылар қорқады. (*Инспектор*).
Оған түскен жүргізуші кіреді. (*Кювет*).

6. Білім алушылардың сөз сөйлеуі (плакатқа салынған белгілер қойылады).

Жол белгілері туралы: белгілер саны 1909 жылдан бастап жыл сайын өсті. Жол белгілерін есте сақтау оңай. Тыйым салатын белгі – қызыл жиегі бар дөңгелек (отқа ұқсайды) ақ, ал кейбіреулерінің көгілдір фоны бар. Ескерту жасайтын белгі -қызыл жиегі бар үшбұрыш пішінді. Қозғалыс бағытын, ең аз жылдамдықты және т. б. көрсетеді. – көгілдір дөңгелек. Ақпараттық-көрсеткіш белгілері - олар түрлі фоны бар: көк, жасыл, ақ, сары. Тікбұрышты, шаршы, алты бұрышты.

7. Іс-шараның қорытындысы шығарылады: білім алушылар 5 білім алушыдан 2 топқа бөлінеді және сынып сағаты тақырыбы бойынша плакаттарда коллаж жасайды.

Тыйым салу белгілері

www.botan.cc

Ақмола облысы Ақкөл ауданы «ГОРЬКИЙ АТЫНДАҒЫ ОРТА МЕКТЕБІ-
БАҚШАСЫ» КММ

Хайдина Ирина Георгиевна
Бастауыш сынып мұғалімі

Тақырыбы: «Менім Қазақстаным – менім болашағым»

«ЭКСПО-2017», «Менің Қазақстаным - менің болашағым».
(2-3 сыныптарда оқитын білім алушылар үшін) тақырыбындағы сабақтан тыс
әдістемелік нұсқауға

Түсіндірме жазба

Заманауи мектептегі оқу үдерісінің ең маңызды бөлігі - жеке тұлғаның
әлеуметтік, азаматтық және рухани дамуында зор маңызы бар шынайы
патриотизм мен этносаралық қарым-қатынас мәдениетін қалыптастыру.
ЭКСПО-2017-ге арналған «Менің Қазақстаным - менің болашағым»
тақырыбындағы мектептен тыс іс-шараның әдістемелік дамуының өзектілігі
жас ұрпақтың өз Отанында мақтаныш сезімін қалыптастыруы қажет. Іс шараны
өткізуде саяхаттың ең қолайлы түрі тандап алынды: викторина,
бейнежазбаларды қарау және талқылау, сызба жасау, коллаж құру.

Өткізу түрі: ауызша журнал-саяхат.

Жас тобы: 2-3 сынып білім алушылары.

Күтілетін нәтиже: іс-шара білім алушылардың бойында мемлекеттегі оқиғаларға деген мақтаныш сезімін тудыруы керек. Іс-шарадан туындаған қызығушылық олардың Отанға деген махаббаты мен отансүйгіштігін арттыруға ықпал етеді деп болжануда.

Мақсаты: Қазақстан Республикасы үшін ЭКСПО-2017 халықаралық көрмесінің мақсаты мен маңыздылығымен білім алушыларды толық таныстыру үшін жағдай жасау.

Міндеттер:

1. Білім алушыларды бұрын өткен ЕХРО көрмелерінің тарихымен таныстыру.
2. Азаматтық патриотизмге тәрбиелеу, ЭКСПО-2017 көрмесінің тақырыбын іске асыруда Қазақстанның рөлін насихаттау.
3. Білім алушылардың ой-өрісін кеңейту.

Қосымша: Microsoft PowerPoint форматындағы «Менің Қазақстаным» «Астана-болашақтың қаласы», Астана. «ЭКСПО-2017» көрмесі.

Құрал-жабдықтар:

- мультимедиялық проектор;
- экран, компьютер;
- түсті қағаз, ватман.

Іс-шара барысы:

I. Мұғалімнің кіріспе сөзі.

Қымбатты балалар, бүгін біздің іс-шарамыз туған өлкемізге саяхат түрінде өткіземіз, жақын арада біздің мемлекетіміздің аумағында болып жатқан және болатын оқиғалар туралы білеміз.

Бірақ алдымен «мен өз елімді не білемін» атты шағын викторина өткізейік.

Слайд 2.

Викториналық сұрақтар.

1. Біздің Республика қалай аталады?
2. Қазақстан Республикасының астанасын атаңыз.
3. Қазақстан Республикасы Президентінің аты қандай?
4. Қазақстан Республикасының Мемлекеттік Туы қандай түсті?
5. Қазақстан Республикасының Мемлекеттік Елтаңбасында не бейнеленген?
6. Қазақтың дәстүрлі үйін атаңыз.
7. Қазақ музыкалық аспабы.
8. Мемлекеттік ту, елтаңба, әнұран деген не?
9. Қазақстан Республикасының ақша бірлігі.
10. Қазақстан Республикасының оңтүстік астанасы.

Біздің мемлекетіміздің тамыры тереңде. Еліміз қиын кезеңдерді бастан өткерді. Үлкен мектептер мен зәулім үйлер, қалалар, фабрикалар, зауыттар

болмады. Адамдар емін еркін ашық далада, ағаш үйде тұрып, мал шаруашылығымен айналысып көшпелі кезенді бастан өткерді. Ол кезде адамдар болашақтың қазіргідей болатынын ойлаған жоқ. Қазіргі таңда Қазақстанды бүкіл әлем таниды. Жылдар өте келе барлығы өзгерді!

Ал енді Отанымыздың астанасы Астана қаласы туралы әңгімелейік. Біздің елордамыз туралы бейне көруге дайындалыңыз.

(бейне таспаны көру «Астана – болашақ қаласы»)

(бейне таспаны талқылау)

Слайд 3.

Астана еліміздің шынайы мақтанышына, ХХІ ғасырға бағытталған Қазақстанның тәуелсіздігі мен жаңа болашағының символына айналды.

1998 жылдың алтыншы мамырында Қазақстан Республикасы Президентінің Жарлығына сәйкес Ақмола атауы Астана болып өзгертілді. 1998 жылы ЮНЕСКО шешімі бойынша Қазақстанның астанасына медаль беріліп, «Әлем қаласы» атағы берілді. Бүгін Астана-еуразия кеңістігінің орталығы, онда қазіргі заманның саяси, экономикалық және әлеуметтік-мәдени мәселелері бойынша түрлі кездесулер өтеді.

Слайд 4.

Ал биыл Астанада үлкен оқиға болды. Атап айтқанда, «EXPO – 2017» халықаралық мамандандырылған көрмесі. Бұл оқиға туралы не айта аласыз?

(дайындалған білім алушылар шығады).

Қазақстанның астанасы EXPO-2017 халықаралық мамандандырылған көрмесін өткізу орны болып таңдалды. Астана-жеңімпаз қала. «Болашақ энергиясы» ұранымен өтетін көрме әлемдік қауымдастықты толғандыратын ең өзекті тақырыптардың бірі — энергияның баламалы көздері болып табылады. Көрме тақырыбы «ЭКСПО-2017» логотипін бейнелейді.

II. ЭКСПО тарихы.

Слайд 5.

ЭКСПО-ның алғашқы Бүкіләлемдік әмбебап көрмесі 1851 жылы Лондонда «1851 жылғы барлық ұлттардың өнеркәсіп бұйымдарының ұлы көрмесі» деп аталды. Оған 40 мемлекеттен 17 мың экспонент қатысты. Көрмеге барлығы 6 млн. адам қатысты. 5 000-нан астам экспонат наградаларға ие болды.

Париждегі 1889 жылдың «өнер және техника қазіргі өмірде» көрмесі ерекше болды, оның ашылуына әлемдегі ең танымал сәулет — инженерлік құрылыстардың бірі Эйфель мұнарасы салынды. Көрменің жұмысы барысында Эйфель мұнарасында 3,5 млн. астам адам немесе көрменің әрбір оныншы келушісі болды.

Сондай-ақ, дүниежүзілік әмбебап көрме 2005 жылы жапондық Нагоя қаласында өткізілді. Көрменің басты тақырыбы – «Табиғат даналығы» - адам мен табиғаттың жаңа өзара қарым-қатынас моделін ұсынды. Көрме мәдени әртүрліліктің маңыздылығы мен құндылығын ұғыну орнына айналды. Оған 120 мемлекет қатысты. Көрмеге келушілер саны 22 млн. адамды құрады.

2010 жылы Шанхайдағы «ЭКСПО-2010» көрмесі Болашақ қалаларын модельдеу арқылы ресурстарды қысқартуға, қылмыстың өсуіне, қоршаған

ортаның ластануына байланысты проблемаларды тұжырымдамалық шешуді ұсынды. Шанхай EXPO-2010 50 миллионнан астам адам болды.

63 көрме өтті.

Хбв-ның 160 жыл ішінде өз мұрасы пайда болды:

- * Лондон Хрусталь сарайы;
- * Париждегі Эйфель мұнарасы;
- * Париждегі Александр III көпірі;
- * Венадағы Ротонда-әлемдегі ең үлкен күмбез астында павильон;
- * Мельбурндағы корольдік көрме павильоны •

6-Слайд

Мемлекет басшысы өз үндеуінде «ЭКСПО-2017» өткізу туралы шешім Астанада тарихи оқиға болып табылатынын атап өтті.

Көрме 2017 жылғы 10 маусым мен 10 қыркүйек аралығында өтті. 2017 жылғы дүниежүзілік мамандандырылған көрмеде қатысушы елдер жаңартылатын энергия көздерін пайдалану саласындағы жетістіктер мен перспективаларды және олардың экологиялық тазалық, пайдалану құнының төмендігі және қоршаған орта үшін зиянсыздық сияқты артықшылықтарын көрсетті. Көрмеге 3 миллион 860 мыңнан астам келушілер қатысты.

Қазақстан үшін «ЭКСПО-2017» - айтулы оқиға: бұрын осындай ауқымдағы халықаралық көрме Орталық Азия аймағы мен ТМД елдерінде өткен жоқ.

Слайд 7.

Айтыңызшы, бұл сурет сізге таныс па?

Әзірлеушілердің айтуынша, логотип жаңартылатын энергия символдарын біріктіреді-күн энергиясы, теңіз толқындары, Жердің магниттік өрісі және жел ағындарының энергиясы. «Болашақ энергиясы» көрмесінің тақырыбына сәйкес ашық және таза түстер пайдаланылды. Мұндай үйлесім Астананы Қазақстанның мәдени астанасы ретінде және жаңа технологиялар орталығы ретінде көрсетуге мүмкіндік береді.

III. EXPO-2017 көрмесінің тақырыбы.

Бүгін Қазақстан-мұнай, газ, уран қорына бай және сонымен бірге, үлкен қарқынмен пайдаланылатын отын азаюда ғана емес, сонымен бірге адамзат пен қоршаған ортаға үлкен зиян келтіретінін түсінетін мемлекеттердің бірі.

Энергетика және экология проблемаларының ерекше маңыздылығын ескере отырып, Қазақстан Республикасы әлемдік қоғамдастыққа EXPO-2017 көрмесін өткізу үшін: «Болашақ энергиясы» тақырыбы ұсынылады. Бұл тақырып энергия үнемдеу және күн, жел энергиясы, теңіз, мұхит және термалды сулардың энергетикалық ресурстары сияқты баламалы энергия көздерін енгізу проблемасын кеңінен түсіндіруге мүмкіндік берді. Ел Президенті Нұрсұлтан Назарбаев: Қазақстан 2030 таза және таза ауасы мен мөлдір суы бар Жасыл ел болуға тиіс. Біздің негізгі байлығымыз: мұнай, газ,

көмір мәңгілік емес. Біз ертең энергия тапшылығы проблемасына тап болмау үшін "болашақ энергиясын" дамытуға міндеттіміз.

8. Слайд . Бұл суреттерді не біріктіреді?

(Энергияның балама көздері)

«Болашақ энергиясы» жобасының мақсаты тұрақты энергия көздерін басқаруды қамтамасыз ететін шешімдер мен тәсілдерге жұртшылықтың назарын аудару болып табылады. (видео таспаны көру «Астана.ЭКСПО-2017»)

- Ал сіз ЭКСПО-да болдыңыз ба? Өз әсеріңізбен бөлісіңіз.
(Білім алушылардың әңгімелері)

9 Слайд.

IV. Рефлексия.

- Бүгінгі іс-шарадан не білдіңіз?

- Сіздің барлық таныстарыңыз ЭКСПО туралы біледі деп ойлайсыз ба?

Білім алушылардың «ЭКСПО-2017» тақырыбына синквейн жазу.

Қазақстан

Су, ауа, жел.

Күшті, қуатты, ерекше.

Жұмыс жасайды, жұмыс жасайды, жаңартады.

Қазақстан құруда, оятуда.

Қазақстан - болашақ.

V. Қорытынды.

10 Слайд

ЭКСПО-2017 Қазақстан үшін мәні қандай?

(Білім алушылардың жауаптары)

«Менің Қазақстаным - менің болашағым» коллажын құру.

Жамбыл облысы, Тұрар Рысқұлов ауданы,
Өрнек ауылы, Алғабас шағын орталықты орта мектеп, 3+4-сынып

САБАҚ ЖОСПАРЫ

Пән	Сынып сағаты
Мұғалім	Жапарқұлова Ақбота
Мектеп, сынып	Жамбыл облысы, Тұрар Рысқұлов ауданы, Өрнек ауылы, Алғабас шағын орталықты орта мектеп, 3+4 сынып
Сабақ тақырыбы	Тәуелсіздік – ел мерейі

www.bilimland.kz

Сабақтың мақсаты	<p>а) Оқушыларға еліміздің қысқаша тарихы туралы мағлұмат беру. Өткен тарихымызға деген ұлттық қалыптастыру және Отанымыз Қазақстанды өркендетуге білімді адамдар керек екенін түсіндіру.</p> <p>ә) Оқушыларды Отанды сүйуге тәрбиелеу, туған елін, жерін қорғау әрбір азаматтың міндеті екенін білгізу және ұлттық педагогика негізінде тәрбиелеу.</p> <p>б) Оқушылардың ой-өрісін дамытып, білім деңгейін көтеру, шығармашылық ізденісін қалыптастыру, белгілі бір пікір айтуға, тұжырым жасатуға үйрету, патриотизм сезімін қалыптастыру.</p>
Сабақтың көрнекіліктері	Сюжетті суреттер, сұрақтар, шарлар, мақал-мәтелдер, нақыл сөздер
Сабақтың дерек көздері	 <p>http://bilimland.kz/kk/content/lesson/11884-qazaqstan_ortaq_ujimiz</p> <p>http://www.bilimland.kz/kk/content/structure/2287-tema_klassnogo_chasa#lesson=18641</p>

Сабақ барысы

Тәрбие сағатының барысы	<p>1. Ұйымдастыру кезеңі. Кіріспе сөз.</p> <p>Құрметті ұстаздар, оқушылар, бүгінгі кештің қонақтары! Сіздерді еліміздің ең үлкен мерекесі Тәуелсіздік күнімен құттықтай отырып, бүгінгі тәуелсіздіктің 25 жылдығына арналған «Тәуелсіздік – ел мерейі» атты тәрбие сағатымызды сіздердің назарларыңызға ұсынамыз.</p> <p>1-оқушы: Азиза Әнұраным- жан ұраным, Айтар әнім- сөйлер сөзім. Туған жерім сағынарым, Мәңгі бақи шырқалады, Республика әнұраным. (Әнұран орындалады)</p> <p>1991 жылы біздің еліміз өз алдына егемендік алып, тұңғыш президентімізді сайлап, тәуелсіз егеменді ел болдық. Тарих беттерін парақтасақ, қазақ халқы өзінің «Тәуелсіз ел» атануы үшін ұзақ, талай қанды қырғынды, зорлық-зомбылықтарды көрді, қасірет шекті.</p> <p>1986-шы жылы желтоқсан оқиғасы болды. Д. Қонаевтың зейнетке шығуына байланысты Республика компартиясы Орталық Комитетінің бірінші хатшысы міндетінен босатылды. Оның орнына Ресейден келген Г. В. Колбин сайланды. Көңілі толмаған халықтың жүрегінде наразылық ұшқыны лаулай түсті. Алаңға шығып өз ойларын айтуға тырысқан қазақтың өрімдей қарусыз жастарына мұздай құрсанған солдаттар мен милиция қызметкерлері қарсы қойылды. Қыз-жігіттерді аяусыз таяққа жықты, түрмеге қамады. Қайрат Рұсқылбеков, Ербол Спатаев, Лаззат Асанова Сабира Мұхаметжанова сынды жаңа ғана бүршік атып келе жатқан талшыбықтай жастарымыздың өмірін көктей үзді. Арада бес жыл өткенде қыршын өлген жастарға Алаңында ескерткіш орнатты.</p> <p>2-оқушы: Нұрдос Желтоқсан басталуы – ғасырлар қойнауынан жалғасып келе жатқан ұлы тарихтың бір елесі. 16 желтоқсан! Бұл ерлік пен өрлік, қайғы мен қасірет мидай араласқан әрі жарқын, әрі қаралы, қасіретті күн еді.</p> <p>Тәуелсіздік – баға жетпес бағымыз,</p>
--------------------------------	--

Қымбаттан да, ең қымбатты барымыз.
Тәуелсіздік – білектегі әліміз,
Тәуелсіздік – жүректегі әніміз.
Үлгі бізге аталардың ерлігі,
Ұлағат, өнегесі, еңбегі
Тәуелсіздік туын ұстап жоғары,
Бүгінгі ұрпақ болар елдің ертеңі.

3-оқушы. Жібек

Тәуелсіздік 11 әріптен құралған,
Сан ғасырлар қазаққа боп арман.
Талай дара, даналардың көз жасы,
Қанымен атты таң боп, бізге алдан.
Тәуелсіздік – болашақтың бағдары,
Тәуелсіздік – асулардың асқары.
Тәуелсіздік – адамдықтың белгісі,
Тәуелсіздік – үлкен істің бастауы.

4-оқушы: Қаракөз

Жиырма жыл, жиырма жыл азаттық,
Өзімізді құрсаудан да босаттық.
Ақтадық біз ата-баба үмітін,
Қолда қазір көк ту менен бостандық.
Желтоқсанның қанды суық ызғары,
Қалың әскер қазағымды қорлады.
Тәуелсіздікті қолдаған жастардың
Отан үшін табандары тозбады.

5-оқушы: Жанерке

Тәуелсіздік ел мұраты,
Жас ұрпақтың болашағы
Ұялатып берік сенім,
Бағымызға жол ашады.
Тәуелсіздік мақтанашым,
Бізге бақыт сыйлаған
Бейбіт күнде мен тынышпын,
Әрбір таңым нұр маған.

6-оқушы: Ақарыс

Тәуелсіздік тұғырына жету үшін,
Желтоқсанның жастары салды бар күшін,
Қанын төгіп, жанын қиды аямай,
Жанын қиды елі менен жері үшін.
Байлығы мол байтақ жерім кең,
Дүниедегі елу елмен керегең тең,

Осы күнге жеткен ұрпақ еңселі
Құтты болсын тәуелсіздік мерекен

7-оқушы: Гүлмира

Жаңа ғана қазағымның таңы атты
Алу мақсат ел деп алғыс, сауапты.
Әр отбасы, әрбір қазақ, әр адам
Тәуелсіздік сақтау үшін жауапты.
Атыңнан айналайын, егеменді ел
Тәуелсіз күнің туды, кенеле бер
Мерейің құтты болсын тәуелсіздік
Ғасырдың тойы болшы келе берер!
«Тәуелсіздік көк туын көкке ұста» – дей келе «Көк тудың
желбірегені» әні орындалады.

Хор

8-оқушы: Айбек

Біздер тәуелсіз қазақ елінің ең жас ұландарымыз. Сондықтан
өз жерімізді, өз елімізді әкелер мен аталарымыз сияқты
кадірлеуге, сүйуге, қорғауға тиіс екенімізді естен шығармайық

Қазақстан дейтін менің бар елім
Жатыр алып жарты дүние әлемін!
Бұл даланы анам жаспен суарған,
Бұл далада атам қолға ту алған.
Бұл далаға жылап келіп, уанғам,
Бұл даланы көріп алғаш қуанғам,
Бұл далада өскен жанда жоқ арман!

Тақтадан Қазақстан туралы толық ақпарат беріледі.

<http://bilimland.kz/kk/content/lesson/11884->

[qazaqstan_ortaq_ujimiz](#) Қазақстан – ортақ үйіміз! бейнеролигі
көрсетіледі.

9-оқушы: Нұрдос

Тәуелсіз мемлекет, егеменді ел болудың қыруар қиындығы,
ерекше жауапкершілігі мен қатар басты-басты белгілері бар
екені мәлім. Солардың арасында елдің елдігін танытып
тұратын айрықша белгілер – рәміздер.
Олар: Ту, Елтаңба, Әнұран.

10-оқушы: Азиза

Рәміздерім – елдігімнің белгісі,
Білу керек баладағы ең кіші.
Қасиетін асқақтатар Отанның

Рәміздерін ардақтайтын бар кісі.

Мемлекеттік рәміздер-тәуелсіздік символы. «Мемлекеттік рәміздер – еліміздің егемендігі мен тәуелсіздігін паш ететін нышандар Мемлекеттік рәміздерді қадірлеу тәуелсіз Қазақстанның әрбір азаматының қасиетті борышы. Мемлекеттік рәміздерді құрметтеу – елді, халықты, тарихты, әдет-ғұрыпты, салт-дәстүрді қастерлеу болып табылады. Тақтадан Мемлекеттік Рәміздер бейнеролигі көрсетіледі.
http://www.bilimland.kz/kk/content/structure/2287-tema_klassnogo_chasa#lesson=18641

11-оқушы. Ақарыс

«Қазақстан Жалауы»

Көк аспандай көкпеңбек,

Қазақстан Жалауы.

Көк емес ол тектен тек.

Елдің ашық қабағы.

Ақ ниеті алтын күн,

Асқақ арман қыраны.

Жалауы бұл халқымның,

Мәртебесі, Ту ары.

12-оқушы: Қаракөз

«Елтаңба»

Қатар шапқан қос тұлпар,

Ай астында қазақ үй

Қалықтаған жас сұңқар,

Шарықтаған таза күй.

Бұл таңбасы елімнің,

Елдігімнің белгісі.

Бейнелеп сан ғасырды,

Елтаңбасы елімнің.

13-оқушы: Аяна

«Әнұран»

Әйгілісің әуеніңмен әлемге,

Әнұраным, пәктігіңді дәлелде.

Қазағыма қайсар шабыт бергендей,

Ұран болып айтыла бер әр елде

1. Мына сөздерден басқа сөздер жазыңдар:

Елтаңба	Жалау	Әнұран	Рәміздер
Ел	Жау	Ән	Мәз
Таңба	алау	Ұра	Із
Таң	ала	Ұн	Дәрі
Аң	жал	нан	Ер

14-оқушы: Майра

Құтты болсын тәуелсіздік мерекеміз!
Мықты болсын еліміздің керегесі.
Жүректе намыс оты лапылдаған,
Күш-жігері жастардың сарқылмаған.
Әлі де шығар алаңға Отан үшін
Қарсы аққан өзеннен өтетіндер.
Жүректе намыс оты сөнбейді
Кезінде ызғарына аяздың төзгендей-ақ
Түсінеміз, ұғамыз.
Бұл күннің оңайлықпен келмегенін.
Еліміз тыныш, халқымыз аман болсын!

15-оқушы: Гүлмира

Бабамның да арманы,
Осы еді ғой аңсаған,
Тәуелсіздік таңдары
Бақ береді баршаға
Көк туымды қолыма
Бүгін берік ұстадым
Түсті бақыт жолыма
Менің Қазақстаным!

1-оқушы: Айбек

Желтоқсанның қанды суық ызғары,
Қалың әскер қазағымды қорлады.
Тәуелсіздікті қолдаған жастардың
Отан үшін табандары тозбады.
Жүректе намыс оты лапылдаған,
Күш-жігері жастардың сарқылмаған.
Отан үшін олар шығып алаңға
Қарсы ағып өзендей тасқындаған.

2-оқушы: Нұрдос

Желтоқсан – заман толғағы байтақ даланың,
Шарпыған сәті үміт пен күдік қаланың.
Желтоқсан – Қайрат, Ләззат, Сабира,
Құрбаны болған жаланың.
Ал қоғамның адамнан бар ма асылы,

Кеткенде жоқ құлақтан зар басылып.
Бұғаудағы боздақтары кете барды,
Бірі атылып, ал бірі дарға асылып.

3-оқушы: Азиза

Тәуелсіздік – бақыты ғой елімнің,
Тәуелсіздік – шаттығы ғой жерімнің,
Қолға қонған бақ құсындай аялаған
Бағы ғой теңдесі жоқ бұл елімнің.
Тәуелсіздік бас арманы болған екен,
Атамыз бен бабамыздың сол ертеден.
Арманына жету үшін күрескені,
Тарихта шежіре боп қалған екен.

4-оқушы: Олжас

Он алтыншы желтоқсан,
Тәуелсіздік алған күн.
Мерекеге ел тосқан,
Шырқатып ән салған күн.
Енді Туған жер, Отан туралы мақал мәтелдер айту.

5-оқушы: Бекзат

1. Отан – елдің анасы
Ел – ердің анасы.
2. Туған жердей жер болмас,
Туған елдей ел болмас.

6-оқушы: Дамир

1. Отанды сүю – отбасынан басталады.
2. Туған жердің жуасы да тәтті.

7-оқушы: Жандос

1. Отан үшін күрес,
Ерге тиген үлес.

8-оқушы: Эленура

1. Отаның берік болса,
Жауың алмайды.
2. Отансыз адам – армансыз бұлбұл.

9-оқушы: Жанерке

1. Туған жердің күні де ыстық, түні де ыстық.
2. Ел-жұртыңның қадірін
Іс түскенде білерсің.

- Жарайсыңдар, балалар. Біз, Қазақстанда тұрамыз, демек, Отанымыз – Тәуелсіз Қазақстан халқы. «Отан отбасынан басталады» деген мақал бар. Сендер үлкен болып өскенде Отанымызды қорғайтын азамат боласыңдар. Отан деген не? Қалай түсінесіңдер?

Оқушылар: Отан деген менің үйім, туған жерім.

Менің жүрегім Отан деп соғады. Ендеше, Топтастыру әдісін жүргізейік.

9-оқушы: Жанерке

1. Туған жердің күні де ыстық, түні де ыстық.

2. Ел-жұртыңның қадірін

Іс түскенде білерсің.

«Астана» әні. Жанерке.

VI. Қорытынды сөз.

Мұғалім:

Атыңнан айналайын, егеменді ел,
Тәуелсіздік күнің туды, кенеле бер,
Мерейің құтты болсын Тәуелсіздік,
Ғасырдың тойы болшы келе берер.

Барлығыңызды Тәуелсіздік мерекесімен құттықтай отырып ашық аспан, жүздеріңізге күлкі, зор қуаныш шаттық тілейміз.

Мұғалім: Тәуелсіздігіміздің тұғыры биік, халқымыздың еңсесі жоғары, егемендігіміз баянды болсын демекпін.

Қазақстан қандай ел?

Хормен:

Туымен – Тұғырлы,
Елтаңбасымен – Еңселі
Әнұранымен – айбатты ел!

Ендеше балаларды ортаға шақырайық «Қазақстан» сөзіне мағлұмат берейік.

Қ – Қазағымыз аман болсын!

А – Азамат боп мен ертең, Отанға қызмет етем!

З – Заманымыз тыныш болсын!

	<p>А – Аман болсын Тәуелсіз елдің ұрпағы! Қ – Қыран құстай биік болайық! С – Сарыарқа даласындай кең болайық! Т – Тәуелсіз ел туын көкке көтерейік! А – Аман болсын Тәуелсіз қазақ елі! Н – Намысты қолдан бермейік ! Хор: «Біз бақытты баламыз!»</p>
--	---

Сынып сағатының жоспары

<p>Сынып сағатының жоспары Мектеп: «Кинорежиссер А.Шәжімбаев атындағы Есіл ауданының №3 Явленка орта мектебі» КММ Мұғалім: Әбдиева Гүлхан Баймұрзақызы Пән атауы: Тәрбие сағаты Сынып: 5+6</p>	
Тақырыбы:	Отбасы – рухани жаңғыру негізі
Мақсаты:	<p>Оқушылардың бойында отбасына деген сүйіспеншіліктерін арттыру, өмірдің басты құндылығы отбасынан басталатынын ұғындыру; «Отан от басынан басталады» демекші, отбасын сүю арқылы Отанды сүйгіш, патриот болуға тәрбиелеу; Өз ата тегінің, туған жерінің тарихын білудің маңыздылығын түсіндіру; «Оқушы – ата-ана – мұғалім» үштігінің бірлескен жұмысының маңыздылығын көрсету.</p>
Күтілетін нәтиже:	<p>Оқушылардың бойында өз отбасымен мақтану сезімі; өз ата тегінің тарихын білу, өскен ортасының тарихын білуге деген құштарлығы оянады. Ата-аналармен, мұғалімдермен бірлесіп жұмыс жасау арқылы оқушылардың өзіне деген сенімділігі артады, өз ойын еркін білдіруге дағдыланады.</p>

Ресурстар:	 <p> https://bilimland.kz/kk#lesson=18609 https://bilimland.kz/kk#lesson=18621 https://bilimland.kz/kk#lesson=18623 ватмандар, маркерлер, стикерлер </p>		
Құндылықтарды дарыту:	Жауапкершілік, сыйластық, өзгені тыңдай білу, пікірін құрметтеу, өзінің және өзгенің еңбегін бағалай білу		
Сабақтың барысы			
Сабақтың жоспарланған кезеңдері	Сабақтағы жоспарланған іс-әрекет	Мұғалімнің іс-әрекеті	Қатысушылардың іс-әрекеті
Сабақтың басы 10 минут	«Менің өмірдегі құндылықтарым» Сынып оқушыларымен түсірілген бейнежазба.	Құрметті ата-аналар, ұстаздар, оқушылар! Бүгінгі сынып сағатымызға қош келдіңіздер! Сабағымыздың ерекшелігі бүгінгі сабақта тек оқушылар ғана емес, сонымен қатар ата аналар қауымы, ұстаздар ұжымы бірлікте жұмыс жасаймыз. Сабақ барысында көптеген тапсырмалар орындаймыз, осы тапсырмаларды балалардың, ата-аналарымның және мұғалімдердің көзімен карап, талқылаймыз. Олай болса маған бүгінгі сабақ барысында ең қажетті үш қасиетті атаңыздар! <i>(Мысалы,</i>	Сабақ басында жинақылық танытып, тапсырмаларды жылдам орындап отыру.

		<p><i>жауапкершілік, шапшаңдық, татулық деген сияқты қасиеттерді атаулары мүмкін. Бастапқы аталған үш-төрт қасиетті тақтаға жазамын және топтар осы атаулармен аталады.)</i></p> <p>Құрметті қатысушылар, бүгінгі сабақты бастамас бұрын назарларыңызды экранға аударуларыңызды сұраймын (видеожазба). Рухани жаңғыру бағдарламасы аясында сынып сағаты өткізіледі деген соң көп ойландым, 5-сыныпқа қандай тақырып тандасам болады деген ойда жүрдім. Кезекті сынып сағатында «Сендер үшін ең құнды нәрсе не?» деген сұрақ қойған едім. Экраннан байқап отырғандарыңыздай көпшілігі отбасы деп жазыпты. Мұнан басқа ата-анам, денсаулық, татулық деген сияқты сөздер болды. Менің сынып сағатымның тақырыбы өздігінен шыға келді. Яғни «Отбасы – рухани жаңғыру негізі».</p>	
	<p>1-тапсырма Отбасы сөзін талдау, сипаттау, суреттеу.</p>	<p>Отбасы дегенде нені түсінеміз, отбасы сөзін қандай сөз тіркестерімен ассоциациялаймыз. Сіздердің сөздеріңіздің</p>	<p>Әр топ мүшелері отбасы сөзіне бірігіп талдау</p>

		<p>дәлелі ретінде мына видеофильмге назар аударайық: https://bilimland.kz/kk#lesson=18609 «Отбасы не үшін кажет?»</p>	<p>жасайды. Өртүрлі сөз тіркестерімен, кесте түрінде, суреттер арқылы бейнелеу т.б мазмұнда отбасы сөзінің мағынасын ашады.</p>
<p>Сабақ ортасы 10 минут</p>	<p>2-тапсырма 1.«Ұл бала мен қыз бала тәрбиесі» Венн диаграммасы (ата-аналар мен мұғалімдер) 2. «Менің отбасымның дәстүрлері» Постер жасау (оқушылар)</p>	<p><i>«Жаңа тұрпатты жаңғырудың ең басты шарты – сол ұлттық кодыңды сақтай білу. Онсыз жаңғыру дегеніңіздің құр жаңғырыққа айналуы оп-оңай. Бірақ, ұлттық кодымды сақтаймын деп бойыңдағы жақсы мен жаманның бәрін, яғни болашаққа сенімді нығайтып, алға бастайтын қасиеттерді де, кезегесі кері тартып тұратын, аяқтан шалатын әдеттерді де ұлттық сананың аясында сүрлеп қоюға болмайтыны айдан анық. Жаңғыру атаулы бұрынғыдай тарихи тәжірибе мен ұлттық дәстүрлерге шекеден қарамауға тиіс. Керісінше, замана сынынан сүрінбей өткен озық дәстүрлерді табысты жаңғырудың маңызды</i></p>	<p>Ата-аналар мен ұстаздар Венн диаграммасы арқылы ұл бала мен қыз бала тәрбиесі туралы жадынама жасап шығады.</p> <p>Балалар бірлесе отырып әрқайсысы өздерінің отбасыларын дағы жақсы дәстүрлерді естеріне түсіріп, постерге жазады.</p>

		<p><i>алғышарттарына айналдыра білу қажет. Егер жаңғыру елдің ұлттық-рухани тамырынан нәр ала алмаса, ол адасуға бастайды»</i> деп Елбасымыз атап өткендей біздің балаларымыздың рухани тамыры отбасында жатыр. «Ұл тәрбиелей отырып, жер иесін тәрбиелейміз, қыз тәрбиелей отырып, ұлтты тәрбиелейміз» деген қанатты сөз бар. Қазіргі қоғамда ұл мен қыз тәрбиесіне көп сын айтылып жатады. Міне, менің оқушыларым 5-сыныпқа өтіп, үлкен аға-әпкелеріне қарап бой түзеп келеді. Осы тұста ата-аналар мен ұстаздар тарапынан балаларымызға ақыл кеңесті айтып отыруымыз заңдылық. Қазір ата-аналар мен ұстаздар балаларға арнап ұл мен қыздың тәрбиесі туралы кеңестер жадынамасын жасап шықсаңыздар. Оқушылар «Менің отбасымның дәстүрлері» атты постер жасайды.</p>	
10 минут	<p>3-тапсырма «Туған жерім – тұғырым» «Есіл ауданының киелі жерлерінің картасы»</p>	<p>Әр бала ана тіліне, салт-дәстүрге сыйластықпен, сүйіспеншілік қарауға үйренеді, Отанды сүю, оған қамқорлық көрсету осы отбасынан</p>	<p>Ата-аналар карта жасағанда мағыналы, мазмұнды жасаулары</p>

	<p><i>(ата-аналар)</i></p> <p>«Есіл ауданынан шыққан атақты адамдардың тізбесі» <i>(мұғалімдер)</i></p> <p>«Мен Отаныма не беремін» эссе <i>(оқушылар)</i></p>	<p>қалыптасатынын біледі. «Отан отбасынан басталады» деген нақыл сөзді жадында сақтайды. «Туған жерім – тұғырым» деп аталатын келесі тапсырманы орындамас бұрын Елбасымыздың «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» мақаласынан үзінді келтіре кеткім келеді: <i>«Туған жердің әрбір сайы мен қырқасы, тауы мен өзені тарихтан сыр шертеді. Әрбір жер атаулының төркіні туралы талай-талай аңыздар мен әңгімелер бар. Әрбір өлкенің халқына суықта пана, ыстықта сая болған, есімдері ел есінде сақталған біртуар перзенттері бар. Осының бәрін жас ұрпақ біліп өсуге тиіс».</i></p> <p>Ата-аналар өз орталарыңызда балаларға арнап осы Есіл ауданының киелі жерлерінің картасын жасаңыздар.</p> <p>Мұғалімдер Есіл ауданынан шыққан атақты тұлғалардың тізбесін жасаңыздар.</p> <p>Оқушылар «Мен Отаныма не беремін» тақырыбында эссе жазыңыздар.</p>	<p>керек. Балаларға түсінікті етіп, туған жерлеріндегі қасиетті, киелі жерлер туралы мәлімет беретіндей болу керек.</p> <p>Мұғалімдер де Есіл ауданының атақты тұлғаларының тізбесін жасағанда, елге сіңірген еңбегін қысқа да, нұсқа атап өтеді.</p> <p>Балалар 20 сөзден аспайтын шағын эссе жазулары керек.</p>
7 минут	4-тапсырма «Жеті атасын білген ер, жеті	Құрметті ата-аналар, ұстаздар, оқушылар! Экранның назар	Балалар жеті аталарын қаншалықты

	жұрттың қамын жер»	аударайық. https://bilimland.kz/kk#lesson=18621 «Отбасы шежіресі дегеніміз не?» Ал, балалар! Қане, қайсысың жеті аталарыңды білесіңдер!	білетінін дәлелдейді.
7 минут	5-тапсырма Сергіту сәті	Құрметті бүгінгі сынып сағатының қатысушылары! Сіздердің барлықтарыңызға арналған ортақ сұрақ: «Біз әрқашанда біргеміз!», «Біз бір отбасымыз!» деген сөздерді өз іс-әрекеттеріңізбен көрсетсеңіздер. <i>(Қатысушылар бірін-бірі құшақтап, қол ұстасып бірліктерін көрсетеді.)</i> Олай болса әр топ мүшелері өз қолдарыңызбен, яғни бес саусақтарыңызды қағазға бастыра отырып сурет салып, мағынасын түсіндіресіздер. Ал балалар айтыңдаршы, қол бізге не үшін қажет? Әрбір оқушы үшін қолдың қызметі не? Олай болса экранға назар аударып қолжазба туралы мәліметтерді білсек. https://bilimland.kz/kk#lesson=18623 «Қолтаңба туралы не білеміз?»	Қатысушылар бес саусақтарын бастыру арқылы мағыналы суреттер жасап шығады. Балалар қолдың қызметі туралы өз ойларын айтады.

<p>Сабақтың соңы 6 минут</p>	<p>Рефлексия «Екі жұлдыз, бір тілек»</p>	<p>Сабақ барысындағы орындалған жұмыстарды саралап, салмақтап, әрбір топ келесі топқа екі жақсы жағын және тағы нені өзгертуге болатынын жазады. Уақыт үнемдеу мақсатында сағат тілімен қозғалып, әрбір топ жанындағы келесі топқа арнап жазады.</p>	<p>Қатысушылар жылдам, жинақы түрде тапсырманы орындауы қажет. Бүкіл сынып барысындағы жұмысты бағалау мақсатында жүргізіледі.</p>
----------------------------------	---	--	--

САБАҚ ЖОСПАРЫ

Пән	Тәрбие сағаты	 www.bilimland.kz
Мұғалім	Шүйгінбаева Дариға	
Мектеп, сынып	Астана қаласы, №73 мектеп-лицей, 5-сынып	
Сабақ тақырыбы	«Қазақстан – ортақ үйіміз»	

Сабақтың мақсаты	Сынып сағатында Қазақстан халықтары ассамблеясы туралы айта отырып, ұлттар достығының нығаюы мемлекет тыныштығы мен бейбіт өмірінің белгісі екендігін ұғындыру. Ұлтқа, нәсілге бөлінбей-ақ тату-тәтті өмір сүруге, Қазақстанда өмір сүретін басқа ұлттарға құрметпен қарауға, сыйлауға үйрету. Өзге ұлт өкілдерін сыйлай отырып, өздері өмір сүріп жатқан қазақ елінің ұлттық құндылықтарын құрметтеуіне әсер ете білу. Сыныпты бірлікте, татулықта жұмыс жасауға үйрету.
-------------------------	---

Сабақтың барысы

Кезең	Мұғалім	Ресурс
Сабақтың басы	<p>Ұйымдастыру кезеңі Оқушылармен амандасу. Мұғалімнің кіріспе сөзі. айырлы күн, құрметті оқушылар! Бүгінгі кезекті сынып сағатымызда біз көп ұлтты еліміз туралы айтатын боламыз. Қазақстан халықтары ассамблеясы ұйымы бар екенін білесіздер. Бұл ұйым елбасымыз Нұрсұлтан Назарбаевтың бастамасымен құрылған болатын. Бүгінгі сабағымызда Қазақстанда тұратын ұлттардың тыныс-тіршілігімен танысатын боламыз. Сабағымызды бастамас бұрын видеоға назар аударайық. Қазақстан халқы Ассамблеясы — 1995 жылғы 1 наурызда Қазақстан Республикасының Президентінің Жарлығымен құрылған Мемлекет басшысы жанындағы</p>	 http://bilimland.kz/kk/content/lesson/18636-qazaqstan_xalqy_assambleyasi

консультативті-кеңесші орган. Ел Президенті Н.Ә. Назарбаев Қазақстан халқы Ассамблеясын құру идеясын алғаш рет 1992 жылы Тәуелсіздіктің бірінші жылына арналған Қазақстан халқының бірінші форумында жариялады. Мұндай институтты құру қажеттілігі саяси тұрғыдан, сондай-ақ жаңадан құрылған, тәуелсіз, полиэтносты, поликонфессиялық мемлекеттің тұрақты дамуы тұрғысынан туындаған еді. Аталған бастама мәдениет аралық диалогты нығайтудың жаңа кезеңінің негізін қалап, этносаралық қатынастарды дамыту мәселелерін жоғары деңгейде шешуге мүмкіндік жасайтын әлемдік тәжірибедегі тың бағыт болып табылды. Жиырма жылдық тарихында Ассамблея қарқынды дамып, елеулі өзгерістерді бастан кешірді. Оның дамуы барысында Н. Назарбаевтың этносаралық толеранттылық және қоғамдық келісімнің қазақстандық үлгісі қалыптасты. Осы жылдар ішінде Қазақстан халқы Ассамблеясының институционалдық құрылымы нығайып, қоғамды ұйыстырушы әлеуеті толысты, ол халық дипломатиясының маңызды күретамырына айналды. Бүгінде Ассамблея ел Президенті Төрағалық ететін конституциялық орган болып табылады. Бұл оның ерекше мәртебесін айқындайды.

<p>Сабақтың ортасы</p>	<p>Балалар, сіздерге үйге әр ұлт өкілдері туралы мәліметтер қарастырылып келу тапсырылған болатын. Қазір топ-топқа бөлініп отырмыз. Ендігі кезекте осы топтар әр ұлт өкілдері ретінде өздерін таныстырады.</p> <p>1 – топ: Орыс ұлты 2 – топ: Кәріс ұлты 3 – топ: Грузин ұлты 4 – топ: Өзбек ұлты 5 – топ: Түрік ұлты 6 – топ: Қазақ ұлты</p> <p>Осы топ өкілдері алдарыңызда тұрған плакат, маркерлерді, фотосуреттерді пайдалана отырып, мына мәселелер бойынша өздерін таныстыратын жоба дайындайды:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ұлт мәдениеті: ұлттық киімі, тағамы, салт – дәстүрі; - Қазақстанға келу тарихы; - Қазақ жеріне сіңірген еңбегі (тигізген пайдасы); - Сол тілде өлең жолдары; <p>Осы сұрақтар төңірегінде әр топ ең әдемі безендірілген, мәліметтері нақты, түсінікті плакаттарын дайындау қажет.</p> <p>Дайындауға 15-17 минут уақыт беріледі. Дайын болған топтар кезекпен өз жобаларын қорғайды.</p> <p>Ал енді балалар, әр топ өздерін таныстырды. Біз бірнеше топтың дайындаған мәліметтері арқылы әр түрлі ұлт өкілдерімен таныстық.</p> <p>Енді, әр топ мүшелерін ортаға шақырайық. Сол ұлттың биін билеп, өнерлерін көрсетсін.</p> <p>Әр ұлт өкілдерінің биін билейді. Соңында барлығы бірге «Қаражорғаны» билейді.</p> <p>Құрметті оқушылар! Біз 130-дан астам ұлт өкілдерінің тату-тәтті, ынтымақта ғұмыр кешуіне себепші</p>	
-------------------------------	--	--

	<p>болып отырған қазақ елінің ұланымыз. Әр ұлт өкілдеріне құрметпен қарауымыз керек. Дегенмен, өзіміздің жүрегіміз «қазақ» деп соғып тұрсын. Әрқашан халықтың намысын, қазақтың абыройын ең бірінші орынға қоя білетін намысқой ұрпағы болыңдар. Сабақтың соңында сіздерге «Ұлттар достығы не үшін қажет?» деген сұрақ қойғым келеді. Оқушылар жауап береді.</p>	
Қорытынды	<p>Қорытындылау Жарайсыңдар! Әрбір сабақтан түйеріміз көп болсын! Осымен бүгінгі сабағымызды аяқтаймыз! Сау болыңыздар!</p>	

**ШЖМ 7-9 біріктірілген сыныбы үшін
«Кіші Отан тарихы» тақырыбы бойынша сынып сағаты**

Мақсаты:

1. Білім алушылармен тығыз байланыс орнату, өз өлкесінің, ауданының, ауылының, отбасының, мектептің тарихи бірлігін, еліміздің өмірін көрсету, балаларды өз Отанының азаматтарымен мақтануға, өзінің туған жерінің тамырын, мәдениетін, салт-дәстүрін, әдет-ғұрпын білуге және құрметтеуге тәрбиелеу.

2. Білім алушының танымдық қызығушылықтарын, зияткерлік және шығармашылық қабілеттерін дамыту, туған өлкесі туралы көбірек білуге ынтасын арттыру.

3. Өз болашағын ұғынуда, өмірлік жолды таңдауда көмектесу.

4. Әр адамның өміріндегі Отанымыздың мәнін көрсету.

Міндеттері:

Білім беру: Отан, кіші Отан ұғымдарын жалпылау;

дамытушы: балаларда сөйлеу, ой-өрісін, есте сақтау, зейін дамыту;

түзету: білім алушылардың тұлғалық қасиеттерін, эмоциялық-еркі саласын түзету және дамыту;

Тәрбиелік: туған өлкесі, өзінің кіші Отаны туралы көбірек білуге деген қызығушылыққа тәрбиелеу.

Құрал жабдықтар: мультимедиялық құрылғы, презентация

Сынып сағатының барысы:

1. Ұйымдастыру бөлімі.

2. Тақырып. Мақсаты.

Экранға назар аударыңыз. Сынып сағатының тақырыбын оқыңыз.

3. «Отан туралы»

Біз бүгін сіздермен Отан туралы айтатын боламыз. Кіші отан туралы. Адам өз Отаны деп нені атайды?

Кіріспе сөз.

Ал қазір картаға қараңыз, біздің елімізді басқа елдермен салыстырыңыз. Біз бүгін сіздермен Отан туралы айтатын боламыз. Кіші отан туралы. Адам өз Отаны деп нені атайды?

Біздің еліміз қандай аумақты алып жатыр?

Біз қандай елде өмір сүреміз?

Сіз қай ел азаматысыз?

Біздің еліміздің астанасының аты қандай?

Біз барлығымыз Қазақстан атты мемлекетте тұрамыз. Қазақстан көпұлтты ел. Біздің еліміз өте әдемі және бай. Мұның бәрі біздің Отанымыз. Сіздердің әрқайсыларыңыз кішкентай Отаным деп нені санайсыз?

Менікі дегеніміз не?
 Шағын мәні нені білдіреді?
 Отан нені білдіреді?
 1-кесте - Кішкентай Отаным ұғымы.

Менікі – өйткені менім Отбасым, менім достарым, менім үйім, менім көшем, менім мектебім...	Шағын-менің кішкене отамның бір бөлшегі.	Отан – мұнда менің ең жақын адамдарым тұрады.
--	---	---

Отан – адам үшін нені білдіреді?

Ол өз Отаным деп нені санайды: тұратын елін; туған үйің; ауласындағы қайың; ата-анасы тұрған жер? Мүмкін, мұның бәрі Отан, яғни туған жері...

4. Негізгі бөлім:

Отан әдетте мына түсініктен басталады: біздің еліміз Сенсіз өмір сүре алмайды, ал сен де онсыз өмір сүрмейсің. Ол сізге қажет, ал сен оған қажетсің – міне, бар құпия. Және ешқандай басқа ел оны алмастырмайды, өйткені ол саған туған, ал қалғандары-бөтен. Мәңгілік пальмалар мен түрлі-түсті орхидеялармен. Онда сен қажет емессің, онда Сенсіз де өмір сүреді, Ал Отаның қайда – сені әрдайым күтеді, түсінеді және сүйеді. «Отан» сөзі ежелгі «Род» сөзінен шыққан, ол қан туыстығымен (Родня) біріккен адамдар тобын білдіреді.

5. «Туыс» конкурсы өткізіледі.

«Туыс» түбірімен неғұрлым көп сөздерді айту ұсынылады.

(Нұсқалары: туған, ата-ана, туған, туған, туған, туған, туған, туған және т.б.)

Родич-туыс, ру мүшесі.

Ата – анасы-әкесі мен анасы, балалары бар.

Тектілік-бір текті ұрпақ тізімі. Адамдар өз шежіресін мақтан тұтады, оны зерттейді.

Туыс – туыстары.

Халық - ұлт, ел тұрғындары.

Отан-бұл Отан, ел және адамның туған жері.

Мұғалім: әр сөз біздің жүрегімізге қымбат және жақын және жер бетіндегі барлық тірі адамның бастауын білдіреді: отбасы, Отан, бұлақ, теңіз. Менің отбасым, менің үйім осыдан кіші Отан басталады. Адам өмір сүру үшін туады және оның өмірінде ең басты орынды отбасы, жұмыс, Отанға қызмет ету алады. Туған ана, туған және өскен үй, балалық шақтың достары, сүйікті кітаптар мен ойындар, табиғат – осындай қарапайым, жылы, адами құндылықтар Отанға деген шынайы сүйіспеншіліктің негізіне айналады. Олар біздің әрқайсымызға тиесілі, оларды кез келген жағдайда да алу мүмкін емес, өйткені олар жүректе сақталады. Сонымен, бізде негізгі сөз-Отан. Орыс халқының өз Отанына қалай ұқыпты қарағаны туралы мақал-мәтелдерде айтылған.

7. «Кіші Отан – Зеренді ауданы»

Тарихтан қысқаша үзінді.

1824 жылдың жазында Зеренді көлінің жағасында Сібірден қоныс аударушылар-казактар 6 тұрғын ағаш үй салды.

1836 жылы Зерендіге станица мәртебесі берілді

1840 жылдан бастап Зеренді қаласына Хабаровск губерниясынан, Полтава және Саратов уездерінен, Мордовиядан қоныс аударушылар келе бастады.

1850 жылы Форпостадан Зеренді казак станицасына қайта құрылды.

1878 жыл - Зеренді орманшылығы туралы алғашқы ескерту

1898 жыл - бірінші мемлекеттік орман орналастыру жүргізілді, шекаралар, межелік белгілер анықталды

1914 жыл-1917 жыл - пленкалы Австриялықтар салған тас қабырғасы салынды. Ол ормандарды қазандықтар, жергілікті, шіркеу деп бөледі.

1930 жыл – «Красноармеец» колхозы ұйымдастырылды"

1935 жыл - Зеренді ауданы құрылды. Сол кезде оның құрамына 70 ауыл кірді, жалпы халық саны 26123 адам

1954 жыл - Зеренді ауданының аумағындағы тың жерлерді игерудің басталуы

1965 жыл - тұтынушыларды энергия жүйесіне қосу басталды.Электр желілері ауданы құрылды

1967 жыл-энергия үнемдеуші ұйым құрылды. Оның бірінші басшысы Шаров Валерий Григорьевич болды

1974 жыл-1976 жыл-Зеренді қаласында алғашқы шаңғы базасы салынды

1977 жыл-Ұлы атауды алды.

Атауы

Зеренді-бұл атауы бар әлемдегі жалғыз елді мекен. Тек Забайкальск өлкесінің Нерчинск округінде Зерентуй деген үндес кент бар.

«Зеренді» кентінің атауы 1824 жылы орыс казактарының жағасында станицаны салған көлдің атауынан шыққан деп саналады.

Көлдің атауының шығуы туралы да бірнеше нұсқасы бар:

1. Алдыңғы нұсқаның жалғасы. «Зер» - моңғол сөзі, ең алдымен, ақбөкен деп емес, серна (антилопа) деп аударылады. Ақбөкеннің ұрғашыларына сөз аудару ақбөкен ұрғашысы сұр антилопамен ұқсас. Бұл жағдайда «езренда» қазақ топонимінде және Нечинск Зерентуйінде «зер» («сер») тамырының бірлігі расталды. Сібірдің ормандарында, белгілі болғандай, ақбөкендер болмайды, ал серн көп. «Тұран» университеті туризм кафедрасының зерттеушілері Зеренді көлінің жағасына алыс Забайкальеден келген және жергілікті ормандарда ақбөкен емес, елікті көрген көшпелілер оларды серн үшін қабылдады деп санайды. Атауы осыдан шығуы мүмкін (Шаров В. Г., 2004).

2. Сондай-ақ, топонимнің парсы сөзінен шыққан нұсқасы бар «джейран» («зер» түбірінің үндесуіне байланысты)

3. Зерен сөзі ешқандай нақты тілді көрсетпейді. Топоним моңғолдық «Зер» (киік) және «энд» («тут, здесь») - ға шығады, бұл «киік жүретін орын» дегенді білдіреді (Абдрахманов А. по Шаров В. Г., 2004, 12-бет)

4. Назар аударатын тағы бір нұсқа бар -қазақ сөзінен шыққан «зере», Орыс аудармасы «саукель» айналасында сақина (қалыңдықтың қалпақтары)

5. 19-шы ғасырдың ортасына дейін көлдің айналасы аз қоныстанған жерлерге сарқырамаға көлге келген киіктер табынына барды. Сондықтан бастапқыда көл «ақбөкен», яғни «Зеренді» деп аталды (Зерен сөзінен). Қазақ тілінің сөздіктерінде мұндай сөз жоқ деп саналады (Шаров В. Г., 2004). Бұл ретте, бұл көзқарастар бар.

1. Зерен сөзі орыс тілінің түсіндірме сөздігінде кездеседі.

2. Зерен сөзі түркі тілінен алынған және «ақбөкеннің еркегі» дегенді білдіреді».

3. Зерен сөзі ешқандай нақты тілді көрсетпейді. Топоним - моңғолдық «Зер» («киік») және «энд» («тут, здесь») - ға шығады, бұл «киік жүретін орын» дегенді білдіреді (Абрахаманов А. по Шаров В. Г., 2004, 12-бет).

4. Алдыңғы нұсқаның жалғасы. Моңғол сөзі «Зер», ең алдымен, ақбөкен ретінде емес, серна (антилопа) ретінде аударылады. Ақбөкеннің ұрғашыларына сөз аудару ақбөкен ұрғашысы сұр антилопамен ұқсас. Бұл жағдайда «Зеренда»қазақ топонимінде және Нечинск Зерентуяйінде «зер» («сер») тамырының бірлігі расталды. Сібірдің ормандарында, белгілі болғандай, ақбөкендер болмайды, ал сұр - молшылықта. «Тұран» университеті туризм кафедрасының зерттеушілері Зеренді көлінің жағасына алыс Забайкальдан келген және жергілікті ормандарда ақбөкен емес, елікті көрген көшпелілер оларды серн үшін қабылдады деп санайды.(Шаров В. Г., 2004).

5. Сондай-ақ, топонимнің парсы сөзінен шыққан нұсқасы бар «джейран» (зер түбірінің үндесуіне байланысты).

6. Сөз Зерен орыс тілінің түсіндірме сөздігінде кездеседі.

7. Сондай-ақ, «Зерен» деп аталатын көлге түскен білезік туралы аңыз бар. Бұл жерде мыс және Зеренді кентінің жағасында пайда болды.

8. Зерен сөзі түркі тілінен келді және «ақбөкеннің еркегі» дегенді білдіреді.

Көрнекті орындар:

Зеренді көлі

Шектеу тас қабырғасы

Ұлы Отан соғысы ардагерлеріне арналған ескерткіш

Үлкен стопка

Шайырлы шүмек

8. «Мен кіші Отанымды білемін бе?»

Нұсқау: бір немесе бірнеше жауапты таңдаңыз.

1.Сіздің туыстарыңыздың өмір тарихын білесіз бе (Т.А.Ә., қызмет түрі, тұрғылықты жері)):

- а) өз ата-анамды білемін
- б) ата-аналар мен әжелер туралы бәрін білемін;
- в) өз ата-анамның аталарын, әжелерін білемін;
- г) жауап беруге қиналамын;
- д) ақпаратты ішінара иеленемін.

2.Сіз өз ауылының тұрғылықты тұрғыны болып табыласыз ба (отбасының және одан да көп буыны осы ауылда тұрдыңыз):

- а) иә;
- б) жоқ;
- в) жауап беруге қиналамын.

3.Сіз атақты жерлестеріңізді білесіз бе?

- а) жоқ;
- б) білемін (көрсетіңіз)

4.Өз өлкеңнің (облыстың) тарихын білесіз бе?

- а) сөйлеу ерекшеліктері;
- б) мереке дәстүрлері;
- в) жергілікті костюмнің ерекшеліктері;
- г) аңыздар, ертегілер, аңыз;
- д) басқа.

Сауалнама нәтижелері

Менің кіші Отаным-Молодежный ауылы.

Қазіргі уақытта Ақкөл селолық округінің құрамына кіретін ауыл. (Бұрын Көкшетау облысы, Көкшетау ауданы). Ауыл 1954 жылы Тың игеру жылдары құрылған. Сол жылдары Қазақстанда тың игеруді көтеруге арналған клиникалар тасталып, әр түрлі мемлекеттердің жастары (украиндар, белорустар, татарлар) тыңға барды. Бұл батыл адамдар еді, өйткені әрбір адам осындай қадамды шеше алмайды .

Жастар күшімен біздің ауыл салынды, сол себепті оған Молодежный атауын берді. Бірінші директор - Баталов. Әкімшілік үшін салынған алғашқы үйлер Целинная көшесінде орналасқан. Комсомольская көшесіндегі бірінші мектеп - Барақ. Олар: Раиса Бориславская, Алексадра Даниленко, Евдокия Дятлова, Григорий Горьковский, Николай Максименко, Гаитовтар, Четвериковы және т.б

Біздің өлкеміздің тағы бір көрікті жері – Назар Әли Хан-Қазақстанның қасиетті картасына Ақмола облысынан енгізу үшін ұсынылған 20 нысанның бірі. Ақмола облысы әкімінің баспасөз қызметінде атап өткендей, бастапқыда Абылай ханның үлкен ұлы Уәли ханды жерлеу орны Сырымбет шатқалы болып саналды. 1995 жылы Зеренді ауданының тұрғындары Қазақстан ауылына жақын жерде халықта төбе Хан деп аталатын шоқыда Араб тоқылған қабірлі плитаны тауып, тарихшыларға зерттеу үшін тапсырды. Кейін бұл жерде Орта жүздің соңғы ханы Уәли хан жерленген. Уәлихан - туған жерінде қалған жалғыз хан, ал ежелгі кезде барлық хандар мен билеушілерді Қазақстанның рухани астанасы-Түркістанға жерлеген. 2008 жылы Уәлиханның 270 жылдығына орай беделді ақсақалдар мен кәсіпкерлер тобымен кесене тұрғызылды. Бірақ сол уақытта оның аумағын абаттандыруға қаражат жетпеді. Ағымдағы жылдың көктемінде жергілікті кәсіпкер Борис Козлов бұл жұмысты жалғастырды.. «Мазар Уәли хан «Рухани жаңғыру» бағдарламасының идеясын көпшілікке тарату аясында ерекше маңызға ие болып өңірдің көрікті жерлерінің бірі болады. Мысалы, Целиноград ауданының кәсіпкерлері өз қаражатына екі мектеп салып, Есіл ауданында 380 млн. теңгеге 12 әлеуметтік жобаны жүзеге асырады. Кәсіпкер Б. Козловтың діни ескерткішін абаттандыру бойынша бүгінгі жұмысы ел тарихына ұқыпты қарауының жарқын үлгісі болып табылады".

Қорытынды:

- Біздің сынып сағаты аяқталды. Бірақ біз кіші отан туралы алдағы уақытта да айтатын боламыз. Бүгін біз туған өлкеміздің аздаған тарихын өткіздік. Алдағы уақытта да біздің өлкеміз туралы көбірек білуге тырысайық, өйткені бұл біздің Отанымыз бен ата-бабаларымызға деген құрмет пен естелік.

Ақмола облысы Бурабай ауданы
« Бурабай ауданы білім бөлімі
Қаражар ауылы негізгі мектебі»ММ
Дайындаған:
3-4 сынып жетекшісі
Бутанас О.В

Шағын жинақты 3-4 сыныптағы сынып сағатының сценарийі
«Біз жолдағы қауіпсіздікті қолдаймыз»

Мақсаты: көшеде, жолда жол жүру ережелерін білуін тексеру және бекіту.

Міндеттері:

- білім алушылардың жол жүру ережелері туралы білімдерін тереңдету.
- көшелер мен жолдарда жүру кезінде жол қозғалысы қауіпсіздігі туралы білім алушылардың түсініктерін қалыптастыру.
- балалардың жол-көлік жарақатының алдын алу мақсатында Білім алушылардың көшеде, жолда жүріс-тұрысының негізгі ережелерін орындау дағдыларын тәрбиелеу.

Құрал жабдықтар: жол белгілері, Жол қозғалысы ережелері бойынша плакаттар, қызыл, сары, жасыл түсті кружкалар, интерактивті тақта.

Іс-шара барысы:

1. Кіріспе (сынып жетекшісінің алғы сөзі).

Барлық бағдаршамдарды кенеттен сөндірді деп елестетіңіз. Ал қозғалысты реттейтін барлық инспекторлар бір жерде жоғалып кетті. Қандай салдары болуы мүмкін? (Мәселені талқылау). Балалар өз жорамалдарын айтады. **Мұғалім:** Балалар жол жүру ережелерін не үшін білу керек? (Балалар жауап береді, содан кейін мұғалім жауаптарын қорытады.)

Көшелер мен жолдарда әлі де адамдар қаза тапқан және қайтыс болған жол оқиғаларының саны азаймайды. Бастауыш сынып білім алушылары жиі зардап шегеді.

Оқиға себебі – жол қозғалысы ережелерін білмеуі немесе сақтамауы.

Қазір біз осы ережелерді жақсы білетіндігіңізді тексереміз.

Менім сұрақтарыма жауап беріңіздер. Жеке-жеке сұрамас үшін барлығына бір сұрақ, бәріміз толық жауап берейік: «Бұл Мен, бұл Мен, бұл Мен, барлығы менің достарым».

- Сіздерден тасымалдаушы вагонда қане кім бар?
Үлкенге орын беретін...
- Тығыз жерден жүретін?
Тек көшу қайда?
- Кім оны шынымен айтсын?
Трамвай тоқтайды ма?
- қызыл жарық екенін кім біледі
Қаража: ешқандай қозғалыс?
- Жарықтың жасыл екенін кім біледі
Қаражат: жол ашық,
Сары жарық - назар?
- Ал сіздердің араларыңыз қайда барса,
Тротуарларға жолды ұстау керек пе

2. 4 сынып білім алушыларының орындауында.

1 білім алушы: Жол қозғалысы ережелерінің тарихы Ежелгі Римнен бастау алады. Цезарь 50-ші жылдары біздің дәуірге дейін қалада бірнеше көшелерде бір жақты қозғалысты енгізді. Күннің шығуынан батқанға дейін шамамен екі сағат бұрын (жұмыс күнінің аяқталу уақыты) жеке арбалар мен дөңгелектердің жүруіне тыйым салынды.

Қаланың келушілері Римде жаяу немесе паланкинге (ұзын алтыны бар зембілдер), ал көлік қаланың шетінде тұру керек еді.

2 білім алушы: Жол қозғалысының қазіргі ережелерінің негізі Лондондағы 1868 жылдың 10 желтоқсаны салынған. Бұл күні Парламент алдында алаңда механикалық басқарылатын түрлі-түсті диск түріндегі бірінші теміржол семафоры пайда болды. Бұл семафорды тапқан Дж. Найт. Тәуліктің қараңғы уақытында қызыл және жасыл түспен сигнал беретін газ фонары қолданылды. Бағдаршамды ливр құлдары басқарып тұрды..

3 білім алушы: Көлік құралдарының саны өсе түсті, арбалардың орнына алғашқы автомобильдер келе бастады. Жол қозғалысын ұйымдастыру қажеттілігі айтарлықтай өсті. Жол қиылыстары бойынша қозғалысты қолмен реттеуге арналған алғашқы жезлдар 1908 жылы пайда болды.

Мұғалім: жол-көлік оқиғаларының барлық санынан жартысы жаяу жүргіншілердің қатысуымен жасалады. Бұл-жаяу жүргіншілер мен жүргізушілердің мәдениеттерінің төмендігін айғақтайтын қорқынышты көрсеткіш. Жаяу жүргіншілер жолдан өту үшін сәтсіз уақытты жек көреді.

Жаяу жүргіншілер жолында тұруға жартысы төрт секунд, ал бесінші секундта, жолдың қарама-қарсы жағында болуы үшін өз өмірлеріне қауіп төндіреді.

3 сынып білім алушыларының сөз сөйлеуі.

1 білім алушы: «Зебра» туралы. Жолақты жол сіздің қауіпсіздігіңізге қандай да бір дәрежеде кепілдік береді. Ғалымдар ұялы телефон арқылы сөйлесіп жатқан он жүргізушінің жетеуі жаяу жүргіншілерге жол берілмейтінін анықтады.

2 білім алушы: Ал Бельгияда, мысалы, жаяу жүргінші жолдың шетіне жақындағаннан, барлық көліктер тоқтайды.

Мұғалім: Бүгін біз Сізбен бірге жолда не істеп жатқанымызды түсінуге тырысамыз. Ең көп таралған көлік құралынан білім алушыларға қолжетімді велосипедті бастайық.

Бірінші: бұл ең қорғалмаған көлік құралы. Оның бүйірінің соққысынан қорғайтын есіктері жоқ, бампер жоқ, ол оң жақ соққысын өзіне алатын еді. Сондықтан кез келген соқтығысу немесе кедергіге өту кезінде велосипедші өте осал. Ал өзін сақтау керек, адам үшін қосвалқы бөлшектер әлі ойлап табылған жоқ.

Екіншіден, велосипедке ыңғайлы жерде жүру үшін арнайы жол аймағы болуы керек. Мұндай аймақтар өте аз болғандықтан, кез келген ықтимал қауіпті болдырмауға тырысыңыз.

Үшінші ереже: ешқашан жүріп келе жатқан және тұрған автокөлік арасында өтуге тырыспаңыз. Тоқтаңыз, автомобильді өткізіңіз. Бұл қорқақтық емес, бұл тек ақылдылық ғана. Қарапайым сақтау сезімі.

Енді ең бастысы: жүру бөлігіне бармауға тырысыңыз.

Қорытынды: бүгін біз өзімізді велосипедтің рөлінде қалай ұстау керектігін білдік. Жолдардағы бұл көлік құралын басқарудың басты ережелерін есте сақтадық және бастысы – өз өмірін ақталмаған тәуекелге ұшыратпаудың қажеті жоқ екенін түсіндік. Жолда абай болу-бұл қорқыныш емес, есептеу.

4. Тақырып бойынша Блиц-сұрақ. (3 сынып білім алушыларынан «Бағдаршам» командасы және 4 сынып білім алушылары «Зебра» командасы шақырылады). (Әрбір дұрыс жауап үшін команда қызыл, жасыл немесе сары түсті шеңбер алады)

1. Жаяу жүргіншілер бағдаршамының қандай сигналдарын білесіз?
2. Көшелер мен жолдардың жүру бөлігінде жаяу жүргіншілер жолы қалай белгіленеді?
3. Жаяу жүргіншілер қайда және қалай жүруге тиіс?
4. Қандай жерлерде жаяу жүргіншілерге көшені кесіп өтуге рұқсат етіледі?
5. Трамвай, троллейбус, автобус күтуде қайда тұру керек?

6. Қоғамдық көлікті пайдалануда қандай тәртіп ережелерін білесіз?
7. Трамвайдан, автобустан шыққан кезде көшені қалай өту керек?
8. Автобуска отырғызу және одан шығу тәртібі қандай? Көшелер мен жолдардың өту ережесі.

9. Көшеден, жолдан қалай дұрыс өту керек?

10. Көше, жол арқылы жүгіруге бола ма?

11. Неге жаяу жүргіншілерге көшенің көлік жүретін бөлігінен жүруге болмайды.

12. Жаяу жүргіншілер бағдаршамында қанша сигнал бар?

13. Жол белгілері қандай топтарға бөлінеді?

14. Жол белгілерін кім білуі керек?

15. Көшенің ортасына дейін жету үшін қандай жаққа қарау керек?

16. Билетсіз жолаушы?

17. Трамвайға жолы?

18. Автокөлік үшін алаң?

19. Рельссіз трамвай?

5. Жұмбақтар. («Бағдаршам» және «зебра» атты екі команда қатысады.).

(Әрбір дұрыс жауап үшін қызыл, жасыл, сары түсті кружка алатын болады.)

Үш көзді батыр,

Жолды аңдып жатыр (*Бағдаршам*).

Сымға асылып,

Жүр асығып.

Дыз дыз етіп жүрегі,

Сымнан ұстап жүреді.

Өзіңе адам мінеді

Ол не?, ал кім біледі? (*Троллейбус*).

Ашса кезек үш көзің,

Айтты деп ұқ үш сөзің:

«Токта!

Сақтан!

Жол ашық!»

Жүрме жолға таласып. (*Бағдаршам*).

Қатты жабыны бар жолдың жүру бөлігі. (Тас жол).

Көлікке мінуші (*жолаушы*).

Жаяу жүретін жолақ. (жаяу жол).

Ол тыйым салатын, рұқсат беретін, ақпараттық. (Белгісі).

Автобусты күтетін орын. (*Аялдама*).

Электрмен жұмыс істейтін көлік. (*Троллейбус, трамвай*).

Жедел жәрдем (103).

Көлікті уақытша қалдыратын орын. (Тұрақ).

Жолаушыларды тасымалдауға арналған көп орындық автомобиль.

(Автобус).

Жүргізушілер оны жасауды өте жақсы көреді. (Басып озу).

Үш көзді Бекет. (Бағдаршам).

Ең қатаң жол белгілері. (Тыйым салынған).

Жол бойындағы қатарлас жол. (Тротуар)

Бұл жол қозғалысы ережелерін сақтамайтындармен орын алады. (Жол көлік оқиғасы).

Жаяу жүргіншілер жолы . (Зебра).

Жаяу жүргіншілер үшін ең қауіпті орын. (Қиылыс).

Бағдаршамның сары жарығы. (Назар аударыңыз!).

Автокөліктің ризаналы бір бөлігі. (Доңғалақ).

Жол ережесін бұзушылар одан қорқады. (Инспектор).

Оған түскен жүргізуші кіреді. (Кювет).

6. Білім алушылардың сөз сөйлеуі (жол белгілері интерактивті тақта экранына слайдтық презентация түрінде шығарылады).

1 білім алушы: жол белгілері туралы: белгілер саны 1909 жылдан бастап жыл сайын өсті. Жол белгілерін есте сақтау оңай.

2 білім алушы: тыйым салатын-қызыл жиегі бар дөңгелек (отты біріктіру) ақ, ал кейбіреулері көгілдір фонмен.

3 білім алушы: ескерту – үшбұрышты, қызыл жиегі бар.

4 білім алушы: ұйғарушы, яғни қозғалыс бағытын, ең аз жылдамдықты және т. б. көрсететін-көгілдір дөңгелек.

5 білім алушы: ақпараттық – көрсеткіш белгілері – олар түрлі фон бар: көк, жасыл, ақ, сары. Тікбұрышты, шаршы, алты бұрышты.

6. Сынып сағатының қорытындысы шығарылады: «Бағдаршам» және «Зебра» командалары плакаттарда сынып сағатының тақырыбы бойынша коллаж жасайды, 5 минут ішінде презентация өткізеді.

1-3 сынып білім алушылары үшін кластан тыс сабақ.

Дайындаған: 1-3 сыныптар жетекшісі

Маулибергенова К.Б.

Ақмола облысы Бурабай ауданы

Қарабұлақ орта мектебі

«Дос Болайық!» тақырыбындағы сынып сағаты

Мақсаты: шағын жинақты мектепте, біріктірілген сыныптарда білім алушылардың өзара қарым-қатынасын қалыптастыру.

Міндеттер:

- құндылықтар (материалдық және рухани), достық, өзара көмек және өзара көмек туралы түсініктерді қалыптастыру;
- өзін-өзі тану дағдыларын дамытуға ықпал ету;
- тату, ұйымшыл ұжымның дамуына ықпал ету.

1-слайд

Күн сайын біз көптеген адамдармен қарым – қатынас жасаймыз – бұл біздің сыныптастарымыз, мұғалімдер, достарымыз және мектеп бойынша таныстар, бірақ қарым-қатынас пен достық-бұл әр түрлі кезең. Сондықтан біздің бүгінгі сабақ достыққа арналған және «Дос болайық!» деп аталады.!»

2-слайд

Құндылық дегеніміз не? Сіз бұл сөзді қалай түсінесіз, қандай заттар немесе құбылыстар осы сөзбен байланысты?

Біз «заттың құндылығы», «нәрсе құндылық болып табылады» деп айтамыз. Біріншіден, бұл құны. Мысалы, ақша бірліктерінде (рубль, доллар, маркалар және т.б.). Екіншіден, біреу үшін маңыздылығы. Мысалы, адам қағазды (жазбаны), арзан сақина сақтай алады және бұл заттарды өте қымбат санайды. Неліктен?

Балалардың жауаптары. Олар қымбат нәрсе туралы, өмірдің маңызды оқиғалары туралы еске алады.

Денсаулық, достық, махаббат құндылықтарға жата ма? Көптеген балалар «Иә» деп жауап берді.

Сонымен, **құндылық**-бұл қандай да бір объектінің, адам үшін құбылыстың мәнін білдіретін ұғым. Бұл мән оң немесе теріс болуы мүмкін.

3-слайд

Құндылықтар **материалдық** (пәндік) және **рухани** болады. «Материалдық құндылық» түсінігін қалай түсінесіз – *балалардың жауаптары.*

4-слайд

Адамның еңбегінің (тауарлардың, қызметтердің), табиғи байлықтың және т.б. заттардың материалдық құндылығы бар деген қорытынды жасауға болады және сіз үшін «рухани құндылық» деген не? - балалардың жауабы.

5-слайд

Рухани құндылықтар - бұл әртүрлі қызмет саласындағы адамдардың мінез-құлқының бағдары. Олар адамгершілік, танымдық, саяси, діни, эстетикалық болып бөлінеді. Әрқашанда қоғам құндылықтарының «пирамидасын» тұтастай алғанда, қандай да бір топ, индивидты құруға

болады. Бір адам үшін құндылық - еңбек, шығармашылық, екіншісі үшін - мереке; бір адам үшін - қызмет, екіншісі үшін-ойлау. Кейбір адамдар материалдық құндылықтарды, басқалары рухани құндылықтарды таңдайды.

Қиын, белгісіз жағдайларда адам оған үлкен маңызы бар құндылықты таңдайды. Өмір бойы құндылықтар алмасуы мүмкін: жаңасы пайда болады осының алдындағы «құлдырау».

6-слайд.

Бірақ кез келген адам үшін әрқашан маңызды құндылықтар бар. Бұл мәндер қандай, оқып шығыңыз.

7 слайд

Ал енді махаббат пен достық құндылықтарының бар-жоғын анықтайық.

8 слайд

Ежелгі грек философы Джамидің айтқаны:

Денсаулыққа қамқорлық, сирек қазына ретінде,

Молшылықта өмір сүр, бірақ бай болма,

Және бос уақытты бөліңіз

Сендерге сенімді және шынайы дос ...

Данагөй қандай құндылықтар айтады? – *балалардың жауаптары* (денсаулық, байлық пен достықтың құндылығы).

9 слайд

Василий Казанцевтің өлеңін тыңдаңыз:

Қолында бастысы – қабілеті

Сызбаңыз, кесіңіз, жазыңыз.

сурет салу, жабыстыру?

Жоқ, басты ерекшелігі

Осының бәрі - үй салу, үй салу.

Жоқ, мүмкін емес. Ең бастысы – күш

Әрбір бұлшықетте қуанышпен көрді.

Күшті? Жоқ. Бұл емес, олай емес.

Сөз дұрыс емес.

Ең бастысы - жұмыртқаны ұрлау мүмкіндігі.

Жоқ! Басқа біреуін шайқаңыз

Автор не айтқысы келді? – балалардың жауабы

Қалай ойлайсыз? Дос болу оңай ма? – *білім алушылардың жауабы*

10 слайд

Достар әрқашан сізбен бірге болу үшін, имандылықтың алтын ережесін орындау керек. Оны кім есіне алады? - *балалардың жауаптары.*

11 слайд

Продик б.э.д. V-ші ғасырда басқаша айтқан болатын:

Егер сіз достарды сүюді қаласаңыз, достарыңызға жақсылық жасау керек. Егер сіз өзіңізді кез-келген қаладан құрмет күткіңіз келсе, осы қалаға пайда әкеліңіз.

Бұл ой достармен мінез-құлықты ғана емес, жалпы мінез-құлықты да қозғайды. Әрбір адам оны жақсы көргісі келеді, бірақ оған қол жеткізу үшін барлық күш-жігер жұмсамайды. Әрбір адам өзінен кейін жақсы із, естеліктер қалдырғысы келеді, бірақ бұл үшін жақсы немесе пайдалы жұмысты жасауды қаламайды. Ойланыңыз! Кейінірек сіз туралы жақсы еске салу үшін не істей аласыз - досыңызға көмектесе аласыз ба, немесе сіздің орысша эссеңізді уақытында тапсыру немесе сіздің ақсақалдарыңызды тыңдау және құрметтеуге үйрену немесе сыныпты уақытында тазалауды үйрену ... Мектептің өмірі - және осы жағынан сіз сондай-ақ жарқын із қалдыру және көптеген жақсы және қызықты адамдармен достасуға болады.

12 слайд

Ал енді ойланайық, дос қандай болу керек?

ЕРТЕГІ

Түлкі мен тырна (ертегісі)

Түлкі мен тырна дос болыпты. Бірде түлкі тырнаны үйіне қонаққа шақырыпты.

- Маған қонаққа кел, қымбаттым! Мен дәмді тамақ пісіріп қоямын.

Тырна түлкінің үйіне қонаққа келеді. Түлкі ботқа пісіріп, жайпақ табаққа салып, тырнаның алдына қояды.

- Тамақ ал! Өзім пісіріп едім.

Тырна жайпақ табақты тұмсығымен шоқып-шоқып ештеңе жей алмайды. Түлкі болса, табақтағы ботқаны тілімен жалап-ақ тауысады.

Бәрін жеп болған түлкі:

- Айып етпе, бұдан өзге берер еш тамағым жоқ,- дейді.

- Осыған да рақмет. Енді сен маған қонаққа кел.

Келесі күні түлкі тырнаға қонаққа келеді. Тырна сорпа дайындап, оны мойны тар құмыраға құйып, дастарқанға қойыпты. Түлкі келгенде:

- Іш қымбаттым. Қысылма, - дейді.

Түлкі құмыраны ары айналып, бері айналып, сорпаны іше алмайды.

Құмыраға тұмсығы кірмей қояды. Ал тырна ұзын тұмсығымен шоқи береді. Сөйтіп бәрін де ішіп қояды да, түлкіге қарап:

Ренжіме, қымбаттым. Бұдан өзге берер тамағым жоқ,- деді.

- Бір аптаға тойып қайтқысы келген түлкі ренжіп, үйіне аш қайтыпты.....

Олардың қайсысы нағыз дос? – *балалардың жауаптары*

Ал достық пен адами қарым-қатынас тақырыбына мақал-мәтелдер мақал-мәтелдерді еске түсіріңіз. - *балалардың жауаптары.*

13 слайд

Мақал - мәтелдерге түсініктем

14 слайд

Дос кеше маған еске салды,

Маған қанша жақсылық жасады: қарындаш маған бір рет берді (Мен сол күні пеналды ұмытып кеткем), стенгазетте, әрқайсысында сәл емес,

Маған бейбітшілік пен келісімнің жолы. Ол маған көмектескен. Ол сүйкімді дос үшін өкінбеді –

Маған бір рет беріп, енді шотқа қойды. Маған, балалар, көп досым келмейді. Келіп соқпайды.

Бұл өлең не туралы? - **білім алушылардың** жауаптары (Достық риясыз болуы керек)

15 слайд

Ал бұл алыс қаланың N қыздың хаты: таңертең мен оянғым келмейді.

Мен оятқыштың қандай да бір жеккөрушілік қоңырауын естимін, бірақ түсінемін: көтерілу және мектепке бару керек. Бүгін тағы да солай болады: сәнді күртешелер, импорттық Пеналдар, дискілер алмасу. Біздің сыныпта американдық қарындаштары жоқ білім алушылар, олар жақсы оқымайтын білім алушыдай. Мектепте достарым жоқ, бұл тек ата-аналар маған қымбат қаламдар мен фирмалық заттарды сатып ала алмағандығында. Шынымен осылай жалғаса ма? Сіз бұл қызды аясыздар ма? Оның сыныптастары туралы не ойлайсыз? Оларға қандай құндылықтар жақын? Материалдық құндылықтар рухани құндылықтардан жоғары ма? Сіз қалай ойлайсыз, тағы бір түкке тұрғысыз нәрсе жақсы қарым-қатынасты ауыстыра ма? балалардың жауаптары.

16 слайд

Балалар, мен сіздерге денсаулық, көп қуаныш пен көңілді және көп сенімді достар тілеймін.

17слайд.

Мен сіздерден Достық ұғымы бойынша үйде жұмыс істеуді сұраймын.. «Достық ...». «Неліктен адамдар достыққа мұқтаж?» түсінігі бойынша жұмыс.

Батыс Қазақстан облысы
Бәйтерек ауданы
Өркен ЖОББМ
бастауыш сынып мұғалімі
Қасымова Мендігүл Ақылбекқызы

**«ЭКОЛОГИЯ ТАЗАЛЫҒЫ-ДЕНСАУЛЫҚ КЕПІЛІ»
(тәрбие сағаты)**

2+3 сынып

Тақырыбы: Экология тазалығы- денсаулық кепілі.

Мақсаты: Табиғатты қорғау, экологиялық тәрбие негіздерін қалыптастыру.

Білімділік: Қоршаған ортаның сапасы және ластануы туралы, сыртқы ортаның барлық факторларының бір-біріне байланыстылығы, оның ішінде бііз және табиғат байланыстылығын білуге үйрету;

Дамытушылық: Білім алушылардың сабаққа деген қызығушылығын, белсенділігін арттыру, өз бетімен жұмысқа дағдылануға, өзін-өзі тануға, тіл мәнерін, ой-өрісін дамытуға бейімдеу.

Тәрбиелік: Табиғатты қорғай алатын адамгершілігі мол, ізгілікті, мәдениетті ұрпақ тәрбиелеу.

Көрнекілігі: Табиғат туралы слайдтар, түрлі суреттер, мақал мәтелдер

Әдіс-тәсілдер: сұрақ-жауап, талдау, түсіндіру, топпен жұмыс.

Сабақ барысы:

Ұйымдастыру кезеңі: Шаттық шеңбері

1. Білім алушы: /Тақтада табиғат көріністері/

Армысың, алтын күн! (күнге қарап бас иеді)
Көгілдір көк аспан! (аспанға қолдарын жаяды)
Бармысың құстарым! (құстарға қол бұлғайды)
Қанатты достарым! (құсша қанат қағады)
Суларым таза ма? (оң қолын оң жаққа созады)
Талдарым аман ба? (сол қолын сол жаққа созады)
Бас ием тауларға (бастарын иеді)
Жамылған қарларға (қолдарын жоғары созады)
Жайқалған даланы (қолдарын жан-жанқа созады)
Табиғат ананы (алақандарын жоғары қаратып қолдарын алдына созады)
Көруге сағынып (қолдарын жүрек тұсына қояды)
Келген біз балаңыз. (бастарын иеді)

2. Кіріспе сөз:

Табиғат - қоғамның қорғаны. Алғашқы қауымнан қазіргі ғарыш дәуіріне дейін адам баласының өмір сүруге қажет барлық мұқтажын табиғат өз қазынасымен жомарттықпен өтеуде. Өміріне, экономикалық –географиялық жағдайына, тарихи дамуына қарай қазақ халқы табиғат қойнауында бірге өсіп, біте қайнасып келе жатыр.

Мұндай жақындық оларды табиғатың бауыры, жанашыры етіп жіберген. Халықтың табиғатты қадірлеп-қастерлеуге сезімін бүкіл өмір тағылымынан кездестіреміз.

3. Кластер:

- Балалар табиғат дегенде ойымызға не келеді?

/Табиғат -ол Өсімдік. Өсімдік -бұл жасыл желек, көк майса құрақ, қызыл-жасыл гүлдер. Өсімдік ашыққанда - тамақ, шөлдегенде - сусын, ыстықта - көлеңке сая, суықта- пана, ауырғанда -дәрі, ренжігенде - қуантатын табиғаттың сұлу көркі -гүл. Өсімдік таза ауа, еліміздің дәулеті -жасыл желек, орман./

2-топқа тапсырма (2+3 сынып): Балалар, экология тазалығының денсаулыққа әсері қандай?

3.Табиғат туралы өлең жолдары. /Табиғат туралы видеоролик ойнап тұрады/ Кезекті оқушылардың табиғат туралы тақпағына берейік:

Су деген тіршіліктің қаны емес пе,
Су деген табиғаттың жаны емес пе!
Су жоқ жерде өмір жоқ, ол, ақиқат,
Күміс су, кара жердің сәні емес пе!

Топырақтан өмір иісі шығады
Оны денең тиіп кетсе ұғады.
Еңбегінді есесіне беретін,
Жақсылық та топырақтан шығады.

Табиғат сенде бәрі ортақ,

Аспаның, күнің, айың да.
Тегінде жаның жомарт — ақ,
Ізгілік жатыр бойында.

Табиғат, қызығам сенің суретіңе,
Бас ием сенің құдіретіңе.
Тұрасың күллі әлемге нұр таратып,
Тұтқасы тіршіліктің күн бетінде.

4. Сиқырлы сандық.

- Балалар, мына сиқырлы сандықтың ішінде денсаулық пен тазалық туралы мақал-мәтелдер бар. Тақтаға кезек-кезек шығып, мақалды алып, мазмұнын ашасыңдар.

5.Сергіту сәті

Адам бойына батылдықтың қалыптасуына дене жаттығуларының да әсері бар екендігі еске түсіріліп, балалардың денесі сергітіледі және ойын ұйымдастырылады.

Шынығамыз жастай біз, (Орындарынан тұрады)
Жаттығуды бастаймыз. (Қоладарын бүйірлеріне қояды)
Бір,екі,үш (қолдарын алға, жоғары, жанына созады)
Бір,екі, үш (қолдарын алға, жоғары, жанына созады)
Бойға жинап күш. (Қолдарын ішке бүгеді)

6.Экологиялық жағдаяттар.

- Бүгінгі тақырып табиғатқа, Жер экологиясына, оның ішінде Қазақстан экологиясына яғни біздің өлкеміздің экологиясына арналғанын ұққан шығарсыңдар.

1-топ (2 сынып)

1-жағдаят. Арман бақ ішінде келе жатыр еді, терек бұтақтарын сындырып, жатқан балаларды көрді де, тұрып қалды...

Сұрақ:

1. Арман не істеді деп ойлайсыңдар?
2. Арман қандай бала?
3. Бұтақ сындырып жатқан балалар қандай екен?

2-топ (3 сынып)

2-жағдаят. Серік достарымен бірге ауыл сыртындағы бұлаққа келді.

Ол бұлақтың көзінің қалдық шөптер, босаған ыдыстар мен қоқыстардан бітеліп қалғанын көрді...

Сұрақ:

1. Серіктің әрекеті қанда болады деп ойлайсыңдар?
2. Серіктің бойынан қандай қасиеттерді көруге болады?
3. Бұлақтың көзінің бітеліп қалуына кімдер кінәлі деп ойлайсыңдар

7. Видеофильм.

- Балалар, қазір біз Қазақстанның әсем табиғаты туралы және оған тиіп жатқан зардаптар туралы видеофильм көреміз. (талдау жұмысын жүргізу)

- Келесі кезекті тапсырмаларға береміз. Мәтінді толықтыр.

8. Топтық жұмыс. Білім алушы білімін тиянақтау үшін.

- Жол үстін, жол жиегін тазалау, бұлақ көзін ашу, ағаш отырғызу сияқты кей істер қарапайым көрінгенмен ол өте игілікті іс. Өйткені [мұндай істердің шарапаты](#), жақсылығы, пайдасы тиеді. Ал отырғызылған ағаштар орманға айналып, көлеңкесі мен оның таза ауасымен бүкіл халық тыныс алады.

«ТЕРЕҢ БІЛІМ ТӘУЕЛСІЗДІГІМІЗДІҢ ІРЕГІ, АҚЫЛ – ОЙ АЗАТТЫҒЫМЫЗДЫҢ АЛДАСПАНЫ» (тәрбие сағаты)

-Табиғатқа өздерің қандай қамқорлық жасадыңдар? Әңгімелеп беріндер.

1 –топ (2 сынып): Табиғатқа тіл бітсе... айдарымен онда ол адамға қандай өтініштер айтуы мүмкін.

2-топ (3 сынып): Қазақстан қорықтарын қалай жақсартуға болады. Ойларыңды жазыңдар.

9. Қорытынды

Қорыта келгенде, адамның табиғатсыз тіршілік ете алмайтынына көз жеткіздік қой дейміз. Табиғатты сүйе білу үшін табиғат туралы мол білу керек. Ал мол білім-кітапта, әр пәнді жақсы оқуда. Қашанда табиғатқа қамқорлық керек. Оған қалай болса, солай қарайтын адамдар қайда да болса кездеседі. Мысалы: сөндірілмей тастал ған шырпы, темекі тұқымы жайқалып тұрған орман тоғайды құртып жіберуі мүмкін. Ал бір, ағаштың өсуіне қаншама көп жылдар керек екендігін біз білеміз. Мұндай жағымсыз қылықтардан өзімізді аулақ ұстайық, табиғатты аялайық! Табиғатты сүйе білмеген, туған жерін, елінде сүйе алмайды.

7 + 8 сынып

Тәрбие сағатының тақырыбы: «Терең білім тәуелсіздігіміздің тірегі, ақыл – ой азаттығымыздың алдаспаны»

Сыныбы: 7 және 8 сынып

Тәрбие сағатының мақсаты: Рухани жаңғыру мақсатында мектебімізде оздырылып жатқан жобалар туралы білімдерін шыңдау, логикалық ойлау қабілеттерін дамыту, Елбасының жастарға сенімі оларды ең қалдымен білімдері арқылы көрінетіндігіне көз жеткізу. Танымдық белсенділікті арттырып, өз пікірлерінді тұжырымдап айтуға, еркін сөйлеуге, өзіне сенімді болуға үйрену.

Сабақтың көрнекілігі: Елбасы сөздері, Тоғыз санына қатысты мәліметтер

Пәнаралық байланыс: қазақ әдебиеті, музыка, математика, тарих

Сабақтың барысы:

I. Ұйымдастыру бөлімі

«Амандасу» тренингі:

«Күн» бейнеленсе, жақсы ықыласпен тілек айтамыз.

«Жүрек» бейнеленсе, бір-бірімізбен құшақтасамыз.

«Қол» бейнеленсе, қолымызды қысып амандасамыз.

«Күлкі» бейнеленсе, бір-бірімізге күлімдей қараймыз.

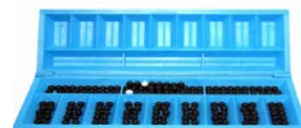
Білім алушылар біздің сынып Білім алушыларының санына қатысты қандай мәлімет білесіздер?

- Тоғызқұмалақ ойыны.

- Жер көлемі бойынша IX орында тұрмыз.

- Биылғы жыл 2019 жылдың соңғы цифрі.

Тоғызқұмалақ ойыны – әлемдік мәдениетінің озық үлгілерімен бой теңестіре алатын зияткерлік

(интеллектуалдық) ойын, логикалық ойлау өнері. Пайда болу мерзімі 4000 жыл шамасында. Ата – бабаларымыз зердегерлік және зияткерлік даму құралы ретінде қолданған. Республикалық деңгейде – Қазақстан Республикасы, Қырғыз, Моңғолия, Ресейде, Алтай мен Қаратай – Шеркессия елдерінде ойналады. Қытай және Еуропа елдерінде ойынды ақпараттық жағынан насихаттап отырған жанашырлары бар. Американың Нью – Йорк қаласындағы Аляска университеті Тоғызқұмалақ ойынын зерттеумен айналысып отыр. 1998 жылдан бастап Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың жүлдесі үшін халықаралық жарыстар ұйымдастырылып келеді.

Жер көлемі бойынша ІХ орын. ҚР жер көлемі 2,7 млн шаршы шақырым. Жердің ауданы жағынан дүние жүзіндегі ең ірі мемлекеттердің қатарына жатады. Бұл көрсеткіш бойынша Ресей, Канада, Қытай, АҚШ, Бразилия, Австралия, Үндістан және Аргентинадан кейін 9-шы орында тұр.

- **Биылғы жыл 2019 жылдың соңғы цифрі.** Жана жыл біз үшін ерекше жыл, өйткені Елбасымыз Н.Ә.Назарбаев бәсекеге қабілетті және кәсіби шеберлігі жоғары жастарды көргісі келеді. Жастар саясаты бойынша жастар 14 – 29 жас аралығын қамтиды.

Ендеше бүгінгі «Терең білім тәуелсіздігіміздің тірегі, ақыл – ой азаттығымыздың алдаспаны» атты тәрбие сағатымызды бастауға рұқсат етіңіздер. Тәрбие сағатымыздың тақырыбы Елбасымыздың жастарға айтқан өнегелі 1000 сөзінен алынған. Бүгінгі тәрбие сағатымыздың ерекшелігі Жастар жылына орай мектебіміздің жанашыры, жігерлі де жалынды жастарымыздың қатысуымен ерекшеленіп отыр. Қонақтарымызбен танысып өтсек.

1. Абдиева Асемай – математика пәнінің мұғалімі
2. Ахметкалиева Шынар – химия пәнінің мұғалімі
3. Төлегенова Сымбат – дефектолог
4. Хадесова Эльмира – зертханашы
5. Шайдуллиев Жанболат – дене тәрбиесі пәнінің мұғалімі
6. Илян Чингиз – АӘД пәнінің мұғалімі
7. Нугманова Айза – технология пәнінің мұғалімі
8. Темрешова Лаура – әлеуметтік педагог
9. Мустафина Айкерім – информатика пәнінің мұғалімі

Оқушыларға Елбасының жастарға арнаған 1000 сөзі бойынша жеребе суыртады. Таңдаған жеребелерінің артында бейнеленген суреттер бойынша топқа бөлінеді. Ал шақырылған қонақтарымыз суреттер бойынша жеребе суырып сол топтарға қосылады.

Білім алушылар:

Алға тартқан
озады, кейін
кеткен тозады.

Бұл заман білекке
сенетін емес, білімге
сенетін заман.

Инемен құдық қазғандай,
қиын да күрделі, орасан
қажыр – қайрат пен ерік –
жігерді талап ететін білімсіз
өмір тұл.

Шақырылған қонақтар жеребесі: қай сурет түссе сол топқа қосылады.

Әділқазы мүшелерімен таныс болайық:

- ДТІЖО - Аманағали Асыл Өмірзаққызы
- Кәсіподақ төрайымы - Маштакова Жұмағаным Зинетовна
- Тәлімгер – Хамидоллина Арай

II. Негізгі бөлім.

- Таныстыру
- Басқатырғыш
- «Қазақтың дәстүрлі 100 күй» жобасы бойынша тапсырмалар
- 100 кітап жобасы
- Күй жобасы
- Шәмші әндері (жалғасын және атауын тап)

Таныстыруда әр топ өздеріне берілген суреттер бойынша 1 минут ішінде бірнеше сөйлем құрастыруы керек. Мысалы, «Алтын Адам» тобындағылар Есік қорғанынан табылған. Сақ жауынгері.....

Әр сөйлемге 1 ұпайдан.

- **Басқатырғыш** бөлімінде тек қана бір сіріңкені қозғап дұрыс шешімін табу керек.

Қай топ бірінші тапса, сол топқа 10 ұпай қосылады.

$$34 + 89 = 400$$

- **«Қазақтың дәстүрлі 100 күй» жобасы бойынша Кімнің қандай күйі? Үш күй орындалады.**

- Тәттімбет Қазанхапұлының «Сарыжайлау» күйі
- Дина Нұрпейісованың «Әсем қоңыр»
- Құрманғазы Сағырбайұлының «Кішкентай»
- Әр күйге 10 ұпайдан.

«100 кітап жобасы» бойынша сұрақтар?

- Осы жобаның басты принципі?
- Жоба аясында неше кітап оқыдың және қызықты оқиғаларымен бөліссеңіздер?
- Білім алушылардың кітап оқуға қызығушылықтары қандай?
- Кітапханашымен байланыс қалай болу керек деп ойлайсыздар?
- Жобаның тиімді жақтары туралы не айтасыздар?
- Қандай кітап оқуға кеңес бересіздер?

ӨТІНІШ! Оқыған кітаптарыңыздың қызықты жерлерінен әр топ көрініс қою арқылы жеткізсе?

Ойларымен бөліскені үшін әр сұраққа 10 ұпайдан.

- **Шәмші әндері (жалғастыру және атын табу керек)**

- Әлемнің жарығын,

Сыйладың сен маған... **«Ана туралы жыр»**

- Жамалың жас көктемнің жамалындай,

Жүрегің махаббаттың камалындай **«Тамды ару»**

- Арманым саған ауған

Самал соқса жағалаудан **«Ақ ерке – Ақ Жайық»**

Хор: Ақжайығым, Ақжайық өлкем.

Кері байланыс: «Көгершіндер» арқылы тәрбие сағаты туралы хат жазып көгершіндерден беріп жібереді.

Қорытынды бөлім. Адам баласы тек білім арқылы дүниені таниды, табиғаттың құпия сырларын ашады, ғылымды дамытады, техниканы өрістетеді, қоғамды ілгері бастырады. Білім арқылы өткен тарихын таниды, одан тағылым алады, болашағын болжап, келешегін белгілейді «Ақыл жастан, асыл тастан» деген сөзді халқымыз жас толқынның болашағынан үміт күткендіктен айтқан болар. Сондықтан ел алдындағы, аға ұрпақ алдындағы жауапкершілікті ұмытпайық. Қоғам талабына сай өз тілінсүйетін, көп тілде еркін сөйлей білетін білімді, өнерлі, ақыл – парасаты мол азамат болайық дей келе тәрбие сағатымызды аяқтаймыз. Көріскенше, сау болыңыздар!

*Ақтөбе облысы Темір ауданы
Құмсай негізгі орта мектебінің
бастауыш сынып мұғалімі
Нагиманова Жанна Мендиболатовна*

Тақырыбы: «Білімпаздар сайысы».

Мақсаты:

1. Білім алушыларға сұрақтарға тез, дұрыс жауап беруді меңгерту, сөзжұмбақтарды шешу арқылы оқушылардың білімдерін шыңдап, ой-өрісін кеңейту

2. Білім алушылардың логикалық ойлау қабілеттерін, ауызша, жазбаша сөздік қорларын дамыту.

3. Топпен жұмыс істей отырып, өзгенің пікірін құрметтеуге, ұйымшылдыққа баулу.

Көрнекілігі: тақырып, нақыл сөздер, шарлар, жұмбақтар, өлең жолдары, үзінділер, т.б.

Бағыты: Зияткерлік тәрбие

Барысы:

- Армысыздар құрметті ұстаздар мен білім алушылар.

Адамзат тарихында қай кезеңде болмасын ғұламалар ғылым мен білім мәселелеріне ерекше көңіл бөлген. Қазіргі ғаламдық заманда 50 елдің қатарына қосылу үшін білімнің аса қажет екенін Елбасы Н.Назарбаевта жолдауларында баса көрсетті.

Ия, Қазақстан Республикасы өркениетті ел болу үшін ең бастысы-білім. Білімді болу жүйелі түрде үйренудің, оқығанды, зердеге тоқудың нәтижесі.

- Ендеше бүгінгі сайысымыздың ұраны:

Білекті бірді жығады,

Білімді мыңды жығады.

- Олай болса **«Білімпаздар сайысы»** атты ашық тәрбие сағатына қош келдіңіздер!

Шын жүйрік шабысынан табылады.

Нақты білім, терең ой сыналады.

Баға берер әділқазы ортамызда

Сіздерге құрметпенен қол соғылады, - дей отыра әділқазылар мүшесімен таныстырып кетейік.

1. Оқу ісі жөніндегі директорының орынбасары Уразова Райсул Хвайдуллаевна

2. Тәрбие ісі жөніндегі директорының орынбасары Мукаш Айгуль Сейлбековна

Өнердің нәр береді шапағаты,

Әркімнің өнерге бар махаббаты.

Талпынып сайыскерлер шықты қане,

Көрермен қошеметпен қол соғады.

Ендеше бүгінгі сайысымыздың топ мүшелерімен танысайық.

I. «Зейінділер» тобы

1. Құлбатыров Мәди Коляұлы

2. Аманкелді Елқонды Мейрамбекұлы

3. Беркинғалиева Элиза Азаматовна

4. Сайлауов Нұрбақыт Нұрханұлы

II. «Зерделілер» тобы

1. Ғалым Еркеназ Думанқызы

2. Қарағұлов Азамат Жандосұлы

3. Сабитов Алихан Еділханұлы

4. Серік Дастан Досжанұлы

Сайыстың жоспары:

1. *«Мыңның жүзін білгенше, бірдің атын біл!»* (Әр топ өздерін таныстыру).

2. *«Сөз тапқанға қолқа жоқ»* (Берілген әріптен басталатын сөз құрау).

3. *«Ойлан, тап»* (Берілген үзіндіні оқып, шығарманың атын және авторын табу).

4. *«Санамақ жұмбақ»* (Берілген санамақ жұмбақтарды шешу).

5. *«Тапқыр аудармашы»* (3 тілге аударып мақал - мәтелді толықтыру).

6. *«Айшықты сөздер»* (Слайдпен көрсетіп, оқытып, жауабын тыңдау).

7. *«Ертегі есеп»* (ертегі бойынша есептер шығару).

8. Қорытынды.

1-бөлім. «Мыңның жүзін білгенше, бірдің атын біл» бөлімі бойынша алдарыңызда

«Зейінділер», «Зерделілер»

1.Әр топтың қарсы топқа сәлемі: (Зейінділер)

Бастары компьютердей,

Бойлары бәрі бірдей

Жастықты бірге өткізген

Құрбыларға өмірдей – Сәлем!

Әділ қазылар алқасына сәлем:

Әділ қазы, ақ қазыға бір сәлем,

Әділдікке бас иеді күллі әлем.

Жүйрік озар сайыстарда неше бір

Сарапқа сап әділдікпен шеше біл!

Ұраны: Тартысайық сайыста күш жігермен
Айырылысайық қимас бір дос көңілмен.

2. Әр топтың қарсы топқа сәлемі: (Зерделілер)

Құны бір құрдас
Жаны бір жан дос,
Тілегі бір жүрегі бір
Бірге өскен жолдас,
Сендерге де бір Сәлем!

Әділ қазылар алқасына сәлем:

Достықпенен бірлікті етіп тұлға,
Жеңіске жеткен едік талай сында
Қара қырды қақ жарып, әділ қазым
Еңбегін біздің топтың әділ сына!

Ұраны: Білімді қару етіп, серік етіп,
Болашақтың есігін біз ашамыз!

2 - бөлім «Сөз тапқанға қолқа жоқ»

Бұл бөлімде балалардың алдына әріптер беріледі. Солардың ішінен бір әріпті тандап алып, сол әріптен келетін сөздер құрау керек. Қай топ көп құраса, сол топ жеңіске жетеді.

Әділ қазылардан осы бөлімнің бағасын беруін сұраймыз.

3-бөлім «Ойлан, тап»

Бұл бөлімде ұлы ақын-жазушыларымыздың шығармаларынан үзінділер беріледі. Әр топқа 2 шығармадан үзінді (өлең, әңгіме) беріледі. Үзіндіні оқып, шығарманың атын және авторын табу.

(Әр топқа тапсырманы беремін, дайындалуға уақыт беріледі)

I. «Зейінділер» тобы.

1. Уа, дариға, алтын бесік туған жер,
Қадірінді келсем білмей, кеше гөр!
Жаза алмас ем топырағыңды теіренбей,
Ақын болмай, тасың болсам мен егер.

(«Туған жер» өлеңі. Қасым Аманжолов)

2. – Апа, ана биік үйлер мен асфальттың арасындағы әдемі нәрселер қайдан келген? – деп сұрайды шешесінен.

(«Адам қорыған көл». Нұрдәулет Ақышев)

II. «Зерделілер» тобы.

1. Оншама ол жүк артық ауыр емес,
Құр сырттан пәлен деу де тәуір емес.
Жүк бірақ әлі күнге орнында тұр,
Бірыңғай тартпаған соң бәрі тегіс.

(«Аққу, Шортан һәм Шаян». Ахмет Байтұрсынұлы)

2. – Өңің бұзылып, сұрланып кетіпсің ғой, түсіңнен шошып ұйықтамадың ба? – деп тиісті Қараағаш.

(«Ормандағы оқиға». Қайнекей Жармағамбетов)

Әділ қазылардан осы бөлімнің бағасын беруін сұраймыз.

4 - бөлім «Санамақ жұмбақ»

Қымбатты балалар, мен сендерге әр түрлі санамақ айтайын.

Сендер мұқият тыңдаңдар.

Кел, санайық, санайық, санайық та табайық

Жаңа ойынды көрейік, ойын аты санамақ

Санап талдап берейік, әрбір атты даралап.

Ал, санайық, санайық, ретіменен әдепкі

Құралдарды табайық, құрылысқа қажетгі.

I. «Зейінділер»тобы:

- Балта, балға, бұрғы, егеу, күрек, сүргі, қашау, зембіл, ара, қайла, қалақ, қайрақ қанша болды бәрі?

Жауабы:12 болды.

II. «Зерделілер» тобы:

Ойын шартын жаңалап, тағы ойнайық санамақ

Енді аң мен құстарды, түгендейік саралап.

-Бүркіт, елік, үкі, қарға, құлан, түлкі, барыс, бұғы, торғай, шымшық, бұлбұл, арқар қанша болды бәрі?

Жауабы:12 болды.

I. «Зейінділер»тобы:

- Ал, санайық, санайық мақсат мынау ондағы

Ағаштарды табайық, көпшілікке белгілі.

- Қарағай, қайың, шырша, үйеңкі, емен, арша, самырсын, терек, алма ағаш, долана, жиде, қарағаш, шие. Қанша болды бәрі?

Жауабы:13 болды.

II. «Зерделілер» тобы:

Ал, санайық, санайық, сыныптағы қыздарды

Әдемі, Асель, Айша, Алина, Айым, Айнұр, Жансая, Әлия, Сая, Динара, Мадина, Замира, Гулжанат. Қанша болды бәрі?

Жауабы:13 болды.

Әділ қазылардан осы бөлімнің бағасын беруін сұраймыз.

5- бөлім «Тапқыр аудармашы»

Бұл бөлімде көп нүктенің орнындағы түсіп қалған санды 3 тілге аударып мақал – мәтелді толықтыр.

I. «Зейінділер»тобы:

- Жеті жұрттың тілін біл

..... түрлі білім біл (Жеті - семь - seven)

- Білекті жығар,

Білімді мыңды жығар (бір - один - one)

- Ер кезегі дейін (үш - три - three)

..... түгел болса төбедегі келеді,

- Алтау ала болса ауыздағы кетеді (төрт - четыре - four)

II. «Зерделілер» тобы:

- Жігіттің сөйлені - өлгені (екі - два - two)

- Білгенің бір

Білмегенің тоқсан тоғыз (тоғыз - девять - nine)

- саусақ бірдей емес (бес - пять - five)
- Алдына бір қарасаң – артыңа қара (он - десять - ten)

Әділ қазылардан осы бөлімнің бағасын беруін сұраймыз.

Білген сайын келеді біле бергім,

Біле беру емес пе тілегі елдің.

Белден ассаң, алдыңда бел көрінсе,

Қызыққаннан келмей ме жүре бергің.

Сондықтан да келеді біле бергім

Білімдіні сүйерін білім елдің,- дей отырып, 6-бөлімді бастаймыз.

6-бөлім. «Айшықты сөздер»

Бұл бөлімде бірнеше тұрақты сөз тіркестері беріледі. Әр топқа 4 сөз тіркесі беріледі. Ойланып, мағынасын айтуларың керек. (Слайдпен көрсетіп, оқытып, жауабын тыңдау)

I. «Зейінділер» тобы.

1. Төбесі көкке жетті (қуанды)
2. Ине шаншар жер жоқ (бос жер жоқ)
3. Қой аузынан шөп алмас (жуас)
4. Қабағынан қар жауды (ашуланды)

II. «Зерделілер» тобы.

1. Бетінен оты шықты (ұялу)
2. Ит өлген жер (алыс)
3. Төбе шашы тік тұрды (қорықты)
4. Көзді ашып-жұмғанша (тез, лезде)

Әділ қазылардан осы бөлімнің бағасын беруін сұраймыз.

7 - бөлім. «Ертегі есеп» бөліміне де келіп жеттік. Бұл бөлімде ертегі оқылады. Сол ертегінің ішінде кездесетін сандарды санап отырып жауабын табамыз.

I.«Зейінділер» тобының ертегісі

- Балалар, біз қасқыр мен түлкі туралы көптеген ертегілер білеміз.

Енді мына ертегіні тыңдаңдар. Бір күні қасқыр мен түлкі бір себет балықты бөліп жемекші болыпты. Сонда қасқыр: «Түлкі, сен маған қарағанда есепті жақсы шығарасың ғой, балықтарды сен бөлші», - депті. Сонда қу түлкі қасқырдың аңқаулығын, есеп шығара алмайтындығын пайдаланып, былай бөліпті.

- Біреуі саған, екеуі маған, екеуі саған, екеуі маған, екеуі саған, үшеуі маған, біреуі саған, екеуі маған, біреуі саған, біреуі маған. Қасқырға – 7 балық. Түлкіге – 10 балық

2 «Зерделілер» тобының ертегісі

Бір күні қасқыр мен түлкі Төле би ауданының Жаңажол ауылында кездесіп қалыпты. Сонда түлкі айласын асыру үшін: «Қасқыр, екеуіміз бірігіп алма терейік те, үйге алып қайтайық», - дейді. Сонда аңқау қасқыр демалмай 10 кг алма тереді. Ал, қу түлкі әр бұтаның түбінде демалып, ұйықтап, одан

7 кг алма кем тереді. Қу түлкі мен қасқыр барлығы неше кг алма тереді. Жауабы: барлығы 13 кг алма

Әділ қазылардан осы бөлімнің бағасын беруін сұраймыз.

Қорытынды.

Білімнің қырларын жүйелеп,
Ғылымның сырын біз ұғайық,
«Зейінділер, зерделілер» атанып,
Жеңістің шыңына шығайық.

Әділқазылардан соңғы қорытынды бағаны сұраймыз.

Жүргізуші:

Бүгінгі «*Білімпаздар сайысы*» атты ашық тәрбие сағатымыз да өз мәресіне жетті.

Білім - толқын, жатқандай асып - тасып,

Біреу - мығым, біреулер шалыс басып.

Жеңсең де, жеңілсең де қалма жасып, - деп бүгінгі сайысымызды аяқтаймыз.

Қатысқандарыңызға рахмет, Сау болыңыздар.

КӘСІБИ БАҒДАР БЕРУ МАҚСАТЫНДА МАМАНДЫҚ ТАҢДАУҒА ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ КӨМЕК

Мәди Әлімбаев

Біргыз ауданы, Ақши ауылы

М.Төлегенов атындағы орта

мектебінің психологі

Дебат- пікір сайыс. 9-10-11- класс.

Тренингтің тақырыбы: «Маған ұнайтын мамандық» Дөңгелек үстел.

Ортақ мақсаты: Білім алушылар мен ата-аналарға білім алушының мамандыққа бейімделу мен қабілеттілігін ертерек анықтау керек екенін көрсету.

Ата-аналарға жеткіншектердің болашақ мамандықты өз бетімен таңдауға мүмкіншілік беруін түсіндіру.

Білімділік: білім алушыларға болашақ мамандық және оқу бағдарын таңдауда көмектесу, мамандық әлемі және оның ерекшеліктері туралы дүниетанымын кеңейту;

Дамытушылық: білім алушылардың өмір туралы, мамандықтар туралы көзқарасын дамыту, алдағы уақытта мамандық таңдауда дұрыс жолда болуына себепкер болу, таңдаған мамандығының өз бейімділігі мен қабілетіне сәйкес келуін нақтылау, өз - өзін танудың жалпы эзірлігін қалыптастыру;

Тәрбиелік: мамандық таңдау мәселесін белсенді арттыру, мамандық әлемі туралы ақпарат алу арқылы және өзін тану шекарасын кеңейту арқылы мамандық бағытын таңдауда жауапты шешім қалыптастыру

Қатысушылар:9-11- класс оқушылары және ата-аналары, класс жетекшілері, бірлестік жетекшісі, тәрбие ісі меңгерушісі, мектеп психологы т.б.

Ресурстар:

Презентация, слайд, насихаттық плакаттар, плакат А₃, маркер, анкеталық сұрақтар,

ЖОСПАР

Пікірсайысымыз 6 кезеңнен тұрады

1. Ойланайық, пікірлесейік. Оқушылардың пікірі: «Мен таңдаған мамандық», «Қазіргі заманның әрі тапшы, әрі табысты мамандықтары»

2. Ата-аналарға анкеталық сұрақ:

3. ҰБТ- дағы пәнге байланысты мамандықтар туралы айту

4. Үйге тапсырма. «Менің жанұямның мамандығы» атты эссе жазу.

5. Кофе- брэйк.

I. Жаңа сабақ. Психолог: Қайырлы күн, құрметті еліміздің жарқын болашақтары! Сәлеметсіздер ме! Отырыңыздар! Біздің бүгінгі ашық тәрбие сағатымыздың тақырыбы – «Мамандық – өмір таңдауы», ол пікірсайыс түрінде өтеді. Алдымен мынадай тренинг ұйымдастырып жіберейік. Әр оқушы орнынан тұрып өз тілектерін айтады, яғни осы оқушылардың айтылған жақсы тілектері сыныбымызға, сыныбымызға қатысып отырған адамдарға жақсы көңілмен таралады деп білеміз.

Кім болам?

Ақын болсам, тіл керек.

Шешен болсам, шеберлік керек.

Ғалым болсам, ой керек,

Маман болсам, білік керек.

Палуан болсам, білек керек,

Бәріне негіз болар білім керек.

Топпен жұмыс: плакатқа салып, қорғау. **Постер әдісі**

1 - топ. Мен таңдайтын мамандық. Айшолпан, Ақерке, Мейіржан, Жансен.

2 - топ. Қай мамандық түрі осы заман талабына сай. Арайлым, Еркежан, Қалижан, Ислам.

Мұғалім: Қайырлы күн, құрметті еліміздің жарқын болашақтары! Сәлеметсіздер ме! Отырыңыздар! Біздің бүгінгі ашық тәрбие сағатымыздың тақырыбы – «Мамандық – өмір таңдауы», ол пікірсайыс түрінде өтеді. Алдымен мынадай тренинг ұйымдастырып жіберейік. Әр білім алушы орнынан тұрып өз тілектерін айтады, яғни осы білім алушылардың айтылған жақсы тілектері сыныбымызға, сыныбымызға қатысып отырған адамдарға жақсы көңілмен таралады деп білеміз. Әлемде 40 мыңға жуық әр түрлі мамандықтар бар. Статисттердің зерттеуі бойынша жыл сайын 25 млн. адам өзінің жұмыс орнын ауыстырып, оның 12% - ы қайтадан өз орнына қайтып оралады екен. Бұдан мамандықты таңдауда әр маман қателесіпті деуге бола ма? «Мамандық - дегеніміз не?» Қоғамға, адамдарға пайдасын тигізетін мамандықтарды қалай таңдауға болады? Осы және тағы басқа мәселелер туралы бүгін ой бөлісеміз. Мамандық - қарапайым өмір сүру көзі болып табылатын және қандайда бір дайындықты, жауапкершілікті талап ететін еңбек қызметінің маңызды бөлігі.

2. Пікірталас

Топпен жұмыс: плакатқа салып, қорғау.

1 - топ. Мен таңдайтын мамандық.

2 - топ. Қай мамандық түрі осы заман талабына сай.

1. Пікірталас

«Адам тек адамдар арасында ғана адам бола алады». «Адам болу – ең қиын мамандық».

<p>1 топ Аргумент Айшолпан «Мамандықтың жаманы жоқ, бірақ мұның кез келгеніне икемділік қажет. Бұл – жай күнелту, тамақ асыраудың жолы емес, үлкен өнерді, зор шеберлікті қажет ететін нәрсе. Кімде кім өзіне біткен ыңғайына қарай өз жолымен қызмет етсе, өз басына да, әлеуметке де үлкен пайда келтірмек. Өз орнында істеген адамның жұмысы да өнімді, берекелі болмақ, әр өнер, әр қызмет мемлекетке, әлеуметке қажет».</p>	<p>II топ Аргумент Арайлым: Ісім оңсын десеніз, Сол істің маманы болыңыз. Даңқым шықсын десеніз, Көпшіліктің адамы болыңыз. Әл - Фараби</p>
<p>Резолюция: Мен таңдайтын мамандық</p>	<p>Резолюция: Қай мамандық түрі осы заман талабына сай</p>
<p>Факт. <u>6.Топ басшы-Айшолпан</u> Жаңа ақпарат Мамандық - қарапайым өмір сүру көзі болып табылатын және қандай да бір дайындықты, жауапкершілікті талап ететін еңбек қызметінің маңызды бөлігі. Мамандық таңдау жасөспірім шақтағы ең маңызды шешімдердің бірі. Үлкен өмірге енді ғана аяқ басқан жас ұланның алдында мыңдаған мамандықтан өзіне лайықты біреуін таңдау міндеті тұрады. Мамандықтың жаманы жоқ, бірақ мұның кез - келгеніне икемділік қажет, бұл жай күнелту, тамақ асыраудың жолы ғана емес, үлкен өнерді, зор шеберлікті қажет ететін нәрсе. Кейбір жастар мамандық таңдау ережесін білмегендіктен өзі қызықпайтын мамандықты таңдайды. Осыдан өз мамандығына қанағаттанбаушылық, реніш сезімдері болып, тіпті алдарына жоспар да құрғысы келмейді. Әрбір адам өзін - өзі дамыта алу үшін білім</p>	<p>Факт <u>7.Топ басшыАрайлым</u> Мамандық таңдау - өте жауапкершілікті және маңызды іс. Қазіргі таңда екiнiң бiрi экономика немесе заң мамандығы бойынша бiлiм алып оқуға тырысады. Ал, елiмiзге ауадай қажет техника, физика, химия, тау-кен iсi, инженер, металлург және құрылысшы тағы басқа салаларға көңiл аз бөлiнедi. Нелiктен республикамызда техника саласы бойынша мамандық иелерi аз? Бәрiнiң қаржы мен есеп шотты айналшықтап кетуiнiң себебi қандай? Өйткенi, бүгiнгi таңда жастар жалақысы көп, тамыр-танысы бар жердi таңдайды. Екiншiден, күн астында қара жұмысқа салынып қиналмай-ақ, бiрден жарық кабинетте жұмсақ орындықта отырғанды жөн көредi. Ал, егер техника саласына баратын болса көбiне өндiрiс жағына араласып еңбек ету керек екендiгiн бiлемiз. Яғни, ол белгiлi бiр зауытта</p>

алып, сол біліміне сай мамандыққа машықтану керек.

Ақерке.1- білім алушы: мамандық таңдау – белгілі бір еңгейде моральдық мәселе. Сондықтан әркім өзінің көңіл қалауына ерік беруі керек. Алайда мамандықтың түрі көбейген сайын оны таңдау да қиынға соғатыны тағы бар. Өз ісінің бүге-шігесін толық меңгерген кәсіби маман болу үшін икем қабілет және мінез қажет.

Жансен 2-білім алушы: сондай-ақ енді-енді өзін тұлға ретінде сезіне бастаған адамға қоғамның өз заманына сай ұсынатын қызметтері бар. Міне, адамның мамандыққа, мамандықтың адамға сай болуы, қоғамның сұранысы, тұлғаның қабілеті, осы үш фактор мамандық таңдауда бірін-бірі толықтырады.

Мейіржан, 3-білім алушы: Адамдар мамандықты жүрегінің қалауы бойынша таңдауы керек, өйткені әрбір адамның болашағы таңдаған мамандығына тікелей байланысты. Өз ісін жақсы көріп, үлкен жауапкершілікпен атқарғанда ғана бақытты болады. Ал жүрегі қаламаған мамандық иелері көп қиындықтарға кездеседі.

немесе даладағы электр желілерінде жұмыс жасайтындығы белгілі. Ал, қазіргі заманда кімнің ауыр іс жасап артық қиналғысы келеді? Көбісі қызметі оңай, бірақ еңбекақысы көп қызмет орынды іздестіреді. Дегенмен, елімізде жыл сайын техника мамандықтарының тапшылығы сезіліп, осы салаға жас мамандарды тарту үшін түрлі шаралар қолданып келе жатыр. Мысалы, биыл оқу жылында жоғары білімді мамандарды даярлау үшін бөлінген гранттың көбісі техника мамандығы бойынша келіп отыр деп хабарлайды

Ислам 1-білім алушы: мамандық таңдау – жасөспірім жастағы ең маңызды шешімдерінің бірі. Үлкен өмірге енді ғана аяқ басқан жас ұланның алдында мыңдаған мамандықтан өзіне лайықты біреуін таңдау міндеті тұрады. Мамандық таңдауда білім алушылар белгілі жазушы, ғалым Жүсіпбек Аймауытовтың «Жан жүйесі және өнер таңдау» еңбегінен де жақсы ақыл кеңестер алуға болады.

Еркежан 2-білім алушы:

«Мамандықтың жаманы жоқ, бірақ мұнын кез келгеніне икемділік қажет, бұл жай күнелту, тамақ асыраудың ғана жолы емес, үлкен өнерді, зор шеберлікті қажет ететін нәрсе» дейді. Кейбір жастар мамандық таңдау ережесін білмегендіктен өзі қызықпайтын мамандықты таңдайды. Осыдан өз мамандығына қанағаттанбаушылық, реніш сезімдері болып, тіпті алдарына жоспар да құрғысы келмейді.

Қалижан 3-білім алушы: Жеке өмірге қадам басқан әрбір жас үшін мамандық таңдау мәселесі ең маңызды кезең болып табылады. Психолог мамандардың айтуынша, кез келген

	жеке тұлға өзі шұғылданғысы келетін мамандықты армандағаннан гөрі алға өмірлік мақсат ретінде қойып жоспар құра білгені жөн.
<p>Дәйексөз Ең бастысы өзіңе ұнайтын мамандықты таңда! Сондай-ақ сол мамандыққа деген қызығушылығыңмен қатар икемің де болуы керек! Өзің таңдаған мамандық арқылы кез келген жерде қызмет ете алсаң тіптен жақсы! Әр адамның өз қалаы өз қарым-қабілеті болады. Соған байланысты әр адамның мамандығы әр түрлі. Өз жүрегіңді тыңда. Қай жағына барғың келеді соған ұмтыл. МАМАНДЫҚ ТАҢДАУДА ҚАТЕЛЕСУГЕ БОЛМАЙДЫ! СӘТТІЛІК!</p> <p>Әбунасыр әл Фараби «... адам кез-келген жұмысқа жарамды бола бермейді... жұмысты неғұрлым жетік және жақсы атқарса білгір және шебер болып шығады. Қандай әрекет, қандай іс істесек те, содан рахмет табу, соның рахатын көру біздің мақсатымыз болып табылады» деген.</p>	<p>Дәйексөз Бүгінгі күнде ең қажет етілгендер құрылысшылар, технологиялық машиналар мен техникаларды, сонымен қатар машина жасаушылар болып табылады. Олардан кейін металлургтар, энергетиктер, мұнай және газ саласының, есептеу техникасының, радиотехника, электроника және телекоммуникация жұмысшылары тұрады, сонымен қатар жеңіл өнеркәсіп өнімдерінің технологиясы мен құрастыру. Және содан кейін тау-кен ісі, автоматтандыру және басқару, прибор жасау және жылу энергетикасы саласының мамандары тұрады.</p> <p>Нанотехнология. Логистика. Экология, Медицина</p>

• **Дәйексөз** «Егер мамандықты тандап алуда сіздің жолыңыз болса және осы жолда өміріңізді сарп ететін болсаңыз, онда сіз бақытты болғаныңыз» К. Д. Ушинский «Мамандық таңдау - жүрек қалауы» бөлімі

1. Бұл бөлімде білім алушылар сабаққа қонақ ретінде шақырылып өз өмір тәжірибелерімен бөлісуге, өз мамандықтарының қыр-сырын түсіндіріп бағыт - бағдар беруге келген қонақтардың өз мамандықтары туралы ой - пікірін тыңдайды.

2.Ата-аналарға анкеталық сұрақ:

1. Жанұяңызда балаңыздың болашақ мамандығы туралы талқыладыңыз ба?
2. Балаңыздың мамандық таңдаудағы көзқарасына қосыласыз ба?
3. Оның мамандық таңдаудағы қызығушылығын ескеру керек деп ойлайсыз ба?
4. Болашақта балаңыздың кім болғанын қалайсыз?
5. Оқу бітірген соң, оқуын **жалғастыра** ма, әлде жұмыс істей ме?
6. Балаңыздың мүмкіндігі мен қабілетін қарайсыз ба?

7. Мамандық таңдау кезінде кеңесші маманның және психологтың қатысуына қалай қарайсыз?

8. Балаңыз қай саладағы мамандық туралы көп айтпайды?

9. Осы мәселені шешуде сынып жетекшісінің қандай көмегі керек?

10. Осы мәселені қай сыныптан бастап көтеру керек?

3. ҰБТ- дағы пәнге байланысты мамандықтар туралы айту (презентация) Арайлым

Арайлым: Өз еліміздегі ЖОО-ға жалпы сипаттама беретін болсақ, Статистика агентігінің мәліметі бойынша қазір елімізде 148 ЖОО бар, оның 52-сі Алматыда орналасқан. Университеті көп өңірлер қатарына Қарағанды (13), Астана қаласы (12), ОҚО (10), ШҚО (10) кіреді. Елімізде айрықша мәртебесі бар мемлекеттік жоғары оқу орындар (ұлттық):

Қаныш Сәтпаев атындағы Қазақ ұлттық техникалық университеті (Алматы), Қазақ ұлттық аграрлық университеті (Алматы), Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті (Алматы), Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті (Алматы), Лев Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті (Астана), Санжар Асфендияров атындағы Қазақ ұлттық медициналық университеті (Алматы).

Қорытынды

Психолог:

3. Дәйексөз. Сонымен Мамандық дегеніміз не? Кәсіп, Сүйікті іс, Шығармашылық, Қызығушылық, Еңбек көзі.

Әбунасыр Әл Фараби: «... адам кез-келген жұмысқа жарамды бола бермейді. Жұмысты неғұрлым жетік және жақсы атқарса білгір және шебер болып шығады. Қандай әрекет, қандай іс істесек те, содан рахмет табу, соның рахатын көру біздің мақсатымыз болып табылады», - деген.

4. Үйге тапсырма. «Менің жанұямның мамандығы» атты эссе жазу.

Мектебі: Кеңесту негізгі орта мектебі

Тәрбиеші: Матаева Гаухар Қанатқызы

Тобы: «Балдәурен»

Кіріктірілген білім саласы : «Коммуникация ». «Шығармашылық»

Кіріктірілген оқу қызметі: Сөйлеуді дамыту. Сурет салу

Тақырыбы: «Қош келдің, көктем!». «Құстар сайрайды»

Мақсаты: Балаларға күн жарқырайды, шөптер, жасыл жапырақтар, қар жоқ т.б белсенді сөздік қорын қалыптастыру. Көру арқылы есте сақтауына әсемдікті сезіне білуге тәрбиелеу.

Кеңістікті бағдарлай отырып үзік сызықтарды салу дағдыларын бекіту. Құстар үнін тыңдау арқылы қуанышты көңіл күй туғызу, оны өз іс-әрекетінде маңайындағыларға бере білуге дағдыландыру. Құстарға деген сүйіспеншілік сезімін тәрбиелеу.

Дамытушылығы: Балаларға күн жарқырайды, шөптер, жасыл жапырақтар, қар жоқ т.б

Кеңістікті бағдарлай отырып үзік сызықтарды салу дағдыларын бекіту.

Білімділігі: Белсенді сөздік қорын қалыптастыру.

Құстар үнін тыңдау арқылы қуанышты көңіл күй туғызу, оны өз іс-әрекетінде маңайындағыларға бере білуге дағдыландыру.

Тәрбиелігі: Көру арқылы есте сақтауына әсемдікті сезіне білуге тәрбиелеу.

Құстарға деген сүйіспеншілік сезімін тәрбиелеу.

Әдіс-тәсілдері: түсіндіру, көрету, сұрақ жауап

Көрнекілігі: көктем мезгілінің макеті, слайд, демонстрациялық материалдар.

Оқу қызметінің кезеңдері	Тәрбиешінің қызметі	Балалардың қызметі
<p><i>Мотивациялық – қозғаушылық</i></p> <p><i>Ұйымдастырушы – ізденуші</i></p>	<p>- Балалар, қазір жылдың қай мезгілі ?</p> <p>- Көктем мезгілінің ерекшеліктерін білесіңдер ме ?</p> <p>- Жарайсыңдар балалар. Енді бүгінгі оқу қызметімізді шаттық шеңберімен бастайық.</p> <p>Шаттық шеңбері : Табиғат біздің анамыз Табиғатқа баламыз! Иіліп сәлем береміз, Қайырлы күн, қайырлы таң! Сәлеметсіздерме қонақтар!</p> <p>- Жарайсыңдар балалар. Барлығымыз орнымызға отырайық.</p> <p>- Балалар, мен сіздерге жұмбақ жасырайын.</p> <p>Жұмбақ Қар мұз еріп, су көбейіп, Сай салаға толады. Бүршік жарып, жарық ашып, Гүл бәйшешек басады. Балалар сендерге жұмбақ ұнады ма?</p> <p>Ғажайып сәт <i>Есік қағылады. Музыка ырғағымен Көктем келеді.</i> Көктем: Сәлеметсіздер ме, балалар. Мен көктеммін. - Балалар бізге Көктем қонаққа келіпті. Қане, Көктеммен амандасайықшы.</p>	<p>- Көктем.</p> <p>- Ия, күн жылынады, құстар ұшып келеді, ағаштар бүршік атады.</p> <p>- Балалар қайталайды.</p> <p>(Көктем)</p> <p>- Ия, ұнады.</p> <p>Балалар таң қалады.</p> <p>Балалар</p>

<p><i>Рефлексивтік – түзетуші</i></p>	<p>- Сәлеметсізбе көктем, қош келдіңіз?!</p> <p>- Мен сендердің көктем жайлы өтетін оқу қызметіне қатысуыма бола ма?</p> <p>- Тәрбиеші: Жарайды Көктем, бізбен бірге оқу қызметімізге қатысыңыз.</p> <p>- Балалар, біз көктем туралы тақпақ жаттап едік қой , қане айтып берейікші қонақтарға.</p> <p>Тақпақ Көктем қандай көңілді, Көктен жаңбыр төгілді. Мөлдір аспан ашылып, Күннің көзі шашылды. Көктем жыл мезгілінің әдемі бір кезеңі. Көктем мезгілінде күн ұзарып, түн қысқара бастайды. Күн көзінің шуағы молаяды. Қар еріп, жерлер қараяды, арықтардан су аға бастайды. Көктемде жер беті кілемдей жайнап, жасыл түске енеді. Көктем мезгілінің алғашқы гүлі бәйшешек бой көтере бастайды. Әсем қызғалдақтар шешек жарады. Ағаштар бүршік жарып, жасыл жапыраққа бөленеді. Жеміс ағаштары гүлдейді. Жылы жаққа кеткен құстар қайта келе бастайды. Жәндіктер тіріледі, көбелектер пайда болады. Адамдар үшін көктем мезгілі қызу жұмыс науқаны, жұрт егіске шығады, жер жыртылады, егін егеді. Үй жануарлары төлдей бастайды. Нәсер жаңбырдан кейін әдемі кемпірқосақ пайда болады. Көктем өте көңілді мезгіл. Жарайсыңдар балалар!</p> <p>Көктем: Балалар мен сендерге ойын алып келдім.</p> <p>Ойын: «Көктем келбеті»</p> <ul style="list-style-type: none"> • Көктем мезгілінде ағашта қандай өзгерістер болады? • Нелерұшыпкеледі? • Құстарқайдақонады? 	<p>амандасады.</p> <p>Ия, әрине</p> <p>Балалар қуанады</p> <p>Балалар қайталайды</p> <p>Балалар мұқият тыңдайды.</p> <p>- Бүршік пайда болады</p> <p>- Құстар ұшып келеді.</p> <p>- Құстар ағаш бұтағына қонады</p> <p>- Жерде</p> <p>Ия</p>
---------------------------------------	--	--

	<p>Көкшөптерқайдаөседі? - Жарайсыңдар балалар! Ойын сендерге ұнады ма? Сендерге рақмет, жақсы ойнайды екенсіңдер. Сендердің мен жайлы түсініктерің маған қатты ұнады. Көктем келбетінің тағы бір ерекшелігін сендерге көрсетіп берейін. (ортаға ағаш көшетін алып келіп, отырғызу әдіс-тәсілін көрсету). - Мені табиғат аясындағы құстар шақырып жатыр, ал мен сендермен қоштасқалы тұрмын, сау болыңдар Тәрбиеші: Балалар сендер шаршадыңдар ма? Қане бойымызды сергітіп алайықшы Сергіту сәті: Қане, қанат жазайық, Құстар болып ұшайық. Ұшып-ұшып алайық, Орнымызға қонайық. - Жарайсыңдар балалар.Орынымызға жайғасайық. - Енді , балалар ашық оқу қызметімізді сурет салумен жалғастырайық. «Құстар сайрайды». Енді біз бүгін сурет салу барысында құстардың сайрағанын бейнелейміз. Алдарыңдағы суретте торғай сайрағысы келіп түмсықтарын ашып тұр, бірақ олардың дауысы бізге естілмейді. Ол естілу үшін дыбыстарды үзік сызық арқылы бейнелейміз. -Жарайсыңдар балалар! Балаларды орындарына отырғызады. Қорытынды: - Балалар, бүгін біз жылдың қай мезгілін өттік? - Бізге қонаққа кім келді? - Көктем мезгілі қандай болады? - Біз нені бейнеледік ? Жарайсыңдар балалар. Марапаттау: тәттілер таратып беру.</p>	<p>- балалар қуанады. - Сау болыңыз. Балалар белсене қатысады. - Балалар орындарына отырады. - Балалар тапсырманы орындайды. - Балалар орындарына отырады. - Көктем - Көктем - Жылы - Торғайдың сайраған дыбысын - Балалар қайталайды.</p>
--	--	--

	<p>Қоштасу: Кел , балалар, ортаға, Үлен шеңбер құрайық Қол ұстасып баріміз, Әрқашан дос болайық.</p>	
--	---	--

Күтілетін нәтиже:

Біледі: Көктем мезгілінің ерешеліктерін, құстар үнін тыңдау арқылы туындаған қуанышты көңіл күйді өз іс-әрекетінде бере білуді.

Игереді: Көктем туралы тақпақтарды, жұмбақтарды, құстар жайында қарапайым түсініктерді.

Меңгереді: Көктем құбылыстары туралы толық мағлұматтарды, кеңістіктерді бағдарлай отырып, үзік сызықтар салуды.

***Нұғыман Гүлсамал Қанышқызы
Байганин ауданы, А.С.Пушкин
атындағы орта мектебінің
бастауыш сынып мұғалімі***

**«Тәуелсіз елдің ұланымыз»
(сыныптан тыс шара)**

Мақсаты:

Білім алушыларға 16 желтоқсан - Тәуелсіздік күні туралы түсінік беру. Еліміздің тәуелсіздігін атап өту қарсаңында ел тарихына шолу жасау.

Білім алушылардың ақыл, жігерінің дамуына әсер ету, сөйлеу тілін дамыту.

Ата-бабамыздың тәуелсіздік жолындағы ерлігін үлгі етіп, өз Отанын сүйуге, еліне, халқына қызмет етуге тәрбиелеу.

Көрнекіліктер: слайд, шарлар, тәуелсіздік жолында күрескен ұлы тұлғалардың суреттері, қанатты сөздер.

Жүру барысы:

I. Кіріспе бөлім. Сәлеметсіздерме құрметті ұстаздар, оқушылар! Тәуелсіздік күніне орай ұйымдастырылған «Тәуелсіз елдің ұланымыз» атты ертеңгілігіне қош келдіңіздер!

Тәуелсіздік – бастауы бар бақыттың,
Тәуелсіздік – ұлтың менен ұраның.
Шартарапта шаттығындай азаттық,
Ғасыр сүйіп тұрғандайын ғажап күн!
Көп байрағы, Елтаңбасы, бірлігі,
Шалқи берсін Әнұраны қазақтың!

Қазақстан Республикасының Әнұраны орындалады.

М: Балалар тақтаға назар аударайық не көріп тұрсындар?

О: Сөзжұмбақ.

М: Олай болса, балалар сөзжұмбақты шешіп көрейік қандай сөз шығады екен.

М: Балалар қандай сөз шықты кәне бәріміз бірге айтайық.

Б: Отан деген сөз шықты.

М: Біздің Отанымыз қалай аталады?

Біз қандай елміз?

Отанды қорғау үшін не істеу керек?

Отан туралы қандай мақал, өлең білесіңдер?

Отан сөзіне ой шақыру топтастыру.

Ән: Ел қорғауға әзірміз (хор)

М: Балалар, бізге сонау алыстан қонақ келген екен сендердің әріптермен танысып, сандарды санап, ән шырқаған дауыстарыңды естіп келіпті. Сендерге қояр сұрақтары бар екен жауап беремізбе?

Б: Жауап береміз.

М: Олай болса қонағымызды ортаға шақырайық сұрақтарына жауап берейік.

Амансыңдарма балалар! Мен жолай өтіп бара жатып сендердің Тәуелсіздік мерекесіне арналған ертеңгіліктеріңді тамашалайын деп келдім. Оған қалай қарайсыңдар?

Б: Біздер тақпақ, ән айтамыз, көрініс қоямыз, би билейміз бізбен бірге болыңыз.

Олай болса, балалар менің сендерге қояр сұрақтарым бар соған жауап бере қойыңдар.

1. Біздің елімізді кім басқарады? (Нұрсұлтан Назарбаев Әбішұлы)
2. Еліміздің қандай мемлекеттік рәміздерін білесіңдер? (Әнұран, ту, елтаңба)
3. ҚР туының түсі қандай? (Көк)
4. Біздің мемлекеттік тіліміз қандай? (Ана тілі)
5. Елтаңбаның негізгі бояуы қандай? (Алтын түстес)
6. Бейбітшілік құсы қандай құс? (Ақ көгершін)
7. Қазір қандай мезгіл? (Қыс)
8. Қыс мезгілінің қанда айы? (Желтоқсан)
9. 1-желтоқсан қандай күн? (Президент күні)
10. 16-желтоқсан қандай күн? Тәуелсіздік күні)

Міне балалар, бүгінгі таңда Қазақстан тәуелсіз мемлекет. Біздің өзіміздің туымыз, елтаңбамыз, әнұранымыз бар. Егеменді Қазақстан мемлекетіміз. Сендер Отанымздың ұрпақтарысыңдар. Жақсы оқып, үлгілі, тәртіпті болыңдар. Өз елің мен жеріңді көркейтіп, қазақстанның намысын қорғайтын келешек ұрпақтың ақылшысы, тірегі сендер болмақсыңдар.

М: Ата, алыс жолдан шаршаған шығарсыз отырып жайғасыңыз. Балалардың тақпақтарын әнін, биін тамашалаңыз.

Тәуелсіздік – ең алдымен қазақ халқының бостандыққа ұмтылған асқақ армандары мен қайсар рухының жемісі. Сондықтан да біз үшін Тәуелсіздік күні – ең қастерлі күн. Біз бүгінге дейінгі барлық жетістіктерімізге Тәуелсіздіктің

арқасында қол жеткіздік. Тәуелсіздік - тәңірдің біздің ұрпаққа берген үлкен бақыты, халқымыздың мәңгілік құндылығы.

Ендігі кезекте балалардың тәуелсіздік күніне жаттаған тақпақтарын тыңдайық.

Нұрасыл: Тәуелсіздік, құтты болсын мерекең!
Ол қазақтың, ол менің де мерекем!
Тәуелсіздік, мәңгі жаса қазақпен!
Сенсің менің қуанышым, берекем.

Әміржан: Тәуелсіздік тұғыры ғой бұл елдің,
Тәуелсіздік құтты болсын, нұр елім!
Осы жылда шықтық талай белеске,
Қазақстан, жасай берші, гүл елім!

Жанкелді: Тәуелсіздік таңы атты арайлап,
Мол бақытқа бөленеді бар аймақ.
Ел үшін ерлік етті өрендер,
Азат күннің оты жанды алаулап.

Айша: Тәуелсіздік! Менің байтақ Отаным,
Бір өзіңсің Мұхтар, Абай, Шоқаным.
Тәуелсіздік – сәбилердің шаттығы,
Тәуелсіздік – ақ батасы атаның.

Еркеназ. Кең байтақ, көз жетпейтін жерім менің
Таулы орман, жасыл жайлау көлім менің
Бүгінде бар әлемге даңқың жетті
Тәуелсіз Қазақстан – елім менің

Көрініс: Тәуелсіздік деген не?

Бала жүгіріп әжесіне келеді.

Назым: Әже-әже, не істеп жатырсың?

Айдана: Ой құлыным, мен ұршық иіріп жатырмын. Кел, отыр, ойнап шаршаған шығарсың.

Назым: Әже, әже мектепте Тәуелсіздік мерекесіне дайындалып жатырмыз. Әнұранды айттық, Әже «Тәуелсіздік» деген не?

Айдана: Е...құлыным-ау, «Тәуелсіздік» деген бұл – үлкен әңгіме. Осы күнге жету үшін қазақ халқы талай қиындықты бастан кешірді. Батыр аға-апаларымыздың арқасында ел болдық. Тәуелсіздік алғанымызға 26 жыл болды. Өзіміздің туымыз, әнұранымыз, елтаңбамыз бар. Аллаға шүкірміз.

Назым: Әже, мен сізге тақпақ айтып берейін бе?

Айдана: Әжесі: Айта ғой, құлыным!

Назым: Сол бір сәтте бұлт торлады аспанды,
Алатаудың көзінен де жас тамды.
Тәуелсіздік желтоқсанмен бітпейді,
Тәуелсіздік күресі енді басталды.

Айдана: Әжесі: Ой ақылдым, өркенің өссін.

Назым: Әже, мен ұйықтап алайыншы шаршадым.

Айдана: Әжесі: Ұйықтай ғой, құлыным.

Назым: Сәлеметсізбе, ата! Сіз кім боласыз?

Әміржан: Мен сендердің бабаларың болам.

Аман қалған шабуылдан жүздеген.

Өзіңдікі – елің де,

Өзіңдікі – жерің де.

Өзіңді-өзің еткен бақ,

Тәуелсіздік төрінде.

Ей балақай, қазақ халқының болашағы сендерсіңдер. «Қазақ» деп соққан жүректерің осы алаудай мәңгі өшпесін.

Бала ұйқысынан оянады.

Назым: Әже, әже, қайдасың?

Айдана: Оу, құлыным не боп қалды?

Назым: Мен түс көрдім.

Айдана: Айналайын қандай түс көрдің?

Назым: Мен түсімде Алтын адамды көрдім. Ол маған жанып тұрған шырақ берді.

Айдана: Оу, құлыным жақсы түс көрген екенсің. «Шырақ» деген – бұл біздің еліміздің биіктен көрінуі. Өне, өне жарқырап күн де шықты, тәуелсіздіктің таңы атып келеді, туымыз да биікте желбіреп тұр.

Аяла: Тәуелсіздік – елдің алтын діңгегі,

Тәуелсіздік – ел арманы, тілегі.

Тәуелсіздік, тұғырлы бол мәңгілікке,

Тәуелсіздік, біз біргеміз үнемі.

Кәусар: Өмір жасың ұзақ болсын ғұмырың,

Тәуелсіздік берік болсын тұғырың!

Ашық болсын, Тәуелсіздік аспаның,

Баянды боп ертең менен бүгінің.

Көрініс: Әкесі мен баласының диалогі.

Әміржан әкесі: Балам осы сенің садақ ойыншығың болып еді ғой, қайда екен сол?

Бекарыс баласы: Бар әке, бар.

Әміржан әкесі: Әкеле ғой, балам. Кәне көрейік осы садағыңның бөліктерін ұмытқан жоқсыңба?

Бекарыс баласы: Жоқ әке, жоқ.

Әміржан әкесі: Олай болса айтшы, кәне иемек бөлігін қалай атайды.

Бекарыс баласы: Ол атыра.

Әміржан әкесі: Дұрыс айтасың, жарайсың. Ал мына жібек жібін не дейді?

Бекарыс баласы: Ол ұлы жібек.

Әміржан әкесі: Ал мына оқты не дейді?

Бекарыс баласы: Ол жебе.

Әміржан әкесі: Жарайсың балам, құлыным менің сол бәрекелді. Осы жебелердің бұрынғы заманда бірнеше түрлері болған.

Бекарыс баласы: Қандай түрлері?

Әміржан әкесі: Айтайын саған балам, атып жібергенде ысқыра жөнелген жебені ысқырық жебе деп атаған аты аталғандай. Мен саған бір аңыз айтайын

тында балам. Бұрынғы заманда Мөңке батырдың осындай ысқырық жебесі болған, ысқырған дауысын естігенде жаулар қатты қорқатын Мөңке батыр қай жақа атып жіберсе ысқырған жебесін бүкіл әскер сол жақа қарай атанған. Екеуіміз тарихқа көз жүгіртейік балам, жарайма. Сен мені мұқият тыңдай ғой.

Автор: Бір күні көрші елдің ханы Мөңке батырға күш көрсетіп қорқытқысы келеді. Мөңке батырға шабарманын жібереді.

Нұрасыл Бала: Ассалаумағалейкум. Алдымен сіз бізге әкеңізден қалған тұлпарыңызды беріңіз. Ханның бұйрығы.

Ермәди Мөңке батыр: Бұған қалай қарайсыңдар.

Нұртас Төле би: Тұлпарды бермеңіз ол әкеңізден қалған ескерткіш қой.

Жанкелді Қазыбек би: Дұрыс айтасың Төле би бермейміз.

Автор: Мөңке батыр тек ел тыныштығын ойлайды.

Ермәди Мөңке батыр: Менің бұл тұлпарымнан ел тыныштығынан артық ештеңе жоқ. (тұлпарды алып кетеді)

Автор: Бір күні көрші елдің ханы тағы да Мөңке батырға күш көрсетіп қорқытқысы келеді. Мөңке батырға шабарманын жібереді.

Нұрасыл Бала: Ассалаумағалейкум. Сіз бізге ханымды беріңіз. Ханның бұйрығы.

Ермәди Мөңке батыр: Бұған қалай қарайсыңдар.

Жанкелді Қазыбек би: Не деген сұмдық ханымды бер деген.

Әміржан Әйтеке би: Дұрыс айтасың, Қазыбек би не деген сұмдық.

Автор: Мөңке батыр тек ел тыныштығын ойлайды.

Ермәди Мөңке батыр: Менде ханымды ел тыныштығынан артық ештеңе жоқ. (ханымды алып кетеді)

Автор: Біраз уақыт өткен соң тағы да көрші елдің ханы Мөңке батырға шабарманын жібереді.

Нұрасыл Бала: Ассалаумағалейкум. Бос жатқан жеріңді бер әйтпесе соғысамыз. Ханның бұйрығы.

Ермәди Мөңке батыр: Бұған қалай қарайсыңдар.

Әміржан Әйтеке би: Берсек берейік ақыры бос жатқан жер ғой.

Мөңке батыр: Тұлпарымды берсем ол менің бөлігім, ханымды берсем ол менің ханымым. Ал жерді бермеймін жер халықтың бөлігі. Жиырма мыңды әскерді қалайда жеңеміз.

Жеңеміз. Жеңеміз. Жеңеміз.

Айдана: Тәуелсіздік - көптен күткен бақытым,

Өзер тапқан баға жетпес жақұтым.

Өркендей бер, пейілі кең қазағым,

Қалықтасын көк асапанда бақ құсым.

Қанат: Бұлт баспасын күнімді,

Тарылмасын өрісім.

Биік ұстау Туымды

Қасиетті борышым.

Шұғыла: Арайлап атқан таңды күншығыстан,

Қарсы алам көзімді алмай таңды алыстан.

Туған көл, ормандарың қымбат

Ақжүрек: Әнұраны елімнің,
Шақырады бірлікке.
Егеменді халқымның
Болашағы бірлікте.

Ән: *Елтаңбасы елімнің (хор)*

Нұртас: Байтақ дала - жерім менің,
Арта берсін жерің сенің.
Көк байрағың желбіресін,
Егеменді елім менің.

Ермәди: Қазақстан – ғажап өмір байтағым,
Күндей күліп, гүлдей өсіп жайқалдың.
Барлық ұлтпен бауырласып достасып,
Қазақстан – әнұранын айтамын.

Бекарыс: Елтаңбасы елімнің,
Неткен әйбат әдемі
Тұнығындай көңілдің
Ортада аспан әлемі.

М: Тәуелсіздік жолында Қайрат Рысқұлбеков, Ләззат Асанова, Ербол Сыпатаев, Сәбира Мұхамеджанова сынды қазақ жастары Желтоқсан оқиғасы кезінде қайсарлық пен ерлік көрсетіп, құрбан болды.

Ән: Көк тудың желбірегені.

М: Тәуелсіздігіміздің тұғыры биік, халқымыздың еңсесі жоғары, егемендігіміз баянды болсын, дей келе «Тәуелсіз елдің ұланымыз» атты ертеңгілігімізді аяқтаймыз.

САБАҚ ЖОСПАРЫ

Мақсаты	Адамның бойында болатын болашақ өміріне пайдалы достық сезімнің қасиетті де қастерлі сезім, жақсылықтар жиынтығы екендігіне көз жеткізу. Достық сезімді бойларына сіңіріп, достық қарым қатынастарын, бір-біріне деген сыйластығын, сүйіспеншілігін арттыру. Досқа деген адалдық сезімдерін бағалай білуге және адал достықты жалған достықтан айыра білуге тәрбиелеу.
Күтілетін нәтиже	Жалпы достық туралы түсінік қалыптасып, өз ойын еркін жеткізе алады.
Көрнекі құралдар	А3 форматы, түрлі түсті қарындаш, фломастерлер, bilimland.kz сайтынан алынған бейнебаян.
Тәрбие	Топтық жұмыс, ой толғау.

сағатының формасы			
Уақыты Бөлімі	Мұғалімнің әрекеті	Білім алушының әрекеті	bilimland.kz сайтынан алынған ресурстар
<p align="center">I. Ұйымдастыру</p> <p align="center">1 мин</p>	<p>Сынып оқушыларын түгендеп, тәрбие сағатына дайындығын тексеру. Оқушылардың назарын сабаққа аудару.</p>	<p>Кезекшілік қызметін атқарады. Сабаққа әзірленеді.</p>	
<p align="center">II. Тұсаукесер</p> <p align="center">2 мин</p>	<p>Сыныпты түске байланысты топқа бөлу.</p>	<p>Сәйкес түстерге байланысты 3 топқа бөлінеді.</p>	
<p align="center">III. Үй тапсырмасын тексеру</p> <p align="center">3 мин</p>	<p>Топтастыру стратегиясы. Дос қандай болу керек?</p>		
<p align="center">IV. Негізгі бөлім</p> <p align="center">5 мин</p>	<p>Ой-қозғау.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Дос деп кімді айтамыз? 2. Оқушылар арасындағы достықты қалай түсінесіңдер? 3. Кек сақтамайтын дос қандай дос? 4. Бөтенге шексіз сеніп қалудан 	<p>Берілген сұрақтарға жауап беріп, өз ойларын ортаға салады.</p>	

	<p>сақтан, дос деп құрмет тұтып жүрген адамыңның өзі сені сатып кетуі мүмкін. (Омар Хайям)</p> <p>5. Менің достарым көп болу үшін не істеуім керек?</p> <p>6. Көрінген адамды досым деме, бұл өмірде дос кездеспеуі де мүмкін.</p>		
3 мин	Эссе. Досым саған рахмет!	<p>Өмірде шынайы, өзіне серік болатын дос табу қиын. Достар бір-біріне қиын кезде де, қуаныш кезінде де бірге болып көмектесу керек. Егер достар бір-бірінің сырын сақтай алмаса, ол шынайы достыққа жатпайды. Менің достарым көп. Мен олардың бәрінде жақсы көремін.</p>	

		<p>Солардың ішінде екі досымды ерекше жақсы көремін. Олар Диана мен Гүлсәт. Оларға қиын кездерде қолымнан келгенше көмектескім келеді. Біз кейде ренжісіп қаламыз. Дос болғасын ондай жағдайлар болады ғой Бірақ бір-бірімізбен тез татуласып кетеміз.</p>	
<p>8 мин</p>	<p>Жағдаяттан шығу. <i>1-топ.</i> а) Сенің ең жақын досың өзінен кіші баланың ұялы телефонын тартып алды. Сынып жиналысында оны талқылап жатыр. Ол сенен көмек күтіп отыр. Сен не айтар едің? б) Досың бір күні ата-анасымен</p>	<p>Жағдаяттық сұрақтарды өзара топта талдап, өз шешімдерін ортаға шығып дәлелдер келтіре отырып айтып берді.</p>	<div data-bbox="1082 1285 1366 1563" data-label="Image"> </div> <p>https://bilimland.kz/kk#lesson=11862</p> <p>(00:05-01:58)</p>

ренжісіп қалғандығын, олардың өзін түсінбейтінін айтып жылап келді, уақытша сіздің үйде тұра тұруысы келетіндігін айтты. Қандай кеңес бересің?

2-топ.

а) Бір күні көптен бері кездеспеген досыңмен жолығып кездесіп қалдыңдар. Әңгіме-дүкен құрып дәмханада отырғанда кенет анаңның «тез қайт»- деп бұйырғаны есіңе түсе кетті. Сен осы кезде не істер едің?

б) Сенің ең жақын досың жағымсыз қылық істеді. Сынып жиналысында оны талқылап жатыр. Ол сенен көмек күтіп отыр. Сен не айтар едің?

3-топ.

а) Поезд жүріп келеді. Сен алып ұшып, сағынып туған ауылыңа 7-8 жылдан кейін

келе жатырсың.
Көптен бері
көрмеген
сыныптастар мен
дос-
жарандарыңды
болашақ жарыңа
мақтан етіп келе
жатқаныңда
алдарыңа бір
қайыр сұраған
мүсәпір
кейпіндегі
ұсқынсыз бір
адам келе қалды.
Бұл сенімен бірге
оқыған, бірге
ойнаған, бір
нанды бөлісіп
жеген
ажырамастай
боламыз деп
кішкене
күндерінде бір-
біріңе уәде
берген қимас
досың болып
шықты. Сенің
оны көргеннен
кейінгі әрекетің
қандай болады
деп ойлайсың?
б) Досың
екеуіңнің
арларыңа 3-адам
килікті және енді
досың көбірек
сонымен бірге
болып, бірге
жүретін болды.
Бірақ 3-адам
саған ұнамайды.
Бұл жағдаяттан
қалай жол табуға

	болады?		
14 мин	<p>V. Достық туралы топтық жұмыс.</p> <p>1-топ. Мемлекеттер арасындағы достықты қалай түсінесіңдер?</p> <p>2-топ. Біздің сыныбымыздың достығы мәңгілік!</p> <p>3-топ. Досыма не сыйласам екен?</p>		<p>https://bilimland.kz/kk#lesson=11862</p> <p>(01:58-03:27)</p>
<p>V. Қорытынды</p> <p>2 мин</p>	<p>М.Мақатаев, Дос болам десең ...</p>	<p>Дос болам десең, Досымды сыйла, қымбаттым! Досыңа сонда, Досыммен ғана қымбатпын. Дос болам десең, Мендегі доспен достасқын, Сендегі доспен дос болып сонда тұрмақпын.</p>	
<p>VI. Рефлексия</p> <p>2 мин</p>	<p>Бағалау ағашын таратады.</p>	<p>Бүгінгі тақырыпты қаншалықты деңгейде түсінгендерін</p>	

		бағалау ағашына өз есімдерін жазу арқылы көрсетеді.	
--	--	---	--

ПАЙДАЛАНҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 27 шілдедегі № 319-III «Білім туралы» Заңы.
2. «Рухани жаңғыру» бағдарламасын іске асыру жағдайындағы тәрбиенің тұжырымдамалық негіздері бұйрығымен бекітілген Қазақстан Республикасы Білім және ғылым 15 сәуірдегі 2019 жылғы № 145
3. Мемлекет басшысының «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты мақаласы 12 сәуір 2017 ж.
4. Жаңартылған мазмұны бойынша негізгі орта білім деңгейінің оқу бағдарламалары. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің м. а. 2017 жылғы 25 қазандағы № 545 бұйрығы.
5. Аль-Фараби. Научное творчество: Сб.статей. –М., 1975. – С.114-115.
6. А.Кубесов. Педагогическое наследие аль-Фараби. – Алма-Ата: Мектеп, 1989.- 152 с.
7. Очерки истории школы и педагогической мысли народов СССР с древнейших времен до конца XVII века /Ответ. Ред. Э.Д.Днепров. – М.: Педагогика, 1989. – 422 с.
8. Докладная записка Алтынсарина от 20 октября 1883 года, с. 65.
9. К.Шаймерденова. Педагогические взгляды Абая Кунанбаева. – Алма-Ата: Рауан, 1993. – 56 с.
10. Антология педагогической мысли Казахстана. Часть 2. – Составители: К.Жарыкбаев, С.Калиев. – Алматы: Рауан, 1998. – 416 с.

МАЗМҰНЫ

Кіріспе	3
1 Сыныптан тыс жұмыстардың және сынып сағаттарын өткізудің отандық және халықаралық тәжірибесін зерделеу	6
2 ШЖМ жағдайында сынып сағаттарын өткізу ерекшеліктері	40
3 ШЖМ біріктірілген сыныптарында сынып сағаттарын ұйымдастыру және өткізу жөніндегі әдістемелік ұсынымдар	64
Қорытынды	74
Қосымша	76
Пайдаланған әдебиеттер тізімі	159

Введение

Развитие современной малокомплектной школы (далее МКШ) является одним из приоритетных направлений образовательной политики Республики Казахстан. Принятые в Республике Казахстан Государственная программа развития системы образования на 2016-2019 годы, Концептуальные основы воспитания в условиях реализации Программы «Рухани жаңғыру» (далее – Концептуальные основы воспитания) явились толчком и стимулом к обновлению содержания образования, интенсификации учебно-воспитательного **процесса в МКШ.**

Учебно-воспитательный процесс совмещённых классов малокомплектной школы должен быть построен таким образом, чтобы он способствовал созданию оптимальных условий для развития интеллектуальной сферы личности, воспитания гражданственности, привития принципов демократизации, уважения прав и свобод личности, толерантности и гуманизма. Уроки и внеклассные мероприятия, которые блестяще проходят в общеобразовательных учреждениях, порой оказываются совсем не такими эффективными, если их проводить в небольших классах малокомплектной школы. Учитель должен учитывать основные требования к организации и проведению внеклассной работы и выбрать эффективные методы и приёмы организации внеучебной деятельности, а также адаптировать их к условиям работы в классах-комплектах, конструировать и использовать оптимальные методы внеурочной деятельности с детьми разновозрастных групп, организовать самостоятельную деятельность учащихся при проведении внеурочных занятий по предметам.

Внеклассная работа формирует и развивает способности и личность ребёнка. В условиях малокомплектной школы внеурочная деятельность по предметам является не только средством углубления знаний, но способом вовлечения учащихся в познавательную деятельность, организации досуга учащихся. В условиях сельской местности, когда у обучающихся ограничены возможности посещения кружков и спортивных секций в организациях дополнительного образования, именно школа должна стать тем организующим центром, который позволит ученикам за годы учебы развить свои творческие и спортивные таланты, а также сформировать интересы, которые могут стать основой профессии. И в этом смысле классным часам отводится особая роль. В деятельности педагога МКШ классный час занимает важное место. Методически выверенная и педагогически обоснованная подготовка классного часа – залог успеха в реализации воспитательных целей и программ, направленных на формирование гражданина и профессионала. При этом педагоги МКШ не обеспечены должной методической поддержкой. Методической литературы и пособий, которые были бы ориентированы именно на специфику проведения классных часов в МКШ не достаточно.

Актуальность темы методического пособия определяется требованиями, предъявляемыми на современном этапе к содержанию и качеству подготовки сельских обучающихся, необходимостью повышения качества воспитательной работы в МКШ. Актуальность также обусловлена тем, что социальное воспитание детей является одним из важных факторов стабилизации общества.

Социальное воспитание должно достигать двух целей: успешности социализации подрастающих поколений в современных условиях и саморазвития человека как субъекта деятельности и как личности.

Цель методического пособия: повысить профессиональную компетенцию по проведению классных часов в совмещённых классах МКШ в рамках реализации концептуальных подходов воспитанию.

Задачи:

- изучение отечественного и международного опыта по организации внеклассной работы и проведения классных часов;
- выявление особенностей проведения классных часов в условиях МКШ;
- разработка методических рекомендаций по организации и проведению классных часов в совмещённых классах МКШ.

Научная новизна пособия заключается в обосновании научно-теоретической возможности и практической необходимости организации внеурочной деятельности, а именно, проведения классных часов в совмещённых классах МКШ в рамках реализации концептуальных основ –воспитания и расширения кругозора учащихся.

Практическая значимость пособия заключается в своевременной методической поддержке педагогов МКШ при организации и проведении классных часов; создании эффективной методической базы как основы проведения классных часов в совмещённых классах малокомплектных школ Республики Казахстан.

Основу методических рекомендаций составляют требования, предъявляемые основными документами в сфере образования к организации и проведению классных часов в совмещённых классах в условиях МКШ:

- выбирать эффективные методы и приемы организации внеклассной деятельности и адаптировать их к условиям совмещённых классов сельской школы;
- конструировать и использовать оптимальные методы внеклассной деятельности с детьми разновозрастных групп;
- выбирать технологии организации классных часов с учетом индивидуализации и дифференциации обучения.

Взаимосвязь сельской школы и общества призвана удовлетворять потребности сельского социума, а значит отвечать потребностям сельскохозяйственного производства, социальной сферы образования села, потребностям сельской семьи и личности. Поэтому школа является динамичной образовательной структурой сельской социальной среды, вынужденной изменяться в соответствии с преобразованиями в социальных и экономических основах общественной жизни.

1 ИЗУЧЕНИЕ ОТЕЧЕСТВЕННОГО И МЕЖДУНАРОДНОГО ОПЫТА ВНЕКЛАССНОЙ РАБОТЫ И ПРОВЕДЕНИЯ КЛАССНЫХ ЧАСОВ

В настоящее время воспитательная система школы рассматривается как целостный социально-педагогический комплекс. Воспитательный процесс рассматривается как целостная динамическая система, системообразующим фактором которой являются цели развития личности воспитуемого, реализуемые во взаимодействии педагога, ученика и родителя. Результатом должна стать личность гражданина, ориентированная в традициях отечественной и мировой культуры, в современной системе ценностей и потребностей, способная к активной социальной адаптации в обществе и самостоятельному жизненному выбору, к самообразованию и самосовершенствованию. В свою очередь внеклассная работа развивает у обучающихся такие качества, как инициативность, активность, творчество, способность к саморазвитию, самовоспитанию. Та школа, которая не живёт после уроков, не может гарантировать правильного нравственного развития детей. Хорошая школа – это целый мир совместного накопления нравственного опыта, центр организованного общения. Дети воспитываются в деятельности, и главное лишь – опираться на актуальные потребности детей.

Воспитание – это целенаправленный процесс формирования гармонично развитой личности. Воспитание обеспечивает вхождение подрастающего поколения в жизнь общества, становление их активными субъектами. Социально-педагогическое движение активно развивалось в 20-30-е гг.

В 60-е гг. появились работники, специально ориентированные на воспитательную деятельность в социуме (организатор внеклассной и внешкольной воспитательной работы, работники внешкольных учреждений, педагоги-организаторы и т. д.).

На рубеже 70-80-х гг. общественные потребности, достижения практиков подняли задачи социальной работы на качественно новый уровень. Во внешкольных учреждениях, клубах по интересам, разновозрастных отрядах утверждалась идея целенаправленной социально-педагогической работы с детьми.

Сегодня понятие «воспитание» приобрело оттенок обиходности, каждый родитель уверен, что знает смысл этого термина. Вместе с тем, воспитание представляет собой систему научных знаний, владеть которой – обязанность тех, кто причастен к формированию личности ребенка. Воспитание – одно из ведущих понятий педагогики. В ходе исторического развития менялась содержательная наполненность этого понятия, подходы к объяснению этой категории.

Основы теории образования и воспитания как системы научных знаний заложил чешский педагог Ян Амос Коменский. Он выделил четыре периода в развитии ребенка, изложил теоретические основы учебного процесса. На основе его идей и теории до сих пор строится обучение в современной школе. Ян Амос Коменский говорил о троякой цели воспитания: 1) Вера и

благочестие; 2) Добрые нравы; 3) Знание языков и наук¹. В его труде «Великая дидактика» отдельная глава посвящена вопросам нравственного воспитания. В разделе «Метод нравов» Ян Амос Коменский отмечает, что обучение наукам, искусствам и языкам не так важно, как воспитание нравственности и благочестия.

Последователи Яна Амоса Коменского осмыслили понятие «воспитания», в том числе нравственного, с других точек зрения. Так, Жан-Жак Руссо полагал, что нравственное развитие может начинаться только с 15 лет. При этом он разработал теорию естественного воспитания. «Внутреннее развитие наших способностей и наших органов есть воспитание, получаемое от природы обучение тому, как пользоваться этим развитием, есть воспитание со стороны людей, а приобретение нами собственного опыта относительно предметов, дающих нам восприятия, есть воспитание со стороны вещей»², - отмечал Руссо. Гармоничное сочетание этих трех начал и есть залог успешного воспитания по Руссо. На наш взгляд, заслуга Руссо в развитии теории воспитания заключается в том, что он обратил особое внимание на тщательное изучение ребенка, хорошее знание его возрастных и индивидуальных особенностей.

В отличие от Руссо, Иоганн Генрих Песталоцци не идеализировал природу ребенка. При этом основным принципом воспитания он полагал согласие с природой. Песталоцци считал, что «если усилия, делаемые природой для развития человеческих сил, оставить без помощи, они медленно освобождают людей от чувственно-животных свойств»³. Воспитание, как понимал его Песталоцци, должно оказать детям помощь в развитии всех человеческих сил. Нравственное воспитание наряду с трудовым, физическим и умственным составляет основу теории элементарного образования, которую предложил Песталоцци. Он считал, что нравственное воспитание должно формироваться путем развития у детей моральных чувств и создания нравственных склонностей, но никак не простых нравов. Отметим, что основные положения работ Коменского, Руссо, Песталоцци нашли свое отражение в дальнейшем развитии педагогической мысли западных ученых-педагогов и оказали влияние на формирование термина «воспитание» и его наполненности в педагогике в целом.

Обращаясь к дальнейшей истории формирования и развития термина «воспитание» отметим теорию Марии Монтессори. Сегодня она пользуется крайней популярностью, в том числе и в нашей стране. Мария Монтессори продолжает развитие идей свободного и естественного воспитания. Опираясь на теорию спонтанного развития ребенка, Монтессори пришла к отрицанию активной роли педагога в воспитании детей: взрослые навязывают детям собственные установки и этим тормозят их естественное развитие. Опосредованное руководство воспитателя, согласно Монтессори, осуществляется на основе автодидактизма (самообучения): дети сами свободно

¹ См. об этом: <http://www.pravmir.ru/yan-amos-komenskij-18-pravil-uspeshnogo-vozpitanija/#ixzz3Ys2JShND>

² Там же, С. 312

³ Коменский Я.А., Локк Д., Руссо Ж.-Ж., Песталоцци И.Г. Педагогическое наследие / Сост. В.М.Кларин, А.Н.Джуринский. – М.: Педагогика, 1989 – С.398.(Б-ка учителя)

выбирают занятие, но выполняют его так, как задумал педагог и как требует того дидактический материал.

С точки зрения формирования понятия «воспитания» как термина педагогики и составляющей теории воспитания большой вклад был сделан Константином Дмитриевичем Ушинским. Он создал стройную психолого-педагогическую концепцию развития личности и на ее основе теорию воспитания и обучения. Кроме того, Ушинский впервые в педагогике соединяет эти два начала и обосновывает принцип воспитывающего обучения. Учитель, по Ушинскому, не только преподаватель дисциплин, но и воспитатель.

В дальнейшем развитие понятия «воспитание» и его наполненности в работах советских ученых определялось во многом особенностями развития общества и связывалось с единством личности и социума. Таковы теории воспитания А.С.Макаренки, В.А. Сухомлинского.

На казахской земле развитие педагогической мысли началось с VII века. И уже с этого времени воспитание понимается как часть педагогического процесса. Вопросы, касающиеся педагогики, были обнаружены в Орхон-Енисейских памятниках в трудах Иолыгтеги и нашли свое развитие в трудах таких мыслителей, как: Коркыт-ата, Аль-Фараби, Жусипа Баласагуни, Махмуда Кашгари, Ахмета Жуйнеки, Хожа Ахмета Ясави, Сайфа Сарай.

В XI веке на территории Казахстана появились такие выдающиеся памятники культуры, как дидактическая поэма «Кудатгу билиг» Жусипа Баласагуни, «Диван лугат-ат тюрк» («Словарь для тюрков») Махмуда Кашкари, «Хикбатуль хикайк» («Подарок истин» XII век) Ахмета Жуйнеки, которые содержат немало интересных сведений культурно-исторического и педагогического характера.

В поэме Баласагуни немало места занимают проблемы получения знаний, о его роли в жизни человека, в его счастье.

Почти все главы «Кудатгу билиг» пронизаны призывом «Овладевайте знаниями!» Но поэт считал, что образование – привилегия богатых, а простой народ вообще не склонен к приобретению знаний.

Ахмет Жуйнеки же, наоборот, считает, что знания, в первую очередь, нужны неимущим.

В фольклорных материалах «Словаря» (в пословицах, поговорках, легендах, преданиях) немало ценных этико-педагогических и морально-психологических идей.

Хожа Ахмет Ясави, основоположник суфизма в средневековом Казахстане, внес большой вклад в вопросы воспитания и обучения. Он в своем религиозно-философском трактате «Диван-и-Хикмет» («Книга о мудрости») излагает основные нормы этической жизни человека.

Великого ученого, мыслителя и энциклопедиста Абу Насра Мухаммеда ибн Тархана ибн Уэлага аль-Фараби (родившегося на территории нынешнего Отрара - Фараба) называют «аль-муаллим ас-сани» - вторым учителем (первым считается Аристотель). И это соответствует действительности, так как он в своих научно-философских трудах решает ряд актуальных проблем дидактики. В педагогическом наследии аль-Фараби представлены вопросы разработки,

создания средств обучения, образования. В этом направлении он достиг выдающихся успехов. Арабский историк Ибн-Халликан (XIII век) в своем биографическом своде «Даты кончины знаменитых людей и сведения о сынах времени» сообщал: «Аль-Фараби превзошел всех в исламе своими истинными познаниями в логике, он объяснил ее темные места, раскрывал ее тайны, упрощал ее понимание и представлял все необходимое для ее совершенства в книгах, замечательных четкостью стиля и искусностью объяснения, замечая в них то, что упустил в них аль-Кинди и др. в мастерстве анализа и математических процессов. Его книги по этому предмету крайне удовлетворительны и обладают высшими достоинствами».

Перу Аль-Фараби принадлежат множество учебников, методических разработок, учебно-методических трудов. Методические работы Аль-Фараби представлены небольшими трактатами-путеводителями, где дается последовательный ход, порядок изучения некоторых проблем и даются дидактические указания.

Ученый большинство своих учебно-методических трудов создал по просьбе своих учеников, отдельных ученых-современников по трудным проблемам науки и философии. Зачастую в устном преподавании Аль-Фараби использовал методы эвристической беседы (диалог) и проблемного обучения, основанного на решении спорной проблемы. При этом Аль-Фараби говорил о важности воспитания. Аль-Фараби писал: «Человеку нужно, во-первых, воспитание, а не знание, так как знание, полученное без воспитания, – враг человека».

Казахстанские педагоги – И.Алтынсарин, А.Байтурсынов, М.Жумабаев и др. – также уделяли большое внимание вопросам воспитания. Так, Ибрай Алтынсарин уделяет огромное внимание воспитанию нравственных основ личности. Он не отвергает ислам, он не против обучения исламу, но религия должна согласовываться с наукой и техникой и содействовать нравственному воспитанию молодежи. «... Стараюсь всеми силами, чтобы подействовать еще на их (учеников) нравственность, чтобы они впоследствии не были взяточниками. Посмейтесь надо мною, я иногда являюсь детям в пустое от занятий время официально муллой и рассказываю, что знаю, из духовной истории, прибавляя к тому и другие полезные, удобопонятные рассказы...». Как педагог-просветитель И. Алтынсарин в своих трудах подчеркивал значимость и роль школы, а также социальную и нравственную миссии учителя в реализации целей учебного и воспитательного процессов. Он считал, что «...школы - это главные пружины образования». Особое внимание казахские просветители уделяли нравственному, физическому и трудовому воспитанию именно на базе народных традиций.

Абай первым среди казахских просветителей, ученых и педагогов понимал и требовал учета возрастных и психологических особенностей детей в процессе их воспитания. Не будучи педагогом-ученым и педагогом-практиком в прямом и профессиональном смысле слова, Абай на основе своих наблюдений, опираясь на прогрессивные тенденции в развитии современной и предшествующей ему педагогической мысли, сумел сформироваться как

педагог-наставник, имеющий свои взгляды на теорию и практику воспитания и обучения молодого поколения.

Идеи выдающихся педагогов прошлых столетий стали основой понимания воспитательного процесса в современной казахстанской педагогике.

В ходе развития педагогики и системы образования термин «воспитание» претерпевает изменения. На сегодняшний день нет однозначного и четкого определения термина «воспитание». Его содержательная наполненность определяется всякий раз конкретными условиями и целями воспитания.

Сформулируем наиболее употребительные определения термина:

1. Воспитание – это целенаправленная профессиональная деятельность педагога, ориентированная на целостное развитие личности ребенка посредством вхождения ее в контекст современной собственной жизни на основе определения мотивов и ценностей.

2. Воспитание – целостный, сознательно организованный педагогический процесс формирования и образования личности в учебно-образовательных учреждениях специально подготовленными специалистами.

3. Воспитание – целенаправленная, управляемая и открытая система взаимодействия детей и взрослых, целью которой является развитие и саморазвитие человека в определенных культурных и социально-экономических условиях.

В соответствии с целью и задачами пособия мы будем понимать под воспитанием целенаправленный процесс формирования гуманистических качеств личности, основанный на взаимодействии воспитателя и воспитанника.

Критерием эффективности воспитания является степень соответствия результатов воспитания потребностям и запросам общества, уровню готовности индивида, т.е. соответствия его поведения требованиям правовых моральных норм. Внутренняя цель педагогической деятельности в том, чтобы постепенно превратить подрастающего человека из существа управляемого в самостоятельную личность. Внешняя цель педагогики состоит в развитии сущностных сил индивида, облегчающих его интеграцию в общественную жизнь, чтобы обеспечить успешное его включение в трудовую, социальную деятельность. Механизмы и формы проявления педагогической деятельности опираются на деятельность, отношения, общения. Целостный педагогический процесс есть материализация всеобщей категории воспитания как общественного явления. Структура целостного педагогического процесса включает следующие компоненты: основные категории и законы, цель и воспитательные ценности, систему «педагог – дети», содержание воспитания и обучения, учебно-воспитательные учреждения. В общем виде критерий эффективности воспитательного процесса могут быть выражены в степени воспитанности подрастающего человека, степени его обучения, в степени мобильности его психических процессов.

Каждая используемая форма педагогического процесса решает не одну какую-то воспитательную задачу. Например, формы управления школьной жизнью решают не только задачу организации деятельности ученического

коллектива, но и задачи просвещения школьников (прежде всего - в вопросах менеджмента) и выработки у них управленческих навыков. С этой целью даже «в ущерб делу» учителя, классные руководители, администрация школы используют в качестве организаторов этих форм как наиболее способных учащихся, так и тех, которые вначале не проявляют организаторских способностей. В этом, в частности, смысл регулярной смены органов ученического самоуправления, привлечения к управленческой деятельности в различных сферах школьной жизни как можно большего числа учащихся.

То же самое можно сказать и о познавательных и развлекательных формах воспитательной работы, которые направлены на творческого потенциала, и поиска новых способов воздействия на воспитание личности.

Например, развлекательные формы не могут и не должны быть сугубо развлекательными: они будут развлекать по-настоящему, только внося в сознание и чувства детей представления и знания о чем-то ранее неизвестном и уверенность в собственной значимости в системе межличностных отношений. А чтобы обеспечить это, нужно хорошо продумать организацию «мероприятия», привлечь к организации и проведению максимальное число участников (в оптимальном случае - все участники должны ощущать себя ответственными организаторами проводимой формы работы), добиться, чтобы воспитанники хорошо отдохнули.

Таким образом, и развлекательные формы воспитания (если они правильно педагогически продуманы, подготовлены и проведены) способствуют интеллектуальному и духовному развитию школьников, укреплению их здоровья.

В современных условиях более существенное внимание воспитателей, чем в недалеком прошлом, привлекает личность, индивидуальность. Понятия «личностно ориентированное воспитание», «обучение, центрированное на ученике» и т.п. наполняются практическим организационно-педагогическим и психологическим содержанием: диагностикой уровня интеллектуального, физического и эмоционально-нравственного развития, разработкой стратегии и тактики (технологии) индивидуального темпа освоения содержания образования и формирования определенных черт характера. В связи с этим новый, более глубокий смысл приобретает классификация форм осуществления внеклассной воспитательной работы в зависимости от количества участников того или иного воспитательного мероприятия.

Индивидуальные, групповые и массовые формы организации педагогического процесса в своем сочетании обеспечивают, с одной стороны, оптимальный учет особенностей воспитанника и организацию деятельности и отношений каждого в соответствии с присущими ему возможностями, а с другой - адаптацию всех к социальным условиям неизбежного сотрудничества с индивидами самого широкого спектра идеологий, национальностей, профессий, образа жизни, темперамента, характера и т.д.

Если в учении деятельность развития интеллекта по сути своей сугубо индивидуальна, то в воспитательной работе сама технология выражается во взаимодействии индивида с другим или, что чаще, с другими, не во всем

похожими, а нередко и во многом на него не похожими, субъектами воспитательного процесса.

Сущность воспитания, как процесса, в наибольшей степени выражается в деятельности взаимодействия с другими людьми, в которой формируются отношения индивида к его окружению. Именно в связи с этим классификация форм воспитательной работы по количеству участников этого процесса является более актуальной, чем в обучении.

Это не значит, однако, что используемые средства и методы перестают играть свою существенную роль. В зависимости от этого признака можно разделить формы воспитательной работы на три группы: 1) словесные (собрания, митинги, информации и т.п.), в ходе которых используются словесные методы и виды общения; 2) наглядные (выставки, музеи, экскурсии, стенды и другие формы наглядной агитации), которые ориентированы на использование наглядных методов - зрительного восприятия воспитанниками образцов отношений, действий и т.п.; 3) практические (дежурства, шефская и благотворительная деятельность, сбор и оформление экспонатов для музеев, выставок, изготовление стендов, выпуск газет, журналов, участие в трудовых операциях и др.), основу которых составляют практические действия воспитанников, изменяющие объекты их деятельности.

Таким образом, в настоящее время в общеобразовательных учреждениях актуализируются следующие проблемы:

1. Создание единых комплексных воспитательных систем, находящихся в русле не только гуманистической, но и социальной парадигм.

2. Гармонизация социального поля жизнедеятельности ребенка и подростка, педагогическое освоение среды в радиусе действия образовательного учреждения.

3. Модернизация клубной и досуговой деятельности, поддержка и создание новых молодежных общественных объединений, поощрение демократических начал в управлении, в том числе детском самоуправлении.

4. Введение учебно-развивающих программ дополнительного образования и ранней профориентации с целью создания благоприятных условий для осознанного профессионального самоопределения выпускников.

5. Усиление социально-защитной функции общеобразовательных учреждений, повышение эффективности мер по охране жизни, физического, умственного и психического здоровья детей и подростков.

С учетом этих положений педагогический коллектив разрабатывает собственную уникальную систему внеклассной и внешкольной работы, а администрация общеобразовательных учреждений оказывает методическую помощь и осуществляет контроль за организацией, проведением и качеством работы.

Внеклассная воспитательная работа – это организация педагогом различных видов деятельности школьников во внеучебное время, обеспечивающих необходимые условия для социализации личности ребенка.

К внеклассной работе относят работу с учащимися классов, руководителей, школьного библиотекаря и всех других школьных работников,

которая проводится во внеурочное время, но не имеет специально выраженного предметного характера (не направлена на изучение какого-либо одного учебного предмета). Эта работа может проводиться в стенах школы или за ее пределами, но организуется и проводится работниками школы (собрания, классные часы, линейки, вечера отдыха, выставки, экскурсии, походы и др.).

Существует также понятие «внешкольная работа», под которой понимается воспитательная работа, осуществляемая специальными внешкольными учреждениями. Обеспечение масштабных преобразований в целостной системе воспитания осуществляется всем педагогическим штатом: администрацией организации образования, каждым педагогом, классными руководителями, вожатыми, социальными педагогами, педагогами-психологами, кураторами, педагогами дополнительного образования, координаторами и лидерами детских общественных объединений, методистами.

Формы внеклассной воспитательной работы отличаются многообразием, и на них мы остановимся далее более подробно.

Внеклассная работа – это, с одной стороны, педагогическая система, обладающая целостными свойствами и закономерностями функционирования, а с другой – неотъемлемая часть системы образования.

Как и в обучении, любому школьному предмету, во внеклассной работе определяющим является содержание, которое отбирается произвольно. Тематика внеклассной работы разнообразна. Во внеклассной работе больше, чем в любой другой, проявляется влияние личности учителя, его кругозора, интересов, теоритического и нравственного багажа на формирование системы ценностей, вкусов и предпочтений учащихся.

Учебная деятельность и внеклассная работа связаны между собой. Внеклассная работа является продолжением уроков, в свою очередь, обогащает, расширяет и углубляет знания учащихся.

Во внеклассной работе больше, чем в любой другой, проявляется влияние личности учителя, его кругозора, интересов, теоритического и нравственного багажа на формирование системы ценностей, вкусов и предпочтений учащихся.

Изучением особенностей внеклассной работы, в разное время занимались известные педагоги, методисты, учителя-практики. Наиболее значимыми являются труды Макаренко А.С. «Педагогическая поэма», «Воспитание в семье и школе», Гликман И.З. «Воспитание и образование», Новикова Л.И. «Педагогика детского коллектива», Журавлев В.И. «Основы педагогики воспитания», Ильин Е.Н. «Путь к учению» и др.

Важным принципом организации внеклассной деятельности является принцип целенаправленности. Суть его требований состоит в том, что содержание внеклассной деятельности должно быть подчинено решению общей цели воспитания – формированию всесторонне развитой личности, поэтому педагоги должны подчинить этой цели всю работу. Во внеурочное время, организуя досуг воспитанников, важно заботиться не только о создании условий для их развлечения, но и о том, чтобы улучшить их физическое

состояние, совершенствовать межличностное отношение, обогащать сведениями о разных сторонах действительности.

Важным требованием к организации внеклассной работы является ориентация на ценности и ценности отношения. Необходимо постоянное профессиональное внимание педагога к отношению воспитанника к социально-культурным ценностям: человеку, природе, обществу, труду и т.д. Работая с коллективом, группой ребят, учитель получает возможность ярче, рельефнее увидеть каждого ребёнка в его деятельности, в отношениях к другим детям и организовать работу всех учащихся, а также уделять достаточное внимание к каждому ученику.

Одним из принципов организации внеклассной работы является принцип преемственности, последовательности и систематичности, который направлен на закрепление ранее усвоенных умений, навыков, личностных качеств, их последовательное развитие и совершенствование. Требование преемственности предполагает такую организацию видов деятельности, при которой эти виды деятельности станут логическим продолжением ранее проводившейся работы, что позволит закрепить уже достигнутое и поднимет ученика на более высокий уровень развития. Преемственность предполагает построение определенной системы и последовательности в организации внеклассной работы, так как сложные задачи не могут быть решены в кратчайший период. Систематичность и последовательность позволяют за меньшее время достичь больших результатов. К.Д.Ушинский писал: «Только система, конечно, разумная, выходящая из самой сущности работы, дает нам полную власть над нашими знаниями». На практике принцип преемственности, последовательности и систематичности реализуется в процессе планирования. В каждом кружке, объединении, секции имеются свои планы проведения внеклассных мероприятий, которые учитывают требования примерных программ для внеклассных занятий. Планы обязательно учитывают интересы и пожелания самих учащихся. В такой же мере примерными являются и программы для факультативных занятий, проводимых в соответствии с учебным планом школы. Главное в том, чтобы во всей работе соблюдалась определенная преемственность, постепенное усложнение видов деятельности, чтобы внеклассные занятия, оставаясь доступными для учеников, постоянно вели их вперед в развитии соответствующих умений и навыков практической деятельности.

Не менее важным принципом организации внеклассной работы является принцип единства требований и уважения к личности воспитанника. Требовательность является своеобразной мерой уважения к личности ребенка. Эти две стороны взаимосвязаны как сущность и явление. Уважать ребенка и предъявлять требования к нему - это значит внимательно относиться к нему, знать его сильные и слабые стороны и создавать необходимые условия для его дальнейшего роста и совершенствования. А.С. Макаренко отмечал: «Если бы кто-нибудь спросил, как бы я мог в краткой формуле определить сущность моего педагогического опыта, я бы ответил, что как можно больше требования к человеку и как можно больше уважения к нему».

Дети всегда испытывают потребность в том, чтобы их деятельность была оценена. Положительная оценка вызывает у ребят чувство удовлетворения и стремление к дальнейшему совершенствованию, а отрицательная, как правило, - чувство неудовлетворения и потребность в исправлении. При этом педагогу-воспитателю важно быть объективным в своих суждениях, уметь сочетать разумную строгость с доброжелательностью, доверие с разумным контролем и т.д. Необходимо верить в здоровые силы ребенка, опираться на них, стремиться развивать их, преодолевая отрицательные черты и свойства в характере и поведении своих воспитанников.

Требования этого принципа могут быть рассмотрены и в структуре принципа гуманистической целенаправленности воспитания: воспитание немислимо без предъявления требований, но эти требования должны быть гуманными, предъявляться к воспитаннику не только в интересах общества, но и в интересах самого воспитанника. В этом суть гуманизма: признание личности как ценности, уважение личности подразумевает предъявление к ней определенных требований и выполнение ею этих требований в качестве гарантии как сохранения и реализации собственных прав личности, так и обеспечения прав и свобод других членов общества.

Однако в современных условиях (как и в любых других, кроме условий идеального общества) есть необходимость выделения самостоятельного принципа единства требовательности и уважения к воспитаннику: им определяются характерная для исторического периода и условий жизни мера требовательности к воспитаннику и степень приоритетности притязаний индивидуальности на личное и общественное признание. Любовь воспитателя к воспитаннику приобретает подлинную воспитательную ценность лишь в сочетании с разумной требовательности к нему. Мера же последней определяется развитостью общественно-экономических условий и соответственно уровнем развития общественного сознания.

Дети и сами не любят нетребовательных воспитателей. Ведь требовательность - это определенный порядок, предсказуемость перспектив, защищенность. Воспитанники готовы принять даже повышенные требования, если уверены в искренней расположенности к ним воспитателя (учителя), если знают, что требования предъявляются не во имя отвлеченного понятия порядка, а в их интересах. Доверие, открыто проявляемое, и контроль (ненавязчивый), следование методике применения метода требования (см. главу «Методы осуществления педагогического процесса») - важные условия реализации этого принципа.

Следует отметить, что их требования тесно взаимосвязаны, и выполнение их тоже находится в тесной взаимной зависимости: реализация требований любого из принципов в той или иной мере сказывается на выполнении требований всех остальных. Это является следствием целостности педагогического процесса и в то же время способствует укреплению этого качества педагогической системе.

Практическая реализация принципа уважения к личности в сочетании с разумной требовательностью тесно связана с принципом опоры на

положительное в человеке. В школьной практике приходится иметь дело с учащимися низкого уровня способностей, воспитанности. Однако замечено, что даже у таких ребят есть стремление к нравственному самосовершенствованию, которое легко погасить, если обращаться к ним только с помощью упреков и нотаций. Но его можно поддержать и усилить, если учитель вовремя заметит в ученике хорошее, увидит способность к чему-либо, заинтересует и привлечет учащегося к выполнению какого-нибудь интересного дела. Выявляя в ребенке положительное и опираясь на него, делая ставку на доверие, педагог как бы предвосхищает процесс становления и возвышения личности. Если ученик овладевает новыми формами деятельности, добивается ощутимого успеха над собой, он переживает радость, внутреннее удовлетворение, что, в свою очередь, укрепляет уверенность в своих силах, стремление к дальнейшему росту. Эти положительные эмоциональные переживания усиливаются, вызывая еще большее стремление к совершенствованию, если успехи в развитии школьника замечают и отмечают окружающие его люди: родители, учителя, коллектив сверстников.

Принцип опоры на положительное и принцип единства требований и уважения к личности ребенка тесно связаны с единством педагогических воздействий на них. Принцип единства воспитательных воздействий является необходимым условием при организации внеклассной воспитательной деятельности с учащимися. Практика неопровержимо доказала необходимость единства педагогических воздействий на учащихся. Отсутствие этого единства разрушает воспитательную работу отдельных лиц и организаций, приучает детей рассматривать нормы и правила поведения как нечто необязательное, устанавливаемое каждым человеком по своему разумению.

Одним из основных принципов является принцип добровольности. Суть его состоит в том, что ученики должны сами выбрать ту деятельность, которая им наиболее интересна, в области которой они могут проявить свои способности, талант, добиться определенных результатов: кому-то нравится музыка, кому-то - танцы, кто-то увлекается историей, кто-то литературой и т.д. Важно учитывать желания школьников при организации внеклассной работы. При этом важно следить за тем, чтобы учащиеся не были перегружены этой деятельностью.

Принцип развития инициативы, самостоятельности, изобретательства, детского технического и художественного творчества требует, чтобы в ходе воспитательной работы в полной мере учитывались пожелания самих школьников, их инициативные предложения и действия, чтобы каждый ученик в ходе проведения внеклассных мероприятий выполнял бы определенный вид деятельности. Действие, совершаемое ребенком, не должно быть вынужденным, не «прожитым». Оно должно быть актом его свободного выбора, свободного волеизъявления. Это действие учащийся должен совершить сам, не под давлением. Необходимо отказаться от чрезмерной регламентации, администрирования, подавления инициативы, самостоятельности и творчества. Следует опираться на доверие, разнообразить виды поручений и пр.

Такой принцип требует от педагогов умелого содействия в развитии самостоятельности школьников. Учителю необходимо поддерживать полезные начинания детей, совместно с ними обсуждать их нужды, поощрять полезную инициативу, развивать самостоятельность и творчество в детской среде; важно повышать роль ученического актива в коллективе кружков, клубов, его ответственность за общественные дела. По мнению Ю.К. Бабанского, это значит «добиваться того, чтобы внеклассная работа организовывалась на основе ученического самоуправления при тактичном педагогическом руководстве», тем более, что в современных условиях, когда происходит социально-экономическое и политическое переустройство нашего общества, когда меняется заказ на формирование личности современного человека (в качестве идеала выступает личность творческая, высоконравственная, интеллигентная, способная к непрерывному творческому саморазвитию, этот принцип приобретает особую значимость.

К числу принципов организации внеклассной работы следует отнести принцип эстетизации детской жизни. Эстетическое начало является мощным стимулом человеческой деятельности. Формирование у школьников эстетического отношения к действительности позволяет развить у них высокий художественно-эстетический вкус, дать им возможность познать подлинную красоту общественных эстетических идеалов. Большие возможности эстетизации жизни открываются перед школьниками в работе общественных организаций, в художественной самостоятельности, в организации производительного и общественно полезного труда и т.д. Так, например, занятия спортивных секций позволяют школьникам проникнуть в тайны красоты человеческого тела, обучают навыкам создания, сохранения и развития этой красоты. Посещение учащимися кружков, клубов художественно-эстетического цикла вводит детей в мир искусства. Занятия на факультативах, участие в работе школьных объединений естественно-математического цикла помогают раскрыть перед детьми красоту природы, воспитать стремление охранять и сохранять ее и т.д. При этом педагогам важно утвердить красоту умственного труда, деловых отношений, познания, взаимопомощи, совместной деятельности.

Важным требованием к внеклассной работе является учет возрастных, половых и индивидуальных особенностей участников этой деятельности. Реализация этого принципа в воспитании предполагает, прежде всего, отбор содержания деятельности в соответствии с возрастом, силами и возможностями учащихся с целью предупреждения интеллектуальных, физических и нервно-эмоциональных перегрузок, отрицательно сказывающихся на их физическом и психическом здоровье. То, чем они занимаются, не должно приводить к чрезмерной утомляемости. Нельзя забывать о том, что каждому возрасту присущи свои возможности и ограничения в развитии. Так, например, развитие мыслительных способностей и памяти наиболее интенсивно происходит в детские и юношеские годы. Если же возможности этого периода в развитии мышления и памяти не будут в должной мере использованы, то в более поздние годы уже трудно, а иногда и невозможно наверстать упущенное. Не следует

чрезмерно упрощать какую-либо деятельность, потому что это снижает интерес, не содействует развитию способностей учащихся. В то же время не могут дать эффекта и попытки слишком забежать вперед в воздействии на физическое, умственное и нравственное развитие ребенка, без учета его возрастных особенностей, так как при предъявлении недоступного резко снижается мотивационный настрой, ослабевает волевое усилие, падает работоспособность, быстро наступает утомление. С учетом возрастных особенностей детей учителю необходимо отбирать методы работы, искать возможности для их конкретного применения.

Не менее важную роль играет учет индивидуальных особенностей. Каждому школьнику присущи неповторимые черты и качества, сложившиеся в ходе его индивидуального развития. Поэтому педагогу необходимо знать чувственно-эмоциональную сферу учащихся, особенности типа нервной деятельности, познавательной деятельности, памяти, способностей, интересов, увлечений, мотивов тех или иных поступков и т.д. Не менее важно учитывать их половозрастные особенности.

Например, Я.А. Коменский, использовал понятие природосообразности, в которое вкладывал мысль об учете в процессе воспитания тех закономерностей развития ребенка, которые присущи природе человека, а именно: врожденного человеку стремления к знанию, к труду, способности к многостороннему развитию и т.д. Ж.Ж. Руссо, однако, трактовал этот вопрос иначе. Он исходил из того, что ребенок от природы является существом совершенным, и что воспитание не должно нарушать это природное совершенство, а идти за ним, выявляя и развивая лучшие качества детей. Однако все педагоги сходятся в одном: нужно внимательно изучать личность ребенка, знать ее особенности и опираться на них в процессе воспитания. Только в таком случае можно говорить о воспитании как о целеустремленном, организованном, управляемом процессе.

Одним из важных принципов организации внеклассной работы является принцип ведущей роли воспитания школьников по отношению к их развитию. Заложенные в ребенке природой задатки могут быть развиты, преобразованы и превращены в самые разнообразные способности в процессе организованной деятельности, целенаправленного воспитания. Практическое педагогическое значение этого положения состоит в том, что все дети в природном отношении рассматриваются как разнообразно и богато одаренные натуры, и что сила проявления таланта, дарования каждого ребенка зависит от условий его воспитания. Принцип ведущей роли воспитания в развитии сущностных сил и дарований школьника требует от педагога постоянного внимания и активного отношения, как к общему развитию детей, так и к формированию их индивидуальных склонностей и талантов.

Принцип стимулирования и активизации деятельности учащихся. У большинства детей серьезную трудность вызывает овладение жизненным опытом. Становление ребенка социально ценной личностью происходит только в условиях преодоления внешних и внутренних препятствий, волевого стимулирования, самоопределения и самоограничения. Вопрос состоит в том,

как сделать труд ребенка желанным и радостным. Это возможно, если включить в детскую деятельность стимулы: их собственную волю, умение преодолевать себя, свою лень в гармоничном сочетании с пробуждением интереса. Интерес ребенка к делу проявляется как под влиянием чисто внешних причин: любопытства, увлечения и привлечения новизны дела - так и благодаря развитию внутреннего стремления к радости преодоления и самоутверждения.

К числу принципов организации внеклассной воспитательной работы следует отнести принцип оптимизации, постоянного приведения методов и приемов интеллектуальной, трудовой, любой другой деятельности в соответствие с целями внеклассной воспитательной работы, содержанием и реальной психологической ситуацией. Методы воспитания рождаются в системе конкретно-исторических общественных отношений. Их сущность и форма проявления зависит от характера общественных отношений, от возрастных особенностей детей. Важно проанализировать методическое наследие и включить в сложившуюся систему методов новые, новаторские методы и приемы, которые будут отвечать целям воспитательной работы, богатому и разнообразному ее содержанию, а также конкретной психолого-педагогической ситуации. Это позволит привести методическую систему в соответствие с реальными возможностями детей и даст нормальный педагогический эффект: обогатит детей знаниями, способствует их развитию.

Одним из принципов организации внеклассной воспитательной деятельности школьников является принцип мотивированности. А.Н.Леонтьев писал: «Надо готовить почву для того, чтобы вносимые в сознание человека идеи приобретали для него субъективный личностный смысл». В деятельности ребенка должен существовать мотив, побуждающий к выполнению того или иного поручения, к посещению какого-либо кружка, секции. И если этот мотив отсутствует, то и желание ребенка что-то делать тоже исчезает. Мотивом может стать любая проблема: собственная, коллективная, общественная заинтересованность в чем-либо и т.д.

Данными принципами могут и должны руководствоваться педагоги при решении конкретных педагогических задач, а также обязательно учитывать их при организации внеклассной воспитательной работы, что поможет способствовать высокому уровню образовательного, воспитательного и развивающего влияния на учащихся.

Немаловажное значение при этом имеет и разнообразие форм внеклассной деятельности, что делает этот процесс увлекательным. Под формами внеклассной деятельности подразумевается выражение содержания этой деятельности через определенную структуру отношений педагогов, библиотекарей, учеников и родителей. Современному учителю необходимо свободно владеть в педагогической практике основными методологическими приемами или методами организации внеклассной деятельности.

В зависимости от содержания следует выбирать форму и вид внеклассной работы. Рассмотрим несколько классификаций.

А. В зависимости от охвата обучающихся:

1) Массовая. Формы массовой работы принадлежат к числу наиболее распространённых в школе. Они рассчитаны на одновременный охват многих учащихся, им свойственна красочность, торжественность, яркость, большое эмоциональное воздействие на детей. Массовая работа содержит в себе большие возможности активизации учащихся. Так конкурс, олимпиада, соревнование, игра требуют непосредственной активности каждого. При проведении же бесед, вечеров, утренников лишь часть школьников выступают в качестве организаторов и исполнителей. В таких мероприятиях, как посещение спектаклей, встреча с интересными людьми, все участники становятся зрителями. Сопереживание, возникшее от участия в общем деле, служит важным средством сплочения коллектива.

Традиционной формой массовой работы являются школьные праздники. Они посвящаются датам календаря, юбилеям писателей, деятелей культуры. В течение учебного года возможно проведение 4-5 праздников. Они расширяют кругозор, вызывают чувство приобщения к жизни страны.

Широко используются конкурсы, олимпиады, смотры. Они стимулируют детскую активность, развивают инициативу. В связи с конкурсами обычно устраиваются выставки, которые отражают творчество школьников: рисунки, сочинения, поделки.

2) Групповая. К групповым формам работы относятся детские клубы, кружки, школьные музеи, общества. Широкое распространение получают клубы. Действуют они на началах самоуправления, имеют свои названия, уставы. Клубы могут быть различных профилей - литературные, юного физика, химика, математика.

Распространённой формой являются школьные музеи. По профилю они могут быть краеведческие, исторические, историко-литературные, природоведческие, художественные. Основная работа в школьных музеях связана со сбором материалов. Для этого проводятся походы, экспедиции, встречи с интересными людьми, ведётся широкая переписка, работа в архиве. Материалы музея должны использоваться на уроках, для просветительской деятельности среди взрослого населения.

Кружковая внеклассная работа способствует выявлению и развитию интересов и творческих способностей в определённой области науки, искусства, спорте. Наиболее распространены такие её формы, как кружки и секции (предметные, технические, спортивные, художественные). В кружках проводятся занятия разного типа: это доклады, обсуждение произведений литературы, экскурсии, изготовление наглядных пособий, лабораторные занятия, встречи с интересными людьми и др. Отчёт работы кружка за год проводится в виде вечера, конференции, выставки, смотра.

3) Индивидуальная работа – это самостоятельная деятельность отдельных учащихся, направленная на самовоспитание. Например: подготовка докладов, номеров художественной самодеятельности, подготовка иллюстрированных альбомов и т.д. Это позволяет каждому найти своё место в общем деле. Эта деятельность требует от учителей знания индивидуальных особенностей

учащихся, которое можно получить путём бесед, анкетирования, изучения их интересов.

Внеклассная воспитательная работы постоянно пополняется новыми формами, соответствующими изменяющимся общественным условиям школьной жизни. Нередко основы их содержания и методики заимствуются из популярных игр телевизионных передач («Самый умный», КВН, «Круглый стол», «Что? Где? Когда?») и т.п.).

Б. В зависимости от основной решаемой воспитательной задачи все многообразие форм воспитательной работы с учащимися можно разделить на три группы:

1) формы управления и самоуправления школьной жизнью (собрания, линейки, митинги, часы классных руководителей, заседания представительных органов ученического самоуправления, стенная печать и др.);

2) познавательные формы (экскурсии, походы, фестивали, устные журналы, информации, газеты, тематические вечера, студии, секции, выставки и др.);

3) развлекательные формы (утренники и вечера, «капустники», «посиделки» и т.п.).

В. В зависимости от характера проводимой внеклассной работы:

4. Интерактивные формы внеклассной деятельности – формы организации учебного занятия или внеклассного мероприятия, предполагающие усиленный умственный труд, физическую, коммуникативную активность или быстрое принятие решения. К таким формам можно отнести экспресс-викторины, мозговой штурм, эстафеты, мини-конкурсы и др.

5. Беседа — метод обучения и воспитания, предполагающий диалог между учителем и учащимися преимущественно по вопросам педагога. Беседа активизирует умственную работу обучающихся, поддерживает внимание и интерес, развивает речь: каждый вопрос — задача, которую решают ученики. Виды бесед: подготовительная, сообщающая, эвристическая, воспроизводящая, обобщающая, повторительная. Беседы различных видов могут совмещаться, пересекаться, перемежаться в зависимости от микроцели на определенном этапе учебного занятия и внеклассного мероприятия.

а. Эвристическая беседа используется в том случае, когда педагог не сообщает истину, а учит ее находить. На основе анализа известных обучающимся фактов и явлений, а также самостоятельных наблюдений ученики приходят к выводу по теме нового (познавательного) материала.

б. Воспроизводящая беседа используется при закреплении изученного материала, а также при повторении и обосновании выполненных действий.

с. Сообщающая беседа применяется педагогом в тех случаях, когда новый материал не может быть получен эвристически.

д. Обобщающая беседа проводится обычно в конце учебного занятия (внеклассного мероприятия) и в конце изучения крупной темы, раздела, курса.

6. Ролевая игра – методический прием обучения и активизации внеклассной работы школьников. Суть ролевой игры заключается в создании таких ситуаций, в которых каждый участник получает вымышленное имя,

социальную роль – туриста, экскурсовода, журналиста, медсестры, педагога и т. д. Ведущий руководит ходом беседы. Ролевая игра создает мотивацию, близкую к естественной, возбуждает интерес, повышает эмоциональный уровень учебного труда обучаемых.

Чаще всего приоритетными для детей и подростков в общеобразовательных учреждениях являются игровые, театральные, дискуссионные, ситуативно-творческие, психологические, состязательные формы воспитательной и внеклассной работы, позволяющие учащимся осознать самих себя.

На ряду с этим наиболее популярными формами внеклассной деятельности являются:

1. Предметные недели по учебным предметам социально-гуманитарного, математического и естественнонаучного циклов.

2. Учебно-познавательная деятельность: общешкольные предметные олимпиады и общественные смотры знаний, чествование призеров и победителей общешкольных, городских (районных) и областных (окружных, региональных, республиканских) предметных олимпиад и конкурсов; чемпионаты «знатоков виртуального мира» (знатоков информационно-коммуникационных технологий), фестивали творческих и научно-исследовательских проектов; общешкольные смотры-конкурсы «Лучший ученик» (по параллелям классов), «Лучший выпускник школы (лицея, гимназии)», «Лучшее портфолио ученика».

3. Героико-патриотические и военно-спортивные мероприятия: работа школьных музеев, тематические вечера и праздники; организация и проведение экскурсий и тематических экскурсионных поездок, военно-спортивных игр «Зарница» и «Орленок», соревнований «Безопасное колесо», отрядов ЮИД (юных инспекторов дорожного движения) и ЮДП (юных друзей пожарников).

4. Массовые праздники (коллективно-творческие дела): тематические праздники, фестивали творчества и фантазии; конкурсы: «Алло, мы ищем таланты», «А ну-ка, парни», «Мисс школа», КВН, профессий, самоделок; интеллектуальные турниры знатоков; конкурсы инсценированной или строевой песни, театральные постановки, чтецов и авторского творчества, рисунков и плакатов.

5. Специализированные (**тематические или** профориентационные) акции: ярмарки знаний и будущих профессий; праздники и фестивали народного творчества, национальных обычаев и традиций; фестивали науки и творчества, кружков и клубов по интересам; неделя детской книги или библиофилов.

6. Общественно полезные и социально значимые мероприятия: трудовые десанты и субботники; тимуровская деятельность, рейды Айболита и чистоты; поисковая и краеведческая работа; операции «Подарок далеким друзьям», «Подарок ветерану»; акции милосердия: «Помоги детям-инвалидам», «Наш подарок детскому дому», «Помоги людям старшего возраста».

7. Спортивная и туристская деятельность: организация и проведение туристских слетов, «робинзонад» и соревнований, одно- и многодневных пешеходных, комбинированных, горных, вело-мото походов и экспедиций;

вечеров туристов, «Малых олимпийских игр», турниров (чемпионатов) по волейболу, баскетболу, легкой и тяжелой атлетике, гимнастике и борьбе, шахматам и шашкам (нардам, бильярду); спортивных эстафет (с учащимися, родителями); соревнований «Мама, папа, я – спортивная семья», «Самый спортивный класс».

Наиболее распространенные формы досугового общения: «огоньки», круглые столы, дискотеки, вечера, посиделки, выезды за город, посещения музеев, встречи с интересными людьми; работа кружков и клубов по интересам, спортивных секций; «мозговые штурмы», дискуссии и интерактив.

Становятся популярными новые игровые формы: по типу игры программы «Новая цивилизация», интенсивного общения (целевые тренинги, обучающие и развивающие интеллектуальные и психологические игры), коммуникативно-лингвистические (тренинги-общения, творческие игровые вечера), коммуникативные (дискуссии, мозговые атаки, деловые, сюжетно-ролевые игры).

Педагогический процесс, таким образом, имеет полиморфность формы, истоки которой – в многоплановости отдельной педагогической задачи, в длительности ее решения, не ограничивающейся временем взаимодействия воспитанника с воспитателем, в тесной взаимосвязи педагогических задач, в динамичности и недискретности педагогического процесса. Все это может быть «преодолено», многослойная динамичная совокупность задач может быть решена только через форму, а не прямо благодаря использованию какого-либо метода, пусть даже и весьма совершенного, правильно выбранного и т.п. Для воспитательной работы это характерно еще в большей мере, чем для учебной: в обучении в результате использования одного метода может быть создана иллюзия решения педагогической задачи в виде усвоения определенной суммы знаний, формирования определенного умения. Но педагогическая задача, решаемая в обучении, не ограничивается знаниями и умениями. Существенными ее составляющими являются формирование отношений, разностороннее развитие учащегося-воспитанника. А это может быть обеспечено лишь определенным сочетанием средств и методов их применения, т.е. в рамках формы, которая соответствует всему содержанию задачи.

Уделим внимание наиболее часто встречающейся в практике воспитательной работы форме - собранию. Эта форма воспитательной работы рассматривается как высшая форма ученического самоуправления (по примеру отношений в объединениях взрослых) с той особенностью, что на собрании воспитанников взрослые (педагоги) имеют право решающего голоса.

Собрание – официальный орган общественного самоуправления, его решения протоколируются и в дальнейшем являются регуляторами общественной жизни коллектива, а классный час - это в основном неформальное общение классного руководителя с воспитанниками и воспитанников между собой, рассчитанное на максимальный учет их индивидуальных особенностей, обеспечение личностного подхода в воспитании.

Во всех воспитательных системах (С.Т. Шацкого, А.С. Макаренко, С. Френе и др.), прославившихся высокими результатами, их организаторы отводили собранию очень важное место. Собрания проводились регулярно, не реже одного раза в неделю. На них обсуждались и решались все наиболее важные вопросы совместной жизни воспитанников, при этом каждый имел равные с остальными права и возможности участия в обсуждении и принятии решений. Еще Я.А. Коменский рекомендовал, чтобы учащиеся «... в известные дни на общих собраниях разбирали дела, как это происходит в благоустроенном государстве. Это будет действительно подготавливать юношей к жизни путем навыка к такого рода деятельности».

В практической воспитательной работе требования этого принципа наиболее ярко выражены А.С. Макаренко в его афоризме: как можно больше требовательности к человеку, но вместе с тем и как можно больше уважения к нему. Последовательная реализация этого принципа связана с выполнением правила опоры на положительное: в воспитании основой должна быть не борьба с недостатками, а развитие имеющегося положительного в воспитаннике, формирование положительных черт и качеств личности и тем самым вытеснение (или препятствование формированию и развитию) отрицательных.

Повестка собрания определяется заранее, число обсуждаемых вопросов - небольшое (1-3), по каждому вопросу предусматриваются информация (доклад), обсуждение и принятие решения. Ведет собрание избираемый председатель или руководитель представительного органа ученического самоуправления. На начальных стадиях развития коллективных отношений собрание ведет педагог (в классе - классный руководитель, в школе - директор или заместитель). Ход обсуждения и принимаемые решения записываются в протокол собрания.

Данная форма может показаться очень похожей на проведение классного часа.

Классный час – это гибкая по содержанию и структуре форма массовой воспитательной работы, которая представляет собой специально организуемое во внеурочное время общение классного руководителя с учащимися класса с целью содействия формированию, развитию классного коллектива и самоактуализации участников образовательного взаимодействия

Отличие классного часа от собрания в том, что на собрании основные «действующие лица» - сами ученики, а на классном часе - педагог. Кроме того, основная функция классного часа – обогащение учащихся нравственными, эстетическими и другими знаниями, формирование умений и навыков нравственного поведения, а функции собрания – организация жизни коллектива, выражение коллективного мнения о путях и способах решения общих задач.

Эти формы воспитания **очень близки**, и можно дискутировать по поводу целесообразности их одновременного использования. Можно предпринимать попытки их объединения, особенно в младших классах. Неизменными при этом остаются две проблемы, которые необходимо решать в процессе

воспитания: привлечение учащихся к управлению собственной жизнью в школе и обеспечение индивидуального подхода в воспитании на гуманистических основах. Таким образом, если классный руководитель, директор школы стремятся к развитию инициативы учащихся, считают необходимым привлечь школьников к участию в организации их общей (общественной) жизни, то они должны как можно раньше включать детей в формы отношений, обладающие элементами общественных отношений взрослых. В то же время, учитывая особенности развития детской психики, важно по возможности сохранить и такие формы воспитательной работы, которые характеризуются неформальностью отношений педагогов с учащимися и учащимися между собой.

Центральным компонентом классного часа является беседа классного руководителя с учащимися на заранее запланированную тему. Кроме этого на классных часах обсуждаются текущие дела (особенно при неразвитости такой формы, как собрание), предусматриваются какие-либо виды развлечений с целью развития неформального общения учащихся, организации их досуга, повышения интереса к совместной внеурочной деятельности.

В 80-е гг. во многих школах время проведения классного часа, или часа классного руководителя, указывалось в школьном расписании. Появление этой формы работы было вызвано необходимостью проведения спланированной деятельности по нравственно-эстетическому, правовому и т.д. воспитанию учащихся. Нельзя не согласиться с мнением В.А.Сухомлинского, что классный руководитель должен беседовать с учащимися не только о прошедшем, но и на заранее запланированные темы: о здоровье, семье, гражданском становлении, искусстве и др. Он сформулировал положение об основных направлениях воспитательной работы с учащимися различных возрастов и основные темы бесед с ними. Во многом эти положения актуальны и в настоящее время, конечно, не столько тематика бесед, сколько сам принцип их проведения.

Прежде всего, необходимо выяснить, что в педагогической науке и практике понимается под такой формой внеклассной работы, как классный час. Обратимся к высказываниям известных учёных:

«Классный час есть форма прямого общения воспитателя со своими воспитанниками». (В. П. Созонов)

«Классный час. В нашем понимании это не какая-то определённая форма работы, а час классного руководителя». (М. Л. Маленкова)

Исходя из названных определений классного часа, можно выделить определённые черты:

- это гибкая по своему составу и структуре форма воспитательного взаимодействия;
- это форма общения классного руководителя и его воспитанников, где ведущую роль играет педагог.

Классные часы проводятся с различными воспитательными целями:

1. Создание условий для становления и проявления индивидуальности обучающегося, его творческих способностей.
2. Обогащение обучающегося знаниями о природе, обществе, человеке.

3. Формирование эмоционально - чувственной сферы и ценностных отношений личности ребёнка.

4. Формирование классного коллектива как благоприятной среды развития и жизнедеятельности школьников.

Их формы и технологии могут иметь множество вариантов в зависимости от поставленной цели, возраста учащихся, опыта классного руководителя и школьных условий. Классный час – это не урок. Но обыкновенно ему отводят место в школьном расписании, чтобы сделать обязательным еженедельную встречу классного руководителя со своим классом. Это требование сегодня есть не в каждой школе, и даже не в каждой стране.

В странах Европы традиции классных часов различны. В некоторых, как в Финляндии, классные часы фактически не существуют, что определяется самой системой образования. Система обучения школьников Финляндии – одна из лучших в мире. Ежегодно ООН публикует данные по Индексу развития человеческого потенциала (Human Development Index). Этот индекс состоит из трех индексов: Образования (Education index), ВВП (GDP Index) и Продолжительности жизни (Life Expectancy Index). По Индексу образования Финляндия устойчиво занимает первое место. В 2010 году американский журнал Newsweek назвал Финляндию лучшей страной в мире по качеству образования. Евросоюз считает, что образовательная система Финляндии должна стать его ядром.

Правительство Финляндии принимает решение об общенациональных целях общего среднего образования и о распределении времени, которое будет использоваться для обучения различным предметам и предметным группам, а также для консультирования учащихся. Финский национальный совет по образованию разрабатывает национальную основную учебную программу. Основная учебная программа определяет цели и основное содержание различных предметов, тематических групп, тематических модулей и консультирования студентов. Все школы Финляндии следуют национальной основной учебной программе, которая включает в себя цели и основное содержание различных предметов. Сами школы разрабатывают свои собственные учебные планы в рамках национальной основной учебной программы. Среди школьных предметов: валеология, этика и религия, основы социологии и домашней экономики и др. Большое внимание в рамках всех предметов уделяется навыкам ИКТ, благополучию и управлению повседневной жизнью.

Основные принципы финского образования:

1. Равенство
2. Бесплатность
3. Индивидуальность

Для каждого ребенка составляется индивидуальный план обучения и развития. Индивидуализация касается содержания используемых учебников, упражнений, количества классных и домашних заданий и отводимого на них времени, а также преподаваемого материала.

4. Практичность.

В школе преподают только то, что может понадобиться в жизни. Детишки с детства знают, что такое портфолио, контракт, банковская карта. Умеют высчитать процент налога на полученное наследство или заработанный в будущем доход, создать сайт-визитку в интернете, просчитать цену товара после нескольких скидок или изобразить «розу ветров» на данной местности.

5. Доверие.

Во-первых, к школьным работникам и учителям: нет проверок, роно, методистов, обучающих как обучать и проч. Программа образования в стране единая, но представляет собой только общие рекомендации, и каждый педагог использует тот метод обучения, который считает подходящим. Во-вторых, доверие к детям: на уроках можно заниматься чем-то своим. Например, если на уроке литературы включен учебный фильм, но ученику не интересно, он может читать книгу. Считается, что ученик сам выбирает, что для него полезнее.

6. Добровольность.

Учится тот, кто хочет учиться. Педагоги постараются привлечь внимание ученика, но если у него начисто отсутствует интерес или способности к учебе, ребенка ориентируют на практически полезную в будущем, «несложную» профессию и не будут бомбить «двойками».

7. Самостоятельность.

Финны полагают, что школа должна научить ребенка главному — самостоятельной будущей успешной жизни. Поэтому здесь учат размышлять и самим получать знания. Новых тем учитель не рассказывает — все есть в книгах. Важны не заученные формулы, а умение пользоваться справочником, текстом, интернетом, калькулятором — привлекать нужные ресурсы к решению текущих проблем.

Также школьные педагоги не вмешиваются в конфликты учащихся, предоставляя им возможность подготовиться к жизненным ситуациям всесторонне и развить умение постоять за себя.

8. Оценивание.

В стране принята 10-балльная система, но до 7 класса применяется словесная оценка: посредственно, удовлетворительно, хорошо, отлично. С 1 по 3 класс отметки в любых вариантах отсутствуют.

При наличии такой индивидуальной свободы ученика в образовательном процессе и не навязчивом, но четком контроле со стороны педагогов, классный час в воспитательном процессе финских школ уже не играет такой важной роли, как других стран. Сам процесс обучения решает воспитательные задачи.

Школы в ***Великобритании*** делятся на государственные (state school) и частные (independent и public school). Право на обучение в государственных школах имеют дети, рожденные на территории Великобритании и дети граждан, имеющих право постоянного проживания в стране. Принципиальное отличие британской системы образования от прочих европейских – широко развитая система школ-пансионов, где дети не только учатся, но и проживают в течение всего учебного года. Школы-пансионы есть и в других европейских

странах; однако только в Великобритании в пансионатах обучается до 50% всех учеников. (<https://www.kp.ru/guide/obuchenie-detei-v-anglii.html>) Данная особенность обуславливает специфическое взаимодействие куратора (тьютора) с воспитанниками.

Английский философ Джон Локк в свое время озвучил три кита английского воспитания – спорт, образование, нравственное воспитание. Под последним имеется в виду воспитание манер, сдержанности, умения вести беседу, не говорить лишнего, хранить «лицо». Изначально в учебном плане многих школ прописаны такие предметы, как этика, религия и светское общество, микроэкономика и др.

В других европейских странах, как например, в Литве или Латвии, классные часы составляют часть учебного процесса и включены в расписание.

В Австралии воспитательный компонент также, как в Великобритании и Финляндии, заложен в школьную программу: существуют занятия, посвященные этике, религии, праву, безопасности и т.д. Таким образом, надобности в отдельных классных часах в школах Австралии нет.

Следует обратить внимание на такую традицию европейских, австралийских и американских школ как «outside classroom activities». Под этим определением понимается комплекс занятий вне школы, на природе. Существуют многочисленные разработки форм и методов проведения таких занятий. Следует обратить внимание на такую традицию европейских и американских школ как «outside classroom activities». Под этим определением понимается комплекс занятий вне школы, на природе. Существуют многочисленные разработки форм и методов проведения таких занятий. Как показывает практика, на природе можно не только изучать местную фауну и флору, но рассказывать друг другу, как вы провели лето, играть в интеллектуальные игры. По мнению зарубежных методистов и педагогов, такие занятия не только приобщают учеников к родной природе, но и позволяют ученикам чувствовать себя более свободными, стимулирует развитие их творческих способностей. Известна, например, Лесная школа в Вермонте, где образовательный процесс основан на «outside classroom activities».

В Китае также отсутствуют классные часы, поскольку в саму школьную программу включены предметы, рассматривающие вопросы этики, гражданско-патриотического воспитания и др. Чтобы охватить все занятия и выполнить всю работу, китайские школьники встают не позже пяти утра, занимаются самостоятельно, после чего идут на уроки, которые длятся с 8.00 и до 16.00, а после – с 16.00 и до 21.00 — посещают дополнительные занятия. В большом количестве специализированных школ, где вместе с обычными предметами преподаются и кунг-фу, воспитание происходит также через саму философию единоборства.

На постсоветском пространстве, в частности – в России, классные часы имеются в школьной программе. Также в соответствии с Федеральным законом от 29 декабря 2012 года № 273 – ФЗ «Об образовании в Российской Федерации» разработано Положение о классном часе, которое регламентирует продолжительность проведения классных часов в школе и является

обязательным для исполнения классными руководителями. В Положении дается определение классному часу, приводится его характеристика.

Цель классного часа: содействие формированию классного коллектива и развитию его членов.

Задачи:

1. Формировать классный коллектив для создания благоприятной среды развития и жизнедеятельности школьников.

2. Формировать гражданскую позицию, нравственно-эстетические качества личности учащегося.

3. Формировать знания по вопросам политической, экономической и социальной жизни общества о самом себе.

4. Научить понимать своих товарищей, пробудить желание помогать им решать проблемы, общаться, сотрудничать, взаимодействовать с ними.

Функции классного часа.

1. Просветительская – расширяет круг знаний учащихся, которые не нашли отражения в учебной программе.

2. Ориентирующая – формирует определённые отношения к объектам окружающей действительности; вырабатывает определённую иерархию материальных и духовных ценностей.

3. Направляющая – предусматривает перевод разговора о жизни в область реальной практики учащихся, направляя их деятельность.

4. Формирующая – реализация вышеперечисленных функций; формирование привычки обдумывать и оценивать свою жизнь и самих себя; выработка умений вести групповой диалог, аргументирование своего мнения.

Содержание классного часа.

1. Содержание, цели и задачи классного часа зависят от возрастных особенностей и опыта учащихся.

2. Заместитель директора по воспитательной работе, классные руководители определяют классные часы на учебный год в соответствии с анализом воспитательной работы прошлого учебного года, с учётом традиционных общешкольных мероприятий.

3. Тематика классных часов может корректироваться в конце каждой учебной четверти.

Требования к содержанию классного часа.

1. Классные часы должны быть построены так, чтобы в своём содержании они шли от простого к сложному, от информации к оценкам, от оценок к суждениям.

2. В ходе классного часа классный руководитель должен не навязывать своего мнения и своих суждений, а проводить коррекцию и оказывать помощь в поисках правильного решения.

3. Классный час, независимо от своих разновидностей, должен нести положительный эмоциональный заряд.

4. В содержании классного часа необходимо обратить внимание на итоговую часть. Классный час должен содержать момент, когда ребёнок сможет оценить и сам классный час, и время потраченное на него.

Организация и проведение классного часа.

1. Классный час состоит из следующих частей:

- вступительная часть – постановка вопроса;
- основная (содержательная) часть – материал для решения вопроса;
- заключительная часть – решение вопроса и определение его жизненного значения.

При подготовке к классному часу классный руководитель должен выполнить следующее:

1. Определить тему классного часа, сформулировать его цели исходя из задач воспитательной работы с коллективом;

2. Тщательно отобрать материал с учётом поставленных целей и задач исходя из требований к содержанию классного часа;

3. Составить план проведения классного часа;

4. Подобрать наглядные пособия, музыкальное оформление, подготовить помещение, создать обстановку, благоприятную для непринуждённого разговора;

5. Определить целесообразность участия в классном часе родителей учащихся, старших и младших товарищей, работников школы, специалистов по обсуждаемой теме.

6. Определить свою роль и позицию в процессе подготовки и проведения классного часа;

7. Выявить возможности по закреплению полученной информации в дальнейшей практической деятельности детей.

Формы проведения классных часов.

1. Дискуссионные формы: - диспут; - дискуссия; - конференция; - круглый стол; - вечер вопросов и ответов; - встреча с приглашенными людьми; - лекторий - аукцион.

2. Формы состязательного характера: - конкурс - викторина - путешествие - КВН - эстафета полезных дел - смотр - парад - презентация - турнир - олимпиада;

3. Творческие формы: - фестиваль - выставка - устный журнал - живая газета - творческий труд - представление (проектов) - юморина - спектакль - концерт - ярмарка;

4. Игровые формы: - ролевые игры - сюжетные игры - интеллектуальные: - игры – путешествия;

5. Формы психологического просвещения: - тренинг - исследование;

6. Подвижные формы: - веселые старты - малая олимпиада - школьная олимпиада – день (атлетики, здоровья и т.д.);

7. Формы работы вне школы: - экскурсия - поход - выход (концерт).

Оценка качества классного часа.

1. Качество классного часа оценивается по критериям внешней и внутренней эффективности.

2. Оценкой внутренней эффективности классного часа являются отзывы учеников, которые они дают по окончании классного часа.

3. Внешнюю эффективность оценивает заместитель директора по воспитательной работе при посещении классного часа.

4. В конце учебного года каждый классный руководитель представляет в методическую копилку школы одну сценарную разработку тематического классного часа.

В **Беларуси** информационные и классные часы проводятся еженедельно по тематике, утвержденной заместителем руководителя учреждения образования по воспитательной работе, и отражаются в плане классного руководителя на полугодие в соответствии с основными направлениями идеологической и воспитательной работы, определенными Концепцией непрерывного воспитания детей и учащейся молодежи и Программой непрерывного воспитания детей и учащейся молодежи на 2016-2020 гг., инструктивно-методическими письмами Министерства образования Республики Беларусь, Программой воспитания учреждения образования, планом идеологической и воспитательной работы на текущий год.

Информационные и классные часы должны быть прописаны в режиме работы школы, утвержденном руководителем учреждения образования. Информационные часы могут проводиться до начала учебных занятий и после их завершения. При составлении расписания необходимо учитывать мнения и пожелания учащихся, их законных представителей, особенности образовательного процесса учреждения образования.

Информационный час может стоять в расписании в любой день недели. Временной промежуток информационного часа: для учащихся I ступени обучения – до 15 минут, для учащихся II и III ступеней обучения – от 20 до 45 минут.

Предлагаемые формы проведения и их организация отражены в методических рекомендациях по организации и проведению информационных часов в учреждениях образования.

Рекомендуется для учащихся старших классов проводить каждый четверг месяца единый день информирования, объединив классы, параллели классов, с приглашением видных государственных и общественных деятелей, депутатов, медийных персон по предложенной тематике (прилагается). График проведения классных часов должен быть гибким в соответствии с выбранной формой его организации. По мере необходимости на классном часе рассматриваются вопросы состояния дисциплины, результаты учебной деятельности обучающихся, их участия в культурной и общественной жизни класса. Допускается проведение их до начала учебных занятий, что не повлияет на смещение начала учебных занятий. Временной интервал проведения такого классного часа – до 45 минут.

Формы и методы проведения классного часа могут иметь множество вариантов в зависимости от поставленной цели, возрастных особенностей учащихся, опыта классного руководителя, условий и особенностей учреждения образования. Классный час предлагается проводить в форме лекции, беседы или диспута, возможно использование элементов викторины, конкурса, игры, а также других форм воспитательной работы. Рекомендуется применение

интерактивных методов работы, проведение классного часа за пределами учебного заведения, если это требуется тематикой.

На проведение классного часа в активной форме отводится больше времени (например, профориентационное направление работы – экскурсии на различные объекты и др.). Он может проводиться как в шестой школьный день, так и после учебных занятий, как того требуют условия его организации.

Информационные и классные часы относятся к организационно-воспитательной работе педагогического работника, выполняющего обязанности классного руководителя, и их проведение регламентировано Инструкцией о порядке определения тарифицируемых часов организационно-воспитательной работы и дополнительного контроля учебной деятельности учащихся в учреждениях, обеспечивающих получение общего среднего, профессионально-технического, среднего специального образования, утвержденной постановлением Министерства образования Республики Беларусь от 25 ноября 2004 г. № 70.

При заполнении классного журнала классный руководитель указывает дату проведения и тему информационного или классного часа точно в соответствии с утвержденными администрацией учреждения расписанием и тематикой, а также количество часов: 0,5 часа организационно-воспитательной работы при продолжительности информационного часа 15-30 минут и 1 час при продолжительности классного (информационного) часа до 45 минут.

Воспитанию подрастающего поколения в Казахстане уделяется особое внимание. Прежде всего, процесс воспитания имеет прочную законодательную базу. В частности, он регулируется и определяется следующими документами:

Конституция Республики Казахстан (принята на республиканском референдуме 30 августа 1995 года) (с изменениями и дополнениями по состоянию на 10.03.2017 г.);

- Кодекс Республики Казахстан «О браке (супружестве) и семье» от 26 декабря 2011 года № 518-IV (с изменениями и дополнениями по состоянию на 01.04.2019 г.);

- Закон Республики Казахстан «Об образовании» от 27 июля 2007 года № 319-III (с изменениями и дополнениями по состоянию на 29.04.2018 г.);

- Закон Республики Казахстан «О правах ребенка в Республике Казахстан» от 8 августа 2002 года № 345-II (с изменениями и дополнениями по состоянию на 01.04.2019 г.);

- Закон Республики Казахстан «О религиозной деятельности и религиозных объединениях» от 11 октября 2011 года № 483-IV ЗРК (с изменениями и дополнениями по состоянию на 22.12.2016 г.);

- Статья Главы государства «Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания» (г. Астана, 12 апреля 2017);

- «Государственная программа развития образования Республики Казахстан на 2016 - 2019 годы. Астана, 2016 год». Утверждена постановлением Правительства Республики Казахстан от 24 июля 2018 года № 460;

- Статья Главы государства Нурсултана Назарбаева «Семь граней Великой степи» (г. Астана, 21 ноября 2018)

- Концептуальные подходы к развитию инклюзивного образования в Республике Казахстан. Утверждены приказом Министра образования и науки Республики Казахстан от 1 июня 2015 года № 348;

- Концепция по переходу Республики Казахстан к «зеленой экономике» на 2013-2020 годы. Утверждена Указом Президента Республики Казахстан от 30 мая 2013 года № 577;

- Антикоррупционная стратегия Республики Казахстан на 2015-2025 годы. Утверждена Указом Президента Республики Казахстан от 26 декабря 2014 года № 986.

- Концепция государственной молодежной политики Республики Казахстан до 2020 года «Казахстан 2020: путь в будущее». Одобрена постановлением Правительства Республики Казахстан от 27 февраля 2013 года №191;

- Государственная Программа «Цифровой Казахстан». Утверждена постановлением Правительства Республики Казахстан от 12 декабря 2017 года № 827;

- Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 8 апреля 2016 года № 266. О внесении дополнений в приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 3 апреля 2013 года № 115 «Об утверждении типовых учебных программ по общеобразовательным предметам, курсам по выбору и факультативам для общеобразовательных организаций».

- Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 15 апреля 2019 года №145 «Концептуальные основы воспитания в условиях реализации программы «Рухани жаңғыру»

Так, воспитательный процесс в организациях образования согласно Закону Республики Казахстан «Об Образовании» призван решать ряд задач. Они обозначены в статье 11 «Задачи образования». И здесь особое место отводится воспитанию гармонически развитой, профессиональной личности:

1) развитие творческих, духовных и физических возможностей личности, формирование прочных основ нравственности и здорового образа жизни, обогащение интеллекта путем создания условий для развития индивидуальности;

3) воспитание гражданственности и патриотизма, любви к своей Родине – Республике Казахстан, уважения к государственным символам и государственному языку, почитания народных традиций, нетерпимости к любым антиконституционным и антиобщественным проявлениям;

4) воспитание личности с активной гражданской позицией, формирование потребностей участвовать в общественно-политической, экономической и культурной жизни республики, осознанного отношения личности к своим правам и обязанностям;

5) приобщение к достижениям отечественной и мировой культуры; изучение истории, обычаев и традиций казахского и других народов республики; овладение государственным, русским, иностранным языками.

Эти задачи педагоги реализуют посредством синергии учебной и внеклассной работы, что, в свою очередь, определяет значимость классного часа в процессе обучения.

Характерной особенностью современного состояния воспитания в организациях образования Казахстана является направленность на обновление его содержания с позиции социально востребованных ценностей, традиций, поведенческого опыта. Реализация программ «Мәдени мұра» - «Культурное наследие», «Халық тарих толқынында» внесли большой вклад в процесс воспитания.

Безусловно, усиление воспитательной работы с 2017 года неразрывно связано с выходом программной статьи Президента: «Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания».

Сохранение и приумножение нравственно-духовных и культурных ценностей подрастающего поколения **осуществляется** через проекты: «Туған жер», «Сакральная география Казахстана», «Современная казахстанская культура в глобальном мире», «100 новых лиц Казахстана», «Новое гуманитарное знание. 100 новых учебников на казахском языке», «Переход государственного языка на латиницу». Проекты поэтапного перехода казахского языка на латинскую графику, «100 новых учебников на казахском языке» мотивируют обучающихся на эффективное и качественное овладение государственным языком.

Создание позитивной социально-педагогической среды через интеграцию воспитания и обучения, академических предметов и дополнительного образования, организация исследовательских краеведческих экспедиций по различным регионам Казахстана, ресурсная поддержка со стороны педагогов, родителей, вовлечение школьников в самоуправление стали возможны в школах страны благодаря внедрению в них опыта работы АО «Назарбаев Интеллектуальной школы».

Внеклассная работа формирует и развивает личность ребёнка. Управлять воспитательным процессом – значит не только развивать и совершенствовать заложенное в человеке природой, корректировать намечающиеся нежелательные социальные отклонения в его поведении и сознании, но информировать у него потребность в постоянном саморазвитии, самореализации физических и духовных сил. В нашей стране **проводится** большая работа по патриотическому воспитанию, формированию активной гражданской позиции через вовлечение детей и подростков в реализацию программ Республиканской единой детско-юношеской организации «Жас Ұлан», «Жұлдыз», Скауты Великой Степи, Юные патриоты. «Сөз – тілдің көркі» - приобщение обучающихся к творчеству классиков и современных поэтов, мыслителей Казахстана; языковые фестивали, конкурсы, смотры, айтысы, дебаты и др. «Дарынды ұрпақ – ел болашағы» - поддержка детских инициатив. «Салауатты ұрпақ» - развитие спортивной студенческой и школьной лиги.

Исторический процесс поддерживается двумя средствами – общением и преемственностью, в свою очередь обусловленными воспитанием,

образованием. Вне этих главных факторов невозможно взаимопонимание людей, равно как и культурное наследование.

Таким образом, национальное воспитание следует понимать как введение индивида в духовную культуру, в историческую филиацию основных идейных стремлений, выразившихся в этносе данного народа или народов, если речь идет о много этнической нации, и как развитие способностей личности к прогрессивному вкладу в верования, язык, жизненные цели и средства их благотворного достижения, что служит на пользу и данной нации, и человечеству в целом

В социологическом плане воспитание — означает формирование и развитие личности под воздействием всей совокупности объективных и субъективных факторов, с которыми индивид находится в контакте. Социологии предстоит разработка фундаментальных вопросов воспитания, проведение крупномасштабных исследований, раскрывающих основные черты и особенности новых экономических и социально-культурных процессов, происходящих в нашем обществе, так как они связаны с формированием личности, переориентацией общественного и индивидуального сознания.

В школьном воспитании следует концентрировать внимания на задачах и конкретных действиях, а не только на лице воспитанника.

Норма личности - это способность личности в своем развитии обретать социальную сущность человека, имеющего такие особенности: отношение к другому человеку как к самоценности; способность к самоотдаче; творческий характер жизнедеятельности, способность к свободному волеизъявлению; возможность проектировать свое будущее; внутренняя ответственность перед собой, другими людьми, прошлым и будущим; стремление к обретению смысла жизни.

Успехи человеческого общежития созданы совместными усилиями всех культурных народов. Сознание определяется преимущественно характером общества, к которому принадлежит личность, а также самой ее жизнью. Задача культуры в том и состоит, чтобы гармонизировать интересы и возможности социальных групп с запросами и склонностями личностей, в них входящих. Нация — это идея, пронизывающая материальную и духовную культуру большого сообщества людей. Наиболее стабильное в этнической истории — это дух народа, проявляющийся в любви к родному как изначально данному, будь то язык, нравы, обычаи, отношения, ценности. Все родное, складывающееся на базе общения и воспитания, имеет колоссальное формирующее значение. Социальное воспитание подрастающего поколения – задача всего общества, и не только того или иного образовательного ведомства. Социологи пришли к выводу: огромная армия профессиональных воспитателей работает малоэффективно. Важнейшим условием успешной деятельности в этой сфере является совпадение целей и задач социального воспитания со стратегией развития общества.

Обратим особое внимание на Концептуальные основы воспитания. Это стратегический документ, где раскрыт ряд приоритетных направлений обновления базового содержания воспитания: духовно-нравственное,

национальное, семейное, трудовое, экономическое, экологическое, поликультурное, художественно-эстетическое, интеллектуальное, физическое, здоровый образ жизни.

Изучение и активная пропаганда духовных святынь Казахстана является прекрасной возможностью реализации основных направлений воспитания.

1. Воспитание нового казахстанского патриотизма и гражданственности, правовое воспитание.

Цель: формирование патриота и гражданина с рациональным и эмоциональным отношением к родине, потребностью к усвоению и соблюдению законов государства и общества, противостоящего политической, правовой и антикоррупционной незаконности, готового противостоять проявлениям жестокости и насилию в детской и молодежной среде.

В казахской степи наши предки отстояли и сохранили честь и достоинство свое и всего народа. Благодаря духу и воле героев, живших и погибших ради сохранения целостности Родины, мы живем в свободной, независимой стране. На казахской земле немало мест, связанных с именами национальных гениев. Их помнят, их чтят, места погребений стали памятниками истории и культуры.

Знакомство с жизнью известных исторических личностей, с историей нашего государства будет содействовать воспитанию чувства любви к Родине, гордости и ответственности по отношению к государственному строю, политике, идеологии; правопорядку, развитию лидерских качеств у обучающихся.

Реализация этой задачи осуществляется посредством урочной и внеурочной деятельности, дополнительного образования. Необходимо уделить особое внимание изучению сакральных объектов на уроках истории, географии, краеведения, самопознания, литературы, казахского языка и др. предметов. Внеурочная деятельность может иметь форму тематических классных часов, дебатных, дискуссионных клубов, патриотических форумов, акций, исследовательских проектов. Особое значение имеет посещение сакральных мест, музеев, экскурсии, походы, краеведческие экспедиции, а также встречи с известными людьми: государственными деятелями, литературы, искусства, науки, ветеранами войны и ветеранами труда, общественными деятелями.

2. Духовно-нравственное воспитание.

Цель: формирование глубокого понимания ценностных основ программы «Рухани жаңғыру» о возрождении духовно-нравственных и этических принципов личности, ее моральных качеств и установок, согласующихся с общечеловеческими ценностями, нормами и традициями жизни казахстанского общества.

Уникальность Казахстана определяется его кочевническим прошлым. Суверенность территорий священна для кочевников. Понятие «земля предков» отпечатывается в сознании народа как святые места: священные горы, реки и озера, долины и холмы, могилы, где обитают духи предков, и т. п. Легенды и мифы, сказания и изречения о них передаются из поколения в поколение, внося неопределимый вклад в духовно-нравственное воспитание поколений. Культура

казахского народа прошла длительный путь развития, накопив огромные духовные богатства: высокохудожественную устную и письменную литературу, фольклор, эпос, яркое музыкальное, поэтическое и философское наследие. Казахский народ, соблюдая обычаи древних, и по сей день может с гордостью сказать что чтит и уважает своих предков не забывая то, через что прошёл их народ.

Усиление воспитательного потенциала сакральных объектов может проводиться через проведение научно-исследовательских, социальных, благотворительных проектов, конкурсов, чтений, выставок, встреч с известными людьми, фестивалей духовно-нравственной направленности, элективных курсов, систему дополнительного образования, организацию и проведение экскурсий по историческим, архитектурным и памятным местам, музеям.

3. Национальное воспитание.

Цель: ориентация личности на общечеловеческие и национальные ценности, уважение к родному и государственному языкам, культуре казахского народа, этносов и этнических групп Республики Казахстан.

Воспитание должно включать ориентацию на усвоение и сохранение национальных традиций, достижений национальной культуры, т.е. должно быть этническим воспитанием. С одной стороны, этническое воспитание позволяет уберечься от опасностей узкого национализма, с другой стороны, оно приобщает молодого человека к историческому опыту его народа, развивает здоровое чувство национальной гордости, патриотизма, долга перед Родиной.

Уберечься от опасности узкого национализма национальное воспитание может только в том случае, если оно будет опираться на правильно поставленное социальное воспитание, если любовь к своей стране, знание ее современного состояния и истории будет соединяться с воспитанием духа солидарности, с пониманием ценности всечеловеческого общения. Дух братства, дух солидарности, идеально одушевляющий национальное воспитание, единственно способен оградить национальное воспитание от опасности, стоящей перед ним. Воспитание должно быть национальным, оно должно приобщать человека к исторической работе его страны, должно связывать его с родной страной и развивать сознание его долга перед своей Родиной.

Подрастающее поколение не просто не знает историю и традиции своего народа, ему просто негде черпать эти знания. Поэтому перед всеми учреждениями, призванными воспитывать подрастающее поколение, стоит задача, пока не произошла окончательная смена поколений, проводить работу по возрождению и внедрению в жизнь идей воспитания обучающихся на основе народных традиций и обычаев.

Изучение произведений народного творчества различных жанров, народных традиций способствует воспитанию национальной гордости, оно эффективно тогда, когда включено в содержание урока, внеурочного времени, на факультативных занятиях и в творческих объединениях школьников. Система воспитания при этом складывается с учетом национально-

региональных и микросоциальных условий, на основе совместной деятельности взрослых и детей, включения семьи, старшего поколения в активное общественное воспитание.

Изучение духовных святынь целесообразно включить в деятельность кабинетов этнопедагогике; проведение фестивалей и конкурсов по знанию символики Республики Казахстан, государственного языка, культуры и традиций казахского народа, истории Казахстана; краеведческая работа и др.

4. Семейное воспитание.

Цель: просвещение родителей, повышение их психолого-педагогической компетентности и ответственности за воспитание детей.

Задачи семейного воспитания объединены в три группы и в самом общем виде предусматривают:

✓ Воспитательные задачи:

- формирование основ характера ребенка, его исходных нравственных установок и позиций;

- закладывание основ трудолюбия, стремления к общественно полезной деятельности, порядку и дисциплине, соблюдению норм жизни общества.

✓ Образовательно-воспитательные задачи:

- осуществление нравственно-эстетической подготовки ребенка к формированию в будущем собственных семейных отношений;

- формирование чувства любви, доброжелательности, глубокого

- уважения к отцу и матери, сестрам и братьям;

- возвращение чистого чувства уважения и любви к представителям другого пола, мужского достоинства и девичьей чести;

- вооружение умениями и навыками организации быта, семейного досуга, ведения семейного хозяйства.

✓ Личностно-развивающая задача - создание условий для физического, нравственного, умственного, трудового, эстетического и т.д. становления детей в процессе повседневной деятельности и общения.

Об уровне достижения целей воспитания детей в семье свидетельствует не только их хорошая успеваемость, но и степень проявления трудолюбия, творческого подхода к делу, здоровых интересов. Не менее важны общественная активность, физическая закалка, развитый художественно-эстетический вкус, дисциплинированность и сила воли. Важным показателем успешности семейного воспитания также является отсутствие у детей таких негативных качеств как жадность, зависть, стремление к наживе, меркантильность, вещизм.

В любой ситуации казахская семья оставалась воспитательным институтом, формировавшим из ребенка гражданина своего времени. В семейном воспитании у казахского народа ребенка приучали справедливости, гуманизму, внимательному отношению к тому, что говорят родители, а также умели внедрить в сознание ребенка понятие совести, все то доброе и хорошее, что имели.

Совместное участие родителей и детей в различных мероприятиях, благотворительных акциях, посещение сакральных мест, музеев обладает мощным воспитательным потенциалом.

5. *Трудовое, экономическое и экологическое воспитание.*

Цель: формирование осознанного отношения к профессиональному самоопределению, развитие экономического мышления и экологической культуры личности.

В казахском народе с древнейших времен бытует большой опыт систематизированного трудового воспитания, дополненный и обработанный по требованию каждой эпохи. И сегодня в период вступления человеческой цивилизации в третье тысячелетие, когда уже освоили космос и вошли в мировую информационную систему, без определенного изменения продолжается преемственность трудовой технологии нашего народа. Теперь же самой актуальной проблемой является трудовое воспитание молодого поколения на основе национальных традиций, сохранение этой преемственности.

У казахов раннее привлечение детей к труду помогло формированию морально-этических качеств, совершенствованию художественно-эстетического вкуса, развитию их телосложения, а также повышению бережного отношения к культурному наследию народа.

В ряде регионов осуществляется внедрение социальных проектов в рамках воспитательной работы: «Туған елге тағзым», «Екі апта ауылда».

В рамках проекта «Екі апта ауылда» обучающиеся могут не только изучить традиции и обычаи, проживая в семьях, но и приобщиться к сельскому труду. Это будет содействовать воспитанию трудолюбия, стойкости и верности путем формирования сознательного взгляда, признающего труд основной жизненной потребностью. Значимость трудового воспитания заключается также в осознании ценности и бережливого отношения к продуктам труда, природе, уважения к жителям аула.

Заданный Н.А.Назарбаевым курс на духовное возрождение нации поднимает вопрос более глубокого знакомства учащихся с духовными ценностями своего народа, с его национальной культурой, традициями и обычаями, народными знаниями и опытом в вопросах ведения хозяйства, как важнейших элементов экономической культуры.

В процессе экономической подготовки школьников необходимо использовать собственный исторический опыт в сфере хозяйственных отношений, сохранить тот огромный потенциал, который мы унаследовали от предков. Экономическая культура современного человека должна строиться на основе тех духовно-нравственных ценностей, которые выработаны нашей собственной историей, являются для нашего общества традиционными и проверенными временем и практикой.

Идеи народной педагогики, связанные с экономическим воспитанием, содержатся в устном поэтическом творчестве народа - в пословицах и поговорках, в словах – назиданиях, считалках, загадках, в устных задачах и скороговорках. Безусловно, будет полезным, если мы будем использовать это

ценнейшее наследие народной педагогики в экономическом воспитании молодежи.

Экономическое воспитание было неотделимо от трудового воспитания.

С давних времен народ, занимающийся кочевым скотоводством, веками вырабатывал систему экономического подхода к хозяйству: на зимовье эффективно использовать земли, пастбища, **берегли землю** от истощения. В быту продукты скотоводства использовались не только как пища, но и как предметы повседневного обихода (войлочные изделия, одеяла, корджун) и одежды (чапан, шуба, тумак).

Главным в процессе становления, образования этноса является признание природы **как начала** всех начал, **верховного духовного начала**, за своего рода божество со всеми вытекающими отсюда последствиями - чувствами древних людей, детей природы, - открытых, искренних и откровенных, с их беспредельной, самозабвенной любовью к природе, доходящей до обожествления ее, бережливым и заботливым отношением к ней.

Великий поэт и просветитель казахского народа Абай Кунанбаев, очень близкий по духу к Д.Ушинскому, в своих поэтических произведениях воспевал красоту природы и умело соотносил ее с человеческой жизнью, с общественной средой. В его стихах нет пейзажей без человека. Именно человек как часть природы является носителем общечеловеческих ценностей.

Особое значение имеет привитие обучающемуся навыков бережного отношения к духовным святыням, памятникам духовного наследия. Это осуществляется при организации отдыха обучающихся в сакральных местах, при участии их в раскопках, археологических экспедициях, рейдах следопытов, турпоходах. Обучающийся должен знать правила поведения в таких местах, принимать активное участие в экологических мероприятиях: уборка мусора, озеленение.

6. Поликультурное и художественно-эстетическое воспитание.

Цель: формирование общекультурных навыков поведения, развитие готовности личности к восприятию, освоению, оценке эстетических объектов в искусстве и действительности, создание в организациях образования поликультурной среды.

В многонациональном сообществе процессы воспитания происходят при межэтническом и межкультурном взаимодействии больших и малых этносов. Эти процессы не исключают, наряду с развитием общенациональной культуры, **обогащения** посредством воспитания и образования как доминирующей, так и малых культур. Подобные тенденции предполагают сопряжение через воспитание духовных ценностей всех участников межэтнического и межкультурного диалога, создание общего интеркультурного пространства, в пределах которого каждый обретает социальный и этнический статус, определяет принадлежность к тем или иным языкам и субкультурам.

Казахский народ с древнейших времен в своей ежедневной трудовой деятельности развивал прикладное искусство. Казахи готовили самые нужные вещи племени, семьи, отдельной личности **соответственно художественному вкусу и требованиям**. Шерсть, кожа, кости и рога, т.е. продукция скотоводства,

служили материалами для изготовления произведений прикладного искусства. С младенчества увидевшие все это дети постепенно осваивали тайны и секреты искусства и накапливали значительный опыт до взросления. Ремесленной профессии их учили родители, опытные старцы и мастера аула, которые в своих воспитательных целях использовали методы объяснения, внушения, консультации, упражнения, одобрения, поощрения и т.д.

Элементы традиционного ручного труда могут быть освоены обучающимися на уроках художественного труда. Ребята при этом знакомятся с секретами обработки дерева, как правильно работать с инструментами для изготовления, к примеру, деревянных частей юрты (кереге – деревянная решетка, образующая круглые стены юрты и уық – унины, вогнутые жерди, на которых держится верхний купол юрты). Какие для этого используются разновидности дерева (верба, голубая ива, белая ива, светло-желтая ива, береза и т.д.), когда их можно обрезать (период года), сушка, отбор, обстругивание, разукрашивание и т.д. При этом можно дать детям волю фантазии, чтобы они сами делали узорчатые украшения, стимулировать развитие вкуса, чувства эстетики. Дети знакомятся также с предметами домашнего обихода, убранства казахской юрты, посуды, в особенности времен кочевой, полукочевой и оседлой жизни, изготовленной из дерева, керамики, металла. В кружках прикладного творчества происходит знакомство с национальными костюмами, орнаментами, предметами быта. Дети принимают участие в организации выставок народного прикладного творчества, где представляются национальные костюмы, предметы домашнего обихода, казахских национальных блюд. Идеи для творчества обучающиеся могут почерпнуть, изучая музейные реликвии из сакральных мест.

7. Интеллектуальное воспитание, воспитание информационной культуры.

Цель: формирование мотивационного пространства, обеспечивающего развитие интеллектуальных возможностей, лидерских качеств и одаренности каждой личности, а также информационной культуры.

Бурный научно-технический прогресс, стремительное распространение компьютерной техники обуславливают трансформацию, развитие и совершенствование методов исследования сакрально-территориальных систем, сакральных объектов, явлений и процессов, в ближайшей перспективе позволит значительно улучшить качество таких исследований. К методам исследования сакральной географии входят как древние традиционные методы, и новые из применением современных технологий сбора и обработки информации; общенаучные, межпредметные методы и методы, используемые в географических науках, в том числе и сакральной географии. Следовательно, только при условии глубокого всестороннего овладения новыми техническими, математическими и программными средствами, создания полноценных социогеоинформационных систем с сакрально-информационным блоком можно обеспечить адекватное современным потребностям развитие сакрально-географических знаний.

Поиск информации о сакральных объектах, использование цифровых моделей OnlineLab, Online Driver Model способствует развитию навыков использования цифровых технологий, интерактивному взаимодействию, повышению социальной активности, использованию интернет-библиотек.

8. *Физическое воспитание, здоровый образ жизни.*

Цель: создание пространства для успешного формирования навыков здорового образа жизни, сохранения физического и психологического здоровья, умения определять факторы, наносящие вред здоровью.

Мировой исторический опыт свидетельствует, что важнейшим фактором, влияющим на полноценное развитие человека, является здоровье. В Послании народу «Казахстан – 2030. Процветание, безопасность и улучшение благосостояния всех казахстанцев» Н.А. Назарбаев отмечает исключительную важность охраны здоровья населения на основе улучшения благосостояния народа, неуклонного развития здорового образа жизни в обществе [15]. Национальная политика в этих рамках открывает возможность для трансляции этой важной задачи. Сохранение и укрепление здоровья личности является главной прерогативой образовательного процесса на современном этапе развития казахстанского общества.

Исключительную значимость в решении обозначенных проблем представляет история казахской педагогической мысли. Культурологический, историко-системный, ретроспективный анализ в этом направлении показывает, что начиная с глубинных истоков, представленных Авестой, культурой саков и гуннов, орхоно-енисейскими письменными памятниками, деятельностью известных исторических личностей как аль-Фараби, Ибн Сино, Юсуф Баласагуни, Махмуд Кашгари, Кейкаус, Кожа Ахмед Яссауи и другими корифеями Востока, казахская педагогическая мысль в лице степных философов, педагогической школы акынов и жырау, осуществляет преемственность исторического опыта поколений. Изучение истории казахской педагогической мысли позволяет констатировать, что именно здесь сконцентрирован колоссальный запас идей о формировании здорового образа жизни, систематизируются и транслируются концептуальные взгляды известных ученых, мыслителей, обобщаются практические знания и народный опыт воспитания, разрабатываются эффективные пути по укреплению здоровья подрастающего поколения. Обращение к истокам проблемы формирования здорового образа жизни свидетельствует об историческом, этнокультурном и национальном богатстве казахского народа. Особого внимания в рамках разрабатываемой проблемы заслуживают ценные исторические документы периода казахского ханства, наследие таких выдающихся личностей, как Асан Кайгы, Мухаммед Хайдар Дулати, Кыдыргали Жалаири и др.

Благополучному развитию детского здоровья и формированию здорового образа жизни способствовали детские праздники. Не вызывает сомнения то, что ребенок, окруженный вниманием и заботой взрослых, обогащался духовно. Исключительное внимание было к каждому жизненному этапу ребенка. Отсюда целая линия детских традиционных праздников: Шілдеhana, Бесік той, Тусау кесу, ырынан шыару, Сндет той, Ата мінгізу, Тіл ашар и др. Они заключали в

своей многозначной символике возрастную периодизацию. Традиционные детские праздники в казахском народе – это фундамент, на котором строили «здание» всей жизни человека.

Этот документ одновременно предполагает и то, что «основы воспитания опираются на целевые установки, принципы и задачи поэтапного перехода школьного образования на его обновленное содержание, в основе которого лежит подготовка высоконравственного, образованного, конкурентоспособного человеческого капитала, ориентированного на новый технологический уклад экономики для успешной адаптации в современном мире Четвертой промышленной революции. Именно в данном аспекте актуализированы новые образовательные принципы технологии, методики воспитания, обеспечивающие повышение воспитательного потенциала образовательного процесса, **более качественную и эффективную интеграцию** обучения и воспитания, обучающего и воспитательного пространства. Воспитание органично должно сочетаться с предметно-продуктивной деятельностью по формированию учебных, образовательных и информационных деятельностных компетенций».

Концептуальные основы воспитания учитывают Всеобщую декларацию прав человека, Конвенцию о правах ребенка, Международную декларацию экономических, социальных и культурных прав человека, рекомендации Организации Объединённых Наций по вопросам образования, науки и культуры по непрерывному образованию.

2 ОСОБЕННОСТИ ПРОВЕДЕНИЯ КЛАССНЫХ ЧАСОВ В УСЛОВИЯХ МКШ

Воспитательный процесс в малокомплектной школе - это подчиненная общей цели цепь развивающихся воспитательных ситуаций (воспитательных дел). Он опирается на общие принципы, подчиняется общим закономерностям. Младшая школа преобразует его в мягкое, щадящее взаимодействие воспитателей с детьми.

Особенности воспитательного процесса в малокомплектной школе определяются условиями, о которых уже говорилось выше. Дети, растущие в селах и отдаленных поселках, более воспитаны жизнью. Она сформировала у них те качества, которые с трудом прививаются на городском асфальте. Все дети и взрослые друг друга знают. Нет уничтожающей почти половину воспитательных усилий в городах анонимности и безразличия. Дети развиваются в разновозрастном коллективе. Отличаются дружелюбием, открытостью, коммуникативностью. Эти и многие другие качества не приходится формировать заново. Педагогической коррекции подлежат только те качества, которые формируются как отрицательные вследствие условий жизни. Вспыльчивость, драчливость, неумение сдерживать и вести себя, лень, неаккуратность, необязательность становятся предметом воспитательной заботы.

В воспитательном процессе малокомплектной школы сливаются три потока: 1) воспитательная работа на уроках; 2) внеурочная и внеклассная воспитательная работа; 3) воспитание общественной средой населенного пункта. Воспитательная работа осуществляется в два подхода — деятельный и комплексный. Первый требует организации различных видов деятельности школьников: познавательной, трудовой, общественной, художественной, спортивной, ценностно-ориентировочной и свободного общения, а второй — органичного «сращивания» всех видов деятельности в едином процессе. В каждом выделяется стержневая идея, которая совпадает с одним из общих направлений воспитания (умственным, физическим, трудовым и т. д.). Учитель вместе с детьми составляет план, распределяет обязанности. Если это праздник, посвященный определенному событию, то он должен быть ярким, запоминающимся. Устраивается конкурс на символ и девиз праздника, готовятся призы и подарки. Воспитательная работа в однокомплектной школе осуществляется одним учителем, в двухкомплектной — двумя с распределением обязанностей. Это требует согласованности, взаимопонимания, общего плана работы. Планирование воспитательной работы осуществляется в свободной форме или форме, предложенной региональным воспитательным центром. План может быть еженедельным, месячным или на полугодие. Иногда классные руководители игнорируют планирование. Важное условие — атмосфера доверия к ребенку, забота о его эмоциональном и физическом благополучии, создание развивающей среды. Единая система педагогических действий, единые требования, предъявляемые ребенку в семье и школе, которые способствуют выработке определенного динамического стереотипа

поведения. При этом ребенок испытывает меньше трудностей в овладении нравственными нормами поведения, выработке привычек, легче осваивает навыки учебной, трудовой деятельности, правила общения.

Моральное воспитание младших школьников предполагает формирование их нравственного сознания и поведения в неразрывном единстве. Это достигается определенными упражнениями. Создаются ситуации, в которых ученики могут проявить нравственные качества — честность, отзывчивость, заботливость, внимательность, доброту не на словах, а в конкретных поступках.

Трудовое воспитание имеет главной целью воспитание трудолюбия, уважения к труду, людям труда, расширение представлений о профессиях. Особое значение приобретает внеклассная и внешкольная деятельность. Дети участвуют в посильных практических делах — уборка территории и помещений, озеленение села, участка, мелкий ремонт мебели, присмотр за цветами, теплицей и т. п. Большинство сельских школ имеет сад с цветником, поле, на котором проводятся наблюдения и опыты. Можно выращивать фрукты и овощи, собранный урожай пойдет на приготовление обедов для всей школы. На кружковых занятиях народно-ремесленного направления, кроме выполнения практических работ — плетения, выжигания, резьбы, раскраски и т. п., проводятся беседы на темы: «Культура родного края», «Народные ремесла», «Народное творчество» и т. п. с приглашением родителей, бабушек и дедушек.

В сельской местности особую актуальность приобретает *экологическая направленность дел*. Она требует единства трудового, эстетического, умственного, физического воспитания, решения такого рода задач имеют реальную пользу. Сперва на экскурсиях на природу устанавливаются объекты, требующие охраны. Дети наблюдают за ними, потом включаются в практическую деятельность по охране растений и животных.

Эстетический вкус развивается в повседневной жизни. Экскурсия с детьми на природу, прогулка по улице села, предметы окружающего быта могут стать источником приобщения к прекрасному. Эстетическое воспитание неразрывно связано с искусством. Литература, музыка, живопись, народное творчество должны стать постоянными спутниками школьной жизни.

Как показывают исследования, изучение практического опыта учителей, одновременная работа с двумя классами требует тщательного составления расписания. Поэтому от учителя требуется особая тщательность и продуманность проведения классного часа.

Таким образом, воспитательная работа в малокомплектной школе тоже имеет свою специфику, а именно: возможность тесной связи с родителями, индивидуализация воспитательных влияний, опора на народные традиции, близость к природе. Осуществляется умственное, физическое, трудовое, моральное, эмоциональное воспитание детей. Планирование воспитательного процесса сориентировано на совместную деятельность с учетом возрастных возможностей детей каждого класса. Оно имеет ярко выраженную гуманистическую и личностную направленность.

Управлять учебно-познавательной деятельностью учащихся класса-комплекта – чрезвычайно сложная задача, требующая от учителя большого напряжения интеллектуальных и физических сил, высокого педагогического мастерства, профессионализма, особой гибкости в выборе методов, приемов и средств обучения и воспитания. Ведь в каждый момент урока он должен реализовать как общее целое, так и его отдельные части, одновременно непосредственно руководить работой одного класса и самостоятельной работой учащихся другого класса. Он должен готовить в 2-3 раза больше уроков и в то же время сочетать их друг с другом в единое целое, чтобы оптимальным был педагогический эффект. Маленькая наполняемость классов (от 1-3 до 10 учащихся) – существенная особенность малокомплектной школы любого типа. Поэтому учитель-предметник находится в очень сложных условиях педагогического труда. Он должен быть психологически готов к тому, что подготовленный им урок надо будет «на ходу» перестраивать, изменять его тип, структуру, сочетание видов учебно-познавательной деятельности учащихся в зависимости от того, какой или какие ученики отсутствуют на уроке. Значит, в таких классах малокомплектной школы может эффективно работать лишь учитель, который обладает гибким педагогическим мышлением, высокими показателями, устойчивости нервной системы.

Однако малочисленный класс таит в себе отрицательное: затруднена коллективная работа, так как нет полноценного разновозрастного коллектива, эмоциональный фактор крайне беден. Следует согласиться с выводами В. М. Басовой о том, что специфика обучения в классах-комплектах начальной школы такова, что учащиеся на протяжении длительного времени имеют мало возможностей говорить, рассуждать на уроке, не учатся оформлять и выражать свои мысли, слушать других.

Тем не менее, есть много положительных сторон для проведения внеклассных мероприятий в частности классных часов:

- создание реальной основы для эффективного управления учебно-познавательной деятельностью учащихся через целенаправленное обучение их способам деятельности;

- многопредметное преподавание позволяет чаще и лучше отрабатывать с обучающимися способы познавательной деятельности;

- позволяет учителю иметь оперативную обратную связь с каждым учеником, в результате этого – информацию о ходе познавательной деятельности каждого ученика на любом этапе процесса обучения.

- у учителя есть полная возможность оказать детям своевременную и действенную помощь в процессе их учебно-познавательной деятельности.

Роль сельской школы в воспитательном пространстве определяется рядом существенных факторов и условий.

1. Это тип самой школы, её специфика как образовательного учреждения (начальная, полная, основная).

2. Содержание и характер связи школы с социумом (ближайшим и отдаленным).

3. Целевые образовательно-воспитательные установки, ориентиры школы, а также педагогические традиции школы, района, области. Кадровый педагогический потенциал.

4. Географическое положение школы, отдаленность от городских, социально-культурных центров, средств сообщения.

5. Ведущий тип производства и хозяйствования в селе, где расположена школа.

Различия условий, возможностей реализации воспитательного потенциала ведут к многообразию вариантов её воздействия на воспитательное пространство сельского социума и его функционирование. Дети, растущие в отдаленных поселках, отличаются характерными особенностями воспитания. В небольших населенных пунктах все друг друга знают, дети более открыты и дружелюбны в общении. Это в свою очередь создает и ряд преимуществ при организации внеклассной работы и проведения классных часов в МКШ.

Особенности внеклассной работы в МКШ определяются не только субъективными условиями, но и рядом объективных условий:

- отдаленностью от больших городов;
- малой численностью населения;
- отсутствием центров культуры в населенном пункте;
- нестабильностью коммуникации (электричества, интернета, связи, телевидения и т.д.);
- нередко отсутствием в школе организатора внеклассной работы.

Таким образом, наблюдается острый конфликт между новыми образовательными потребностями личности, семьи, общества и реальными условиями работы большинства сельских школ, не соответствующими современным требованиям и не отвечающими интересам учащихся, которые живут в XXI в.

По роду своей деятельности педагогические работники обязаны создавать условия для проявления и развития индивидуальных и творческих способностей учащихся, проводить обучение и воспитание на высоком профессиональном уровне, в духе национальных традиций народов Казахстана, воспитывать уважение к национальному достоинству других народов. Концептуальные основы воспитания включают цели и задачи, подходы и принципы, на **которых основана** воспитательная работа в организациях образования в рамках основных индикаторов Программы «Рухани Жаңғыру».

«Сакральная география Казахстана» один из шести спецпроектов, реализуемых в рамках Программы «Рухани жаңғыру», пропагандирующий национальные культурные ценности, воспевающий историю народа, обнажающий духовные скрепы. Программа «Рухани жаңғыру» является мощным стимулом для подробного изучения краеведения и через него открытия новых фактов в истории и географии Казахстана. В этой связи воспитательная работа по проекту «Духовные святыни Казахстана - Сакральная география Казахстана» сегодня должна стать составным элементом системы духовно-нравственного образования и воспитания в урочной и внеурочной

деятельности в свете современных требований и с учетом особенностей обновления содержания образования.

Возрождение духовности, обращение к национально-нравственным и культурно-эстетическим традициям является одной из важнейших задач современного общества. Принципы гуманизации образования и научной системности на всех этапах обучения и воспитания особенно важны в системе духовно-нравственного развития личности. Эту насущную социально-педагогическую потребность современной системы образования реализовать эффективно можно при условии внутренней перестройки, личностной переориентации на духовные ценности, путем духовного возрождения.

Нравственное и эстетическое богатство народной культуры способствует формированию патриотических чувств, основанных на понимании духовных ценностей и сохраненных многими людьми на протяжении длительного исторического пути. Воссоздание такой среды, где каждый учащийся имеет возможность проявить себя как личность – есть возрождение глубинного традиционного наследия.

Культурологический аспект в обучении способствует обогащению предметно-содержательного плана речи, вносит значительный вклад в воспитание, образование и развитие личности нового типа, ориентированной на ценностное отношение к родной стране, ее истории и традициям.

Рекомендации педагогам по моделированию воспитательной работы по проекту «духовные святыни казахстана - сакральная география казахстана»

В организациях образования необходимо организовать работу таким образом, чтобы у каждого обучающегося на всех возрастных ступенях была возможность исследовать познавательный историко-культурный мир Казахстана под эгидой «Рухани жаңғыру». Отсюда решение актуальных задач духовного и нравственного возрождения посредством внедрения проекта «Духовные святыни Казахстана - Сакральная география Казахстана» в организациях образования должно осуществляться через:

- создание механизмов единого регионального социально-воспитательного пространства, ориентированного на традиционные культурные ценности;

- осуществление процесса воспитания развитой личности, способной сберечь и преумножить лучшие национальные традиции на основе интеграции деятельности различных социальных субъектов, а также интегрированности современных механизмов воспитания и его приоритетов в обществе;

- создание социально открытого пространства в конкретной организации образования, когда педагоги, сотрудники школы, родители разделяют ключевые смыслы духовных и нравственных ценностей, положенных в основание данного проекта, стремясь к их реализации в практической жизнедеятельности: в содержании и построении уроков; в способах организации совместной деятельности взрослых и детей в учебной и внеучебной деятельности; в опыте организации индивидуальной, групповой, коллективной деятельности обучающихся; в специальных событиях, спроектированных с учётом определенной ценности и смысла; приобретение литературы о сакральных местах; разработка системы мероприятий,

обеспечивающих работу по краеведению; создание тематических рекреаций различной направленности для использования в воспитательном процессе (школьных праздников, культурных событий, социальных проектов и др.).

В этой связи учителям при моделировании воспитательной работы в данном направлении следует усвоить богатый арсенал методов, который использует сакральная география, в том числе направления, способы и средства познания сакрально-территориальных систем и их элементов, сакрально-географических явлений и процессов, сакрально-географических объектов. (приложение 3)

Проект «100 новых лиц Казахстана» - это отражение жизни реальных людей со всех уголков Казахстана. Президент Н.Назарбаев в своей программной статье «Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания» предложил обратить внимание общественности на историю наших современников и создать новую мультимедийную площадку, на которой каждый сможет ознакомиться с ними.

Подобная практика в мире существует давно. Реализация такого рода проектов, направленных на популяризацию положительных образов среди широких масс населения, активно используется рядом зарубежных стран. Это, например, австралийский проект The 100 leaders, российские «58 молодых и успешных» и «Рейтинг успешных молодых предпринимателей» и другие.

Целью проекта «100 новых лиц Казахстана» является продвижение идей успешности, конкурентоспособности, прагматизма и культа знаний на примерах конкретных историй людей, внесших за годы независимости значительный вклад в развитие Казахстана.

Данный проект представил Казахстану выдающихся лиц различных сфер деятельности. Это певцы, композиторы, спортсмены, ученые, журналисты и другие профессионалы в своем деле, достигшие успеха и признания уже в период Независимости.

В каждом регионе Казахстана есть свои успешные люди, чьи истории жизни могут стать стимулом к повышению уверенности в своих силах и мотивацией к активной деятельности.

Изучение достижений героев проекта «100 новых лиц Казахстана» в рамках школьной программы расширяет возможности успешного духовно — нравственного воспитания обучающихся. Их подвиг заставит обучающихся задуматься о таких понятиях, как честь, достоинство, самопожертвование ради других, пополнят знания о героических страницах нашей истории, что способствует формированию патриотического сознания.

При изучении тех или иных предметов, учитель имеет возможность выстроить самостоятельную работу на изучение материала по темам, учитывая отводимое количество часов в виде написания реферата, доклада, выполнения творческой работы.

Изучив основные проблемы сельской малокомплектной школы, **можно сделать вывод, что** воспитание в совмещённых классах сельской малокомплектной школы следует начинать в младшем школьном возрасте,

когда закладывается основа личности ребёнка. Особое внимание необходимо уделить организации межвозрастного общения.

Новая непростая ситуация воспитания детей разного возраста складывается в связи с необходимостью классного руководства в объединенных классах, что влечет за собой перестройку всей системы работы классного руководителя в совмещённых классах малокомплектной школы.

В связи с этим в практику начальных классов возможны такие формы работы, как творческое сотрудничество третьего и первого класса, так и второго и четвёртого класса и т.д.

Весь воспитательный процесс построен на основе деятельности разновозрастного объединения – «содружества». Содружество – это коллектив учащихся разного возраста. Деятельность содружества предполагает появление новых связей, новых форм взаимодействия старших и младших, усиление их взаимовлияния, требует от педагогов более квалифицированного и вдумчивого руководства и влияния. Меняются характер, стиль взаимоотношений, они становятся более демократичными и строятся не только на основе взаимного доверия и уважения, но и взаимной требовательности.

Взаимоотношения между воспитанниками старших классов и коллективами младших школьников являются первой школой гражданской ответственности человека за человека. Разновозрастные объединения становятся тем организационным началом, вокруг которого можно решать многие основные проблемы и задачи воспитания и развития детей.

Классный руководитель совместно с учащимися и родителями согласовывает тематику классных часов на новый учебный год:

- уточнение темы и цель классного часа, выбор формы проведения;
- определение времени и места проведения классного часа;
- определение ключевые моменты и разработка плана подготовки и проведения классного часа;
- подобрать соответствующий материал, наглядные пособия, музыкальное оформление по теме;
- определение участников подготовки и проведения классного час;
- распределение заданий между участниками и группами;
- анализ и оценка результативности классного часа и деятельности по его подготовке и проведению (что зачастую отсутствует в работе).

Посещаемость родителями школьных собраний с каждым годом снижается. Следует искать причину, почему родителям неинтересно быть на собраниях, одной из основных причин является неинтересная и однообразная форма проведения. А ведь собрание родителей ставит перед собой целью не только повышение педагогической культуры родителей, но и сплочение коллектива родителей, и различные организационные вопросы. Необходимо включать родителей в обсуждение проблем, превращая их в субъекты собственной деятельности по поиску вариантов их разрешения.

На собрании решается целый ряд задач, возникающих в процессе учебно-воспитательной работы, вопросов, поставленных жизнью на каждом конкретном этапе деятельности учителя и родителя. И чем разнообразнее и

интереснее будут формы общения педагогов и родителей, тем больше положительных результатов принесут родительские собрания.

Интересной и достаточно новой формой работы с родителями являются классные часы с привлечением родителей

Родительские вечера.

Родительский вечер это праздник общения с родителями друзей твоего ребенка, это праздник воспоминаний собственного детства и детства своего ребенка. Непринужденная праздничная атмосфера, душевность, отсутствие назидательности, добрый юмор и желание поделиться своим умением способствуют тому, что родители достаточно откровенно говорят о своих проблемах, спрашивают совет, предлагают помощь и поддержку тем, кто в них нуждается.

Родительские вечера помогают более тепло и сердечно пережить обиды и огорчения, посмотреть на наболевшие проблемы в воспитании ребенка спокойно. Совместная деятельность с родителями и учащимися позволяет разработать своеобразную модель воспитательной системы класса, которая помогает более целенаправленно и обоснованно строить воспитательную работу, сосредотачивать усилия на решении наиболее важных педагогических проблем, согласовывать устремления действий учителя, учащихся и их родителей при планировании и организации жизнедеятельности в классе. А это, несомненно, должно способствовать повышению эффективности педагогической деятельности, достижению более существенных результатов в духовном и физическом развитии учащихся, формированию индивидуальности классного сообщества и его членов.

Созданию положительной воспитательной среды в классном коллективе способствует реализация инновационной целевой программы взаимодействия семьи и школы. Главное, чтобы родители участвовали, интересовались жизнью в классе, нашими победами и проблемами, жили жизнью своих детей, не оставались равнодушными, не ставили барьеров между семьей и школой.

Воспитательная система – единое целое и все направления работы в её рамках связаны воедино. Также это динамичная система, изменяющаяся со временем, возрастные изменения детей, изменения, происходящие в жизни школы, общества, класса.

Итак, можно сказать, что реализация такой многогранно представленной цели воспитательной работы предъявляет педагогу целый комплекс высоких профессиональных требований.

Как правило, итогом воспитательной работы классного руководителя и родителей становится дружный, сплочённый коллектив, способный самостоятельно решать важные жизненные вопросы, где дети, их родители и классный руководитель – одна большая семья единомышленников: учатся – вместе, работают – вместе, отдыхают – вместе. Это сплочённый, организованный, трудолюбивый, инициативный и ответственный коллектив, строящий свою работу на принципах самоуправления.

Одна из актуальных проблем современной школы – воспитание подрастающего поколения. Неблагоприятная социально-экономическая среда

оказывает далеко не положительное влияние на процесс развития сельского ребенка. В доказательство рассмотрим несколько причин.

Во-первых, в сельскую школу приходят дети разных национальностей, из семей с разным социальным статусом, с разными материальными возможностями. Отсутствие материальных средств часто отражается на питании семьи, что снижает сопротивляемость детей болезням, приводит к ослаблению их организма, истощению. Большинство наших учеников растет в тяжелых семейных условиях, и у них практически отсутствует дошкольная подготовка, многие дети физически ослаблены и имеют различные отклонения в развитии.

Во - вторых, нарушилась эмоциональная и духовная близость между родителями и детьми, определённая часть отцов и матерей перестали заниматься воспитанием, полагаясь на образовательные учреждения.

В - третьих, в селе много неблагополучных семей. Под неблагополучной семьей мы понимаем семью, в которой наблюдается социальная неустроенность родителей. Такое состояние семьи поддерживают с помощью разных средств: алкоголь, скандалы, аморальное, вызывающее поведение, хулиганство и т. д.

Возникает проблема улицы, которая тоже оказывает влияние на сельского ребёнка, воспитывает по своим законам. И это воспитание не всегда положительное.

Отсутствие эмоциональной поддержки детей со стороны родителей имеет негативные последствия, которые выражаются, в частности, в снижении уверенности в себе у детей и подростков. Весь воспитательный процесс направлен на максимальное раскрытие личностного потенциала ученика, на мотивацию к самореализации и к личностным достижениям.

Педагогическая идея заключается в необходимости показать детям, что главное – это личность, права человека, его самоуважение. В современном обществе, где фактически потеряны многие гуманистические ценности, становится наиболее важным пробудить в детях «доброе сердце», научить чувствовать чужую боль, воспитать патриотизм.

Классный час по-прежнему остается основной формой воспитательной работы в школе. Теперь он вошел в школьное расписание, что дает возможность классному руководителю еженедельно в течение часа общаться с детьми, решать организационные и воспитательные задачи.

Классным часам посвящено огромное количество литературы. Методические пособия, профессиональные периодические издания обобщают опыт лучших классных руководителей, приводят примеры отличных сценариев классных воспитательных мероприятий.

В ходе разработки методических рекомендаций был проведен опрос среди учителей (классных руководителей), методистов и специалистов УО. В анкетировании принимали участие педагоги малокомплектных школ РК. Для того что бы выявить с какими трудностями сталкивается современный учитель при организации занятий по классному часу, мы провели исследование – опрос его эффективной организации. В анкете, классные руководителям

малокомплектных школ с совмещёнными классами, были заданы следующие вопросы, такие как:

- «Проводите ли Вы классный час в вашем классе?»,
- «Ставится ли классный час в расписание уроков?»
- «Как вы организуете классный час в совмещённых классах МКШ?»,
- «С какой целью проводится классный час?»,
- «Как вы считает, нужен ли классный час?»,
- «Приглашаете ли гостей или родителей на классный час?»,
- «Как и где обсуждается тематика проведения классного часа?»
- «Ваши предложения по проведению классных часов».

По сведениям, представленным из 14 регионов в опросе участвовали 1 878 МКШ и всего 7 720 респондентов.

Проведенный анализ выявил следующее.

Данные представлены в диаграммах 1,2

Диаграмма -1

Диаграмма - 2

Таблица 1. «Как организован классный час в совмещенных классах МКШ?»

№	Регион	Ответы
13.	Акмолинская область	В ходе проведения классного часа учителя повышают кругозор, способствуют духовному развитию учащихся, формированию их интересов и духовных потребностей. Также идет процесс привитие нравственности, воспитание патриотизма, любви к своей малой Родине, коллективизма, коммуникабельности, эстетического воспитания, профилактика детского травматизма и т.д.
14.	Актюбинская область	Учитывая возраст учеников в начальных классах, классные часы проводятся в игровых формах, в средних и высших звеньях в дискуссионной форме. Развивается кругозор учащихся. Также идет процесс формирования знаний по вопросам политической, экономической и социальной жизни, формирование патриотического воспитания, ЗОЖ и д.т..
15.	Алматинская область	Классный час разрабатывают согласно воспитательному плану, с учетом возрастных особенностей учащихся. В зависимости от темы и

		<p>цели классного часа, привлекают всех учащихся к работе.</p> <p>Также создают подмости для учащихся, которые испытывают затруднения в выполнении заданий.</p>
16.	Атырауская область	<p>В двух из 26 малокомплектных школ Атырауской области (Исатайский район, Жаскайратская ОШ, Махамбетский район, Енбекшилская ОШ) имеются интегрированные классы. Классные часы выставлены в расписании 1 час в неделю. В объединенных классах этих школ классные часы и воспитательные часы проводятся совместно с общей темой. Например: в 2018-2019 учебном году «Образование-без бриллиантов, невежество-без цен», «Независимость - без долгов», «Елін сүйген Елбасы», «Родная земля – Атамекенім», «Мама моя», «Наурыз-начало года», «Семья-наша опора».</p> <p>Основная цель - воспитание социально-активных членов общества с чувством ответственности за судьбу страны, воплощая национальные ценности.</p>
17.	Восточно-Казахстанская область	<p>В школах области в интегрированных классах классными руководителями проводятся классные часы с предоставлением групповой работы по возрастным особенностям учащихся. Кроме того, планируется проведение аналогичных тем с отбором по возрастным категориям.</p> <p>В целях привлечения детей, малочисленные классы будут объединены и организованы в различных формах.</p>
18.	Жамбылская область	<p>Применяют личностно-ориентированный и дифференцированный подход. Формируется командный дух и жизненная позиция учащихся, образуется единое, сплоченное общество детей и родителей в школе, вырабатываются собственные взгляды, суждения, по тем или иным темам.</p>
19.	Западно-Казахстанская область	<p>Классные часы были организована в соответствии с возрастными особенностями учеников в совмещенных классах, и были обсуждены общие темы в целях патриотического, духовно-нравственного, эстетического воспитания, профилактики детского травматизма и т.д.</p>
20.	Карагандинская область	<p>Классные часы совмещенных классах проводятся с учетом возрастных и индивидуальных</p>

		<p>особенностей учащихся;</p> <ul style="list-style-type: none"> - 25% школ используют технологию коллективных способов проведения классных часов, где учащиеся старших классов проводят классные часы и воспитательные мероприятия по проекту «Шаңырақ»; - классные часы во всех школах проводятся согласно восьми приоритетным направлениям Концептуальных основ воспитания.
21.	Костанайская область	<p>Проводятся тематические классные часы по основным направлениям воспитания с учетом возрастных особенностей. Задания даются с учетом уровня подготовленности и заинтересованности учащихся в данном вопросе.</p>
22.	Павлодарская область	<p>В совмещенных классах МКШ проводятся классные часы совместно с учётом разновозрастных групп.</p>
23.	Северо-Казахстанская область	<p>Тематика классных часов подбирается в зависимости от возрастных и психофизических потребностей учащихся, определяется основными направлениями и тенденциями государства в воспитании и развитии подрастающего поколения.</p> <p>Часто тематика классных часов нацелена на проведение разъяснительной работы среди учащихся по предупреждению травматизма, угрозы жизни детей, формирование чувства патриотизм, любви к Родине, воспитание гражданской ответственности и т.д.</p>
24.	Туркестанская область	<p>Классные часы в школах составляются в соответствии с восьми направлениями воспитания и проводятся каждую неделю в соответствии с расписанием занятий</p> <p>По воспитательному плану, утвержденному директором школы. В день проведения воспитательных мероприятий каждый день составляет план занятий и проверяется заместителем по воспитательной работе.</p> <p>Используются наглядные пособия.</p>

Таблица 2. «Как Вы считаете, нужен ли классный час?Почему?»

№	ОБЛАСТЬ	ОТВЕТЫ
15.	Акмолинская область	<p>Классные руководители МКШ считают, что классный час нужен как живое общение с учащимися. Проведение классных часов способствует</p>

		<p>формированию и развитию нравственных личностных качеств (доброта, желание помогать людям, умение признавать свои ошибки, отстаивать свою точку зрения и уважать чужую точку зрения). Но темы нужно выбирать с учетом интересов детей, лучше всего – вместе с ними.</p> <p>Классный час – это одна из важнейших форм организации воспитательного процесса. В ходе занятия учитель повышает культурный уровень учеников, формирует их жизненные установки и ценности, организовывает классный коллектив.</p>
16.	Актыбинская область	<p>Из-за малого количества учащихся в объединенных классах, есть преимущество эффективности проведения воспитательных часов: каждый ученик находится в центре внимания у классного руководителя, учитываются индивидуальные особенности каждого ученика, никого не стесняясь, свободно высказывают свои мнения, делятся мыслями.</p>
17.	Алматынская область	<p>Многие учителя ответили, что проведения классного часа необходимо для развития духовно-нравственного воспитания и привитие у учащихся общечеловеческих ценностей, потому что дома современные родители мало времени уделяют детям.</p> <p>Во время проведения классного часа можно использовать активные формы воспитания, проводя классные часы посвященные национальной литературе, обычаям, публицистике, поэзии, жизненным принципам.</p>
18.	Атырауская область	<p>Классный час необходим, так как между учителем и учеником налаживается тесное сотрудничество. В ходе проведения классных часов повышается познавательная активность учащихся, формируются деловые и умственные качества.</p>
19.	Восточно-Казахстанская область	<p>На классном часе происходит разностороннее развитие учащихся, он необходим для полного познания действительности. Открываются пути к самовоспитанию учащихся. Очень важен классный час для развития наших национальных ценностей, а также для развития духовно-нравственных, патриотических чувств и развития личностных качеств.</p>
20.	Жамбылская область	<p>Создаются условия для принятия и понимания собственной уникальности через взаимодействие в разновозрастных группах, формируется воспитательная, разъяснительная работа.</p>
21.	Западно-Казахстанская	<p>В целях пропаганды патриотических чувств, нравственного воспитания учащихся, семейных</p>

	область	ценностей, здорового образа жизни, так как в целях воспитания учащихся в различных направлениях, приобщения к традициям, обычаям, патриотическому, экологическому воспитанию, укрепления трехъязычия, между школами, родителями и учащимися необходимы классные часы.
22.	Карагандинская область	Считают нужным классный час, так как классные часы позволяют осуществлять четкое взаимодействие классного руководителя с классом, проводить мастер-классы, тренинги для учащихся, систематизируют работу педагога с детьми.
	Костанайская область	<p>В ходе классных часов решаются не только проблемы жизнедеятельности классного коллектива, но и проводятся мероприятия по основным направлениям воспитания.</p> <p>Классные часы являются основным компонентом системы работы классного руководителя. Они проводятся с различными воспитательными целями. Во - первых, учитель может узнать микроклимат класса, его интересы, проблемы, желания. Во - вторых, именно с помощью воспитательного часа (анкетирование, диспуты, круглые столы и т.д.) классный руководитель составляет план мероприятий и воспитательных часов (руководствуясь интересами детей и их родителей).</p>
23.	Кызылординская область	На занятиях классных часов обсуждаются текущие вопросы класса, проводятся тематические занятия, которые определены планом школы.
24.	Мангистауская область	Классные часы служат для обсуждения насущных вопросов классного коллектива. Обсуждаются и решаются вопросы дисциплины, успеваемости. По плану проводятся тематически вечера, посвящённые юбилейным датам, знаменательным датам, приглашаются родители, известные люди края.
25.	Павлодарская область	Классные часы необходимы в целях воспитательной работы, сплочения коллектива.
26.	Северо-Казахстанская область	<p>Классные часы способствуют укреплению классного коллектива, раскрытию мировоззрения учащихся, учат школьников принимать самостоятельные решения, видеть перспективы, не бояться смелых действий. Классные часы имеют образовательную цель, направленную на формирование у детей целостной и научно-обоснованной картины мира.</p> <p>Классные часы также содействуют нравственному становлению личности школьника, и прежде всего, с психологической защитой ребенка от негативных</p>

		влияний среды; предполагают создание дополнительных условий для развития творческих способностей детей, их самореализации в таких сферах деятельности, как познание, игра, общение.
27.	Туркестанская область	Классные часы способствуют нравственному воспитываю, патриотизму, уважению к семье, к старшим.

Таблица 3. Считают ненужным классный час (кол-во респондентов) Почему?

№	ОБЛАСТЬ	
15.	Акмолинская область	-
16.	Актюбинская область	-
17.	Алматинская область	-
18.	Атырауская область	Считают ненужным, так как в комбинированных классах и так дефицит времени
19.	Восточно-Казахстанская область	-
20.	Жамбылская область	-
21.	Западно-Казахстанская область	-
22.	Карагандинская область	Считают ненужным классный час, так как считают, что «учителя малокомплектных школ очень загружены и на проведение классных часов нет времени». Ответы педагогов сводились к таким высказываниям: «воспитанием должна заниматься семья...»
23.	Костанайская область	-
24.	Кызылординская область	-
25.	Мангистауская область	-
26.	Павлодарская область	-
27.	Северо-Казахстанская область	-
28.	Туркестанская область	-

Таблица 3 «Как и где обсуждается тематика проведения классного часа?»

№	ОБЛАСТЬ	ОТВЕТЫ
29.	Акмолинская область	<p>Тематика проведения классных часов обсуждается на заседании школьных методических объединений классных руководителей и методических советах.</p> <p>Приступая к подготовке классного часа, необходимо определиться с темой занятия. Сделать это можно заранее, проведя беседу или анкетирование с учениками. При выборе темы классного часа нужно выявить возрастные особенности ученика, их интересы. Прежде чем писать сценарий классного часа, необходимо сесть и задать себе несколько ключевых вопросов:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Как настроить детей на участие в классном часе? 2. Как и когда провести подготовительную работу? 3. В каких заданиях дети смогут проявить себя наиболее полно? 4. Кто из учащихся сможет помочь в проведении классного часа?
30.	Актюбинская область	<p>Темы классных часов предлагают ученики и родители в конце учебного года. При составлении годового плана работы учитываются пожелания класса и родителей. План работы обсуждается в начале учебного года (август месяц) на заседании методического объединения классных руководителей и утверждается педсоветом.</p>
31.	Алматинская область	<p>На собрании классных руководителей, которое проводится 1 раз в четверть, где обсуждаются проблемы, которые имеются в школе.</p> <p>Классные часы по выбранным классным руководителем темам рассматриваются и обсуждаются на заседании объединения.</p>
32.	Атырауская область	<p>Темы, цели, форма проведения, план классных часов обсуждаются на заседаниях объединения. В ней особое внимание уделяется психологическим навыкам учащихся.</p>
33.	Восточно-Казахстанская область	<p>Классные часы обсуждаются и анализируются на совете классных руководителей, на методическом совете, на административном совете.</p>
34.	Жамбылская область	<p>На заседаниях классных руководителей и заместителей по воспитательной работе школы.</p>
35.	Западно-Казахстанская область	<p>На методических советах, совещаниях при директоре.</p> <p>План составляется в соответствии с приоритетными</p>

		направлениями воспитания и обсуждается на заседании классных руководителей; при составлении плана воспитательной работы классными руководителями совместно с родителями и заместителями по воспитательной работе определяются возрастные темы учащихся; обсуждаются на внутришкольном подкомитете.
36.	Карагандинская область	Тематика проведения классных часов обсуждается на методическом объединении классных руководителей, согласовывают индивидуально с заместителем директора по воспитательной работе.
37.	Костанайская область	Темы классных часов обсуждаются на заседании методических объединений классных руководителей, методическом совете, с родителями на родительских собраниях, с детьми для учёта интересов и потребностей обучающихся.
38.	Кызылординская область	Темы классных часов обсуждаются на заседании методических объединений классных руководителей, методическом совете.
39.	Мангистауская область	На заседаниях классных руководителей и заместителей по воспитательной работе школы, согласно годовому плану.
40.	Павлодарская область	Типовой годовой план воспитательной работы обсуждается в методическом объединении классных руководителей с учетом руководства. В связи с особенностями воспитания в классе, некоторыми возникшими проблемами вносятся дополнительные темы.
41.	Северо-Казахстанская область	Тематика классных часов разнообразна. Она заранее определяется и отражается в планах классных руководителей. К планированию целесообразно привлечь учащихся и их родителей. Тематика классных часов должна соответствовать всем направлениям воспитательной работы в школе.
42.	Туркестанская область	<p>Проведение классных часов проводится в соответствии с мероприятиями года и восьми направлений воспитания.</p> <p>Работа классного руководителя ежемесячно контролируется руководителем классного объединения.</p> <p>Составляется годов план классных часов, который обсуждается учителями.</p> <p>Выбирается и обсуждается на заседании объединения классных руководителей</p>

На вопрос «Приглашаете гостей или родителей на классный час?»

6 722 респондентов ответили, что приглашают на классный час и гостей, и родителей, т.е. в 100% МКШ практикуется такая форма работы, как «встреча с гостем», 40% - родителей принимают участие в классных часах.

На вопрос «Как и где обсуждается тематика проведения классного часа?» 80% - ответили, что тематика проведения классных часов обсуждается на методическом объединении классных руководителей, 20% - ответили, что согласовывают индивидуально с заместителем директора по воспитательной работе.

По итогам опроса мы получили ответ на вопрос: «Ваши предложения по проведению классных часов».

Акмолинская область

Проводить классные часы в то время, когда меньше учебная нагрузка.

Классные часы должны носить развивающий и творческий характер, способствующий удовлетворению потребностей обучающихся в личностном росте. Разрабатывать единые классные часы с предоставлением тематических видеороликов, которые способствуют более легкому усвоению информации.

Актюбинская область

Классным руководителям требуется обеспечение разработками, специальными научно-методическими пособиями для классных руководителей, для проведения классных часов в совмещенных классах, оснащение интерактивным оборудованием, обеспечение мультимедийными кабинетами и широкополосным интернетом.

Алматинская область

Классные часы должны соответствовать возрастным особенностям учащихся, должны научить учащихся применять свои знания и умения в жизни.

Классные часы должны проводиться в каждом классе. Тема должна быть ориентирована на учащегося, способствовать росту его активной гражданской позиции.

Педагоги акцентируют внимание на том, что крайне необходимы методические рекомендации по воспитательной работе, различные наглядные пособия, аудио-и видеозаписи, вспомогательные пособия.

Для расширения кругозора учащихся по возможности следует проводить специальные воспитательные часы (в музеях, театрах).

Проводить классные часы по правовому воспитанию учащихся, при этом и с целью закрепления школьного инспектора МКШ.

Проведение классных часов по правилам дорожного движения с необходимыми оборудованием.

Специальные тетради для классного часа в изданных печатных форматах.

При наличии большого количества необходимых дидактических материалов, методических пособий, образцов классных часов по различным темам.

Восточно-Казахстанская область

Несколько школ области рекомендуют проводить классные часы один раз в месяц, при наличии единого методического руководства по проведению классных часов в интегрированных классах МКШ, при наличии единого требования для включения классного часа в расписание занятий.

Западно-Казахстанская область

Беседа с учащимися на разных уровнях по своим потребностям; решение проблемных вопросов, общение, проведение мастер-классов и открытых воспитательных часов в направлении обмена опытом классных руководителей и обучающих курсов для руководителей интегрированных классов.

Карагандинская область

Предложения по проведению классных часов:

- разработать единый стандарт (регламент) по проведению классных часов для МКШ;
- внести законодательно классные часы в учебное расписание с учетом санитарных норм;
- провести обучающие семинары, тренинги для классных руководителей МКШ.

Костанайская область

Должны быть созданы нормативные и методические условия организации воспитательного процесса в малокомплектной сельской школе.

Дифференцированный подход должен стать главенствующим.

Создать базу тематических видеоматериалов к классным часам, организовать проведение единых тематических онлайн классных часов.

Разработать технологию, методику организации и проведения, тематику классных часов в совмещённых классах МКШ по всем направлениям с учётом возрастных особенностей детей.

Мангистауская область

В начале учебного года всем классным руководителям предоставить инструкция по формированию тематики классных часов с учетом возрастных особенностей учащихся, в зависимости от классного комплекта.

Представить образцы различных форматов классных часов по интересным темам.

Павлодарская область

Необходимо разработать готовые видеоматериалы для проведения классных часов т.е. образцы готовых современных классных часов в виде общенародных мероприятий, рекомендуемых институтом семейного воспитания. (проблемные ситуации, видеоролики с изображением сказок и т. д.).

Туркестанская область

Выпуск новых форм классных часов как духовного предмета по 2 часа в неделю. Методическое пособие по проведению классного часа.

Желательно, чтобы классный час вошёл в недельную нагрузку.

3 МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ ПО ОРГАНИЗАЦИИ И ПРОВЕДЕНИЮ КЛАССНЫХ ЧАСОВ В СОВМЕЩЁННЫХ КЛАССАХ МКШ

В настоящее время всё больше внимания уделяется вопросам снижения разрыва в образовании между сельскими и городскими школами. Классный час - одна из важнейших форм организации воспитательной работы с учащимися, и является неотъемлемой частью учебно-воспитательной деятельности любой школы. Она углубляет знания, развивает творческие способности учащихся, их интеллект, расширяет кругозор, формирует мировоззрение. Для эффективного осуществления воспитательного процесса педагогическим работникам предоставляется возможность проявить инициативу и доработать материал с учётом особенностей контингента учащихся МКШ в совмещённых классах

Классные часы проводятся с различными воспитательными целями:

- создание условий для становления и проявления индивидуальности обучающегося, его творческих способностей;
- обогащение обучающегося знаниями о природе, обществе, человеке;
- формирование эмоционально-чувственной сферы и ценностных отношений личности ребёнка;
- формирование классного коллектива как благоприятной среды развития и жизнедеятельности школьников.

Формы классных часов разнообразны: лекция, беседа, диспут, викторина, конкурс, игра, конференция, заочное путешествие, праздник, акция и т. п.

Во время проведения классного часа должны активно применяться инновационные модели поисково-краеведческого компонента, формы и методы духовно-нравственного и патриотического воспитания учащихся, усиливая роль консолидации школы, родительской общественности, социальных партнёров, детских сообществ.

То есть формы и технологии могут варьироваться в зависимости от поставленной цели, особенностей в малокомплектной школе с совмещёнными классами их возрастных особенностей, опыта классного руководителя и школьных условий.

Чаще всего классный час одновременно выполняет все четыре указанные функции: он и просвещает, и ориентирует, и направляет, и формирует навыки учащихся. Эти функции по возможности должны быть отражены при формулировке цели воспитательного мероприятия.

Тематика классных часов разнообразна.

Классные часы могут посвящаться:

- морально-этическим проблемам;
- проблемам науки и познания;
- эстетическим проблемам;
- вопросам государства и права;
- вопросам физиологии и гигиены, здорового образа жизни;

- психологическим проблемам;
- проблемам экологии;
- общешкольным проблемам (значимым общественным событиям, праздничным датам).

Необходимо исходить из того, что основная цель воспитания сельского школьника - это социализация ребенка, то есть включение его в общество, вращение в человеческую культуру, формирование человека, адекватного требованиям данного общества, эпохи, тем социальным условиям, в которых он будет жить и работать.

По мнению ученых, процесс социализации имеет такие стадии:

- адаптация (ощущение себя частью народа, страны, края, семьи);
- индивидуализация (осознание себя личностью, открытие путей самопознания, саморазвития);
- интеграция (желание «вписаться» в контекст современного общества, развивать навыки общения).

В плане могут быть разработаны комплексы классных часов на природе, что способствовало бы развитию и творческих способностей учащихся, и реализовывало задачи патриотического и экологического воспитания, отвечая вместе с тем и целям программы «Рухани жаңғыру».

Во многих совмещённых классах в малокомплектных школах работа классного руководителя планируется на год по неделям: к примеру, первая неделя месяца - организационные классные собрания, на которых решаются текущие вопросы классной жизни, вторая неделя - подготовка общешкольных мероприятий, третья и четвертая недели месяца - классные часы различной тематики.

При составлении плана классных часов на учебный год рекомендуется учитывать ряд нормативных документов, которые перечислены в 1 главе, вместе с тем прилагается анализ проведённого классного часа (Приложение 1) и сценарии классных часов из опыта работы регионов (Приложение 2).

Планируя тематику классных мероприятий в классе, можно рассмотреть такое соотношение:

- тематические классные часы информационно-познавательного плана - 8 сценариев (по 1 на каждый месяц);
- классные часы нравственной, психологической, интеллектуальной, информационной направленности - 8 сценариев (по 2 сценария каждого направления);
- диагностические классные часы - 2 сценария (в начале и в конце года).

Классный час не должен проводиться в назидательном тоне, классный руководитель не должен подавлять инициативу учащихся в ходе классного часа, их желание высказать своё мнение, выступить с критикой.

Рекомендуется классный час ставить в школьное расписание, это даёт классному руководителю встречаться с родителями учащихся, необходимо учитывать, что в субботу имеется больше свободного времени для посещения школы. Классный час длится от 20 до 40 минут, как урок, это зависит от темы

и цели, возраста, формы проведения классного часа. Он включается в школьное расписание и проводится каждую неделю в определенный день.

Классный час, проводимый в условиях МКШ, имеет свои специфические особенности:

- учитывают запросы отдельной группы учащихся или индивидуальные наклонности каждого ученика;
- проводятся конкурсы и викторины между класс-комплектами или между смежными классами;
- команды для участия в конкурсах могут быть «сборными», состоящими из учащихся одного класс-комплекта;
- позволяют учащимся проявить свой интерес к определенным видам занятий, предусмотренных планом классного часа.

Особенности проведения классного часа в условиях малокомплектной начальной школы:

- занятия проводятся одновременно во всех классах (классах-комплектах);
- при проведении занятий осуществляется дифференцированный подход;
- при организации соревнований, конкурсов участвуют дети разных возрастов, что необходимо учитывать учителю;
- целесообразно сначала проводить работу с учениками старших классов, затем с младшими детьми.

В условиях малокомплектной школы количество учащихся просто не позволяет по существующим нормам наполняемости вести учителю классный час. Отсутствие параллельных классов и малая их наполняемость делает невозможным проведение командных состязаний параллельных классов. Поэтому для проведения различных конкурсных мероприятий целесообразно создавать разновозрастные объединения: команды, отряды, звенья из учащихся смежных классов, например 2 и 3 классов, 3 и 4, 4-5, 8-9, 9-10 и т.д.

Во время классного часа дети могут сидеть как на уроке. Но иногда, чтобы организовать групповую работу, работу в командах, лучше поставить парты так, чтобы дети сидели лицом друг к другу. Музыка во внеклассной работе, конечно же, необходима. Удачно подобранная музыка создает необходимый эмоциональный фон для общения во время классного часа. Музыкальные фразы могут заполнить паузы во время конкурсов, заданий. Музыка не оставляет детей равнодушными, они обязательно заинтересуются, что это за произведение, кто автор, что, безусловно, расширит кругозор детей.

Выделяют основные компоненты классного часа.

- Целевой – целевые установки должны быть связаны, прежде всего, с развитием индивидуальности ребёнка, с проектированием и установлением уникального его образа жизни.
- Содержательный – содержание классного часа является лично значимым. Оно включает материал, необходимый для самореализации и самоутверждения личности ребёнка.
- Организационно-деятельный – обучающиеся являются полноправными организаторами классного часа. Актуальное участие и заинтересованность

каждого ребёнка, актуализация его жизненного опыта, проявление и развитие индивидуальности.

- **Оценочно-аналитический** – в качестве критериев оценки результативности классного часа выступают проявление и обогащение жизненного опыта ребёнка, индивидуально-личностное значение усваиваемой информации, влияющей на развитие индивидуальности и творческих способностей обучающихся.

После описания основных компонентов классного часа целесообразно обратить внимание на технологические аспекты его организации:

- составление педагога совместно с учащимися и родителями тематики классных часов на новый учебный год;
- уточнение темы и цель классного часа, выбор формы проведения;
- определение времени и места проведения классного часа;
- определение ключевые моменты и разработка плана подготовки и проведения классного часа;
- подобрать соответствующий материал, наглядные пособия, музыкальное оформление по теме;
- определение участников подготовки и проведения классного часа;
- распределение заданий между участниками и группами;
- проведение классного часа;
- анализ и оценка результативности классного часа и деятельности по его подготовке и проведению (что зачастую отсутствует в работе).

Для того чтобы классный час был интересен всем учащимся, и у них появилось желание принимать участие в его подготовке, ребятам можно назвать темы классных часов, планируемых в классе. Им даётся право участвовать в подготовке и проведении того классного часа, который чем-то более интересен. Группы, которые готовят классный час, анализируют с классным руководителем материалы, необходимые для его проведения, готовят концертные номера, если это необходимо, оформляют приглашения. Результат классного часа очень часто во многом зависит от степени заинтересованности в нем самого классного руководителя.

Распространённая форма проведения классного часа – час общения, который играет очень большую роль в жизни учащихся, если он задуман интересно и необычно.

Час общения – это совместное творчество взрослого и детей. Для того, чтобы дети ждали новой возможности поговорить откровенно, они должны принимать активное участие не только в подготовке и проведении классного часа, но и в определении тем часов общения. Обсудите с ребятами круг интересующих их вопросов, соберите «корзину проблем» и с учетом пожеланий сформулируйте тематику классных часов.

Очень важно создать комфортный микроклимат в классе, чтобы у ребят было желание высказать своё мнение, чтобы они не боялись ошибиться или быть непонятыми.

Классный руководитель даже может предложить ребятам выработать правила общения:

1. С уважением относиться друг к другу.
2. Любое мнение заслушивать внимательно.
3. Пока один говорит, все его слушают.
4. О своём желании высказаться сообщаем с помощью поднятой руки.

Формы часа общения могут быть различными. Их выбор зависит от уровня развития коллектива, особенностей класса, возраста детей, профессионализма педагога.

На практике хорошо себя зарекомендовали такие формы: Беседа. Дискуссия (диспут). Дискуссия позволяет вовлечь детей в обсуждение поставленной проблемы, учит анализировать факты, отстаивать свою точку зрения, слушать и понимать иное мнение. Сюжетно-ролевая игра – позволяющая обсудить проблему, вызвать сопереживание, попытаться найти решение с помощью театрализованной игры.

Методика проведения ролевой игры:

- определение проблемы, выбор ситуации;
- распределение ролей и обсуждение позиции и вариантов поведения;
- проигрывание ситуации (допустимо даже несколько раз), чтобы найти эффективное решение;
- обсуждение ситуации участниками.

Очень важно, чтобы учитель не навязывал своё мнение при возникновении спорных вопросов. Варианты проведения ролевых игр могут быть различными: «инсценированный суд», «пресс-конференция», «спрашивали – отвечаем», инсценировка литературного произведения. Устный журнал. Заранее определяется количество и темы страниц журнала, которые распределяются между творческими группами. Социально-культурный проект – это самостоятельное исследование учащимися значимых социальных различных проблем. Для создания проекта требуется время и соблюдение определённого алгоритма действий:

- изучение ситуации;
- сбор информации;
- планирование;
- формирование микрогрупп и назначение ответственных;
- практические действия;
- определение приоритетных результатов;
- групповой анализ выполнения поставленных задач.

Одним из способов быстрого решения проблемы является «мозговая атака». Этот вид работы часто используется для решения конкретной проблемы, например, «Как улучшить дежурство в классе». Правила проведения «мозговой атаки» следующие:

- учитель фиксирует все мнения и идеи ребят;
- мнения не комментируются, не оцениваются, не повторяются;
- никого не заставляют насильно высказывать своё мнение;
- «мозговая атак» заканчивается, когда все идеи исчерпаны;
- все идеи в заключении рассматриваются и оцениваются.

Большой интерес у учащихся вызывают классные часы в форме телевизионных игр: «Звёздный час», «Что? Где? Когда?», «Слабое звено», «Счастливы случай» и др.

Преимущества часа общения над другими формами работы.

1. Общение в рамках классного часа даёт возможность общаться сразу со всеми учащимися класса, слышать их мнение по проблеме разговора, наблюдать их реакцию на обсуждаемые вопросы.

2. Результативность классного часа состоит и в том, что он может влиять как на мнение большинства ребят, так и на мнение одного ученика. Иногда, в ходе индивидуальной работы с учеником, учитель часами не может добиться такого успеха, который может получить в ходе классного часа. Ведь для ребят, особенно подростков, мнение сверстников бывает важнее мнения самого авторитетного взрослого.

3. Час, на котором решаются разные проблемы, позволяет увидеть учеников в естественной, не наигранной атмосфере общения и решать серьёзные нравственные задачи.

Как организовать и провести этический или нравственный час общения?

Нравственный классный час требует хорошей подготовки. Готовясь к нравственному классному часу, учитель может провести предварительную диагностику понимания учащимися нравственных понятий и ситуаций. Например: свобода, добро, зло, долг, честь, право, открытость, любовь...

Материалом для подготовки нравственного классного часа может служить периодическая печать, события и факты реальной жизни страны и мира, школы, класса, художественные фильмы, художественная литература.

Бывает и такое, когда нравственный классный час проводится незапланированно и связан со сложнейшей ситуацией в классе или школе. Главное, чтобы такая встреча с ребятами не превратилась в назидание и чтение нотаций. Нравственный классный час - это время совместного с учениками поиска истины, смысла собственного существования и взрослого, и ребёнка, извлечение нравственных уроков, которые станут генеральной линией поведения во взрослой жизни.

Надо отметить, что нравственный классный час не должен быть частым. Достаточно проводить такой классный час один раз в четверть, главное, чтоб он был значимым в жизни ребят, заметным событием в жизни класса.

Примерная тематика нравственных классных часов.

5 класс

“Кто я? Какой я?” - игра.

“Дверь в детство” - путешествие детей в детство их родителей.

“Я через 5 лет” - экскурсия в портретную галерею класса.

“Архив 5” - праздничное представление, посвящённое итогам года.

6 класс

Мои интересы, мои увлечения – аукцион увлечений и интересов уч-ся.

Я - дома, я - в школе, я- среди друзей – интерактивная игра.

Окна моего дома. Что они значат – час общения.

Иметь своё мнение – это важно?! – беседа.

7 класс

“Мои “хочу” и мои “могу” диспут.

“Скажи, кто твой друг и ...” - интерактивная игра.

“Вверх по лестнице жизни”. Мои нравственные ценности – беседа.

8 класс

Умею ли я любить? – аукцион мнений.

Люди, без которых мне одиноко – этическая беседа.

Ответственность и безопасность. Что прячется за этими словами? – дискуссия.

Страна, в которой мне хотелось бы жить – защита фантастических проектов.

9 класс

“Я имею право на...” - разговор на заданную тему.

Всему начало любовь... - праздник.

Счастливый билет моей судьбы – нравственный экзамен.

Прекрасное и безобразное в нашей жизни – дискуссия.

10 класс

А если не получилось?.. Что дальше? – диспут.

Я среди людей, люди вокруг меня – деловая игра.

Чувство взрослости. Что это такое? – эпическая беседа.

Моя будущая профессия. Какой я её вижу? – экскурсия в мир профессий.

11 класс

Какие воспоминания оставлю я о себе в школе – классное собрание – разговор.

Есть только миг между прошлым и будущим... - дебаты.

Мой профессиональный выбор. Прав я или нет? – презентация.

Моя миссия в мире – конференция.

Организация и проведение информационного классного часа.

Главное значение информационного часа – формировать у учащихся чувство собственной принадлежности к событиям и явлениям общественно-политической жизни страны, своего района, села, расширить кругозор, разбираться в сложных проблемах современности, адекватно реагировать на происходящее в стране и мире.

Информационный час может быть обзорным (знакомит с текущими событиями в стране, мире) – 20 -25 минут, тематическим (знакомит с проблемами сегодняшнего дня, их анализом и отношением к этой проблеме различных слоёв населения, профессионалов) – до 40 минут, но не более.

Основные формы во время информационного часа:

- газетные сообщения;
- пересказ событий в мире и стране с использованием цитат из текстов газет и журналов;
- работа со словарём и справочной литературой;
- работа с политической картой;
- комментированное чтение газетных и журнальных материалов;
- формулирование проблемных вопросов и поиск ответов на них;

- просмотр и обсуждение телематериалов, видеоматериалов.

Планируя свою работу с классом, не следует забывать и о развитии интеллектуальных способностей учащихся через различные формы:

- интеллектуальные марафоны;
- дни творчества;
- интеллектуальные ринги и викторины;
- заседание психологического клуба “Зеркало” и т.д.

Тематика классных часов по развитию интеллектуальных умений учащихся.

5 класс

Я и мои способности.

Мир энциклопедий.

6 класс

Мои сильные и слабые стороны.

Как развить в себе умение слушать и слышать, смотреть и видеть?

Мои “почему?” и ответы на них.

7 класс

Глубинные тайны человеческого познания.

Внимание и внимательность. Слова одного корня?

Как научиться управлять собой.

8 класс

Талантливость и гениальность. В чём это проявляется?

Тренировка памяти – залог будущего успеха.

9 класс

Человек и творчество. Великие творения человечества.

Разговор с самим собой по душам.

10 класс

Как научиться властвовать собой?

Мои лингвистические способности. Как они проявляются?

Недостатки человека и их влияние на его судьбу.

11 класс

Пока я мыслю, я живу.

Юмор в жизни человека.

Итак, классный час – это форма воспитательной работы классного руководителя, при которой ученики принимают участие в специально организованной деятельности, способствующей формированию у них системы отношений к окружающему миру.

Организация и проведение тематического классного часа.

Назначение тематического классного часа состоит в том, чтобы развить кругозор учащихся, способствовать духовному развитию учащихся.

Тематические классные часы требуют подготовки и могут быть объединены определенной тематикой в течение длительного времени. Эти часы могут стать началом и завершением серьёзной работы в классе, которая может быть дополнена другими формами внеклассной работы.

Планируя тематические классные часы, необходимо предложить учащимся совместно определить темы. Это можно провести следующим образом.

Учитель выписывает на доске разные темы, например: “обычаи и традиции”, “времена и страны”, “великие люди мира”, “психология человека”, “границы человеческих возможностей”, “страны, изучаемого языка”, “история этикета”, “азбука открытия мира”, “песни в истории моей семьи и страны”, “мир человеческих увлечений”, “кино в жизни человека”, “праздники нашего дома”, “кем быть и каким быть?”, “музыка нашего времени и прошлого” и д. т.

Далее собираются ответы учащихся, анализируются и выбираются те темы, которые часто повторяются в ответах. Эти темы и станут основой тематических классных часов. Например, в школе ежемесячно в классах могут проходить классные часы по ЗОЖ и раз в четверть - классный час по возрождению национальной культуры, может проводиться серия классных часов, посвященных юбилейным датам.

В последнее время по определенной теме создаются специальные воспитательные программы, которые включают последовательное (поэтапное) с 1-11 классы воспитание учащихся в данном направлении:

Программа “Вместе”,

Программа “Мир спасётся красотой”,

Программа “Я - гражданин своей страны”,

Программа “Здоровье” и другие

Классные часы о здоровье

Здоровье — важнейший фактор человеческой жизни. Особенную актуальность тема здоровья приобретает в наш век непрерывного промышленного производства, загазованности городов, пропаганды неправильного питания по телевидению. А значит, разговаривать о здоровье со школьниками нужно уже в начальной школе.

Какие цели и задачи поставить для классного часа на тему здоровье?

Цель такого классного часа должна быть четкой. Например, создание мотивации к укреплению здоровья.

Задачи должны быть злободневными. Например:

- развивать сознательность по отношению к своему здоровью и здоровью близких людей;
- воспитывать активную жизненную позицию относительно здорового образа жизни;
- актуализировать и обобщить знания о здоровье.

Какую форму выбрать для проведения классного часа о здоровье?

Тема здоровья довольно обширна. Ее можно поднимать во всех классах школы. Для среднего звена и старшеклассников лучше выбрать дискуссионную форму, например, конференцию. Для этого, например, можно разделить класс на несколько категорий:

- спорт;
- вредные привычки;

- режим дня;
- питание.

Ученики должны работать в группах и подготовить небольшие сообщения по теме своей категории, и ее связи со здоровьем. В конце провести рефлексию, записать итоги в виде таблицы.

Возможно проведение большого мероприятия с элементами состязания. Это может быть викторина на тему здоровья (вопросы о распространенных болезнях, знаменитых врачах, известных пословицах и поговорках о здоровье).

В **начальной школе** о здоровье лучше говорить, используя творческую или игровую форму. Например, провести фестиваль здоровья, где дети смогут спеть частушки, рассказать стихи о здоровье и разыграть небольшое театрализованное представление.

В небольших перерывах нужно провести с ребятами некоторые физические упражнения: дыхательную гимнастику или упражнения для глаз.

Уместным будет пригласить на классный час настоящего врача в качестве почетного гостя. Учащиеся смогут получить ответы на интересующие вопросы из первых уст.

Какие материалы использовать для проведения классного часа на тему здоровья?

Эпиграфом к занятию можно выбрать пословицу или поговорку. Например, «Здоровая душа в здоровом теле», «Здоровый нищий счастливее больного богача», «Здоровье дороже золота» и др.

В подготовке к классному часу педагогу могут помочь такие книги, как «Формирование здорового образа жизни младших школьников», «Как сформировать у школьников здоровый образ жизни».

Учащимся можно предложить книги.

В музыкальном оформлении можно использовать песни.

Возможные темы для проведения классного часа:

- Твое здоровье — в твоих руках!
- Я выбираю здоровье!
- В здоровом теле здоровый дух.
- Формула здоровья.
- Береги здоровье.
- Ты — то, что ты ешь.

Содержание и методика проведения мероприятий призваны способствовать формированию у учащихся навыков осознанного поведения, умения самостоятельно принимать решения в различных ситуациях, навыков толерантного общения. Учителю представляется возможность проявить инициативу и доработать материал с учётом особенностей контингента учащихся и форм проведения.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Основной проблемой эффективности внеклассной работы является классное руководство, ведь, именно от классного руководителя зависит, насколько детям будет интересна внеклассная работа. Некоторые дети даже не смогли найти общего языка со своим классным руководителем. И именно в классах, где у учеников нет контакта с куратором, они считают внеклассную работу ненужной и обременительной. Почти все учителя считают, что интересы учеников и учителей должны совпадать, но как видно из исследований, такого в школе нет. Интересы не только не совпадают, а как считают ученики, об этих самых интересах учителя не знают, и, естественно, не стремятся их удовлетворять. Необходимо, чтобы учителя проводили анкетирования с целью выяснения их интересов.

Воспитание — это питание человека всеми достижениями человеческой культуры так, чтобы он жил в контексте общечеловеческой культуры, а не вне ее.

Казахский просветитель М. Жумабаев, говоря о воспитании детей, давал родителям следующий совет: «Родители не должны воспитывать детей полностью похожими на них самих, они должны быть более дальновидны, потому что их дети будут жить во время, в той или иной степени отличное от времени, в котором они живут сейчас».

Усвоение мира обеспечивает уровень взаимодействия с реальностью, оснащает ребенка свободным поведением. Частично школьное обучение выполняет данное назначение воспитания, формируя у воспитанников ценностно-значимые умения. Но за пределами учебных программ - жизнь, не отраженная в них, и кто-то должен помочь ребенку познать и эту жизнь. Школа здесь рассчитывает на семью. Семья, сама не готовая жить в контексте культуры, возлагает надежды на школу.

А подросток тем временем, не обученный элементарному взаимодействию с миром, страшится окружающей действительности, занимает заведомо агрессивную позицию по отношению к этому непонятному миру, ожидая от него неприятностей, несчастья. Мир **оказывается огороженным**, а его собственная жизнь кажется постоянной борьбой с этим миром, у которого надо постараться отнять как можно больше.

В школьном воспитании следует сосредоточиться на задачах и конкретных действиях, а не только на лице воспитанника. В воспитании надо акцентировать внимание на перспективу, на будущее, не только на прошедшее и современность.

Внеклассная воспитательная работа может выявить талант и творческий потенциал учеников, а так же с помощью мероприятий различной направленности воспитать положительные качества личности.

Таким образом, цель воспитательной системы класса – формирование личности, способной строить жизнь, достойную человека, гражданина своей Родины. Для достижения вышеобозначенной цели предстоит решить основные задачи: способствовать развитию познавательных процессов и интересов

личности учащихся, поддерживать творческие устремления детей, создавать условия для самовыражения и самореализации учащихся, создавать нравственно и эмоционально благоприятную среду для формирования классного коллектива и развития личности ребенка в нем, приобщить ребенка к здоровому образу жизни, взаимодействовать с семьей.

Таким образом, в ожидаемых результатах - формирование человека гармоничного, всесторонне развитого, обладающего развитыми духовно-нравственными качествами, готового самостоятельно принимать решения в ситуации выбора, способного к сотрудничеству и межкультурному взаимодействию, обладающего чувством ответственности за судьбу страны.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Закон Республики Казахстан «Об образовании» от 27 июля 2007 года № 319-III.
2. Концептуальные основы воспитания в условиях реализации программы «Рухани жаңғыру», утвержденные приказом Министра образования и науки Республики Казахстан от 15 апреля 2019 года, № 145
3. Статья Главы государства «Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания» 12 апреля 2017
4. Учебные программы уровня основного среднего образования по обновленному содержанию. Приказ и.о. Министра образования и науки Республики Казахстан от 25 октября 2017 года № 545. <https://nao.kz/loader/fromorg/2/25>
5. Аль-Фараби. Научное творчество: Сб.статей. –М., 1975. – С.114-115.
6. А.Кубесов. Педагогическое наследие аль-Фараби. – Алма-Ата: Мектеп, 1989.- 152 с.
7. Очерки истории школы и педагогической мысли народов СССР с древнейших времен до конца XVII века /Ответ. Ред. Э.Д.Днепров. – М.: Педагогика, 1989. – 422 с.
8. Докладная записка Алтынсарина от 20 октября 1883 года, с. 65.
9. К.Шаймерденова. Педагогические взгляды Абая Кунанбаева. – Алма-Ата: Рауан, 1993. – 56 с.
10. Антология педагогической мысли Казахстана. Часть 2. – Составители: К.Жарыкбаев, С.Калиев. – Алматы: Рауан, 1998. – 416 с.
11. Селиванов В.С. Основы общей педагогики: теория и методика воспитания. – М., 2000. – 312 с.

АНАЛИЗ ПРОВЕДЕННОГО КЛАССНОГО ЧАСА

Классный руководитель _____
(Ф. И.О., квалификация)

1. Общие сведения о классном часе

Дата _____ класс _____

Тема классного часа

Форма проведения

Внедряемая технология (элементы технологии):

- коллективно-творческого воспитания, воспитание на основе системного подхода, индивидуализированного (персонального) воспитания, воспитание в процессе обучения (нужное подчеркнуть)

- другая технология _____

Оптимальность объема предложенного познавательного материала

Актуальность и воспитательная направленность классного часа

Степень новизны, проблемности и привлекательности познавательной информации для воспитанников

Место классного часа в воспитательной системе

Характеристика цели классного часа и соответствие ее содержанию классного часа

Характеристика используемого оборудования:

- средства наглядности

- ТСО

- раздаточный материал

- другое

Соответствие оформления учебного помещения классного часа тематике

Уровень активности обучающихся в ходе подготовительной работы

Организация воспитательной деятельности:

Наличие и качество проведения оргмомента:

- подготовка учащихся к началу классного часа, эмоциональный настрой

- организационное начало классного часа (методы и виды деятельности)

- внешняя готовность _____

- психологическая готовность обучающихся _____

- оформление класса _____

Использование разнообразных форм деятельности в организации мероприятия (коллек-тивная, групповая, индивидуальная, парная и др.)

Обоснование выбора формы проведения классного часа (музыкально-поэтическая композиция, игра, экскурсия, конкурс, диспут, беседа и др.)

Характеристика этапа подведения итогов классного часа _____

2. Деятельность учащихся:

Уровень активности:

- высокий, средний, низкий, нормальный, динамичный;

- репродуктивная деятельность, продуктивная деятельность, творческая деятельность (нужное подчеркнуть).

Интерес к теме

Самостоятельность суждений

Речь обучающихся, грамотность

Культура поведения, дисциплина

3. Результативность классного часа:

Создание атмосферы творчества, глубины осознания проблемы и т.д.

Эмоциональность классного часа

Управление процессом внимания на протяжении всего мероприятия _____

Формы и методы организации деятельности обучающихся:

- формы: индивидуальная, групповая (парная), фронтальная, коллективная; метод проблемного обучения, частично-поисковый, исследовательский объяснительно-иллюстративный; словесные, наглядные, практические.

- другое

Морально-психологическая атмосфера классного часа:

- простота общения, взаимоуважение, требовательность, юмор, непредвзятое отношение, объек-тивность оценки, взвешенная реакция, придирчивость, нервозность, раздражение;

- другое

Выводы и рекомендации

Анализ составил(а) _____

(Ф.И.О.)

" ____ " _____ 20 ____ г.

СШ им.Горького,
Аккольского района
Акмолинской области
учитель начальных классов
Хайдина Ирина Георгиевна
(для учащихся 2-3 совмещённых классов малокомплектной школы)

Методическая разработка внеклассного мероприятия, посвящённого
«ЭКСПО-2017»

Тема: «Мой Казахстан – моё будущее»

Пояснительная записка

к методической разработке внеклассного мероприятия, посвящённого «ЭКСПО-2017», «Мой Казахстан – моё будущее».

Важнейшей составной частью воспитательного процесса в современной школе является формирование истинного патриотизма и культуры межнациональных отношений, которые имеют огромное значение в социально-гражданском и духовном развитии личности ученика. Актуальность методической разработки внеклассного мероприятия, посвящённого «ЭКСПО-2017», «Мой Казахстан – моё будущее» обусловлена тем, что у подрастающего поколения необходимо воспитывать чувство гордости за свою Родину.

Наиболее приемлемой формой проведения выбрано путешествие, использованы следующие приёмы: викторина, просмотр и обсуждение видеороликов, составление синквейна, создание коллажа.

Форма проведения: устный журнал-путешествие.

Возрастная группа: учащиеся 2-3 классов.

Ожидаемый результат: мероприятие должно вызвать у учащихся чувство гордости и восхищения событиями, происходящими в государстве. Предполагается, что интерес, вызванный мероприятием, способствует воспитанию у них ещё большего патриотизма и любви к Родине.

Цель: создание условий для подробного ознакомления учащихся с целью и значимостью для Республики Казахстан Международной выставки ЭКСПО-2017.

Задачи:

1. Знакомство учащихся с историей выставок ЕХРО, проходивших ранее.
2. Воспитание гражданского патриотизма, пропаганда роли Казахстана в реализации темы выставки ЭКСПО-2017.
3. Расширение кругозора учащихся.

Приложение: слайдовая презентация в формате MicrosoftPowerPoint «Мой Казахстан. ЭКСПО-2017»; видеоролики «Астана – город будущего», «Астана. ЭКСПО-2017».

Оборудование:

- мультимедийный проектор;
- экран, компьютер;
- цветная бумага, ватман.

Ход мероприятия:

I. Вступительное слово учителя.

Дорогие ребята, сегодня наше мероприятие мы проведём в форме путешествия по родному краю, узнаем о событиях, которые происходят и будут происходить совсем скоро на территории нашего государства.

Но сначала давайте проведём небольшую викторину «Что я знаю о своей стране».

Вопросы викторины.

1. Как называется наша Республика?
2. Назовите столицу Республики Казахстан.
3. Как зовут Президента Республики Казахстан?
4. Какого цвета Государственный флаг Республики Казахстан?
5. Кто изображен на Государственном гербе Республики Казахстан?
6. Назовите традиционное жилище казахов.
7. Казахский музыкальный инструмент.
8. Что такое флаг, герб, гимн для государства?
9. Денежная единица Республики Казахстан.
10. Южная столица Республики Казахстан.

Много лет тому назад родилась наша республика. Трудно ей было. Не было здесь ни больших городов, ни фабрик, ни заводов. Не было больших светлых школ и высоких домов. Люди жили в юртах среди степи, пасли табуны лошадей, отары овец. Не думали люди, что жизнь их изменится, и о Казахстане будет говорить весь мир. Прошли годы. Всё изменилось!

А теперь давайте поговорим о столице нашей Родины городе Астане. Приготовьтесь к просмотру видеоролика о нашей столице.

(Просмотр видеоролика «Астана – город будущего»)

(Обсуждение видеоролика)

Астана стала подлинной гордостью страны, символом независимости и нового будущего Казахстана - будущего, ориентированного в XXI век.

Шестого мая 1998 года согласно Указу Президента Республики Казахстан Акмола была переименована в Астану. В 1998 году по решению ЮНЕСКО столице Казахстана была присуждена медаль и присвоено высокое звание "Город мира". Сегодня Астана - центр евразийского пространства, где проходят различные встречи по политическим, экономическим и социально-культурным проблемам современности.

А в этом году в Астане произошло грандиозное событие. А именно международная специализированная выставка «EXPO - 2017». Что вы можете рассказать об этом событии?

(Выступление подготовленных учащихся).

Столица Казахстана избрана местом проведения международной специализированной выставки EXPO-2017. Астана – город победитель. Предстоящая выставка, которая пройдет под лозунгом «Энергия будущего», осветит одну из самых актуальных тем, волнующих мировое сообщество — альтернативные источники энергии. Тему выставки олицетворяет логотип «ЭКСПО- 2017».

II. История ЭКСПО.

Первая Всемирная универсальная выставка ЭКСПО состоялась в 1851 г., в Лондоне под названием «Великая выставка изделий промышленности всех наций 1851 года». В ней приняли участие 17 тысяч экспонентов из 40 государств. Всего на выставке побывало 6 млн. человек. Свыше 5 000 экспонатов было удостоено наград.

Знаменательной стала выставка 1889 года в Париже «Искусство и техника в современной жизни», к открытию которой была построена Эйфелева Башня — одно из наиболее узнаваемых архитектурно-инженерных сооружений в мире. За время работы выставки на Эйфелевой башне побывало более 3,5 млн. человек или каждый девятый посетитель выставки.

Также Всемирная универсальная выставка была проведена в 2005 г. в японском городе Нагоя. Главная тема Выставки - «Мудрость природы» - представила модель новых взаимоотношений Человека и Природы. Выставка стала местом осмысления значимости и ценности культурного разнообразия. В ней приняли участие 120 государств. Количество посетителей выставки составило 22 млн. человек.

В 2010 году выставка "ЭКСПО-2010" в Шанхае предложила концептуальное решение проблем, связанных с сокращением ресурсов, ростом преступности, загрязнением окружающей среды, посредством моделирования городов будущего. Шанхай EXPO - 2010 посетили более 50 миллионов человек.

Уже прошло 63 выставки.

За 160 лет существования у МБВ появилось свое наследие:

- Хрустальный Дворец в Лондоне;
- Эйфелева башня в Париже;
- Мост Александра III в Париже;
- Ротонда в Вене – павильон под самым огромным в мире куполом;
- Королевский Выставочный павильон в Мельбурне.

Глава государства в своем обращении отметил, что решение о проведении «ЭКСПО-2017» в Астане является историческим событием.

Выставка прошла с 10 июня по 10 сентября 2017 года и приняла около 100 стран-участниц и 10 международных организаций. На всемирной специализированной выставке 2017 года странами-участницами были продемонстрированы достижения и перспективы в сфере использования

возобновляемых источников энергии и такие их преимущества, как экологическая чистота, низкая стоимость эксплуатации и безвредность для окружающей среды. Посетило выставку более 3 миллионов 860 тысяч посетителей

Для Казахстана «ЭКСПО-2017» - знаковое событие: никогда раньше международная выставка подобных масштабов не проходила в странах Центрально-Азиатского региона и СНГ.

Скажите, пожалуйста, вам знакомо это изображение?

По словам разработчиков, логотип объединяет в себе символы возобновляемой энергии - энергию солнца, морских волн, магнитного поля Земли и энергию ветряных потоков. В соответствии с тематикой выставки «Энергией будущего» были использованы яркие и чистые цвета. Такое сочетание позволит представить Астану и как культурную столицу Казахстана, и как центр новых технологий.

III. Тема выставки EXPO-2017.

Казахстан сегодня - одно из государств, которое богато запасами нефти, газа, урана, и, в то же время, осознающее, что используемое большими темпами топливо не только уменьшается, но и приносит огромный вред человечеству и окружающей среде.

Учитывая особую важность проблемы энергетики и экологии, Республикой Казахстан мировому сообществу предлагается тема для проведения выставки EXPO-2017: "Энергия будущего". Данная тема позволила широко осветить проблему энергосбережения и внедрения альтернативных энергоисточников, таких как энергия солнца, ветра, энергетические ресурсы морских, океанических и термальных вод, которая в наши дни приобретает всё большую актуальность для человечества.

Президент страны Нурсултан Назарбаев поставил задачу: Казахстан 2030 должен стать чистой и зеленой страной, со свежим воздухом и прозрачной водой. Наши основные богатства: нефть, газ, уголь не вечны. И мы обязаны развивать «Энергию будущего», чтобы не столкнуться с проблемой энергодефицита завтра.

Что объединяет эти изображения?

(Альтернативные источники энергии)

Замысел проекта «Энергия будущего» заключается в том, чтобы привлечь внимание общественности к решениям и способам, обеспечивающим управление устойчивыми источниками энергии.

(Просмотр видеоролика «Астана.ЭКСПО-2017»)

- А вы были на ЭКСПО? Расскажите, пожалуйста, о своих впечатлениях.

(Рассказы учащихся)

IV. Рефлексия.

- Что нового вы узнали из сегодняшнего мероприятия?

- Как вы думаете, все ваши знакомые знают об ЭКСПО?

Написание учащимися синквейна на тему «ЭКСПО-2017».

Казахстан

Вода, воздух, ветер.

Сильный, мощный, необыкновенный.

Работает, действует, обновляет.

Казахстан строит, пробуждает.

Казахстан - будущее.

V. Выводы.

Слайд 10.

Каково значение ЭКСПО-2017 для Казахстана?

(Ответы учащихся)

Создание коллажа «Мой Казахстан – моё будущее».

с. Карабулак
Бурабайского района
Акмолинской области
Подготовила: Маулибергенова К.Б.
Классный час для учащихся 2-3 совмещённых классов

Классный час на тему: «Давайте дружить!»

Цель: формирование взаимоотношений учащихся в малокомплектной школе, в совмещенных классах.

Задачи:

- формировать представления о ценностях (материальных и духовных), дружбе, взаимовыручке и взаимопомощи;
- способствовать развитию навыков нравственной саморефлексии;
- содействовать развитию дружного, сплоченного коллектива.

Каждый день мы общаемся со множеством людей – это наши одноклассники, учителя, приятели и знакомые по школе, но общение и дружба – это разные вещи. Дружить умеют не все, хороших друзей – единицы, именно поэтому наш сегодняшний урок посвящен дружбе и называется «Давай дружить!»

Но начнем мы вот с чего: что такое ценность? Как вы понимаете это слово, какие предметы или явления ассоциируются у вас с этим словом?

Мы говорим «ценность вещи», «вещь представляет ценность» имея в виду два основных смысла этого выражения. Во-первых, это - стоимость. Например в денежных единицах (рублях, долларах, марках и т. д.). Во-вторых, значимость для кого-то. Например, человек может хранить клочок бумаги (записку), дешевое колечко и очень дорожить этими вещами. Почему?

Ответы детей Они напоминают о чем-то дорогом, о важных событиях жизни.

А являются ли ценностями здоровье, дружба, любовь? Многие ответят: «да».

Итак, **ценность** - это понятие, означающее значимость какого-то объекта, явления для человека. Эта значимость может быть положительная или отрицательная.

Ценности бывают **материальные** (предметные) и **духовные**. Как вы понимаете понятие «материальная ценность» – *ответы детей*

Мы можем сделать вывод, что материальную ценность имеют продукты человеческого труда (товары и услуги), природные богатства и т. д. А что для вас «духовная ценность»? – *ответы детей*

Духовные ценности - это ориентиры поведения людей в различных областях деятельности. Они бывают нравственные, познавательные, политические, религиозные, эстетические. Всегда можно выстроить «пирамиду» ценностей общества в целом, какой-то группы, индивида. Для одного человека ценностью является труд, творчество, для другого –

праздность; для одного - деятельность, для другого - созерцание. Одни люди предпочитают материальные ценности, другие - духовные.

В трудных, неопределенных ситуациях человек выбирает ценность, имеющую для него большее значение. На протяжении жизни может происходить смена ценностей: появление новых и угасание, «выпадение» предшествующих.

Но есть такие ценности, которые всегда важны для любого человека. Какие это ценности, прочитайте, пожалуйста.

А теперь давайте выяснять, являются ли ценностями любовь и дружба?

Древнегреческий философ Джамии ещё очень давно сказал:

*Здоровье береги, как редкий клад,
Живи в достатке, но не будь богат,
И пусть приходит разделить досуг
К тебе надежный и сердечный друг...*

Про какие ценности говорит мудрец? – ответы детей (ценность здоровья, достатка и дружбы).

Послушайте, пожалуйста, стихотворение Василия Казанцева:

*Главное в руке — способность
Рисовать, лепить, писать тома.
Рисовать, лепить?
Нет, главная особенность
Все же — строить, возводить дома.
Нет, пожалуй, нет. Важней, чтоб сила
В каждой мышце радостно сквозила.
Сила? Тоже нет. Не то, не так.
Не того порядка слово.
Главное — уметь сжать кулак.
Тоже нет! Пожать ладонь другого.
О чем хотел сказать автор? - ответы детей
Как вы думаете, дружить легко? - ответы детей*

Для того, чтобы друзья были всегда с тобой, надо выполнять Золотое правило нравственности. Кто может его вспомнить? - ответы детей

То же самое, только другими словами сказал Продик в 5 веке до н.э.:

Если ты желаешь, чтобы тебя любили друзья, ты должен делать друзьям добро. Если ты хочешь уважения к себе со стороны какого-нибудь города, ты должен приносить пользу этому городу.

Эта мысль затрагивает не только поведение с друзьями, но и поведение в целом. Каждому хочется, чтобы его любили и уважали, но не все прилагают усилия, чтобы добиться этого. Каждый человек хочет оставить след после себя, хорошие воспоминания, но делать что-то хорошее или полезное для этого хочет не каждый. Задумайтесь! Что вы можете сделать сейчас, чтобы о вас хорошо вспоминали потом – выручить

друга, а может, вовремя сдать домашнее сочинение по русскому языку, а может, научиться слушать и уважать старших, а может, вовремя убирать класс... Школа – это часть вашей жизни, и в этой части вы тоже можете оставить яркий след и подружиться со многими хорошими и интересными людьми.

А теперь давайте подумаем, каким должен быть друг?

СКАЗКА

Лиса с журавлем подружились. Вот вздумала лиса угостить журавля и пошла звать его к себе в гости:

- Приходи, куманек, приходи, дорогой! Уж я тебя угощу.

Пошел журавль на званный пир. А лиса наварила манной каши и размазала по тарелке. Подала и потчевает:

- Покушай, голубчик-куманек, сама стряпала. Журавль стук-стук носом по тарелке. Стучал, стучал - ничего не попадает! А лисица лижет себе да лижет кашку, так все сама и съела. Кашу съела и говорит: - Не обессудь, куманек. Больше потчевать нечем. Журавль ей отвечает:

- Спасибо, кума, и на этом! Приходи ко мне в гости. На другой день приходит лиса к журавлю, а он приготовил окрошку, наложил в кувшин с узким горлышком. Поставил на стол и говорит: - Кушай, кумушка! Право, больше нечем потчевать. Лиса начала вертеться вокруг кувшина. И так зайдет, и этак, и лизнет его. И понюхает-то - никак достать не может: не лезет голова в кувшин. А журавль клюет себе да клюет, пока все не съел.

- Ну, не обессудь, кума! Больше угощать нечем.

Взяла лису досада. Думала, что наестся на целую неделю, а домой пошла несолоно хлебавши.

Кто из них настоящий друг? - ответы детей

А вспомните, пожалуйста, пословицы и поговорки на тему дружбы и человеческих отношений. - ответы детей

Комментарии к пословицам и поговоркам.

Послушайте ещё одно стихотворение:

*Друг напомнил мне вчера,
Сколько сделал мне добра:
Карандаш мне дал однажды
(Я в тот день забыл пенал),
В стенгазете, чуть не в каждой,
Обо мне напоминал.
Я упал и весь промок,
Он мне высохнуть помог.
Он для милого дружка
Не жалел и пирожка –
Откусить мне дал когда-то,
А теперь поставил в счет.*

*Не влечет, меня, ребята,
Больше к другу. Не влечет.*

О чем это стихотворение? – ответы детей (дружба должна быть бескорыстной).

А это письмо девочки из далекого города N: Утром мне не хочется просыпаться. Слышу звонок будильника с какой-то ненавистью, но понимаю: подниматься и идти в школу надо. Сегодня будет опять тоже самое: обсуждение модных курток, импортных пеналов, обмен дисками. В нашем классе ученики, не имеющие американских карандашей, уже не люди, как бы хорошо они не учились. В школе у меня нет друзей, и это только потому, что родители не могут мне купить ни дорогих ручек, ни каких-то фирменных вещей. Неужели так будет продолжаться и дальше?!

Вам жаль эту девочку? Что вы думаете о её одноклассниках? Какие ценности им близки? Всегда ли материальные ценности главнее духовных? Как вы думаете, заменит ли очередная безделушка живое, веселое общение с другом? ответы детей

16 слайд

Ребят, я желаю вам здоровья, много радости и веселья и много-много верных друзей.

17 слайд

И попрошу вас немного поработать дома. Работа над понятием дружба. «Дружба – это ...». Работа над понятием «зачем дружба нужна людям?».

18 слайд Спасибо за труд души!

Колбасина Ольга Александровна,
учитель начальных классов Зуевской СШ,
Алтынсаринского района, Костанайской области.

Классный час на тему: «Доброта спасёт мир» 2, 4 совмещённые классы

2 класс	4 класс
<p>Цель: воспитывать культуру общения друг с другом, самовоспитание личности ребёнка.</p> <p>Задачи: раскрыть положительные стороны доброты; побудить к проявлению чуткости к взрослым и сверстникам; сформировать в сознании детей понятие “доброта”; воспитывать стремление совершать добрые дела; развивать мышление, умения выражать свои мысли, развивать коммуникативные умения.</p>	<p>Цели: Формирование у учащихся ценностной ориентации, способности формулировать нравственные суждения. Воспитание заботы, милосердия, доброты, терпимости, доброжелательности, чуткости и сострадания как основных нравственных черт человека.</p> <p>Задачи: Обогащать лексикон учащихся новыми словами и понятиями о добре и доброте. Учить детей видеть и чувствовать мир. Способствовать накоплению опыта в приобретении качеств, свойственных добру. Выработать умения пользоваться определенными качествами в любой жизненной ситуации.</p>
<p>Учитель: Добрый день! Начинаем наше занятие. Нам понадобятся хорошее настроение, внимание, память. Вы готовы? Тогда начнём. Мы начнем наше занятие с одной удивительной песни.</p> <p>Послушайте её и подумайте, чему будет посвящен наш классный час.</p> <p>Звучит фонограмма песни “Если добрый ты” из мультфильма “День рождения Кота Леопольда” или фрагмент мультфильма (видеозапись).</p> <p>Учитель: Вы послушали песню. О чём она? (О добре, о друзьях...) Как вы думаете, о чём мы будем сегодня говорить? (Ответы детей) Верно, о доброте. А как вы понимаете это слово? (Что-то хорошее, светлое) Доброта – это чуткость, отзывчивость, хорошее отношение ко всему вокруг.</p> <p>Учитель - Какого человека можно назвать добрым? (Добрый человек – это тот, кто любит людей и готов в трудную минуту прийти им на помощь. Добрый человек бережёт природу, любит птиц и зверей, помогает им выжить в зимнюю стужу. Добрый человек старается быть аккуратным, вежливым и уважительным в общении с товарищами и взрослыми.)</p> <p>Учитель - А теперь обратимся к определению в толковом словаре Сергея Ивановича Ожегова. Доброта - это отзывчивость, душевное расположение к людям, стремление делать добро другим.</p> <p>Он отметил качества, определяющие доброту: добродетельный, добродушный, доброжелательный, добронравный, добропорядочный, добросердечный, добросовестный. Наверное, по-настоящему добрый человек обладает всеми этими качествами</p>	
<p>Игра «Сказочный герой — добрый или</p>	<p>Все вы любите сказки. Одной из главных тем русских народных сказок была тема добра и зла. В сказках встречаются добрые и</p>
<p>работа в группах самостоятельн ая</p>	<p>- Я приготовила для вас очень интересное задание. На столах приготовлены слова из</p>

<p>злой?»</p>	<p>злые герои. Сейчас поиграем в игру. Я буду называть сказочного героя, а вы будете отвечать, добрый он или злой. Иван – царевич, Дюймовочка, Карabas – Барабас, Красная шапочка, Баба – яга, Золушка, Мальвина. У. - Как вы думаете, ребята, чего на земле больше: добра или зла?</p>		<p>той или иной пословицы, вам нужно собрать их и озвучить эти пословицы и поговорки. А свою работу наклеить на облако, солнце и траву. (Работы детей вывешиваются на доску в виде солнца, облака, травы).</p> <p>«Доброе слово лечит, злое калечит» «Злой не верит, что есть добрый» «Добрая слава лежит, а худая бежит» «Добрые дела два века живут» Добрые вести прибавят чести.</p> <p>Учитель: «...О, мудрецы, вы бесконечно правы, Наш мир спасут добро и красота...» (Вывешивается на доску радуга с этими словами)</p>
<p>Игра в слова. Самостоятельная работа</p>	<p>А сейчас давайте попробуем слова первого столбика заменить словами противоположными по значению: Плохо - хорошо Зло – добро Война - мир Жадность- щедрость Грубость – вежливость Жестокость – ласка Ложь - правда Предательство - преданность</p>	<p>Коллективная игра «Волшебный стул».</p>	<p>-А как вы думаете, легко ли быть добрым человеком? Я предлагаю вам поиграть в игру, которая называется «Волшебный стул». (выбирается любой ученик из класса, садится на стул, а все остальные должны назвать все его добрые качества) Вывод: Очень важно увидеть добрые качества в другом человеке. Ибо как сказал Блез Паскаль: «Чем человек умнее и добрей, тем больше он замечает добро в людях»</p> <p>Мы можем быть милосердными, добрыми</p>

			и можем творить добро. А начнем с самого главного, близкого и родного нам - дома. (На доску наклеивается изображение дома). Что доброго и хорошего мы можем сделать для наших близких? Как вы о них заботитесь? Почему говорят «При солнышке – тепло, а при матери – добро»?
Беседа о вежливых словах.	<p>У. - Подумайте и ответьте, что в общении друг с другом помогает делать наши отношения теплее, добрее, искреннее? (ответы детей)</p> <p>У. - Конечно же, это добрые, теплые слова. Какие? (Ответы детей: “доброго здоровья”, “счастливого дня”, “будьте добры” и т. д.)</p> <p>У. - Скажите, а как можно усилить красоту и обаяние эти слов? (С помощью улыбки, доброжелательного взгляда.)</p> <p>Добрые слова - это цветы человеческой души. И не скупитесь раздавать эти цветы окружающим.</p> <p>Слова чудеснейшие эти Услышать каждый очень рад; Добреют взрослые и дети И улыбнуться всем спешат.</p>	Работа с пословицами Самостоятельно в тетрадях	<p>Доброта - это самое ценное нравственное качество русского народа. Сколько пословиц и поговорок о доброте создала русская народная мудрость! Вспомните некоторые из них:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Не одежда красит человека, а его добрые дела. 2. Доброе слово лечит, а злое калечит. 3. Что посеешь, то и пожнёшь. 4. Жизнь дана на добрые дела. 4. Не хвались серебром, хвались добром. 5. Не ищи красоты — ищи доброты.
Игра-тренинг “Волшебный цветок добра”.			
<p>Вытяните руки вперед ладонями вверх и закройте глаза. Представьте себе то, что я вам сейчас скажу. (Включить мелодию)</p> <p>Нарисуйте в своем воображении цветок добра и хорошего настроения. Положите его на обе ладони. Почувствуйте, как он согревает вас: ваши руки, ваше тело, вашу душу. От него исходит удивительный запах и приятная музыка. И вам хочется ее послушать. Мысленно поместите все добро и хорошее настроение этого цветка внутрь, в свое сердце.</p> <p>Почувствуйте, как добро входит в вас, доставляет вам радость. У вас появляются новые силы: силы здоровья, счастья и радости. Вы чувствуете, как ваше тело наполняется удовольствием и радостью. Как приятно вашему лицу, как хорошо и радостно становится вашей душе...</p> <p>Вас обвевает теплый, ласковый ветерок. У вас доброе, согревающее душу настроение. Одарите этот цветок добра своим близким. Дуньте на свои ладони.</p>			
Итог классного часа.			
<p>У. - О чём говорили на занятии?</p> <p>Вы ещё дети, но впереди вас ждёт много славных дел. Вы сделаете нашу планету Земля красивой. Но прежде вы должны вырасти настоящими людьми – смелыми, добрыми,</p>			

трудолюбивыми. Ведь делать добро – это здорово.

Домашнее задание:

Давайте мы посадим дерево добрых поступков. Вспомните, какие добрые поступки вы совершили дома, в школе, на улице, в природе, запишите их на листочках. Мы прикрепим их на веточки и получится у нас дерево добрых дел.

ГУ «Основная школа аула Каражар
отдела образования Бурабайского района»
Акмолинская область

Подготовила: классный руководитель Бутанас О.В.

**Сценарий классного часа в совмещенном 3-4 классах МКШ
на тему: «Мы за безопасность на дорогах»**

Цель: проверить и закрепить знания правил дорожного движения на улицах и дорогах.

Задачи:

- углублять знания учащихся о правилах дорожного движения.
- формировать представления школьников о безопасности дорожного движения при передвижении по улицам и дорогам.
- воспитывать навыки выполнения основных правил поведения учащихся на улице, дороге, с целью предупреждения детского дорожно-транспортного травматизма.

Оборудование: дорожные знаки, плакаты по правилам дорожного движения, кружки красного, желтого, зеленого цвета, интерактивная доска.

Ход мероприятия

1. Введение (вступительное слово классного руководителя).

Представьте, что вдруг погасли все светофоры. А все инспектора, регулирующие движение, куда-то исчезли. Какие последствия могут быть? (*Обсуждение вопроса*). Дети высказывают свои предположения.

Учитель: Ребята, а для чего нужно знать Правила дорожного движения?

(Дети отвечают, а затем учитель обобщает ответы.)

На улицах и дорогах все еще не уменьшается число дорожных происшествий, в которых гибнут и калечатся люди. Часто пострадавшими становятся учащиеся начальной школы. Причина происшествий - незнание или несоблюдение Правил дорожного движения.

Сейчас мы проверим, хорошо ли вы знаете эти правила. Ответьте на мои вопросы. Чтобы мне каждого в отдельности не спрашивать, отвечайте хором: «Это я, это я, это все мои друзья».

- Кто из вас в вагоне тесном

Уступает старшим место?

- Кто из вас идет вперед

Только там, где переход?

- Кто, пусть честно говорит.

На трамвае не висит?

- Знает кто, что красный свет

Означает: хода нет?

- Знает кто, что свет зеленый

Означает: путь открыт,

Желтый свет - внимание?

- А кто из вас, идя домой,

Держит путь по мостовой?

2. Выступление учащихся 4 класса.

Ученик 1: История Правил дорожного движения берет свое начало в Древнем Риме. Цезарь в 50-х годах до нашей эры ввел на нескольких улицах в городе одностороннее движение. От восхода солнца и примерно за два часа до заката (время окончания рабочего дня) проезд частных повозок и колесниц был запрещен.

Посетители города должны были в Риме передвигаться пешком либо на паланкине (носилки на длинных шестах), а транспорт парковать за границей города.

Ученик 2: Основа современных Правил дорожного движения положена 10 декабря 1868 года в Лондоне. В этот день, перед Парламентом на площади появился первый железнодорожный семафор в виде цветного диска с механическим управлением. Изобрел этот семафор Дж. П. Найт .

В темное время суток использовался газовый фонарь, сигнализирующий красным и зеленым цветом. Управлял светофором слуга в ливрее.

Ученик 3: Количество транспортных средств продолжало нарастать, на смену повозкам стали приходить первые автомобили. **Потребность в организации дорожного движения значительно выросла.** Первые жезлы для ручного регулирования движения по перекресткам появились в 1908 году.

Учитель: Из всего числа дорожно-транспортных происшествий половина совершается с участием пешеходов. Это страшный показатель, свидетельствующий о низкой культуре и водителей, и пешеходов.

Оказывается, пешеходы терпеть не могут подходящего момента, чтобы перейти дорогу. Половина готова стоять на тротуаре всего 4 секунды, на пятой они готовы рисковать жизнью, чтобы оказаться на противоположной стороне дороги.

3. Выступление учащихся 3 класса.

Ученик 1: О «Зебре». Полосатая дорожка лишь в какой-то степени гарантирует вашу безопасность на дороге. Ученые выяснили, что семеро из десяти водителей, занятых разговором по сотовому телефону, не уступят на «зебре» дорогу пешеходам.

Ученик 2: А в Бельгии, например, стоит пешеходу подойти только к краю дороги, как все машины останавливаются, пока человек полностью не перейдет проезжую часть.

Учитель: Сегодня мы с вами попробуем разобраться, что мы делаем на дороге не так. Начнем с самого распространенного транспортного средства доступного школьникам – велосипеда.

Запомним *первое*: это самое незащищенное транспортное средство. У него нет дверей, предохраняющих от удара сбоку, нет бампера, который отчасти принял бы на себя лобовой удар. Поэтому при любом столкновении или наезде на препятствие велосипедист очень уязвим. А себя надо беречь – полноценных запчастей для человека пока не изобрели.

Второе: ездить на велосипеде комфортно там, где для этого создана специальная безопасная зона. Так как таких зон очень мало, старайтесь предупредить любую потенциальную опасность.

Третье правило: никогда не пытайтесь проехать между едущим и стоящим автомобилем. Остановитесь, пропустите движущийся на вас автомобиль. Не считайте это за трусость, это всего лишь здравый смысл. Элементарное чувство сохранения.

Теперь *главное*: старайтесь не выезжать на проезжую часть.

Вывод: сегодня мы с вами узнали, как вести себя за рулем велосипеда. Запомнили главные правила управления этого транспортного средства на дорогах и поняли главное – не стоит подвергать свою жизнь неоправданному риску. Быть осторожным на дороге – это не трусость, а расчет.

4. Блиц-опрос по теме. (Приглашаются команда «Светофор» из числа учащихся 3 класса и команда «Зебра» учащиеся 4 класса). (За каждый правильный ответ команда получает кружок красного, зеленого или желтого цвета)

1. Какие сигналы пешеходного светофора вы знаете, что они обозначают?
2. Как на проезжей части улиц и дорог обозначен пешеходный переход?
3. Где и как должны ходить пешеходы по улице?
4. В каких местах пешеходам разрешается переходить улицу?
5. Где нужно стоять в ожидании трамвая, троллейбуса, автобуса?
6. Какие правила поведения в транспорте общественного пользования вы знаете?
7. Как нужно переходить улицу при выходе из трамвая, автобуса?

8. Каков порядок посадки в автобус и выход из него? Правила перехода улиц и дорог.
9. Как надо правильно переходить улицу, дорогу?
10. Можно ли перебежать через улицу, дорогу?
11. Почему пешеходам нельзя ходить по проезжей части улицы, дороги?
12. Сколько сигналов у пешеходного светофора?
13. На какие группы делятся дорожные знаки?
14. Кто должен знать дорожные знаки?
15. В какую сторону нужно посмотреть, дойдя до середины улицы?
16. Безбилетный пассажир?
17. Дорога для трамвая?
18. Дом для автомобиля?
19. Безрельсовый трамвай?

5. Загадки. (Участвуют две команды «Светофор» и «Зебра»). (За каждый правильный ответ команда получает кружок красного, зеленого или желтого цвета)

Тихо ехать нас обяжет,

Поворот вблизи покажет

И напомним, что и как,

Вам в пути... (*Дорожный знак*).

Что за «зебра» на дороге?

Все стоят, разинув рот.

Ждут, когда мигнет зеленый,

Значит это... (*Переход*).

Встало с краю улицы в длинном сапоге

Чучело трехглазое на одной ноге.

Где машины движутся,

Где сошлись пути,

Помогает людям дорогу перейти. (*Светофор*).

Дом на рельсах тут как тут,

Всех умчит он в пять минут.

Ты садись и не зевай,

Отправляется... (*Трамвай*).

Пьет бензин, как молоко,

Может бегать далеко.

Возит грузы и людей,

Ты знаком, конечно, с ней.

Обувь носит из резины, называется... (*Машина*).

Проезжая часть дороги с твердым покрытием. (*Шоссе*).

Человек, едущий на транспорте. (*Пассажир*).

Человек, совершающий движение пешком. (*Пешеход*).

Он бывает запрещающий, разрешающий, информационный. (*Знак*).

Место ожидания автобуса. (*Остановка*).

Транспорт, работающий от электричества. (*Троллейбус, трамвай*).

Номер телефона скорой помощи. (103).

Место, где на время оставляют свой транспорт. (*Стоянка*).
Многоместный автомобиль для перевозки пассажиров. (*Автобус*).
Водители-лихачи очень любят его совершать. (*Обгон*).
Трехглазый полевой. (*Светофор*).
Самые строгие дорожные знаки. (*Запрещающие*).
Дорожка вдоль дороги, не для машин. (*Тротуар*).
Это случается с теми, кто не соблюдает правила дорожного движения. (*ДТП*).
Пешеходный переход по-другому. (*Зебра*).
Самое опасное место для пешеходов. (*Перекресток*).
Это «говорит» желтый свет светофора. (*Внимание*).
Часть автомобиля, под которую попадает разиня. (*Колесо*).
Его боятся нарушители правил. (*Инспектор*).
В него попадает зазевавшийся водитель. (*Кювет*).

6. Выступление учащихся (*дорожные знаки выводятся на экран интерактивной доски в виде слайдовой презентации*).

Ученик 1: О дорожных знаках: число знаков росло с каждым годом, начиная с 1909 года. Назначение дорожных знаков легко запомнить.

Ученик 2: Запрещающие – круглые с красной каймой (ассоциация с огнем) с белым, а некоторые с голубым фоном.

Ученик 3: Предупреждающие – треугольной формы, с красной каймой.

Ученик 4: Предписывающие, т.е. указывающие направление движения, минимальную скорость и т.д. – голубые круглые.

Ученик 5: Информационно – указательные знаки – они имеют различный фон: синий, зеленый, белый, желтый. Прямоугольные, квадратные, шестиугольные.

6. Подводится итог классного часа: команды «Светофор» и «Зебра» на плакатах оформляют коллаж по теме классного часа, проводят презентацию в течение 5 минут.

ГУ «Савинская основная школа
отдела образования Бурабайского района
Акмолинской области
учитель начальных классов
Тажобаева Гульбану Калтаевна
Сценарий классного часа в совмещенном 3-4 классе

**Тема: «Улица полна неожиданностей»
(По профилактике детского дорожно-транспортного травматизма)**

Цели:

- проверить и закрепить знания правил дорожного движения на улицах и дорогах;
- правил водителей велосипедов;
- пользование общественным транспортом;
- воспитывать у учащихся культуру поведения.

Задачи:

- ❖ Углублять знания учащихся о правилах дорожного движения.
- ❖ Формировать представления школьников о безопасности дорожного движения при передвижении по улицам и дорогам.
- ❖ Воспитывать навыки выполнения основных правил поведения учащихся на улице, дороге, с целью предупреждения детского дорожно-транспортного травматизма.

Участники: учащиеся 3,4 классов(совмещенные классы)

Актуальность

По статистике, примерно три четверти всех ДТП с участием детей происходит в результате их непродуманных действий. Среди них наиболее частыми являются:

- Переход через проезжую часть вне установленных для перехода мест 35–40 %.
- Неожиданный выход из-за движущихся или стоящих транспортных средств или других препятствий, мешающих обзору 25–30 %.
- Неподчинение сигналам светофора 10–15 %.
- Игры на проезжей части и ходьба по ней при наличии тротуара – 5–10 %.
- Как можно уберечь от необдуманных действий на дороге?

Как не допустить рост ДТП с участием школьников?

Оборудование: дорожные знаки, плакаты по правилам дорожного движения, кружки красного, желтого, зеленого цвета, компьютер.

Ход мероприятия

1. Введение (вступительное слово классного руководителя).

Представьте, что в нашем городе вдруг погасли все светофоры. А все инспектора, регулирующие движение, куда-то исчезли. Какие последствия могут быть? (*Обсуждение вопроса*). Дети высказывают свои предположения.

Учитель: С каждым днем на наших дорогах появляется все больше и больше автомобилей. Высокие скорости и интенсивность движения требуют от водителей и пешеходов быть очень внимательными.

Дисциплина, осторожность и соблюдение правил дорожного движения водителями и пешеходами – основа безопасного движения на улице.

3. Выступление учащихся.

Немного об истории правил дорожного движения.

Первый светофор был изобретен в 1868 году в Лондоне. Это был газовый фонарь с двумя фильтрами: зеленым и красным. Цвета менялись с помощью ручного привода, которым управлял полицейский.

Первый сигнальный светофор появился в США в 1919 году.

Учитель: Что такое ДТП? (Обсуждение вопроса учащимися).

Учитель: Из всего числа дорожно-транспортных происшествий половина совершается с участием пешеходов. Это страшный показатель, свидетельствующий о низкой культуре и пешеходов и водителей.

Для сравнения: в Швеции ДТП с участием пешеходов всего 7,3 %, а вот в Румынии – 56 %. Еще несколько примеров. Оказывается, пешеходы терпеть не могут подходящего момента, чтобы перейти дорогу. Половина готова стоять на тротуаре всего 4 секунды, на пятой они готовы рисковать жизнью, чтобы

оказаться на противоположной стороне дороги. Надо бороться с подобным нетерпением, помня о том, что первым приходит тот, кто «торопится медленно».

4. Выступление учащихся:

О «Зебре». Полосатая дорожка лишь в какой-то степени гарантирует вашу безопасность на дороге. Ученые выяснили, что семеро из десяти водителей, занятых разговором по сотовому телефону, не уступят на «зебре» дорогу пешеходам. А в Бельгии, например, стоит пешеходу подойти только к краю дороги, как все машины останавливаются, пока человек полностью не перейдет проезжую часть. На Западе даже создана Международная федерация пешеходов. По её инициативе Европарламент принял Хартию о правах пешеходов

Учитель: Сегодня мы с вами попробуем разобраться, что мы делаем на дороге не так. Начнем с самого распространенного транспортного средства доступного школьникам – велосипеда.

Запомним *первое*: это самое незащищенное транспортное средство. У него нет дверей, предохраняющих от удара сбоку, нет бампера, который отчасти принял бы на себя лобовой удар. Поэтому при любом столкновении или наезде на препятствие велосипедист очень уязвим. А себя надо беречь – полноценных запчастей для человека пока не изобрели.

Второе: ездить на велосипеде комфортно там, где для этого создана специальная безопасная зона. Так как таких зон очень мало, старайтесь предупредить любую потенциальную опасность.

Третье правило: никогда не пытайтесь проехать между едущим и стоящим автомобилем. Остановитесь, пропустите движущийся на вас автомобиль. Не считайте это за трусость, это всего лишь здравый смысл. Элементарное чувство сохранения.

Теперь *главное*: старайтесь не выезжать на проезжую часть, даже если вам исполнилось 14 лет.

На мопеде вы можете выезжать на проезжую часть с 16 лет. Но помните: двигаться вы должны только по крайней правой полосе, в один ряд, как можно правее. Относительная зона безопасности кончается дальше одного метра от тротуара.

Вывод: сегодня мы с вами узнали, как вести себя за рулем велосипеда. Запомнили главные правила управления этого транспортного средства на дорогах и во дворах нашего города и, и поняли главное – не стоит подвергать свою жизнь неоправданному риску. Быть осторожным на дороге – это не трусость, а расчет.

6. Предлагается блиц-опрос по теме.

(Приглашаются 2 команды по 5 учащихся выбирается жюри).

1. Какие сигналы пешеходного светофора вы знаете, что они обозначают?
2. Как на проезжей части улиц и дорог обозначен пешеходный переход?
3. Где и как должны ходить пешеходы по улице?
4. В каких местах пешеходам разрешается переходить улицу?
5. Где нужно стоять в ожидании трамвая, троллейбуса, автобуса?
6. Какие правила поведения в транспорте общественного пользования вы знаете?
7. Как нужно переходить улицу при выходе из трамвая, автобуса?
8. Каков порядок посадки в автобус и выход из него? Правила перехода улиц и дорог.

9. Как надо правильно переходить улицу, дорогу?
10. Можно ли перебегать через улицу, дорогу?
11. Почему пешеходам нельзя ходить по проезжей части улицы, дороги?
12. Сколько сигналов у пешеходного светофора?
13. На какие группы делятся дорожные знаки?
14. Кто должен знать дорожные знаки?
15. В какую сторону нужно посмотреть, дойдя до середины улицы?
16. Безбилетный пассажир?
17. Дорога для трамвая?
18. Дом для автомобиля?
19. Безрельсовый трамвай?

Загадки. (*Оформление на стенде или доске*).

Тихо ехать нас обяжет,

Поворот вблизи покажет

И напомнит, что и как,

Вам в пути... (*Дорожный знак*).

Что за «зебра» на дороге?

Все стоят, разинув рот.

Ждут, когда мигнет зеленый,

Значит это... (*Переход*).

Встало с краю улицы в длинном сапоге

Чучело трехглазое на одной ноге.

Где машины движутся,

Где сошлись пути,

Помогает людям дорогу перейти. (*Светофор*).

Дом на рельсах тут как тут,

Всех умчит он в пять минут.

Ты садись и не зевай,

Отправляется... (*Трамвай*).

Пьет бензин, как молоко,

Может бегать далеко.

Возит грузы и людей,

Ты знаком, конечно, с ней.

Обувь носит из резины, называется... (*Машина*).

Проезжая часть дороги с твердым покрытием. (*Шоссе*).

Человек, едущий на транспорте. (*Пассажир*).

Человек, совершающий движение пешком. (*Пешеход*).

Он бывает запрещающий, разрешающий, информационный. (*Знак*).

Место ожидания автобуса. (*Остановка*).

Транспорт, работающий от электричества. (*Троллейбус, трамвай*).

Номер телефона скорой помощи. (*03*).

Место, где на время оставляют свой транспорт. (*Стоянка*).

Многоместный автомобиль для перевозки пассажиров. (*Автобус*).

Водители-лихачи очень любят его совершать. (*Обгон*).

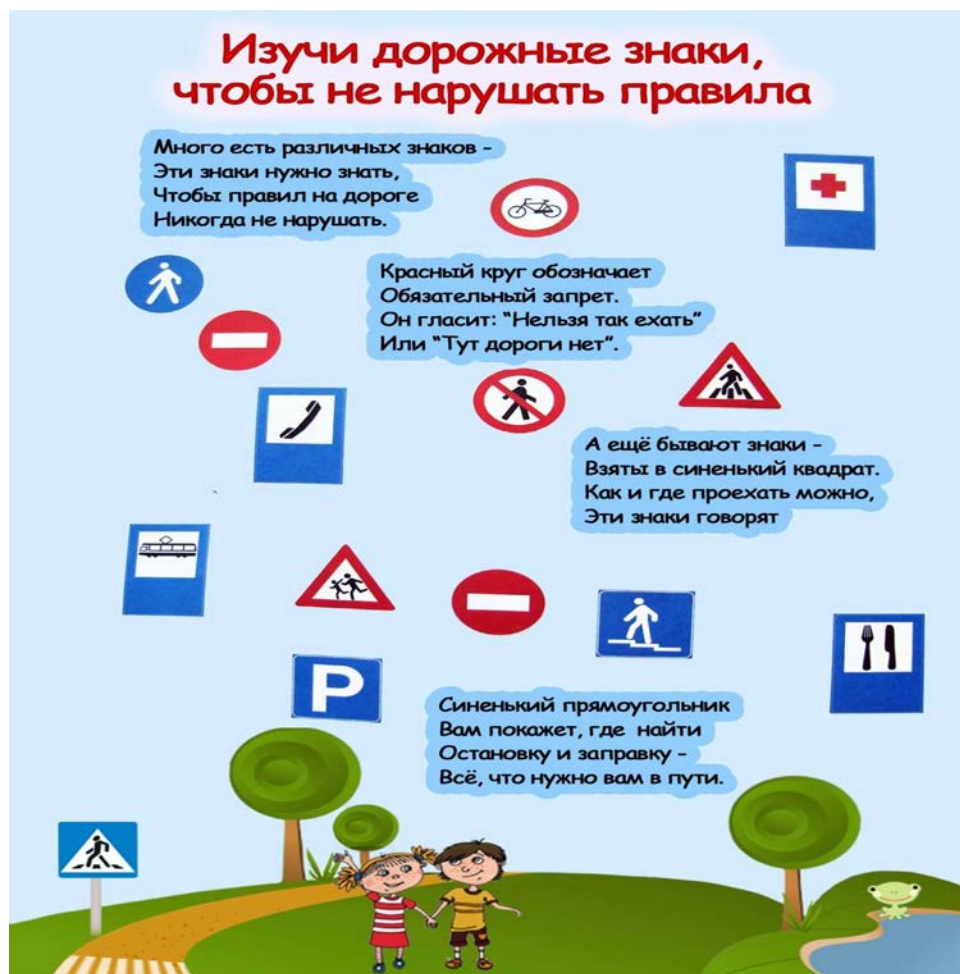
Трехглазый постовой. (*Светофор*).

Самые строгие дорожные знаки. (*Запрещающие*).
Дорожка вдоль дороги, не для машин. (*Тротуар*).
Это случается с теми, кто не соблюдает правила дорожного движения. (*ДТП*).
Пешеходный переход по-другому. (*Зебра*).
Самое опасное место для пешеходов. (*Перекресток*).
Это «говорит» желтый свет светофора. (*Внимание*).
Часть автомобиля, под которую попадает разиня. (*Колесо*).
Его боятся нарушители правил. (*Инспектор*).
В него попадает зазевавшийся водитель. (*Кювет*).

6. Выступление учащихся (выносятся знаки, нарисованные на плакате).

О дорожных знаках: число знаков росло с каждым годом, начиная с 1909 года. Назначение дорожных знаков легко запомнить. Запрещающие – круглые с красной каймой (ассоциация с огнем) с белым, а некоторые с голубым фоном. Предупреждающие – треугольной формы, с красной каймой. Предписывающие, т.е. указывающие направление движения, минимальную скорость и т.д. – голубые круглые. Информационно – указательные знаки – они имеют различный фон: синий, зеленый, белый, желтый. Прямоугольные, квадратные, шестиугольные.

7. Подводится итог мероприятия: учащиеся разбиваются на 2 группы по 5 учащихся и на плакатах оформляют коллаж по теме классного часа.

Предмет	Классный час	 www.bilimland.kz
Учитель	Кайкенова Алия Адамовна	
Школа, класс	г. Павлодар, ГУ «СОШ №21», 5-6 классы	
Тема урока	Моя семья – моя гордость	

Мақсат / Цели:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Воспитание уважения к прошлому страны, семьи. 2. Развитие гордости, сопричастности к продолжению традиций. 3. Развитие творческих, исследовательских способностей у учащихся. 4. Вовлечение родителей в совместную с детьми деятельность. 5. Формирование уважительного отношения детей к своим родителям и родителей к своим детям.
Сынып сағатына дайындық / Подготовка к классному часу:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Организация фотовыставки “Семейные традиции”. 2. Найти мультфильм “Семья – колыбель счастья”, «Моя семья». 3. Составить генеалогическое древо своей семьи.
Сыныпты безендіру / Оформление класса:	Над доской плакат: « <i>Менің отбасым - менің мақтанышым</i> » / « <i>Моя семья – моя гордость</i> »; При входе в кабинет - дерево, сделанное из деревянных конструкций и веток, на верхушке дерева надпись: “Дерево жизни”, а на веточках - фотографии каждой семьи; Оформлена выставка фотографий «Семейные традиции».
Жабдықтар / Оборудование:	музыкальный центр, интерактивная доска, компьютер с выходом в сеть интернет, ресурс « Bilim Land » - видеокolleкция «Что такое семейное древо?» http://bilimland.kz/ru/content/lesson/18675-cto-takoe-semejnoe-drevo.

Ход мероприятия

Звучит песня Евгении Зарицкой «Радость моя»

Ветер стучится в стекло
Звёзды дрожат за окном
В доме тепло и светло
Вся семья за столом
Вся семья за столом

Мамы улыбка моей
Мне всех дороже наград
Ярче горячих свечей
Папин ласковый взгляд
Папин ласковый взгляд

Припев:
Будем шутить, будем играть
И говорить и вспоминать
Это наш дом, наша семья
Счастье моё, радость моя

В разных заботах у нас
День беспокойный прошёл
Вечером дома сейчас
Вместе нам хорошо
Вместе нам хорошо

Время торопит свой век
Путь и дорога своя
Но в моём сердце на век
Папа мама и я
Папа мама и я

Учитель: **Қайырлы күн**, құрметті ата-аналар, аяулы балалар!

Добрый день, дорогие званые и желанные гости! Сегодня наша встреча посвящена всем вам: и старым, и молодым, и совсем маленьким, и совсем взрослым. Я приветствую всех, кто пришёл на наш совместный праздник “Моя семья – моя гордость”.

Семья - это о самых дорогих.

О самых нежных, горячо любимых.

О самых добрых, самых ласковых.

О самых сильных и чуть-чуть ранимых.

Семья - это тот хмурый взгляд отца.

Улыбка матери, поддержка и вниманье.

Семья - это открытые сердца,

В которых нет укора и страданья.

Дети:

1. Ең жақын адамдар,
Әкем мен анам бар.
Әкемнің әкесі,
Ақ басты атам бар.
Әкемнің шешесі,
Ақ шашты әжем бар.

2. И мама, и папа,
И мама, и папа
Во мне от рожденья живут.
И мама, и папа
И мама, и папа
И плачут со мной, и поют.

3. От басы – жылы ұямыз,
Тірегі – ата-анамыз.
Уыз сүт еміп осында,
Уылжып біздер өсеміз.

4. Мои родные, МАМА и ОТЕЦ!
Хочу ВАМ поклониться до земли.....
За то, что есть на свете ВЫ!
ЛЮБИМЫЕ и МИЛЫЕ мои!

5. Тәрбие мектеп – от басы,
Ақылды баулып, тіл ұштар.
Өрімдей тезге тартылған
Әдепті бейне дұрыстар.

6. Семейная радость
Счастливые лица!
Желаю всем семьям
Любовью светиться!

Учитель: Перед вами лежат ватманы, на которых изображен дом. Работая в группе, создайте облако тегов, ответив на вопрос: *Что значит слово «СЕМЬЯ» для каждого из вас?*

Защита групп своего «ДОМА». Обсуждение ответов.

Учитель: Вы все любите и папу, и маму, и бабушек и дедушек. А знаете ли вы имена ваших прабабушек и прадедушек? Ответы учащихся.....

Для того чтобы продолжить наш классный час я бы хотела вам предложить просмотр видеоролика «Что такое семейное дерево?»

[http://bilimland.kz/ru/content/lesson/18675-что_такое_семейное_дерево.](http://bilimland.kz/ru/content/lesson/18675-что_такое_семейное_дерево)

Просмотр видеоролика

Учитель:

Генеалогия или **родословие** (др.-греч. γενεαλογία — родословная, от γενεά (genea) — «семья» и λόγος (logos) — «слово, знание») — систематическое собрание сведений о происхождении, преемстве и родстве семей и родов; в более широком смысле — наука о родственных связях.

Словарь: генеалогия

генеалогическое дерево
память
традиция
реликвия

РОД – РОДНЯ – РОДОСЛОВНАЯ – РОДИНА.

Великий русский писатель Максим Горький говорил: *«Не зная прошлого, невозможно понять подлинный смысл настоящего и цели будущего».*

Если свернуть лист бумаги пополам, остаётся линия сгиба. Означает ли это, что обыкновенная бумага обладает памятью? Конечно, на бумаге остался след, т.е. память, которой обладают растения, животные, камни, сохранившие отпечатки доисторических животных и древних людей.

А человек обладает самой уникальной памятью – генеалогической. Что же такое память? В чём и как она сохраняется? /Ответы ребят/

1. Ученик:

Веков связующая нить –
Душа моя, семья моя;
Нас в Вечности не разлучить,
Соединила нас Земля.
И вот таблицу заполняя
(А за окном давно уж ночь),
Всех поименно вспоминаю.
И время, и пространство – прочь!

2. Ученик:

Хочу сказать спасибо я своей родне
За помощь в составленье родословной.
Если б не вы, труднее было б мне
Узнать, кто был и кем в моей семье,
Кто есть теперь в моей семье огромной.
Узнал я много нового о ней,
Кем были мои предки и откуда родом.
Пусть на три четверти крестьянских я кровей,
Но вышел я из русского народа.
Открытия свои мне не забыть
И хоть с известностью никто из предков не был связан,
Хотелось бы мне изменить
Одну известнейшую фразу,
Что генеалогом можешь и не быть,
Историю своей семьи ты знать ОБЯЗАН!!!

Учитель: Итак, дерево жизни, рода вашей семьи или генеалогическое дерево.

- Что вы узнали, составляя своё генеалогическое дерево?
- Интересно ли было вам исследовать, изучать, составлять?
- Все ли имена родственников вы знали до этого путешествия в прошлое семьи?
- А сколько имён насчитывает ваше дерево?
- До какого поколения вы дошли?
- А какой это век?
- Есть ли среди ваших родных интересные, необычные для современного человека имена?
- Кто долгожитель вашего рода? /Ребята рассказывают о своих исследованиях/

Учитель: Большое дело вы сделали, исследовав свой род. Как нет одинаковых отпечатков пальцев, так и нет одинаковых семейств. И традиция узнавать о своих предках, свою родословную – эта традиция возвращается в наши семьи. И пусть вы насчитали 20- 50 имён. Не важно количество, а важно то, что вы прикоснулись к истории своих предков, к своему роду, к родовому гнезду. И не случайно слова РОД - РОДНЯ – РОДОСЛОВНАЯ – РОДИНА стоят в одном ряду.

- Что объединяет эти слова?

Учитель:

Храни семейные альбомы,
Слуг верных памяти своей!
Благодаря им в вашем доме –
Тревожный отблеск прошлых лет.

Со снимков, бледных, пожелтевших,
Глядят на нас с тобой в упор
Глаза родных, давно умерших,
Но не забыть их до сих пор!

Обращаемся к выставке «Семейные традиции».

Семейный альбом. Семейные фотографии. Это наша история в лицах, наша судьба.

- О чём поведали вам эти фотографии? /Кто изображен, местонахождение и т.д./
- Обратите внимание на выражение глаз. Каково настроение этих людей на снимках? О чём они думают? Чему радуются?
- А что такое семейная традиция?
- Какие семейные традиции сохранились в ваших семьях?
- Какие традиции сохраняются в вашей семье из поколения в поколение?
- Какие традиции родились в вашей семье? /Ребята рассказывают/

Рассказ учащихся о семейных ценностях и традициях.

Песня «Моя семья» в исполнении учащихся класса

1.

Лежит передо мной игрушек куча,
Но всем уже давным-давно известно,
Что мне одной играть довольно скушно,
И совсем, совсем не интересно.
А вот когда со мной мои родные,
И самые любимые мне люди,
Я сразу забываю про унынье,
И всегда так было, есть и будет.

Припев:

Будет день счастливый и чудесный самый,
Если рядом будут папа и мама.
Буду я веселой, буду очень рада,
Если будут рядом сестренка с братом.
А еще я буду бесконечно рада,
Если рядом дедушка, и бабушка рядом.
Ну а больше всех буду рада я,
Если будет рядом вся семья.
Вся моя семья.

2.

И надо мне признаться папе с мамой,
Что иногда бываю я конечно
Немного непослушной и упрямой,
Но люблю, люблю вас бесконечно.
Меня не напугают неудачи,
Не страшен будет мне холодный ветер,
Со мной моя семья, а это значит,
Я счастливей всех на этом свете.

Припев:

3.

Меня не напугают неудачи,
Не страшен будет мне холодный ветер,
Со мной моя семья, а это значит,
Я счастливей всех на этом свете.

Ученик: Я – копия мамы. Это
все говорят постоянно.

И брови и нос и губы..

Глаза как у мамы, точно.

И волосы, как у мамы..

Всем странно, а мне не странно,
чему же тут удивляться?,

ведь я же – мамина дочка!

Встаю я, как мама, рано.

Зарядку делаем вместе.
Потом помыться и завтрак...
Нам так хорошо обеим!
Мы вместе гуляем в парке,
мы вместе замесим тесто,
а папе пожарим рыбу.
Мы всё на свете умеем!
Конфетам, цветам и лету
я так же, как мама рада.
Я так похожа на маму,
ну, просто очень похожа!
Значит не надо бояться
и волноваться не надо.
Мне повезло: как мама
я буду счастливой тоже.

Учитель: Порой необъяснимое чувство вызывают у нас люди, передавшие нам свои черты лица, цвет глаз, волос, линии рта и носа. Рассматривая фотографии предков, мы видим черты сходства. Очень часто мы слышим, как родственники говорят, восклицают: Ну, вылитый отец или мать! Ну и характер – копия бабушка!» или что-то похожее на эти восклицания.

Ученик:

Наследственность надо нам в жизни ценить,
Всегда вспоминать своих папу и маму,
Чтоб дольше на свете здоровым прожить
Лелейте её как капризную даму.

Наследственность надо порой победить,
Что в гены забралась, не звано пороком,
Из тела её как врага устранить,
Следить неустанно недремлющим оком.

Рефлексия

Цель: подведение итогов классного часа.

- Ребята, скажите, какое место занимает семья в вашей жизни?
- Может ли кто-то прожить без семьи?
- И в конце нашего классного часа я предлагаю вам написать письмо своим родителям, которое будет начинаться с фразы: «Дорогие моя семья.....»!

Дорогие ребята, сегодня вы выступили в роли архивариусов, археологов, журналистов, художников, рассказчиков, историков, путешественников. Вы совершили увлекательное и познавательное путешествие в прошлое своей семьи, а значит и в прошлое нашей Родины. Спасибо родителям, бабушкам и дедушкам.

Запомните навсегда древнюю мудрость: *«Без прошлого – нет будущего».*

- Келесі кездескенше сау болыңыз! Спасибо за работу, до свидания!

Учитель раздает родителям открытки со стихотворением:

Берегите своих детей,
Их за шалости не ругайте.
Зло своих неудачных дней
Никогда на них не срывайте.
Не сердитесь на них всерьез,
Даже если они провинились,
Ничего нет дороже слез,
Что с ресничек родных скатились.
Если валит усталость с ног
Совладать с нею нету мочи,
Ну, а к Вам подойдет сынок
Или руки протянет дочка.
Обнимите покрепче их,
Детской ласкою дорожите
Это счастье? короткий миг,
Быть счастливыми поспешите.
Ведь растают как снег весной,
Промелькнут дни златые эти
И покинут очаг родной
Повзрослевшие Ваши дети.
Перелистывая альбом
С фотографиями детства,
С грустью вспомните о былом
О тех днях, когда были вместе.
Как же будете Вы хотеть
В это время опять вернуться
Чтоб им маленьким песню спеть,
Щечки нежной губами коснуться.
И пока в доме детский смех,
От игрушек некуда деться,
Вы на свете счастливей всех,
Берегите ж, пожалуйста, детство

Предмет	Классный час
Учитель	Макатова Баян Касимовна
Школа, класс	Карагандинская обл., г. Темиртау
Тема урока	Учимся красиво разговаривать

www.bilimland.kz

Цель:	формировать навыки правильной, красивой речи.
Задачи:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Работать над дикцией через специальные упражнения, познакомить детей с языком жестов, мимики и телодвижений (body language) 2. Формировать навык правильного речевого дыхания, учить понимать эмоциональное состояние людей по их мимике и жестам, развивать культуру речи 3. Прививать любовь и уважение к родному языку, укреплять веру учащихся в собственные речевые возможности.
Оборудование:	<p>интерактивная доска,</p> <p>доступ к образовательному сайту "Bilimland", зеркала по количеству детей, листы А3.</p>

Ход классного часа

I. Орг.момент.

1. Эмоциональный настрой: приветствие "Здравствуйте!"

Учащиеся поочередно касаются одноименных пальцев рук своего соседа, начиная с больших пальцев и говорят:

- желаю (соприкасаются большими пальцами);
- успеха (указательными);
- большого (средними);

- во всём (безымянными);
- и везде (мизинцами);
- Здравствуйте! (прикосновение всей ладонью)

2. Формулирование цели классного часа.

"... Когда-нибудь вы сами приятно поразитесь, какие вы умные, как много и хорошо умеете, если будете постоянно работать над собой, ставить новые цели стремиться к их достижению..."

(Ж.Ж.Руссо)

- Именно этому совету, наверное, следовал герой моего рассказа.

Король говорит.

Будущий английский король Георг VI с детства страдал от заикания. Не раз он обращался к специалистам-логопедам, но ни один из них не сумел ему помочь. Логопеды пытались бороться с самим заиканием, а не с эмоциональными проблемами, его вызвавшими. И только логопед-самоучка Лайонел Лога увидел в знатном господине обычного человека с его страхами и комплексами и научил его преодолевать их.

Благодаря упорным тренировкам, требующим от короля значительных усилий и невероятного терпения, он научился справляться с заиканием, разделяя речь на законченные фразы, между которыми делал остановки. Его периодические паузы, призванные избежать мышечных спазмов, даже пошли ему на пользу, добавив в его выступления большей весомости.

Став королем, он регулярно произносил речи на публике без видимых затруднений.

- Попробуйте определить тему нашего классного часа.(ответы детей)
- Итак, тема нашего классного часа "Учимся красиво разговаривать".
- Каждый из вас отвечает на уроках, рассказывает друзьям разные истории, выступает на мероприятиях. Поднимите руки те, кто доволен своей речью.
- Сегодня мы с вами узнаем секреты правильной и красивой речи, выполним различные тренировочные упражнения, которые помогут вам справиться с недостатками своей речи и поверить в свои ораторские возможности.

II. Основная часть.

1. "Мозговой штурм".

"Речь удивительно сильное средство, но нужно иметь много ума, чтобы воспользоваться им".

Гегель Г.Ф.

- Ребята, ответьте пожалуйста, как вы понимаете, что такое речь?

Ответы учащихся.

Словарная работа. "Речь" - способность говорить, говорение. С.И. Ожегов, Н.Ю. Шведова Толковый словарь русского языка.

2. Определение речи.

Речь - исторически сложившаяся форма общения людей посредством языка.

- Вы будете работать в группах. По осколкам слова составьте слово - название вашей группы. У нас получилось 3 группы "Слово", "Предложение", "Речь".

3. Просмотр и обсуждение видеоролика.

Словарная работа. Значение слова "оратор" по Ожегову: Оратор - Тот, кто произносит речь.

Предлагаю вам посмотреть ролик казахстанского образовательного ресурса "Bilimland" <http://bilimland.kz/ru/#lesson=11986> "Учимся красиво разговаривать".

- Необходимо внимательно посмотреть ролик и ответить на вопросы.

1. Согласны ли вы с высказыванием, что искусство красиво говорить - это природный дар, талант?
2. Людям каких профессий особенно важно развивать ораторское мастерство?
3. Как можно развить ораторское мастерство?

4. Пословицы о речи.

С давних времен казахский народ почитал акынов, жырау. Они владели искусством повествования, даром импровизации, их власть над умами была велика. Ни один той не обходился без народного обычая - айтыса.

Что такое "айтыс" вы узнаете из видеосюжета.

(Отрывок из передачи "5 минут обо всем" с 1:58 до 3:25 мин.)
http://bilimland.kz/ru/content/structure/2260-bilgish_shou#lesson=18983

(Ответы детей). Айтыс - это состязание поэтов и острословов в устной стихотворной импровизации. Красноречие акынов увлекало и завораживало слушателей. Не только искусством импровизации славилась казахская земля. Велика народная мудрость. В своей речи острословы всегда использовали пословицы и поговорки.

Задание. Перед вами пословицы о речи на казахском и русском языках. Найдите соответствующие по смыслу пословицы. (Задание на скорость).

Басқа пәле тілден.

Язык мой – враг мой.

Сыйларға асың болмаса,

Сыйпарға тілің болсын.

Если нечем гостя угостить, найди душевное слово для него.

Жақсы сөз жарым ырыс.

Доброе слово – половина блага

Жүздің көркі – көз, ауыз көркі.

Глаза украшают лицо, уста – слово

Өткен күн оралмас, күнды сөз жоғалмас.

Прожитый день не вернется, а мудрое слово останется

Піл көтермегенді тіл көтереді.

Язык осилит, что и слон не поднимет

Сөз қадірін білмеген өз қадірін білмейді.

Кто слов не ценит, сам себя не ценит

Жақсы сөз - жан азығы.

Хорошее слово – душе опора

Көлді жел қозғайды, ойды сөз қозғайды.

Ветер озеро приводит в движение, слово – мысль.

Айтылған сөз – атылған оқпен бірдей.

Сказанное слово – вылетевшая пуля.

Ойнап айтсан, да ойлап айт.

Даже говоря в шутку – подумай.

Тамшы тас жарады, тіл бас жарады.

Капля камень расколет, слово – голову.

5. Техника речи. Для того, чтобы красиво разговаривать надо владеть техникой речи. Это:

- правильное дыхание;
 - дикция;
 - интонация.
- А также знать
- язык мимики, жестов и телодвижений.

Основным учителем в развитии умения красиво разговаривать является практика. Мы с вами будем практиковаться в выполнении различных упражнений.

Дыхательная гимнастика. Сильный, красивый голос зависит, в первую очередь, от правильного дыхания. Во время речи вдох и выдох чередуются неравномерно, выдох значительно длиннее вдоха, поэтому мы говорим на выдохе. Для развития голоса нам необходимо научиться правильно использовать выдыхаемый воздух.

Выполним **упражнение «Ракета»**. Исходное положение – стоя, спина прямая, руки опущены вдоль тела. Сделайте вдох, одновременно поднимая руки вверх, и, задержав на одну-две секунды дыхание, начинайте опускать руки через стороны на выдохе со звуком «ШШШШ». Повторите 5-7 раз.

Упражнение «Насос». Исходное положение – стоя, спина прямая. Сделайте вдох носом. Затем, наклоняясь вперед, как будто накачиваете насосом автомобильную шину, выдыхайте со звуком «СССС». Возвращаясь в исходное положение – вдох, наклон – выдох. Повторите 10 раз.

Чтение стихотворения. Каждую строфу приведенного ниже стихотворения “Дом, который построил Джек” в переводе С.Я.Маршака произнесите на одном выдохе, не добирая воздух.

Вот дом, который построил Джек.

А это пшеница, Которая в темном амбаре хранится В доме, который построил Джек.

А это веселая птица синица, Которая часто ворует пшеницу, Которая в темном амбаре хранится В доме, который построил Джек.

Вот кот, который пугает и ловит синицу, Которая часто ворует пшеницу, Которая в темном амбаре хранится В доме, который построил Джек.

Дикция - это способность ясно и четко произносить слова. Аристотель говорил: "Ясность - главное достоинство речи". Для того, чтобы у вас была хорошая дикция надо упорно трудиться.

Задание. Поупражняемся в произнесении скороговорок, которые помогают научиться преодолевать дикционные трудности. Сначала читаем медленно, отчетливо выговаривая каждый звук, а потом, ускоряя темп. Выучите понравившуюся вам скороговорку. (Дети самостоятельно читают скороговорки, а затем вслух).

Скороговорки.

Бобр добр для бобрят.

Конструктивная инновационная инструкция к конструктору.

Трое трубачей трубят в трубы.

Говорилка говорилке говорила скороговорилку,
но другая говорилка не смогла выговорить эту скороговорилку.

Гримировщики гримировали, гримировали, да не выгримировали.

Под скалой вода – над водой скала.

Патрулируя патруль получил пять сотен пуль.

Взяла Наталия Виталия за талию:

Айда в Италию Виталию с Наталией?

Нарвал наврал, нарвалиха наврала втройне.

Чем чаще чищу, тем чашка чище.

От топота копыт пыль по полю летит.

Везёт Сенька с Санькой Соньку на санках.

Кокосовары варят в скорококосоварках кокосовый сок.

Кукушка кукушонку купила капюшон.

Надел кукушонок капюшон.

Как в капюшоне он смешон!

Тощий немощный Кощей

Тащит ящик овощей.

Шла Саша по шоссе и сосала сушку.

Два щенка, щека к щеке,

Щиплют щетку в уголке.

Выдра в ведро от выдры нырнула.

Выдра в ведре с водой утонула.

Корабли лавировали, лавировали, да не вылавировали.

На дворе трава, на траве дрова
Не руби дрова на траве двора.

Интонация (лат. *intonō* «громко произношу»).

Речевая интонация — это выразительное повышение или понижение голоса в разговоре.

Задание. Прочитайте предложения. Подумайте, как нужно расставить логические ударения. Какие слова в предложении помогли правильно это сделать?

1 группа. Вы сегодня приедете или кто другой?

2. группа. Вы сегодня приедете или завтра?

3 группа. Вы сегодня приедете или не приедете?

Интонация - это и манера произношения, отражающая ваши чувства и отношение к человеку, с

которым вы говорите, или к предмету, о котором вы говорите.

Задание. Произнесите по кругу фразу с разными интонациями.

1 группа.

Умница! Молодец! (с благодарностью, с восторгом, иронично, огорченно, гневно)

Я этого никогда не забуду (с признательностью, с обидой, с восхищением, с гневом).

Спасибо, как это вы догадались! (искренне, с восхищением, с осуждением).

2 группа.

Ничем не могу вам помочь (искренне, с сочувствием, давая понять бестактность просьбы).

Вы поняли меня? (доброжелательно, учтиво, сухо, официально, с угрозой).

До встречи! (тепло, нежно, холодно, сухо, решительно, резко, безразлично).

3 группа.

Это я! (радостно, торжественно, виновато, грозно, задумчиво, небрежно, таинственно).

Я не могу здесь оставаться (с сожалением, значительно, обиженно, неуверенно, решительно).

Здравствуйте! (сухо, официально, радостно, грозно, с упреком, доброжелательно, равнодушно, гневно, с восторгом).

6. Международный язык "body language".

А сейчас мы вновь обратимся к видеосюжету "Пантомима" из передачи "5 минут обо всем" образовательного ресурса " bilimland.kz " от начала до 1:50.

http://bilimland.kz/ru/content/structure/2287-tema_klassnogo_chasa#lesson=19225

Внимательно посмотрите сюжет. Каждая группа, посоветовавшись после просмотра, должны сказать, как данный сюжет связан с нашей темой "Учимся красиво говорить", и что полезного вы узнали.

(Ответы учащихся после просмотра).

- Существует международный язык "body language" (боди лэнгвидж) - язык жестов, мимики и телодвижений человека.

Оказывается, по утверждению австралийского специалиста А.Пиза с помощью слов передается 7% информации, звуковых средств - 38%, мимики, жестов, позы - 55%. Поэтому необходимо понимать и владеть языком "body language".

Очень важно, чтобы человек правильно владел своим телом и передавал с помощью мимики и жестов ту информацию, которую надо донести до слушателя. Ведь если человек говорит одно, а на лице у него написано другое, то его информация не вызовет у нас доверия.

Мимика - выражение лица, передающие эмоции и чувства говорящего.

Задание. Упражнение с зеркалом "Изобрази эмоцию".

1 группа.

радость: губы искривлены и их уголки оттянуты назад, вокруг глаз образовались мелкие морщинки;

отвращение: брови опущены, нос сморщен, нижняя губа выпячена или приподнята и сомкнута с верхней губой, глаза как бы косят; человек словно подавился или сплевывает;

стыд: голова опущена, лицо отвернуто, взгляд отведен, глаза устремлены вниз или «бегают» из стороны в сторону, веки прикрыты, а иногда и сомкнуты; лицо довольно покрасневшее, пульс учащенный, дыхание с перебоями;

2 группа.

интерес: брови немного приподняты или опущены, тогда как веки слегка расширены или сужены;

презрение: бровь приподнята, лицо вытянуто, голова поднята словно человек смотрит на кого-то сверху вниз; он как бы отстраняется от собеседника;

страх: брови немного подняты, но имеют прямую форму, их внутренние углы сдвинуты и через лоб проходят горизонтальные морщины, глаза расширены, причем нижнее веко напряжено, а верхнее слегка приподнято, рот может быть открыт, а уголки его оттянуты назад, натягивая и распрямляя губы над зубами (последнее как раз и говорит об интенсивности эмоции...); когда в наличии лишь упомянутое положение бровей, то это — контролируемый страх;

3 группа.

счастье: внешние уголки губ приподняты и обычно отведены назад, глаза спокойные;

удивление: поднятые брови образуют морщины на лбу, глаза при этом расширены, а приоткрытый рот имеет округленную форму;

гнев: мышцы лба сдвинуты вовнутрь и вниз, организуя угрожающее или нахмуренное выражение глаз, ноздри расширены и крылья носа приподняты, губы либо плотно сжаты, либо оттянуты назад, принимая прямоугольную форму и обнажая стиснутые зубы, лицо часто краснеет;

Жесты и телодвижения.

Чувства и установки людей можно определить также по манере сидеть или стоять, по набору жестов и отдельным движениям.

Это интересно. Одни и те же жесты у разных народов могут иметь разное значение.

➤ Жест «ОК» во Франции, Бельгии и странах Латинской Америки является оскорблением («ноль», «ничтожество»), в Бразилии свидетельствует о раздражении и ярости, а в Греции обозначает гомосексуалиста.

➤ Покручивание указательным пальцем у виска в Италии обозначает эксцентричную личность, в Аргентине служит приглашением к телефону, а в Перу означает «Я думаю».

➤ Поднятый вверх большой палец, являющийся для многих народов знаком одобрения, арабы могут воспринять болезненно. Японцы не приветствуют рукопожатия и тем более к похлопывания по плечу, для них касаться собеседника во время разговора — недопустимая вольность.

➤ Чтобы предупредить, что информация секретна, русские и немцы прикладывают палец к губам, англичане — к носу, а в Италии тот же жест служит предупреждением об опасности.

➤ Француз, находя какую-либо идею глупой, стучит себе по голове, а немец шлёпает ладонью по лбу. Англичанин тем же жестом показывает, что он доволен собой. Когда голландец, стуча себя по лбу, вытягивает указательный палец вверх, это означает, что он по достоинству оценил ум собеседника. Но если палец направлен в сторону, то это означает, что у собеседника «не все дома».

Поэтому жестами надо пользоваться осторожно. Неоправданный жест не украшает речь. А лучший жест, тот, которого не замечают, ведь он органически сливается со словом и усиливает воздействие слова на слушателя.

Пользовались ли вы жестами?

Задание. "Игровой тренинг". Выполните задание с помощью мимики, жестов и телодвижений.

1 группа. "Узнай животное по повадкам". Изобразить животных.

2 группа. "Подарки". Рассказать о подарках, которые принесли с помощью рук.

3 группа. «Подиум». Изобразить людей различных профессий.

III. Заключительная часть.

Сегодня мы с вами говорили о том, что нужно знать, чтобы красиво говорить.

Задание.

1 группа. Составление кластера "Секреты красивой речи".

2. группа. Синквейн "Речь".

3 группа. Эссе "Красиво разговаривать - большой труд".

(Выступления групп).

Благодарю вас за активную работу на классном часе "Учимся красиво разговаривать", а также образовательный сайт "Bilimland" за содержательные видеосюжеты.

И в заключении хочу прочитать стихотворение Ивана Бунина "Слово".

Молчат гробницы, мумии и кости,—
Лишь слову жизнь дана:
Из древней тьмы, на мировом погосте,
Звучат лишь Письмена.
И нет у нас иного достоянья!
Умейте же беречь
Хоть в меру сил, в дни злобы и страданья,
Наш дар бессмертный — речь.

РАЗРАБОТКА КЛАССНОГО ЧАСА

Учитель	Субханкулова С. П.
Школа, класс	г. Актобе, Средняя школа №1, 6-7 класс
Тема классного часа	«Природа не прощает ошибок!»

www.bilimland.kz

Цель	Расширить представление детей об экологических законах, способствовать воспитанию патриотизма и гуманного отношения к родной природе, формировать негативную нравственную оценку нарушений в сфере природы, негативное отношение к бездумному, безответственному отношению к природе, побуждать детей к участию в природоохранных мероприятиях, к пропаганде экологических идей.
Ресурсы	www.bilimland.kz
Оборудование	<ul style="list-style-type: none"> ● 1. Компьютер, проектор. ● 2. Бечевка ниток ● 3. Листы бумаги, ручки для учащихся ● 4. Звуки природы
Формы работы	Беседа, виртуальный экологический рейд, творческая работа.

Этапы	Содержание	Ресурсы
Вступительное слово.	Тема нашего классного часа – «Природа не прощает ошибок». Ни для кого не секрет, что наш мир стоит на пороге экологической катастрофы. Состояние природы начинает угрожать существованию самого человека. За нарушения законов биосферы человек уже расплачивается своим здоровьем. Но самое страшное, что за это придется платить и будущим поколениям.	

	<p>Единственное спасение – в том, чтобы услышать голос природы, подчиниться её законам, отказаться от потребительского отношения к Земле и её богатствам. Единственное спасение – в экологической культуре.</p>	
<p>Проблемная ситуация. «Нужны ли комары?»</p>	<p>Один знакомый рыбак на всю жизнь запомнил урок экологической культуры, который дал ему старый эвен – житель колымской тайги. Они ловили рыбу на берегу реки, но в тайге были тучи комаров. « Эх, нашелся бы ученый, который бы истребил всю эту «нечисть»! – в сердцах воскликнул рыбак. Эвен, который сидел рядом, не говоря ни слова, взял только, что пойманного хариуса и разрезал ножом его толстое брюшко. Желудок рыбы был наполнен Комарами.</p>	
<p>Интерактивная беседа.</p>	<p>Кл. руководитель: Какой же экологический урок дал старый эвен рыбаку? <i>Примерные ответы детей:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Если уничтожить комаров, то исчезнет и рыба, которая ими питается. А если исчезнет рыба, будут голодать люди. - В природе всё находится в равновесии, всё связано. - Природа очень разумна. Она сама регулирует количество всех живых организмов. <p>Кл. руководитель. Да, в природе всё взаимосвязано, эту взаимосвязь и изучает экология.</p> <p>Предлагаю вам поиграть в экологическую игру. Экологическая игра «Паутина жизни»: Дети образуют круг. Один из них берет в руки клубок бечевки и называет одно из растений или животных леса, например, «береза». Учитель задает всем вопрос: «Кто питается листьями березы?» Кто-то из детей отвечает: «Гусеница». Тот ребенок, который сказал «береза», отдает клубок бечевки тому, кто сказал «гусеница», оставив в руках конец бечевки. Учитель задает следующий вопрос: «Кто питается древесиной березы?» Ответ: «Жук-короед». Далее учитель задает аналогичные вопросы, имеющие отношение не только к пищевым, но и к непищевым связям между природными компонентами: «На каких деревьях еще могут жить жуки-короеды?» (дуб); «Для жизни всем</p>	

растениям нужен солнечный свет?»; «Дуб нуждается в солнечном свете?»; «Какой еще компонент неживой природы нужен для жизни дерева? » (почва и вода).

К концу игры все дети оказываются опутанными бечевкой, символизирующей многочисленные пищевые и непищевые связи между компонентами леса.

А можете вы привести примеры такой взаимосвязи?

Показать Познавательный фильм – Аральское море

Информационный блок «Законы экологии»

Как видим, природа жестоко наказывает тех, кто не выполняет её законов. А между тем этих законов всего четыре. Их так легко запомнить!

Итак, четыре закона экологии. Их сформулировал американский ученый Барри Коммонер. Эти законы мы записали на доске (*Читаем*).

Первый закон: Все связано со всем. Действие этого закона мы уже увидели на примерах.

Второй закон: Все должно куда-то деваться.

Ничто не исчезает бесследно, в том числе и мусор, который мы сжигаем или закапываем. Из одного вещества возникает другое, при этом отравляется воздух, меняется климат, болеют люди.

Третий закон: Ничто не дается даром. Всё, что мы выиграли, взяв у природы. Она заберёт у нас другими путями. Уничтожили воробьёв – вредители съели урожай, отстреляли хищных птиц - исчезли куропатки. За все приходится платить.

Четвёртый закон: Природа знает лучше. Человек самонадеянно желая «улучшить» природу, нарушает ход естественных процессов. У природы нет никаких отходов: для любого органического вещества в природе существует фермент, способный это вещество разложить. Ну а человек создал и продолжает создавать громадное число химических веществ и материалов, которые, попадая в природную среду, не разлагаются, накапливаются и загрязняют её. Экологическая культура заключается в том, чтобы

	<p>знать и выполнять эти законы.</p> <p>V. Виртуальный экологический рейд. Какие законы нарушены?</p>	
<p>Интеллектуальная карта –земля наш дом – антропогенное воздействие – загрязнение</p>	<p>Сейчас мы проведем виртуальный рейд и узнаем, выполняют ли жители нашей планеты экологические законы. А вот и первый нарушитель. В реку сбросили сточные воды. Чем это грозит водоему? Какой экологический закон нарушен? И как правильно действовать в ситуации?</p>	 <p>https://twig-bilim.kz/film/pollution-water-6446/</p>
	<p>VI. Идем дальше. Что-то трудно становится дышать. Ага, это люди сжигают листву, чтобы не вывозить её на свалку. Чем это грозит нам, и какой экологический закон нарушают люди?</p> <p><i>Примерные ответы детей:</i> листья, сгорая, загрязняют воздух, вызывая болезни людей. Нарушение второго экологического закона. В цветочном магазине покапаем упаковку удобрения « биогумус.» (Слайд 10) На упаковке написано, что это удобрение произведено из обыкновенного бытового мусора, а произвел его необыкновенный червяк, выведенный калифорнийскими учеными. Читаем дальше. Эти черви пожирают любой органический материал: опилки, бумагу, картон, гнилые овощи и т.д., превращая все это в чрезвычайно ценное органическое удобрение – биогумус. А вот полиэтилен, металл и стекло червяк не ест, он его</p>	<p>https://twig-bilim.kz/film/pollution-air-6448/</p> <p>https://twig-bilim.kz/film/pollution-land-6447/</p>

	<p>просто не переваривает. Калифорниец удивительно прожорлив: он съедает в сутки в 2 раза больше, чем весит, а еще он неприхотлив и прекрасно чувствует себя при температуре от+4 до+40 градусов. Живет этот труженик целых 16 лет. Как вы думаете , люди, которые вывели такого червяка , нарушили законы экологии или нет?</p> <p><i>Примерные ответы детей:</i> Это ,наоборот , строгое выполнение законов экологии. Тут выполняется второй закон «Все должно куда-то деваться». Мусор не превращается в токсические отходы, а дает пищу червяку и становится удобрением.</p> <p><i>Вот теперь решите задачку : представьте себе . что неподалеку от нашего села было болото. (Слайд 11) Весело квакали лягушки, тучей клубились комары. Но люди решили избавиться от болота и они его осушили. (Слайд 12)К каким последствиям для речки и леса это может привести? Какой закон нарушают люди, желая улучшить природу?</i></p> <p><i>Примерные ответы детей:</i> Осушив болото , можно потерять речку, да и лес пропадет. Нарушается четвертый закон природы « Природа знает лучше». Раз природа создала болото , так тут ему и нужно быть.</p> <p>Почему уничтожение лесов может поставить под угрозу будущее нашей планеты.</p> <p>Ну, что ж, я вижу, вы неплохо усвоили законы экологии. А это один из признаков экологической культуры.</p>	<p>https://twig-bilim.kz/film/default.aspx?restation-6451/</p>
<p>Подведение итогов.</p>	<p>Стоит дерево без листьев. Учащиеся на своих зеленых листочках пишут ответы и пожелания и прикрепляют к дереву.</p> <p>Что вам запомнилось из сегодняшнего разговора? Можете ли вы считать себя экологически культурными людьми?</p> <p>VII.</p>	

ГУ « Адаевская средняя школа отдела образования
акимата Камыстинского район,
Костанайской области»

«Душа болит, Афганистан»

На фоне мелодии

1 ведущий День вывода войск из Афгана –

Не красная дата в скрижалях
Не праздник, а рваная рана,
Для тех, кто её застали,

2 ведущий Без маршей и праздничных тушей,
без громких речей, что вдогонку -
От тысяч сердец только души -
От памятных дат им - что толку?

1 ведущий От сухости цифр - не воскреснут,
От почестей - не возвратятся,
Быть может, на небе им, вместе,
Сегодня позволят собраться?

2 ведущий День вывода войск из Афгана-
Не праздника красная дата,
В день вывода войск из Афгана,
Простите за всё нас, ребята...

Ведущий 1: 1979год. Холодный декабрь. По радио и телевидению с утра до вечера передают сообщения о том, что, согласно договорённости между двумя странами, по просьбе правительства дружественного Афганистана, на территорию этой страны для защиты порядка и демократии вводится ограниченный контингент советских войск.

Ведущий 2: 25 декабря 1979 года в 15.00 по московскому времени 40-я армия вступила на древнюю землю Афганистана. Она вошла как гарант стабильности и спокойствия в этой стране. Так началась военная акция, которая и сегодня остаётся болью сердца для многих.

Ведущий 1: Война в Афганистане длилась 9 лет 1 месяц и 18 дней. Через эту войну прошло 550 тысяч советских солдат и офицеров. 72 человека получили звание Героя Советского Союза. Свыше 15 тысяч наших воинов погибли на чужой земле, 6 тысяч скончались впоследствии от ран и болезней, 311 человек пропали без вести. Это были самые большие потери Советской Армии со времён Великой Отечественной войны. Память о войне по-прежнему болью отзывается в людских сердцах.

Ведущий 2: Афганистан... Это слово у многих вызывает тревогу, боль и слёзы. Почти 10 лет звучало тревожное слово Афганистан! Но войны должны кончаться. Иначе в них нет смысла... Говорят, в афганской войне смысла не было изначально. "Политическая ошибка" - так это сегодня определили. И всё опять стало просто и понятно – для тех, кто там не был. И для тех, кто не ждал...

Ведущий 1: 15 февраля 1989 года генерал Громов, командующий ограниченным контингентом советских войск в Афганистане, доложил, что выход советских войск из этой страны закончен и на многострадальной земле Афганистана не осталось ни одного советского солдата. Наш народ ждал этого дня трудных девять лет.

ФИЛЬМ «МЫ УХОДИМ»

Ведущий 2: 30 лет назад закончилась эта война. А 15 февраля стал днем - символом, днем Памяти. Каждый год в этот день собираются все бывшие афганцы и участники других горячих точек, ветераны Великой Отечественной войны, хотя слово бывшие здесь, наверное, не подходит. Потому что всё это время жива память, боль и горечь тех, кто там был, и тех, кто ждал здесь.

Ведущий 1: В бронзе обелисков встали над планетой

Советские мальчишки юностью бессмертной

Памятью священной встали над планетой,

Памятью священной, вечной и нетленной.

Ведущий 2: На нашей встрече, посвящённой 30 годовщине вывода советских войск из Афганистана, а так же на кануне праздника Дня защитника Отечества присутствуют :

1.

2.

Ведущий 1: Слово предоставляется акиму села Адаевки Рахимжанову Бахытжану Салимжановичу

Ведущий 2 1. Мы предоставляем слово войну интернационалисту Ахрамеёву Виктору Федоровичу

Ведущий 1: На сцену приглашаются хор мальчиков _____

Ведущий 2: Следующими выступят ученики

Ведущий 2: Афганистан в истории страны

Тяжёлая, кровавая страница

Солдатам, возвратившимся с войны

И матерям погибших будет сниться.

Ведущий 1: Нынешнее поколение не должно забывать трагедии Великой Отечественной войны, афганских событий, мы должны помнить о тех, кто честно исполнил воинский долг, рисковал жизнью ради великой цели – мира на земле.

Стихи дети

Уже прошло немало лет,

Но ноют старые раны,

И боль в душе за тех ребят,

Кто пали смертью, там, в Афгане.

Ночами снится Кандагар,

Разрывы, мины и вертушка,

Засады врагов, и черный тюльпан,

И калаша раскаленная мушка.

А было им по двадцать лет:

Кому-то меньше, а кому-то больше;

И прислала смерть привет
Кому-то раньше, а кому-то позже.
Остались юными в сердцах
Всех матерей, родных и близких,
И в памяти любимых и друзей,
И на холодных обелисках.
Как тяжело смотреть в глаза
Отцу и матери героя

И пить сто грамм за тех ребят,
Кто не вернулся с поля боя.

Так встанем в память во весь рост
За тех, кого уж нету с нами,
Чтоб по ночам не снился нам погост
И та кровавая война в Афганистане.

Ведущий 2: Память.

За далью лет она становится более нужной всем нам, и тем, кто будет после нас.

Как нам ответить на немые вопросы отцов, матерей, вдов, детей погибших солдат Невозможно жизнь повернуть вспять и изменить прошлое, сегодня мы готовы нести Память о тех, кто отдал жизнь за честь родины.

Долго еще будет сжимать души людские, боль, пришедшая с Афганской войны, не скоро пройдет она, может быть, останется навечно, пока живы те, кому эта боль досталась

Ведущий 1:

Как с нами память откровенна
Как беспощадно иногда;
А может быть она надменной,
Или подлой, лживой? Никогда!
Вот и сегодня наши души
Объемлет памяти пожар,
Афганским ветром слезы сушит
И вновь Кабул и Кандагар

Ведущий 2:

Давай за тех, кто не вернулся,
Кто стал частицей тишины,
Кто лег в горах и не проснулся
От необъявленной войны.

Давайте почтим память погибших за мир на земле минутой молчания.

(звук метронома)

Ведущий 1:

Птицы ниже летят,
Тучи ниже плывут.
Мир прекрасен, солдат,
Да не легок твой труд.
Ты пройдешь до конца,
Свет над миром спасешь –
Ты похож на отца,
Ты на деда похож...

Видеоролик БОЛЬ

Ведущий 2: На сцену приглашаются учащиеся _____

Ведущий 1: А что такое «чёрный тюльпан»? Так называли самолёты, которые таскали через перевалы свой тягостный груз - погибших солдат, унося их тела на родину, чтобы родные смогли оплакать и проститься с ними в последний раз. Армия теряла людей на дорогах, на минных полях, в госпиталях. Но, подчиняясь приказу, она продолжала выполнять приказы.

Ведущий 2:

Движки издавая стоны,
То тихо плачут, то ворчат.
На крылья давят скорби тонны,
Курс на Родину взял «черный чарт».

Солдаты в цинковых мундирах
В строю лежат не шевелясь.
Печать вины на командирах
Не смыть слезами, и молясь.

Под ним лишь зубы Гиндукуша
В ночи сверкают белизной.
Страна не ждёт такого «куша»,
«Тюльпан» везёт солдат домой.

Царит скорбящее молчанье
И звёзд не видно красоты.
Мы возвращаемся с задания,
Роняя слёзы с высоты.

Видеоролик. Монолог пилота «чёрного тюльпана»

Ведущий 2: На сцену приглашаются учащиеся ____ класса
с песней _____

Ведущий 1: На сцену приглашается ученица 6 класса _Кузембаева Молдр
Со стихом Ветер Афганистана

Ведущий 1: На сцену приглашается ученица ____ класса _____,
которая

Ведущий 2: Многим не суждено было вернуться к родному порогу, они погибли во время Великой Отечественной и других войн. И наша святая обязанность - хранить память о них, как о верных сынах Отчизны.

Ведущий 1: На сцену приглашается ученица __4__ класса _Антипин
Сергей_

Антипин Сергей

Верность, доблесть, отвага и честь –
Эти качества не напоказ.
У Отчизны героев не счесть,
Время выбирало вас.
К бессмертному подвигу,
Вышему из вдохновений,
Не как на вершину,
Идут от ступени к ступени,

К бессмертью взлетают,
Подобно пылающим птицам, -
Себя целиком отдавая,
А не по частицам.
Мужество – это не мода,
Скорая, быстротечная,
Мужество – суть мужчины,
Прочная, долгая, вечная

Ведущий 1: Память о многих парнях, память о тех, кто ушёл из жизни в мирное время будет вечной.

Не умирают герои
И не уходят в запас
Их смерть не выводит из строя
Они навсегда среди нас.

Ведущий 2: На сцену приглашается

Ведущий 2: Время неумолимо делает своё дело. В глубь истории уходит война. И хотелось бы Вам всем пожелать доброго здоровья, радости, уверенности в завтрашнем дне, мира и согласия, любви.

Ведущий 1: Каждое время рождает своих героев. Но ратный подвиг во все времена стоял на высоком нравственном пьедестале, венчая собой лучшие качества человека-гражданина, патриота, интернационалиста. В наше время в парнях не иссякли верность долгу и традициям старших поколений.

Ведущий 2: несмотря на переоценку военных событий, подвиг советских, российских солдат остается достойным. Они нравственно безупречны. Подвиг воина – это подвиг веры, долга, присяги.

Ведущий 1: пройдут годы. Много со временем, возможно, забудется. Канут в небытие нынешние дискуссии о войнах, и попреки, так больно ранящие их. Эти войны останутся в народе ничем неизгладимой трагической меткой. Останутся стихи и песни, рожденные на войне, рассказывающие о силе духа и мужестве солдат.

Видеоклип «Как молоды мы были»

Ведущий 1:

Ушли года, прошли десятилетия
Когда стоял над миром дым войны.
Как жаль что забывают внуки, дети,
Кто жизнями платил за их мечты.

На сцену приглашаются ученики _____ класса

Ведущий 2:

Среди забот, среди улыбок,
Таких, как в зале, добрых глаз
Я жизни говорю "спасибо"
За каждый миг, за каждый час,

За лучик солнечного света,
За радость прожитого дня.
Была бы только ты бессмертна,
Земля, вскормившая меня!

И небо синее без краю
Над золотистым полем ржи...
Мы всех вас, люди, поздравляем
С великим этим счастьем - жить!

Ведущий 2: Всех воинов-афганцев объединяло острое обнаженное чувство Родины, бережной любви к родной земле. Ведь для многих из тех, кто был оторван судьбой от дома без каких-либо гарантий на возвращение, Родина была единственной надеждой, утешением и спасением.

Ведущий 2: Вот и подходит к концу наша встреча. Мы говорим большое спасибо всем тем, кто не жалея себя, встает на защиту нашей Родины, кто охраняет покой мирных граждан. Спасибо Вам за доблесть, спасибо за то, что пройдя через ад и смерть, через кровь и слёзы, вам удастся сохранить человеческую доброту.

Ведущий 1: А сейчас мы говорим Вам до новых встреч, а они, мы уверены – будут! До свидания!

Акмолинская область
Зерендинский район
ГУ «Молодежненская средняя школа»
Классный руководитель
совмещенного 7-9 «Б» класса
Дидковкая В.В.

**Классный час по теме «История малой родины»
для 7-9 совмещенного класса МКШ**

Цель:

1. Показать обучающимся неразрывную связь, единство истории своего края, района, села, семьи, школы с жизнью нашей страны, воспитать детей гражданами своей Родины, знающими и уважающими свои корни, культуру, традиции, обычаи своей родной земли.

2. Развивать познавательные интересы, интеллектуальные и творческие способности обучающихся, стимулировать стремление знать как можно больше о родном крае.

3. Помочь в осмыслении своего будущего, в формировании выбора жизненного пути.

4. Показать значение родины в жизни каждого человека.

Задачи: образовательная: обобщить понятия: Родина, малая родина; развивающая: развивать у детей речь, кругозор, память, внимание; коррекционная: коррекция и развитие личностных качеств учащихся, эмоционально-волевой сферы; воспитательная: воспитание интереса и желания больше узнать о родном крае, своей малой родине.

Оборудование: мультимедийное оборудование, презентация

Ход классного часа:

1. Организационный момент.

2. Сообщение темы. Целевая установка.

Обратите внимание на экран. Прочитайте тему классного часа.

3. «О Родине»

Мы сегодня будем с вами говорить о Родине. О малой родине. Что человек называет своей Родиной? *Вступительное слово.*

А сейчас посмотрите на карту, сравните нашу страну по размеру с другими странами.

Какую площадь занимает наша страна?

В какой стране мы с вами живем?

Гражданином какой страны вы являетесь?

Как называется столица нашей Родины?

Все мы живём в стране, название которой – Казахстан. Казахстан–многонациональная страна . Наша страна очень красива и богата. Все это наша Родина.

Что каждый из вас считает своей малой родиной?

Что значит моя?

Что значит малая?

Что значит родина?

Таблица 1 – Понятие Моей Малой Родины

Моя – потому что здесь моя семья, мои друзья, мой дом, моя улица, моя школа...	Малая – потому что это маленькая частичка моей необъятной страны.	Родина – потому что здесь живут родные моему сердцу люди.
--	---	---

Что же такое для человека РОДИНА?

Что он считает своей родиной: страну, в которой живет; дом, где родился; березку у родного порога; место, где жили его предки? Наверное, все это и есть родина, то есть родное место

4. Основная часть:

Родина начинается с того, что ты вдруг понимаешь: Наша страна не проживёт без тебя, а ты не проживёшь без неё. Она нужна тебе, а ты нужен ей – вот и весь секрет. И никакая другая страна её не заменит, потому что она тебе родная, а все остальные – чужбина, пусть даже и самая распрекрасная, с вечнозелёными пальмами и разноцветными орхидеями. Там ты не нужен, там проживут и без тебя, а вот здесь, где твоя Родина – тебя всегда ждут, понимают и любят.

Родина – это земля, государство, где человек рождается. Слово «Родина» произошло от древнего слова «Род», которое обозначает группу людей, объединённых кровным родством (Родня).

5. Проводится конкурс «Родня» .

Предлагается назвать как можно больше слов с корнем «род». (Варианты: родить, родители, родич, родня, родственники, родословная, народ, народность, родник, родной и др.)

Родич – родственник, член рода.

Родители – отец и мать, у которых рождаются дети.

Родословная – перечень поколений одного рода. Люди гордятся своей родословной, изучают её.

Родня – родственники.

Народ – нация, жители страны.

Родина – это и Отечество, страна, и место рождения человека.

Учитель: Почти каждое слово дорого и близко нашему сердцу и обозначает начало всему живому на земле: семье, отечеству, ручейку, морю. Моя семья, мой дом с этого начинается малая родина.

Человек рождается, чтобы жить, и главное место в его жизни занимают семья, работа, служение Отечеству. Родная мать, дом, где ты родился и вырос, друзья детства, любимые книги и игры, природа – такие простые, тёплые, человеческие ценности становятся основой настоящей любви к Родине. Они принадлежат каждому из нас, отнять их невозможно ни при каких обстоятельствах, ведь они хранятся в самом сердце. Итак, у нас ключевое слово – Родина. О том, как бережно всегда относился русский народ к своей Родине, говорится в пословицах.

7. «Малая родина – Зерендинский район

Немного из истории

Летом 1824 года на берегу живописного озера Зерендинское переселенцы-казаки из Сибири построили 6 жилых деревянных домов.

В 1836 году Зеренде придан статус станицы

С 1840 год в Зеренду стали прибывать переселенцы из Хабаровской губернии, Полтавского и Саратовского уездов, из Мордовии.

В 1850 году Зеренда из Форпоста преобразована в казачью станицу

1878 год - первое упоминание о Зерендинском лесничестве

1898 год - проведено первое государственное лесоустройство, определены границы, межевые знаки

1914 год-1917 год - сооружена разграничительная каменная стена, построенная пленными австрийцами. Она разделяла леса на казенные, местные, церковные.

1930 год - организован колхоз "Красноармеец"

1935 год - образован Зерендинский район. В его состав на тот момент входило 70 сел с общей численностью населения 26123 чел

1954 год - начало освоения целинных земель на территории Зерендинского района

1965 год - началось подключение потребителей к энергосистеме. Создан район электросетей

1967 год - создана энергосберегающая организация. Первым её руководителем был Шаров Валерий Григорьевич

1974 год-1976 год - построена первая лыжная база в Зеренде

1977 год - открыт памятник воинам Великой Отечественной войны

Название

Зеренда - единственный в мире населенный пункт, имеющий такое название. Лишь в [Нерчинском округе](#) Забайкальского края есть поселок, созвучный с Зерендой - [Зерентуй](#). Считается, что название поселка "Зеренда" произошло от названия озера, на берегу которого русские казаки в 1824 году zaloжили станицу. Существует несколько версий происхождения названия озера:

1. Продолжение предыдущей версии. Монгольское слово "Зер", скорее всего, переводится не как сайгак, а как серна (антилопа). Перенос слова на самца сайгака обусловлен схожестью самца сайгака с антилопой серной. В этом случае находит подтверждение единство корня "зер"("сер") в казахском топониме "Зеренда" и Нерчинском Зерентуй. В лесах Сибири, как известно, сайгаки не водятся, а вот серны - в изобилии. Исследователи кафедры туризма университета "Туран" считают, что кочевники, пришедшие на берега Зерендинского озера из далекого Забайкалья и увидевшие в местных лесах косуль, а не сайгаков, приняли их за серн. Отсюда и пошло название(Шаров В.Г., 2004).

2. Существует также версия происхождения топонима от персидского слова "джейран" (в связи с созвучностью корня "зер")

3. Слово Зерен не указывает ни на какой конкретный язык. Топоним восходит к монгольскому "Зер" ("Сайгак") и "энд" ("тут, здесь"), что означает "место, где водится сайгак" (Абрахаманов А. по Шаров В.Г., 2004, стр 12)

4. Есть ещё один вариант, заслуживающий внимания - происхождение названия от казахского слова "зере", русский перевод которого звучит как "Кольцо вокруг саукеле(шапки невесты)"

5. До середины 19-го малонаселенные места вокруг озера посещали стада сайгаков, приходивших на водопой к озеру. И потому изначально озеро было названо "Сайгачьим", т.е. "Зерендинским" (от слова Зерен). При этом с происхождением слова Зерен ясности нет. Считается (Шаров В.Г., 2004), что в словарях казахского языка такого слова не встречается. При этом есть точки зрения, что

1. Слово Зерен встречается в толковом словаре русского языка.

2. Слово Зерен пришло из тюркского языка и означает "самец сайгака"

3. Слово Зерен не указывает ни на какой конкретный язык. Топоним восходит к монгольскому "Зер" ("Сайгак") и "энд" ("тут, здесь"), что означает "место, где водится сайгак" (Абрахаманов А. по Шаров В.Г., 2004, стр 12)

4. Продолжение предыдущей версии. Монгольское слово "Зер", скорее всего, переводится не как сайгак, а как серна (антилопа). Перенос слова на самца сайгака обусловлен схожестью самца сайгака с антилопой серной. В этом случае находит подтверждение единство корня "зер"("сер") в казахском топониме "Зеренда" и Нерчинском Зерентуй. В лесах Сибири, как известно, сайгаки не водятся, а вот серны - в изобилии. Исследователи кафедры туризма университета "Туран" считают, что кочевники, пришедшие на берега Зерендинского озера из далекого Забайкалья и увидевшие в местных лесах косуль, а не сайгаков, приняли их за серн. Отсюда и пошло название(Шаров В.Г., 2004).

5. Существует также версия происхождения топонима от персидского слова "джейран" (в связи с созвучностью корня "зер")

6. Слово Зерен встречается в толковом словаре русского языка.

7. Также существует легенда о девушке уронившей в озеро браслет с названием «Зерен». На этом месте образовался мыс и на берегу посёлок Зеренда.

8. Слово Зерен пришло из тюркского языка и означает "самец сайгака"

9. Достопримечательности

Зерендинское озеро

Разграничительная каменная стена

Памятник воинам Великой Отечественной войны

Большая сопка

Смольная сопка

8. Анкета «Знаю ли я свою малую Родину?»

Инструкция: выберите один или несколько ответов.

1.Знаете ли Вы историю жизни Ваших родственников (Ф.И.О., род деятельности, место жительства):

а) Знаю все о своих родителях

б) Знаю все о своих родителях и бабушках-дедушках;

в) Знаю о своих родителях, бабушках-дедушках, прабабушках-прадедушках;

г) Затрудняюсь ответить;

д) Владею информацией частично.

2.Являетесь ли Вы коренным жителем своего села (3 и более поколения Вашей семьи проживали в этом селе):

а) Да;

б) Нет;

в) Затрудняюсь ответить.

3. Знаете ли Вы знаменитых земляков?

а) Не знаю;

б) Знаю (укажите) _____

4. Знаете ли Вы историю своего края (области)?

а) Особенности речи;

б) Традиции праздников;

в) Особенности местного костюма;

г) Легенды, сказки, предания;

д) Другое.

Результаты анкетирования.

Моя малая родина-Село Молодежное.

Село в настоящее время входящее в состав Аккольского сельского округа. (Ранее Кокчетавского района, Кокчетавской области). Село основано в 1954 году, в годы освоения целины. В те годы был брошен клич на поднятие целины в Казахстане, и молодежь из разных государств (Украинцы, белорусы, татары) поехала на целину. Это были, можно сказать, отважные люди, ведь не каждый решится на такой шаг. Так силами молодежи и было построено наше село, именно поэтому ему и дали название Молодежное. Первым директором был Баталов. Первые дома, построенные для администрации находятся на улице Целинной. Первая школа-барак по улице Комсомольской. И хочется назвать несколько имен, тех, кто принимал участие в строительстве нашего села: Это Раиса Бориславская, Александра Даниленко, Евдокия Дятлова, Григорий Горьковский, Николай Максименко, Гаитовы, Четвериковы и мн. другие

Еще одна достопримечательность нашего края - Мазар Уали хана - один из 20 объектов, предложенных для включения в сакральную карту Казахстана от Акмолинской области. Как отметили в пресс-службе акима Акмолинской

области, изначально местом захоронения Уали хана, старшего сына Абылай хана, считалось урочище Сырымбет. В 1995 году жители Зерендинского района неподалеку от села Казахстан на сопке, которую в народе называют Хан Тобе, обнаружили надгробную плиту с арабской вязью и передали историкам для изучения. Позже выяснилось, в этом месте был похоронен Уали хан, последний хан Среднего жуза. Уали хан - единственный хан, чьи мощи остались на родной земле, тогда как в древности всех ханов и правителей хоронили в духовной столице Казахстана - Туркестане.

В 2008 году к 270-летию Уали хана группой авторитетных аксакалов и предпринимателей здесь был воздвигнут мавзолей. Однако в то время не хватило средств на благоустройство его территории. Весной текущего года местный предприниматель Борис Козлов продолжил эту работу, вложив свои средства на ограждение, подсыпку дороги к мазару от основной трассы.. «Мазар Уали хана в рамках популяризации идеи программы «Рухани жаңғыру» обретет особую значимость и станет одним из посещаемых сакральных мест региона.

Итог:

– Наш классный час подошёл к концу. Но говорить о малой родине мы будем и в дальнейшем. Сегодня мы провели небольшой час истории родного края. Давайте и в дальнейшем будем стараться знать о нашем крае как можно больше, ведь это память и уважение к нашей Родине и к нашим предкам.

Познавательная викторина «Великая Отечественная война»
Викторина подготовлена Л.Л. Муравьевой, Н.В. Кожевниковой

7-9 классы

План подготовки: репродукции картин о событиях Великой Отечественной войны; магнитофонная запись музыкального сигнала; песни времен Великой Отечественной войны для музыкальной паузы; игровое поле — зал, где обозначаются 4 сектора, каждый сектор игрового поля имеет свою нумерацию и цветовое обозначение, зрительный зал также разделяется на сектора игроков, число их может составлять 3-4. (В данном варианте — 3.)

1-й ведущий. Добрый день, дорогие друзья!

2-й ведущий. Здравствуйте, участники сегодняшней викторины! Наша викторина посвящается памяти событий Великой Отечественной войны. Время успело запахнуть траншеи на полях былых сражений. Однако оно бессильно ослабить память о негибаемой стойкости и героизме миллионов советских людей.

Чтец.

История не терпит суесловия.
Трудна ее народная стезя.
Ее страницы, залитые кровью,
Нельзя любить безумною любовью
И не любить без памяти нельзя.

1-й ведущий. Эта жестокая война круто изменила жизнь людей, живущих в Советском Союзе. На фронт ушло почти все население огромной страны.

2-й ведущий. За четыре года смертельной схватки с фашистским захватчиком они прошли суровый путь войны через неудачи и отступления, от первых приграничных боев до стен Москвы, берегов Волги и гор Кавказа, а затем нелегкий путь мощного победоносного наступления.

1-й ведущий. Вдохновляемые справедливыми и благородными целями, воины Красной Армии храбро, не щадя своей жизни, сражались с ненавистным врагом, приближая долгожданный час победы. Эта война принесла горе в каждый дом.

Чтец. Стихотворение Николая Панова «Дом старшины».

После трудного боя достался матросам
Этот каменный полуразрушенный дом,
Что стоял у дороги, над самым откосом,
Озаренный огнем, на пригорке крутом.
С подоконника вражеский автоматчик
Мертвым рухнул на камни. Пришла тишина.
И снаружи, гранату за пазуху пряча,
В едкий комнатный дым ворвался старшина
Возле детской кровати игрушки стояли,
Опрокинулся плюшевый желтый медведь,

И в распахнутом взрывом крылатом рояле
Золотилась широкая струнная медь.
Старшина озирался в надвинутой каске,
В полушубке бараньем, высокий, прямой,
От снегов Заполярья, предгорий кавказских
По дорогам войны он вернулся домой!
Он вернулся домой. Стены были, как в тире,
В пулевых отпечатках. Скрипело стекло.
Сколько времени не был он в этой квартире!
Сколько дней, как расстался он с ней, истекло!
Он любил говорить: «Вот добудем победу,
Мир подпишем, винтовки держа на весу,
И домой я к жене и к мальчонке приеду,
И хороших подарков семье навезу».
Но когда прочитал он короткую сводку,
Что враги подступили к родимым местам,
Отправляясь на юг, покидая подлодку,
Он совсем говорить о семье перестал.
С автоматом, на серых камнях у Моздока,
Поджидал он часами, и немцу каюк!
А потом мы рванулись на запад с востока,
Проходя опаленный, дымящийся юг.
Шли на запад морская пехота и танки.
Старшина не смотрел на счастливых людей,
Только будто от тайной мучительной ранки
Становился лицом все мрачней и худей.
И теперь вот прострелены стены, как в тире,
И от крови врага подоконник намок!
Он стоял в разоренной, холодной квартире
И еще в свое горе поверить не мог.
Он буфет распахнул. Опустелые полки.
Он вдоль выбитых окон к столу подбежал.
На столе, на полу, где посуды осколки,
Лишь следы разоренья, следы грабежа.
Что искал он в вещах этих, некогда близких?
Что надеялся здесь увидеть старшина?
Неужели двух строчек, короткой записки
Не могла на прощанье оставить жена?
Краснофлотцы входили, стараясь не топтать, -
В блеске ближних пожаров, в мерцанье ракет.
И, с лица вытирая тяжелую копоть,
Кто-то вдруг наклонился, взглянув на паркет.
Из-под шкафа чуть видно бумажка торчала.
Старшине передали ее моряки.

Старшина посмотрел и не понял сначала
Торопливых каракулей детской руки.
Сын писал: «Угоняют в Германию, папа.
Мы не плачем. Мы ждем, ты придешь нам помочь.»
По широким ступеням парадного трапа
Мы спускались гурьбой в озаренную ночь.
Старшина отошел, успокоиться силясь.
Загremели гранаты на черном ремне.
Только щеки небритые перекосились,
И таким навсегда он запомнился мне.
Он смотрел на письмо неотрывно и странно,
И казалось, плывет под ногами земля.
И сказал чернобровый сигнальщик с «Тумана»,
С легендарного северного корабля:
— То, что мы увидели, товарищи, с вами,
Это горькое горе за сердце берет.
Невозможно помочь никакими словами,
Так поможем делами! На запад, вперед!
Чтоб о нашем походе слагалась былина,
Чтобы песни звенели о нем в вышине!
Если нужно, матросы, рванем до Берлина,
Но клянемся семью возвратить старшине!
— И вошли мы в Берлин через битвы и муки,
Сквозь огонь, через смерть, на немолкнувший зов,
И сомкнулись детей исхудалые руки
На обветренных шеях суровых отцов.
Всех врагов краснoзвездная сила сломила,
Разгромила оплот угнетенья и зла.
То Советская Армия, армия мира,
Человечеству новую жизнь принесла.

1943-1945. Северный флот

1-й ведущий. Мы собрались здесь, чтобы расширить свой кругозор по истории войны, попробовать свои силы в конкурсе знаний, порадоваться за тех, кто станет победителем игры. А участниками ее будут все присутствующие.

2-й ведущий. Позвольте ознакомить вас с правилами нашей игры— викторины. Она будет проходить в несколько туров. В первом участвуют все игроки поочередно в рамках своего сектора. (В 1-м туре играет 1-й сектор игроков, затем 2-й сектор, далее 3-й сектор). Игрокам каждого сектора будет предложен вопрос и 4 варианта ответа. Пока играет музыкальный сигнал, необходимо выбрать правильный ответ, пройти в сектор игрового поля, соответствующий номеру выбранного вами ответа. За соблюдением правил игры следит независимая комиссия. Вопросы будет задавать профессор Архивариус.

(Профессор Архивариус (в магистерской шапочке) задает первый вопрос

игрокам 7 сектора.)

Архивариус. В годы Великой Отечественной войны для организации отпора врагу был создан Государственный Комитет Оборона. Кто его возглавлял?

- 1) В.М. Молотов; 3) И.В. Сталин;
- 2) Г.К. Жуков; 4) Л.П. Берия.

(Звучит музыкальный сигнал. Участники 1 сектора расходятся по выбранным секторам игрового поля).

Архивариус. Правильный ответ соответствует 3 сектору игрового поля. (Все, кто выбрал этот ответ, становятся участниками 2 тура.)

Архивариус. А теперь вопрос для игроков 2 сектора.

Известно, что война началась 22 июня 1941 года.

Чтец. С. Щипачев. «22 июня 1941 года».

Казалось, было холодно цветам,
и от росы они слегка поблекли.
Зарю, что шла по травам и кустам,
обшарили немецкие бинокли.

Цветок, в росинках весь, к цветку приник,
и пограничник протянул к ним руки.
А немцы, кончив кофе пить, в тот миг
влезали в танки, закрывали люки.

Такою все дышало тишиной,
что вся земля еще спала, казалось.
Кто знал, что между миром и войной
всего каких-то пять минут осталось!

Я о другом ни пел бы ни о чем, а
славил бы всю жизнь свою дорогу,
когда б армейским скромным трубачом
я эти пять минут трубил тревогу.

Архивариус. Кто выступил по радио перед народом в этот день и сообщил о начале войны?

- 1) В.М. Молотов; 3) К.Е. Ворошилов;
- 2) И.В. Сталин; 4) Г.К. Жуков.

(Звучит звуковой сигнал. Игроки занимают выбранные сектора игрового поля. Победители находятся в 1-м секторе — они участники 2 тура).

Архивариус. Вопрос игрокам 3 сектора.

Первое крупное поражение фашистских войск произошло...

- 1) под Брестом; 3) под Москвой;
- 2) под Киевом; 4) под Ленинградом.

(По звуку музыкального сигнала определяются победители из числа игроков 3 сектора. Они будут в 3 секторе).

1-й ведущий. Немцы с первых дней войны упорно рвались к Москве. Гитлер мечтал на месте города Москвы образовать огромное водохранилище. Надеялся, что с падением Москвы войну можно было бы считать оконченной. Так происходило со всеми завоеванными европейскими странами.

Уже на 7 ноября 1941 года Гитлер планировал провести на Красной площади парад фашистских войск.

Москва перешла на осадное положение. В первые месяцы войны немцам удалось приблизиться к столице нашей Родины. Немцы пригороды Москвы могли видеть в бинокли.

Но советское командование поставило твердую цель: сделать все, чтобы сохранить столицу.

И в ночь с 5 на 6 декабря 1941 года наша армия перешла в контрнаступление. Это была победа над мифом о непобедимости Германии.

Архивариус. Закончился первый тур игры. Во втором туре будут играть все победители I тура. Внимание, вопрос!

В годы Великой Отечественной войны было учреждено звание Героя Советского Союза, которое присваивалось за совершение героических поступков, за особый героизм, проявленный в боях. Кто в ходе войны стал первым трижды Героем Советского Союза?

- 1) А.И. Покрышкин; 3) А. Матросов;
- 2) И. Кожедуб; 4) В. Талалихин.

(Звуковой сигнал. Правильный ответ - 1.)

Архивариус. В третьем туре нашей викторины участвуют только победители второго тура. Внимание, вопрос!

В ходе Великой Отечественной войны было решено в честь освобождения с советских городов давать победный салют. В связи с освобождением каких городов был дан первый победный салют?

- 1) Ленинграда и Риги; 3) Орла и Белгорода;
- 2) Москвы и Сталинграда; 4) Киева и Харькова.

(Звуковой сигнал. Правильный ответ — 3.)

1-й ведущий. Стремясь взять реванш за катастрофу на берегах Волги и вернуть утраченную стратегическую инициативу, гитлеровцы попытались летом 1943 года осуществить новое крупное наступление. Местом для наступления враг избрал район Курской дуги. Заблаговременно советским командованием была создана сильная оборона.

2-й ведущий. В сражении под Курском в районе Прохоровка немецко-фашистские войска подверглись сокрушительному удару, до основания потрясшему германскую военную машину. На Курской дуге было разгромлено до 30 вражеских дивизий, из них 7 танковых. И прозвучали первые победные салюты.

Архивариус. А теперь четвертый тур. И участвуют в нем только победители третьего тура, то есть те, кто в качестве ответа выбрал 3-й сектор

игрового поля.

Внимание, следующий вопрос!

Немцы сопротивлялись отчаянно, продвижение советских войск шло медленно. Все на этой земле было приспособлено к обороне: и тевтонские замки, и крепости времен Семилетней войны. В этих боях получил смертельную рану командующий фронтом, самый молодой из всех командующих фронтами. Ему не было и сорока лет. Его любили солдаты за бесстрашие и простоту. О ком идет речь?

- 1) Г.К. Жуков; 3) И.Д. Черняховский;
- 2) В.И. Чуйков; 4) И.С. Конев.

(Вновь музыкальный сигнал. Правильный ответ — 3-й).

Генерал 60-й армии погиб на поле боя с немецко-фашистскими захватчиками. Это был талантливый молодой полководец, завоевавший всеобщую любовь своей беззаветной преданностью Родине. Своим полководческим искусством, выдающейся воинской храбростью и героизмом. Ему присвоено звание Героя Советского Союза. Именно войска 60-й армии остановили наступление немецких войск на воронежском фронте и освободили город Воронеж в крайне неблагоприятных условиях погоды. Еще более блистательным результатом оперативных действий молодого командарма явилась Курская операция. Несмотря на упорное сопротивление врага, город был взят в течение одного дня. Тридцать три раза Москва салютовала войскам 60-й армии и 3 Белорусского фронта, которыми командовал Иван Данилович Черняховский.

Архивариус. Число претендентов на победу сокращается. И следующий вопрос звучит только для тех, кто правильно выбрал сектор игрового поля в предыдущем туре. Внимание, вопрос!

Строки из личного письма поэта-фронтовика А.А. Суркова жене стали текстом песни:

- 1) «Землянка»; 3) «В лесу прифронтовом»;
- 2) «Темная ночь»; 4) «Катюша».

(Звуковой сигнал. Правильный ответ — 1.)

(Звучит песня «Землянка».)

Далее игра продолжается до тех пор, пока не останется минимальное количество участников (1-2), они и объявляются победителями.

Вопросы для участников

1. Сколько дней и ночей длилась Великая Отечественная война? (1418 военных дней и ночей.)

2. Что было написано на основных плакатах, призывающих отстоять свою Родину? (Родина-мать зовет! Смерть фашистским оккупантам! Наше дело правое! Враг будет разбит! Победа будет за нами! Беспощадно разгромим и уничтожим врага!)

3. Назовите фамилии летчиков, совершивших тараны. (Г.Л. Храпай, А.Н. Авдеев, Н.Ф. Гастелло.)

4. Сколько дней длилась блокада города Ленинграда? (900 дней.)

5. Какую трассу называли Дорогой жизни? (В первую и вторую блокадные зимы по льду Ладожского озера была проложена трасса, названная Дорогой жизни, потому что она позволила облегчить положение осажденных.)

6. Когда началась битва за Москву? (30 сентября — 2 октября 1941 года.)

7. Основные даты сражения за Сталинград. (19 ноября 1942 года части Красной Армии перешли в контрнаступление между Волгой и Доном, через несколько дней замкнули кольцо вокруг немецких войск, осаждавших Сталинград. 2 февраля 1943 года грандиозное сражение под Сталинградом завершилось.)

8. Когда началась битва за Берлин? (16 апреля 1945 года.)

9. Когда над куполом поверженного рейхстага взвилось Красное знамя Победы? (1 мая 1945 г. Его водрузили сержанты М.А. Егоров и М.В. Кантария.)

10. Назовите дату капитуляции Германии. (2 мая 1945 года.)

По окончании игры подводятся итоги и награждаются победители.

Учитель. Закончены викторина и путешествие в мир истории. Мы еще раз поздравляем победителей и хотим пожелать нашим эрудитам терпения, трудолюбия и удачи.

1-й ведущий.

Вы думали: история – забвение,

Архив, куда грехи сдают?

Она тот Высший суд, где нет прощения,

Где срока давности не признают.

2-й ведущий

Вы думали: история – что сказочка,

Где можно все напутать, перевернуть,

Но это вам всего лишь только кажется,

Что можно ход истории прервать.

ГУ «Ливановская средняя МКШ»
Кустанайская область
Жусупова Ануза Алтаевна
заместитель директора по ВР,
учитель казахского языка и литературы

**Сценарий интеллектуальной игры «Халықты қосқан, ел»,
«Страна, соединившая народы»
для 9-11 классов**

Цель: Формировать у учащихся уверенность в необходимости знания школьных предметов в жизни.

Задачи:

1. Обобщить имеющиеся знания по предметам.
2. Развивать эрудицию, реакцию, умение находить правильный ответ.
3. Способствовать воспитанию гордости за свою страну и свой народ, интереса к языкам, интеллектуальным играм, духу состязательности.
4. Создать условия для взаимодействия и укрепления связей между учителями, родителями и обучающимися.

Оборудование: интерактивная доска, презентация, черный ящик, грамоты и призы.

Ход игры:

Фанфары

Ведущий на казахском языке:

Қайрлы күн құрметті қонақтар, ата-аналар, әріптестер және оқушылар! Зияткерлік ойынға келгендеріңізге өте қуаныштымыз және бұл ойын сіздерге ұнайды деп ойлаймыз.

Ведущий на русском языке:

Добрый день, уважаемые гости, родители, коллеги и учащиеся! Мы рады видеть вас и надеемся, что вам понравится наша игра.

Ведущий на английском языке:

Good morning, pupils and teachers, guests! Welcome to our intellectual show! We are glad to see you we hope that you'll enjoy today game.

Ведущий:

Мы — народ Казахстана, с этой фразы начинается наша Конституция, основной закон нашей жизни. В республике под единым шаныраком живут люди более ста национальностей. Все они — равноправные граждане нашей страны. И мы в ответе за то, чтобы наш общий дом — Казахстан, был самым процветающим и благополучным.

Чтение стихотворения М.Макаева «Отан»

Ведущий: Отан, Родина — это самое важное, дорогое и всеми любимое слово.

Сегодня мы проводим интеллектуальную игру под названием: «Халықты қосқан, ел», «Страна, соединившая народы». В игре участвуют три команды – команда родителей, учителей и учащихся.

Вот начинается игра –

Теперь я думаю пора
Командам начинать сражаться,
В словесных играх упражняться
А ну – ка, зал, не умолкай и
Дружно игроков встречай.

Приветствуем нашу интеллектуальную элиту. Тех, кто своими знаниями, умом, эрудицией завоевал честь представлять нашу родную школу. Под бурные аплодисменты встречаем наших игроков. **(Выход команд)**

Ведущий: Визитная карточка команд.

(Представление капитанами своих команд (название, девиз, эмблема)

Ведущий: А сейчас, уважаемые гости, разрешите представить вам наше distinguished жюри, которое будет объективно оценивать выступления наших участников. (Состав жюри)

Ведущий:

Удачи всем, победы и везенья,

Желаем – будьте на коне.

Чуть-чуть разумного терпенья

И уважения к соперникам в игре.

И пусть сильнее кипит борьба,

Острее соревнование.

Ведёт к победе не судьба,

А только ваши знания.

Желаем удачи участникам игры!

Жюри: Восточная мудрость гласит, *«Приобретать знания – храбрость,*

Преумножать их – мудрость,

А умело применять – высшее

искусство». Пусть эти мудрые слова будут эпиграфом нашей игры. Всем удачи!

Ведущий:

Игра состоит из трех туров:

1 тур. «Спринт эрудитов»

2 тур. «Самый, самый»

3 тур. «Творческий»

Ведущий: Уважаемые участники, начнем нашу игру.

На экране вы видите первый тур нашей игры – «Спринт эрудитов». Это своего рода, разминка. Я предлагаю капитанам команд подойти ко мне и выбрать себе по конверту. В каждом конверте 5 вопросов по разным школьным предметам. На которые вы должны ответить за 1 минуту. За каждый правильный ответ будет начисляться по баллу. Очередность написана на

конвертах. И так вы выбираете конверт- выбираете предмет и выбираете очередность. Каждой команде будут задаваться вопросы, команда должна быстро ответить на вопрос. Если не знаете ответа, отвечает другая команда. Принцип этого тура: «Говори редко, но метко». Принимается только первый ответ. Каждый ответ на вопрос оценивается в 1 балл.

Ведущий:

Сіздерді сайысқа шақырамыз,
Сұрақтармен бастарыңды қатырамыз
Аз да болса, білімдеріңізді толтырамыз.

История Казахстана.

1. В каком веке возникло Казахское ханство? (В 15 веке).
2. Бізге жазба деректерден белгілі сақ патшасы (Томирис)
3. Назовите трех известных биев, живших в 18 веке. (Айтеке би, Казыбек би, Толе би)
4. Назовите фамилию командира 316 стрелковой дивизии, сформированной в г. Алматы. В дни обороны Москвы дивизия находилась на Волоколамском шоссе. (Панфилов).
5. Абылай хан жерлеген қала (Түркістан)

Казахский язык и литература.

1. Шоқанның шын аты кім? (Мұхаммедқанапия)
2. Қазақтың алғаш әліппесін жазған кім? (Ыбырай Алтынсарин)
3. Қазақ тілінде неше әріп бар? (42)
4. Қобызды алғаш жасаған адам кім? (Қорқыт)
5. Махамбет Өтемісұлының жауынгер де абзал досын, көтеріліс басшысын атаңыз. (Исатай)

География

1. Қазақстан аумағы бойынша дүние жүзінде нешінші орын алады? (9)
2. Озеро, его еще называют морем, которое больше других пострадало от неразумной деятельности человека. (Аральское море или Арал)
3. Река, на которой были найдены памятники древнетюркской письменности (*Орхон*)
4. Какие города были столицами Казахстана? (Оренбург, Кызыл-Орда, Алматы, Астана)
5. Қазақстанның тұңғыш географ ғалымы (Ш. Уалиханов)

Ведущий :

Начинаем 2 тур под названием «Самый, самый».

На экране расположено игровое поле с категориями вопросов и оценкой в баллах каждого вопроса (от 10 баллов до 40 баллов)

Командам по очереди предлагается выбирать тему и вопрос.

На обдумывание ответа команде даётся не более 1 минуты (*Начало и время окончания обсуждения фиксирует хранитель времени, сопровождая начало и окончание звуковым сигналом*)

При неправильном ответе возможность ответить передаётся другим командам.

Победителем становится команда, набравшая наибольшее количество баллов. **Первая тема: «Рухани жанғыру». «Семь граней Великой степи».**

Статья президента «Ұлы даланың жеті қыры», «Семь граней великой степи». «Основная идея статьи — это модернизация исторического сознания. „Семь граней Великой степи“ продолжает программу „Рухани жаңғыру“, в целом это новые компоненты национальной программы для молодежи. В разделе статьи «Пространство и время национальной истории» президент говорит о семи вещах, которые подарила человечеству казахстанская степь. Мы сегодня остановимся на этих уникальных открытиях и изобретениях, которые стали достоянием всего человечества.

Вторая тема: «Мир трехязычия». «Латиница». Трехязычие и переход на латинский алфавит – это веление времени. Знание нескольких языков, по существу, открывает окно в большой глобальный мир с его колоссальным потоком информации и инноваций. Разумное, грамотное и правильное внедрение трехязычия даст возможность нам быть коммуникативно – адаптированными в любой среде. Никто не усомнится в народной мудрости: «Сколько языков ты знаешь – столько раз ты человек».

Третья тема: «Путешествие по предметам». «Черный ящик»

Игра для любителей головоломок и загадок.

Первая тема: «Рухани жанғыру». «Семь граней Великой степи».

10 баллов. Назвать дату публикации статьи Президента Казахстана

Н.А. Назарбаева «Семь граней великой степи» и перечислить название граней.

Правильный ответ (21 ноября 2018 года на сайте Акорды), (1.Всадническая культура, 2. Древняя металлургия Великой степи 3. Звериный стиль, 4. Золотой человек, 5. Колыбель тюркского мира, 6. Великий Шёлковый путь, 7. Казахстан – родина яблок и тюльпанов)

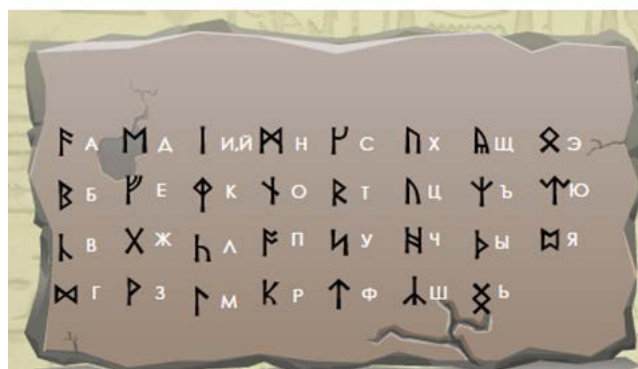
20 баллов. Используя рунический алфавит зашифровать название грани «Звериный стиль». (*приложение №1*)

30 баллов. Сопоставить название граней с их пояснениями. (*приложение №2*)

Правильный ответ (1Б, 2Г, 3А, 4В, 5Е, 6Ж, 7Д)

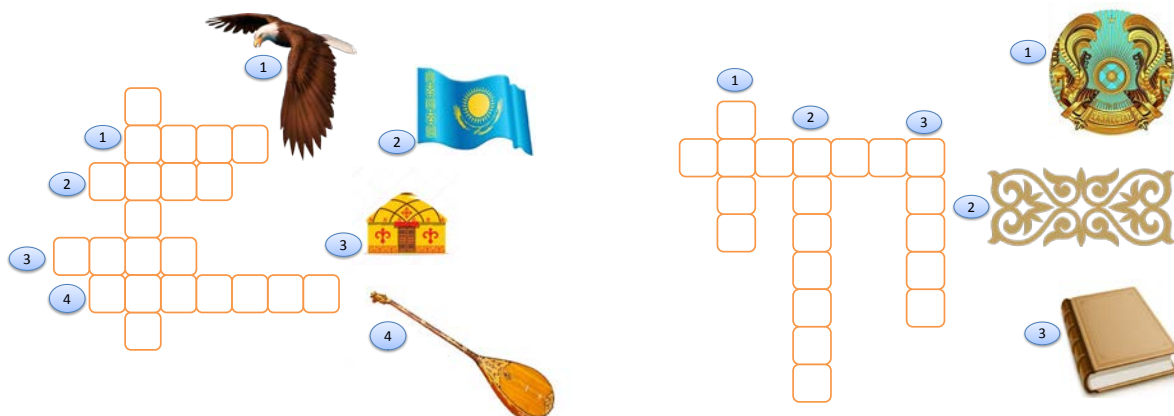
40 баллов. Разгадать кроссворд и определить название грани. (*приложение №3*)

Звериный стиль-

Приложение № 2

<p>1. Всадническая культура</p>	<p>А. «Использование образов животных в быту было символом взаимосвязи человека и природы, указывало на духовные ориентиры степняков»</p>
<p>2. Древняя металлургия Великой степи</p>	<p>Б. «Одомашнивание лошади дало нашим предкам немыслимое на тот период превосходство, а в планетарном масштабе произвело крупнейшую революцию в хозяйстве и военном деле</p>
<p>3. Звериный стиль</p>	<p>В. «Искусное золотое обличье воина указывает на уверенное владение древними мастерами техникой обработки золота»</p>
<p>4. Золотой человек</p>	<p>Г «Наши предки постоянно развивали производство новых, более прочных металлов, что открывало им возможности для ускоренного технологического прогресса»</p>
<p>5. Колыбель тюркского мира.</p>	<p>Д. «Яблоки, которые мы знаем, – это генетические разновидности плодов нашего вида яблони»</p>
<p>6. Великий Шёлковый путь.</p>	<p>Е. «Освоив пространство в широких географических границах, тюрки сумели создать симбиоз кочевой и оседлой цивилизаций, что привело к расцвету средневековых городов, которые стали центрами искусства, науки и мировой торговли»</p>
<p>7. Казахстан – родина яблок и тюльпанов</p>	<p>Ж. «Он стал устойчивой платформой для становления и развития глобального взаимообмена товарами и интеллектуального сотрудничества между народами»</p>

Вторая тема: «Мир трехязычия». «Латиница».

Ведущий:

Количество языков, на которых человек может свободно излагать свои мысли, всегда было одним из показателей образованности и уровня культуры, а в некоторых странах и показателем гостеприимности. Реалии сегодняшнего времени таковы, что каждый в нашей стране, кто хочет развиваться, пытается изучить казахский, русский и английский языки. Мы решили узнать, как обстоят дела с трехязычием у нас.

10 баллов. Сосчитайте до 15, чередуя цифры на казахском, русском и английском языках.

20 баллов. Распределите по частям речи слова: Отан, адамзат, dog, дружелюбный, табиғат, she, он, чистый, big, сен, я, мынау, red, ақылды,

Правильные ответы:

<i>существительное</i>	<i>прилагательное</i>	<i>местоимение</i>
Отан	дружелюбный	он
адамзат	чистый	сен
табиғат	ақылды	я
dog,	big	мынау
	red	she

30 баллов. Закончите пословицу, полученный ответ переведите на русский или казахский и английский языки. Слова на казахском языке напишите на основе латинской графики.

1. Кто за Родину горой, тот истинный ... (герой-қаһарман-hero)
2. Родина - ..., умей за нее постоять. (мать-ана-Mother)
3. оттан да ыстық (Отан- Родина -Motherland)

40 баллов. С помощью шифровок – цифр получите слова, переведите найденные слова на казахский и английский языки. Слова на казахском языке напишите на основе латинской графики.

ЕТРЗЕНПДИА 7314985610

ЕАСПОИНЛ 45382761

Правильный ответ: Послание президента, Елбасы жолдауы

Третья тема: «Путешествие по предметам». «Черный ящик»
(под музыку вносится «черный ящик»)

История - 10 баллов

Ведущий: Свой вопрос знатокам задает учитель истории (Ф.И.О.)

Внимание, вопрос!

Вопрос. Биологи бы назвали это средой обитания живых организмов. Экономисты называют это фактором производства. Историки считают, что это собственность, передаваемая по наследству.

За нее боролись наши предки.

Что лежит в «черном ящике»? (**Земля**)

Русская литература – 20 баллов

Ведущий: С вами играет учитель русского языка и литературы (Ф.И.О.)

Внимание, вопрос!

Вопрос. Пушкин - Дантес, Лермонтов - Мартынов, в ящике находится предмет, неотъемлемый атрибут трагических событий, связанных с данными именами?

Что лежит в «черном ящике»? (**Перчатка**)

Биология (30 баллов)

Ведущий: Свой вопрос знатокам задает учитель биологии (Ф.И.О.)

Внимание, вопрос!

Вопрос. Это талисман, который носили на груди средневековые рыцари. Ему приписывали чудесное свойство: якобы он способен предохранить воина от стрелы, ударов мечей. Философы древности, разрезая этот загадочный объект поперек, объясняли своим ученикам строение Вселенной, т.е. он был наглядным пособием для изучения астрономии. Во все времена и у всех народов ему приписывали лечебные свойства, а в средние века утверждали, что даже его запах предохраняет от заболевания.

Что лежит в «черном ящике»? (**Лук**)

Физика - 40 баллов

Ведущий: С вами играет учитель физики (Ф.И.О.)

Внимание, вопрос!

Вопрос. Сначала он плавал, потом стал и летать. Он многим, будучи их проводником, спас жизнь. Этот предмет не любит большую жару и сильную тряску. Он всегда целенаправлен. Он безразличен к драгоценным металлам и алмазам, но волнуется при взаимодействии с железом

Что лежит в «черном ящике»? (**Компас**)

Ведущий: Продолжаем игру. Третий заключительный тур, творческий, литературный «Составь акrostих» (в пер. с греч. «краестроичие»). Нужно написать стихотворение, но начальные буквы слова во главе каждой строчки должны составить слово «Казахстан». Внимание, время, отведенное на задание 2 минуты.

(Начало, и время окончания обсуждения фиксирует хранитель времени, сопровождая начало и окончание звуковым сигналом)

Песня «Казахстан»

Ведущий:

Зачитываются полученные стихи, жюри отмечает логичность, оригинальность и литературность получившегося произведения.

Ведущий:

Молодцы! А теперь подведем итоги.

Исполнение казахского танца группой «Тандем»

Ведущий:

Слово предоставляется жюри.

Вручение грамот и аукцион призов.

1. Команда учителей на память об этой игре примите неотъемлемый предмет в вашей профессии – авторучки.

Эти ручки непростые —

С большой любовью дарятся.

Там, где след они оставят,

Будет дело ладиться!

2. Повод для команды родителей встретиться в более тесной обстановке.

Примите, пожалуйста, торт.

Желаем жизни сладкой,

Как этот самый торт.

Желаем вам достатка

И жизни без хлопот.

3. Маленькая радость, но хватит на всех. Команде учащихся дарим шоколад.

Чтоб энергии добавить,

Вдохновения прибавить,

Настроение улучшить

Шоколадку нужно скушать!

Ведущий: Призы разыграны, награды нашли своих героев. А мы продолжаем.

Для будущего процветания нашей страны необходимы стабильность, дружба и согласие между народами, населяющими ее. Конечно, основой жизненной позицией молодежи в будущем должны явиться их знания, приобретенные в школе, в жизни.

И мне хотелось бы закончить наше мероприятие строками из стихотворения:

Сегодня очень много споров,

Ненужных мировых раздоров,

А мы должны сплотиться вместе,

Когда народ един, заметьте,

Пусть даже он и многолик,

Народ сплоченный-он велик.

Спасибо всем участникам команд за игру. Зрителям за внимание.

Надеемся, что наша игра прошла интересно и вы узнали для себя много нового.

Оценочный лист для жюри

Этапы игры	Критерии оценивания	Баллы		
		Команда родителей	Команда учителей	Команда учащихся
1 тур «Спринт эрудитов »	1 балл за каждый правильный ответ			
2 тур «Самые умные»	Первая тема: «Рухани жаңғыру». «Семь граней Великой степи» 10-40 баллов			
	Вторая тема: «Мир трехязычия». «Латиница» 10- 40 баллов			
	Третья тема: «Путешествие по предметам». «Черный ящик» 10-40 баллов			
3 тур «Творческий»	Максимальный 10 баллов			
Итого:				

Классный час «Путешествие по музеям»

Сообщается тема предстоящего путешествия, класс делится и на несколько групп — «любопытных путешественников», которые побывали в разных странах и городах, видели много интересного и удивительного, в том числе и замечательные музеи. Каждой группе «путешественников» предлагается рассказать об одном музее (например, Кунсткамера в Петербурге, Музей материнства в Афинах, Музей Марка Твена в городе Ганнибал в США и др.). Рассказ должен быть ярким, эмоциональным, сопровождаться иллюстрациями, рисунками, музыкой. Время выступления каждой группы «любопытных путешественников» 5—6 минут.

Подготовка: карта мира (на ней флажками отмечены города, где находятся музеи, о которых будут рассказывать наши «путешественники»), на доске или листе ватмана написан эпиграф:

«Прошлое небыстречно, но упрекать его бессмысленно, а хот изучать необходимо».

М. Горький

План проведения

1. Вступительное слово учителя. «Сегодня мы совершим с вами удивительное путешествие в мир музеев. Они есть почти во всех странах, а у нас в России есть не только в Москве и Санкт-Петербурге, но и в каждом областном центре.

В переводе с древнегреческого музей, или мусейон, означает «храм муз». В честь девяти муз, прекрасных и вечно юных спутниц бога Аполлона — покровителя искусств, древние греки создавали свои мусейоны, в которых можно было увидеть великолепные мраморные статуи, изящные произведения изобразительного и ювелирного искусства. Посещая их, люди восхищались представленными там изумительными творениями прославленных мастеров и художников: каменными стелами с изображением героев, статуями муз и их жертвенниками, украшениями, вазами и многим другим. Создатели музеев бережно сохраняли все это великолепие не только для современников, но и для своих потомков.

Мусейоны были центрами духовной жизни древних греков сюда собирались на ученые диспуты и состязания философы поэты, певцы, музыканты.

В наше время музеи являются культурно-историческими центрами, в которых собранно все ценное, что создано человечеством за многовековую историю. Музей называют исторической памятью народа. Здесь мы можем увидеть изделия талантливых мастеров прошлого, вызывающие гордость потомков: украшения, посуду, игрушки, музыкальные инструменты, одежду. В залах музея находятся рукописи, письма, дневники, награды, предметы быта выдающихся людей, чья жизнь и деятельность были отданы служению Отечеству, науке и искусству».

2. Выступление «любопытных путешественников» с рассказами о музеях.

3. В заключение: учитель подводит итоги заочного путешествия и сообщает ребятам о предстоящем посещении музея в близлежащем городе.

Материалы к классному часу

Музей материнства в Афинах

Греческий врач-педиатр Христос Оикономопулос создал удивительный Музей Материнства у подножия афинского Акрополя. На вопрос о том, что побудило его создать такой музей, он отвечал так: «Моя мать рано умерла от пневмонии. Когда я поступил в высшую школу в городе Патры, мы жили как раз напротив детского приюта, и я часто размышлял над тем, что у меня и у тех детей много общего. Мне очень недоставало матери.

На стенах музея представлены византийские иконы с изображением Богоматери и младенца Христа и картины на тему материнства. В стеклянных витринах можно увидеть детские принадлежности: игрушки, самодельные рожки, детские чепчики, нагруднички...

В музее — более 1000 образцов кукол, сделанных из лоскутов или глины, многочисленные зверушки, обезьянки из прутиков. А вот кусок глины на красном шнуре — это амулет «не-реидное фондило», который привязывали на шейку малышу, когда ему исполнялось 3 месяца. Так мать старалась уберечь своего ребенка от злых ведьм — нереидов.

Мемориал Марка Твена

В городке Ганнибал (США) создан мемориал Марка Твена. Он посвящен не только всемирно известному писателю, но и героям его литературных произведений: Тому Сойеру, Геку Финну, Беки Тетчер, тете Полли и другим.

В доме семейства Клеменсов (настоящее имя Марка Твена) представлена обстановка того времени, простая и строгая. Из маленькой спальни на втором этаже Том удирал ночью через окно. Напротив через улицу — «дом с колоннами», где жил доктор Грант со своим семейством. В гостиной — восковые фигуры доктора Гранта в кресле у камина, миссис Грант за столом, возле стола — доктор Пикс тросточкой.

В доме по соседству — музей Беки Тетчер. Восковая светловолосая Беки расскажет, если нажмете кнопку у двери, о детской любви к ней Тома Сойера.

В «доме с приведениями» расположен музей восковых фигур, которые представлены в человеческий рост. Здесь и родители самого Марка Твена, и герои двух его самых популярных детских книг — Том Сойер, Гек Финн, тетя Полли, Сид, вдова Дуглас, индеец Джо и другие. Ночью в освещенном окне можно увидеть и привидение.

Можно побывать в знаменитой пещере, где когда-то заблудились Том и Беки. В городе Ганнибал давно вошло в моду венчаться в этой пещере, жених и невеста приглашают туда пастора и гостей. И, как рассказывают старожилы, однажды на такую свадьбу собрались 150 приглашенных.

Чтобы еще раз вернуться на родину Марка Твена, люди бросают монетки в расщелину пещеры — там уже скопился настоящий клад.

Музей футбола

В Лондоне создан Музей футбола, в котором есть залы с восковыми фигурами знаменитых игроков, выставлены трофеи: вымпелы, кубки, медали. Здесь можно увидеть майку прославленного Пеле. В музее хранятся две золотые монетки, имеющие непосредственное отношение к футболу.

Посетители музея могут посмотреть там фильмы о знаменитых матчах прошлого, фотографии об истории футбола, об азарте и воинственности футбольных болельщиков.

История футбола началась в Англии в XII веке. В то время не существовало почти никаких ограничений: можно было играть руками и ногами, хватать игрока, владеющего мячом, сбивать его с ног, толкать. Численность играющих доходила до ста и более человек, играли на рыночных площадях и даже на узких улочках городов. В азартных свалках рушились торговые палатки, разбивались базарные ларьки и другие строения. Полные ужаса, прижимались к стенам домов солидные горожане, монахи, ремесленники и даже рыцари. Иностранец путешественник Гастон де Фуа, наблюдая за игрой, воскликнул: «Если англичане называют это игрой, то что же они называют дракой?!» В 1863 были введены новые правила игры, которые запрещали касаться мяча руками.

Загадочные музеи

Музей мыши. Этот музей был открыт в волжском городе Мышкине в 1990 году. Под его крышей собраны сотни шуточных изображений норушки, смешных книжек о мышах, игрушек. Мыши деревянные и глиняные, металлические и восковые, из янтаря и пластмассы, ткани и резины, меха и бумаги, сосновых шишек и гальки.

Музей спичек. Этот музей находится в городе Калуге. В нем можно увидеть спичку, длина которой более метра, спичку — свечу, которая горит почти полчаса, спичку, которая не гаснет на ветру, в дождь и снег, и многие другие экспонаты.

Музей игрушек. Находится в городе Сергиеве Посаде. Здесь собраны дымковские, филимоновские, каргопольские, вологодские, владимирские и другие игрушки.

Музей молока. Этот музей расположен в Литве в городе Каунасе. Многочисленные экспонаты музея рассказывают все о молоке и получаемых из него продуктах. Здесь собраны народные рецепты изготовления масла, сыров, простокваши.

Музей соли. Музей существует на Украине в городе Артемовске, где собраны образцы соли со всех уголков земного шара.

Музей дождевого червя. Этот музей создан в Австралии в городке Бас. Здание музея, вытянувшееся по фасаду на 391 метр, является объемным макетом этого существа. Проходя через залы, порой стилизованные под узкие подземные лазы, посетители знакомятся со строением червя, его пищеварительной и кровеносной системами, питанием.

Музей резной кости. Находится на мысе Дежнева. В нем представлены фигурки людей и животных, вырезанных из морского клыка, китового ребра.

Музей метро. Расположен в Москве. Собранные экспонаты рассказывают об истории возникновения и развития Московского метрополитена.

Музей часов — один из крупнейших в Европе, находится в Польше. В нем собрано почти 600 экспонатов. В коллекции: часы, изготовленные в XVI веке; сделанные из горного хрусталя; солнечные часы.

Музей масок. Находится в Бельгии. В его залах представлено более 2500 масок, множество карнавальных костюмов и украшений из разных стран.

Музей щуки. Построил этот музей на свои средства американский рыболов Роберт Куц. Длина музея 70 метров и высота 14 метров. Внутри огромной рыбы размещен многоэтажный музей, где собраны обширные коллекции как старинных, так и новейших снастей для ужения рыбы. Из пасти щуки с высоты 10 метров можно полюбоваться прекрасными видами парка и реки.

Музей кошки. Этот музей создан в Москве. Здесь царят самые загадочные животные из всех домашних.

Игра «Вокруг света»

- *План подготовки:* музыкальное оформление и оформление класса; порекомендовать участникам вспомнить карту великих путешественников, географические понятия; разделить детей на 2 команды; раздать командам домашнее задание (придумать название команд; придумать девизы команд; придумать гербы команд); ведущему подготовить 6 фрагментов музыки разных народов, оформить класс.

- *План проведения:* сбор команд в классе; выступление ведущего с рассказом об игре, ее правилах; игра; подведение итогов и награждение.

- *Содержание игры*

- Каждая команда представляет свое название, свой герб, объясняя его смысл, и хором рассказывает свой девиз. Ведущий оценивает качество выступлений, эстетику оформления гербов и объявляет результаты судейства.

- *Конкурс на знание карты*

- Участникам предлагается продемонстрировать на карте примерные пути путешествий каких-либо великих путешественников (например, Х. Колумба и Ф. Магеллана). Ведущий оценивает, насколько быстро участники справились с этим заданием, и объявляет результаты судейства.

- *Конкурс «В гостях у туземцев»*

- На первом этапе командам предлагается описание чего-либо (например, животного, растения, предмета), а они должны отгадать, что именно им объясняют, примерно 2—3 отличия (это сумчатое животное, ползает по стволам эвкалиптовых деревьев, никогда не пьет жидкости, похожее на маленького плюшевого мишку и т.д.)

- На втором этапе от команды вызываются по одному человеку. Ведущий говорит ему какое-либо слово (например, «кенгуру»), а участник должен объяснить жестами своей команд, что это (2-3 описания). Ведущий оценивает, насколько быстро ученики разгадали смысл, и объявляет результаты судейства.

- *Конкурс географический*

- Задаются 6-8 вопросов. Например: «Что думали наши предки о земле?», «В каком году Х. Колумб открыл Америку?», «Что такое Саргассово море?», «Как определить стороны горизонта по народным приметам?» и др. Ведущий оценивает, какая команда более быстро, точно и верно отвечала на вопросы, объявляет результаты судейства.

- *Конкурс «Государства и столицы»*

- Участники должны перечислить как можно больше государств и их столиц. Какая команда первой замнется, та и проиграла.

- *Конкурс «Найди историческую ошибку»*

- Ведущий читает какой-либо отрывок, в котором сознательно допускает ошибку (например: «Х. Колумб открыл Австралию» и т.п.). Команды должны найти ошибку и дать правильный вариант ответа.

- *Конкурс музыкальный*

- Исполняются фрагменты из мелодий различных народов мира (например, латино — Ю. Америка, «Калинка» — Россия, сиртаки — Греция и т.п.), а участники должны угадать, что это за мелодия и какой стране или региону она принадлежит. Ведущий оценивает, насколько быстро и правильно участники решают это задание, и объявляет результаты судейства.

- *Конкурс «Туристы»*

- Ведущий называет достопримечательность какой-либо страны, а участники должны назвать эту страну. Затем ведущий называет какую-либо страну, а участники должны сказать, чем эта страна славится в мире (например, Франция – Notre Dame de Paris, США – Статуя Свободы, Москва – Кремль, Рио-де-Жанейро — статуя Христа).

- После всех конкурсов подводятся итоги. Победившая команда награждается грамотами и сувенирами. Проигравшая тоже награждается за активное участие.

СЕЛЬСКИЕ НАСЕЛЕННЫЕ ПУНКТЫ И ИХ ОКРЕСТНОСТИ

1. Название населенного пункта (официальное и местное). Если название изменялось, то, когда и почему. Тип населенного пункта: село, деревня, поселок и т.п.

2. Что известно о происхождении современного и старого названий селения: делалось ли это указаниями органов власти (какими именно), существуют ли исторические предания, легенды.

3. Название церкви (если она есть или была в селении), соседнего монастыря, пустыни, часовни.

4. Названия частей селения: краев, слободок, концов, и названия более мелких делений: улиц, заулов, проулков, прогонов и т.п.

5. Названия дорог, идущих от селения, проходящих через него или близ него (железных, шоссейных, проселочных, тропинок, зимников), их перекрестков, разветвлений, поворотов.

6. Названия отдельных строений в окрестностях: кузниц, мельниц, казарм, барачных, сторожевых вышек или будок, домов для приезжих, железнодорожных или автобусных станций, амбаров, мастерских, лесопилок и т.п.

7. Названия городищ, старых крепостей, насыпей, валов, земляных укреплений, копанных канав, каналов, знаков старинных рубежей, подземелий, пещер, карьеров.

8. Названия мостов, мостиков, бродов, мест переправы через реку (озеро): паромных, лодочных; названия пристаней.

9. Названия древних и современных мест погребений: кладбищ, курганов, отдельных или братских могил, мемориалов.

10. Названия садов, парков, отдельных приметных или памятных деревьев.

11. Названия мест, которые население связывает с историческими событиями.

12. Названия мест сходок, народных гуляний, игр, сборищ, а также мест, связанных в прошлом с выполнением каких-либо обрядов или с религиозным культом.

13. Название полей, пашен, сенокосов, выгонов.

14. Название большой реки; названия бродов, омутов, глубоких мест, шлюзов, запруд, мест рыбной ловли, речных извилин, плесов, стариц, заводей, обрывов, кос, мелей, островов, перекатов, порогов, водопадов.

15. Названия речек, ручьев (с указанием, откуда вытекают и куда впадают); названия приметных мест на этих речках.

16. Названия больших и малых озер, прудов (с указанием названий отдельных участков их берегов), глубоких мест, заливов, островов и полуостровов, мест рыбного промысла.

17. Названия мест купания.

18. Названия болот, в том числе болотных озер, окон, трясин, торфоразработок.

19. Названия родников, ключей, колодцев.

20. Названия лесов, рощ, а также делянок, зарослей, кустарников, отдельных участков леса, куда ходят за грибами, ягодами, хворостом, мхом и т.п., названия гарей, лесных урочищ; названия отдельных примечательных деревьев.

21. Названия холмов, горок, возвышенностей, бугров.

22. Названия оврагов, балок, долин, лощин, низин.

Содержание

Введение	161
1 Изучение отечественного и международного опыта внеклассной работы и проведения классных часов	163
2 Особенности проведения классных часов в условиях МКШ	201
3 Методические рекомендации по организации и проведению классных часов в совмещенных классах МКШ	223
Заключение	233
Список использованной литературы	235
Приложение	236

**ШЖМ біріктірілген сыныптарында
сынып сағаттарын өткізуге арналған
әдістемелік ұсынымдар**

**Методические рекомендации
по проведению классных часов в совмещенных классах МКШ
в рамках реализации концептуальных подходов воспитанию**

Басуға 19.06.2019 ж. қол қойылды. Пішімі 60×84 1/16.
Қағазы офсеттік. Офсеттік басылыс.
Қаріп түрі «Times New Roman». Шартты баспа табағы 20 б.т.

Подписано в печать 19.06.2019 г. Формат 60×84 1/16.
Бумага офсетная. Печать офсетная.
Шрифт Times New Roman. Усл. п.л. 20.

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі
«Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы» РМҚК
010000, Астана қ., Орынбор көшесі 8, «Алтын Орда» БО, 15-қабат

Министерство образования и науки Республики Казахстан
Национальная академия образования им. И. Алтынсарина
010000, г. Астана, ул. Орынбор, 8, БЦ «Алтын Орда», 15 этаж